DUMITRU SUCIU

ANUL 1918 ÎN EUROPA CENTRALĂ ŞI RĂSĂRITEANĂ. IDEEA DE EUROPĂ UNITA

CLUJ-NAPOCA, EDITURA ARGONAUT 200

2C U P R I N S

Capitolul I. **1918 în Europa Centrală şi răsăriteană: anul libertăţii şi unităţii de stat a naţiunilor majoritare şi al dispariţiei regatelor şi imperiilor multinaţionale cuceritoare.....**

1.1. Naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană între Moscova şi Berlin.....

1.2. Statele Unite ale Americii, principiul autodeterminării şi naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană

1.3. Statele Unite ale Americii, Antanta, strategia europeană şi rolul lor în interpretarea şi aplicarea principiului naţionalităţilor.....

1.4. Cehoslovacii, iugoslavii, românii şi diplomaţia americană la sfârşitul anului 1918 ....

1.5. Un paradox: Wilson înfrânt de americani, consecinţele retragerii lui de la Paris şi ale boicotării de către Senat a Covenantului Ligii Na ţ iunilor. Rolul determinant al statelor ş i diploma ţiei europene în stabilirea noi geopolitici şi în stoparea extinderii comunismului .

Capitolul II. **Proiecte de realizare a Europei Unite în perioada interbelică şi rădăcinile lor istorice apropiate** .

2.1. Programele de "elvetizare" a Monarhiei habsburgice şi de făurire a Mitteleuropei şi influenţa lor în gândirea politică europeană

2.2. Proiecte generale de făurire a Europei Unite înaintede 1918 ...

Capitolul III. **Cele două Europe: cea adevărată şi democratică şi cea**

dezeuropenizată, asiatizată şi tiranizată de comunism. Realizarea Europei Unite şi necesitatea extinderii în limitele ei naturale şi fireşti .

3.1. Factorii geopolitici şi influenţele lor asupra destinelor democraţiei europene şi a comunismului .
3.2. Factorii teroarei roşii în Europa Centrală şi Răsăriteană ...
3.3. Statele Unite ale Americii în apărarea democraţiei occidentale europene, versus Uniunea sovietică în impunerea comunismului central-răsăritean ...
3.4. Făurirea Europei Unite în zona democraţiei ...
3.5. Rezistenţa anticomunistă în Europa Centrală şi Răsăriteană, extinderea şi revitalizarea democraţiei şi a speranţei întregirii Europei Unite ..

Bibliografie ...
Indice de nume ...

Cuvântul Autorului

Lucrarea nu este şi nu are pretenţia de a fi originală, nu aduce multe informaţii deosebite sau inedite, întrucât nu ne-am propus s-o abordăm astfel, dată fiind vastitatea şi complexitatea documentaţiei, a bibliografiei de specialitate, a interpretărilor şi judecăţilor de valoare referitoare la subiect, asupra cărora neam permis să ne exprimăm anumite puncte de vedere. Bazându-ne pe această bibliografie şi pe lucrările personale referitoare la istoria naţiunilor din Europa Centrală şi Răsăriteană, trecute toate la sfârşitul lucrării, după procedura des uzitată în istoriografia occidentală, ne-am propus să reconstituim, aşa

cum o intuim noi şi în lunii cu totul generale, microsinteza rezultată din evoluţia istoriei moderne şi contemporane a Europei. Am plecat de la premiza că Anul 1918 încheie într-un fel secolul al XlX-lea şi deschide perspective, relaţii şi raporturi interstatele şi interumane complexe, câteodată complementare, alteori conflictuale de-a lungul întregului secol al XX-lea.

Europa, prin puterile şi capacităţile ei martitime occidentale, s-a deschis şi s-a revărsat spre lume, a răspândit credinţa în lisus Christos, a creat popoare şi naţiuni noi, a contribuit prin capital financiar, uman şi tehnologic la progresul mondial şi la cunoaşterea reciprocă între civilizaţii, etnii şi religii diferite. În secolul al XlX-lea, până la 1918, Europa rămâne centru primordial de putere pe plan global, dar se deschide pe direcţia Occident-Orient şi spre ea însăşi, încercând să-şi modeleze structurile politice şi mentalităţile pe baza substanţei şi a destinelor comune determinate de şi din adâncurile fiinţei ei, ca focar al creştinismului şi mamă a democraţiei.

Drepturile naturale ale omului la proprietate, ca bază a libertăţii, la exprimare, la organizare pe interese de grup şi de partid, la rezistenţă faţă de orice opresiune, modelele regimurilor parlamentare sunt câteva valenţe esenţiale preluate, mai mult sau mai puţin intens sau lent, dar sigur, de Europa Centrală şi
Răsăriteană. Între 1848-1918, în valuri succesive, revoluţia industrială, tehnologică şi ştiinţifică se face simţită şi în acest spaţiu, accelerează progresul şi, fapt notabil, zeci de milioane de ţărani devin proprietari,

cetăţeni liberi şi conştienţi de propriile lor interese şi de cele ale naţiunilor şi statelor de unde provin.

Anul 1918, victoria puterilor maritime şi democrate euroatlantice, luptele proprii ale naţiunilor cucerite şi subjugate de secole, aduc libertatea şi unitatea naţională de stat a 115 milioane de locuitori din Europa Centrală şi Răsăriteană, consfinţită de geopolitica Sistemului de la Versailles, profund democratic şi înnoitor. De-a lungul secoluluui al XIX-lea, cele mai cultivate minţi au creat o preocupare continuă, o gândire programatică pentru ideea Europei Unite, concepută în forme diferite, dar cu precădere pe baza statelor naţionale şi întotdeauna pentru pace şi democraţie. În viziunea unora, Europa Unită urma să- şi dea mâna cu Statele Unite ale Americii iar această forţă euroatlantică, sub oblăduirea şi impulsul Marelui Creator, să organizeze o viaţă internaţională paşnică şi armonioasă.

Anul 1918, prin Liga Naţiunilor şi Covenantul ei, tinde să concretizeze sinteza euroatlantică, să conserve o lume pentru pace şi democraţie, egalitate între state şi statu-quo-ul stabilit în anii 1919-1920, dar acţiunea este stopată, parţial şi periculos de grav pentru viitor, de boicotul Senatului. Acesta inaugurează o eră de neutralitate şi de o relativă îndepărtare a Statelor Unite ale Americii de problemele Europei, fapt ce a slăbit Liga Naţiunilor şi, în condiţiile şovăielilor şi incapacităţii de ripostă în timp util a marilor puteri maritime democratice europene, statele nazist şi comunist şi micii lor aliaţi, toţi revizionişti, au distrus Sistemul de la Versailles între 1939-1941.

Nazismul şi comunismul au instituit cele mai crâncene şi mai sângeroase regimuri politice din istoria umanităţii şi între 1939-1941 au dezeuropenizat, asiatizat şi tiranizat Europa. Extinderea comunismului în Europa Centrală şi Răsăriteană în perioada postbelică a continuat acest proces nociv şi sinistru şi în acest spaţiu n-au fost naţionalizaţi doar bancheri, moşieri, industriaşi, dar au fost deposedaţi de pământuri zeci de milioane de ţărani, meseriaşi şi comercianţi mici şi mijlocii au fost şi ei proletarizaţi pentru a deveni toţi "sclavi" ai zilelor noastre, rătăcind disperaţi în întunericul roşu ce părea să nu se mai termine. Dacă este adevărat că istoria contemporană derivă din cea modernă şi, deci, aceasta este "mama" celei dintâi, atunci nu este mai puţin adevărat că prin nazism şi comnunism istoria contemporană a devenit o "fiică" sau o "nepoată" viciată şi depravată a celei moderne, chiar dacă nici "mama" n-a fost şi nici n-a putut fi întotdeauna perfectă. Este de-ajuns să ne gândim la hecatombele de morţi provocate de nazism şi comunism, pentru a realiza că, într-adevăr, "mama" a fost cu mult mai nevinovată sau de-a dreptul "sfântă" în comparaţie cu "fiicele şi nepoatele" ei din secolul al XX-lea.

În Europa Occidentală, ajutată de data aceasta de Statele Unite ale Americii, supravieţuieşte însă democraţia şi se realizează Europa Unită. Progresele înregistrate de forţele reunite euroatlantice subminează poziţiile comuniste din exterior iar regimurile roşii care au fost un fel de anus contra naturii se epuizează încet dar sigur din interior şi sunt combătute de acele cercuri ale societăţii, care nu vor

să renunţe la valorile europene creştine şi democrate şi au fost convinse că nici măcar tirania roşie nu le va putea şterge din "Magna Charta" a Europei. Toţi aceşti factori conduc în mod concentrat şi concertat la dispariţia comunismului, la extinderea democraţiei spre Est şi creează astfel premizele pentru încheierea cu succes a acestui ciclu lung al istoriei care este drumul spre făurirea Europei Unite al cărei destin va fi împlinit prin completarea ei în limitele sale naturale şi fireşti.

Capitolul l

1918 în Europa Centrală şi răsăriteană: anul libertăţii şi unităţii de stat a naţiunilor majoritare şi al dispariţiei regatelor şi imperiilor multinaţionale cuceritoare

1.1. Naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană între Moscova şi Berlin

Confruntările Primului Război Mondial şi modificările de structură ce au decurs din ele în 1918, au fost deosebit de complexe şi de variate şi anume, tot atât de complicate şi de importante, ca şi seriile de forţe şi de factori interesaţi de desfăşurarea evenimentelor, dintre care unele au acţionat complementar iar altele contradictoriu.

Ele au fost generate de sinteza ce a decurs din combinarea şi confruntarea elementelor de geopolitică, determinate de alianţele celor mari şi puternici, dar şi de presiunile din adâncuri sau de departe exercitate de zeci de milioane de europeni care, bazaţi pe Războaiele de Eliberare şi de Întregire Naţională şi pe principiul autodeterminării naţionale, presează puternic spectrul relaţiilor internaţionale şi impun la masa tratativelor diplomatice democratizarea şi armonizarea geografiei politice din Centrul şi Răsăritul Europei cu cea din Occidentul ei.

Consecinţele anului 1918 sunt puternic resimţite în întreaga perioadă interbelică când învingătorii şi perdanţii şi, colateral de ei, prietenii şi inamicii lor interesaţi în menţinerea sau distrugerea statu-quo-ului de la Versailles se confruntă diplomatic şi pe diferite planuri. Din sintezele şi antitezele factorilor interni şi externi, ce s-au coroborat sau s-au ciocnit într-un sens sau altul, a rezultat încărcătura care a venit din urmă şi s-a provocat al Doilea Război Mondial cu toate urmările lui, pozitive pentru unii, negative pentru alţii.

Anul 1918 are şi azi un puternic impact asupra statelor şi naţiunilor europene de după dispariţia comunismului şi după decesul fostului Imperiul sovietic. Întreagă acestă evoluţie a secolului al XX-lea, marcată de momentele cheie ale forţelor motrice din 1918-1947-1989-1991 şi de sinteza lor, a influenţat şi procesul în curs de desfăşurare al făuririi unei Europe Unite, considerat din ce în ce mai stringent necesar.

Vom încerca să schiţăm şi să enunţăm câteva modeste consideraţii

personale, dar şi referitoare la comentariile, învăţămintele şi concluziile de tot felul elaborate de specialiştii din ţară şi străinătate, în legătură cu complicata sinteză tridimensională a restructurărilor fundamentale deja menţionate 19181947-1989-1991. Ele sunt din ce în ce mai des interpretate din şi prin perspectiva realizării concrete, cu perseverenţă şi gradual, pe etape, a unei Europe Unite, scop ce trebuie atins de forţele democratice iubitoare de progres şi de pace, în pofida greutăţilor ce mai sunt sau se vor mai ivi pe parcursul împlinirii acestui deziderat major şi fundamental din istoria omenirii.

Este cunoscut faptul că destinele popoarelor mici şi mijlocii din Europa Centrală şi Răsăriteană au depins, o perioadă, mai ales de relaţiile dintre Germania şi Rusia, cele mai puternice state din aria geopolitică euro-asiatică, care, pe parcursul a două secole, se confruntă uneori sau se aliază alteori. Dar este interesant sau chiar bizar şi curios la prima vedere că brusc, în 1917, confruntarea tinde să dispară şi să facă loc apropierii dintre Berlin şi Moscova. Se pun astfel bazele unui fenomen în mişcare geometrică în perioada interbelică, cu consecinţe adânci şi nebănuite - cel puţin la început - asupra popoarelor din zona central-răsăriteană.

La începutul Primului Război Mondial, Germania Imperială a elaborat Planul de decojire sau decorticare a Portocalei (Ruse), care a urmărit să lovească Moscova Imperială la ea acasă, prin

insurecţionarea celor 75 de milioane de neruşi ce au alcătuit 57% din populaţia ce trăia sub sceptrul Romanovilor. Cancelarul Betmann Hollweg a accentuat, încă la 9 septembrie 1914, că Rusia trebuia mult îndepărtată de frontierele Germaniei, iar dominaţia ei asupra popoarelor neruse urma să fie distrusă. S-a preconizat formarea unor state ce urmau în mod declarativ să fie libere şi independente, dar, practic vorbind, erau destinate să constituie un fel de "Pufferstaaten" - state tampon sau amortizoare -, situate între Berlin şi Moscova, sub un fel de protectorat sau "acoperire" germană, prin care se spera realizarea mult doritei şi des trâmbiţatei Mittel-Europa. Concomitent, s-a urmărit, fără îndoială, diminuarea substanţială şi, dacă se putea, înlăturarea definitivă a presiunii colosului rus spre centrul şi vestul continentului. În mod concret, Planul de Decojire a Portocalei (Ruse) a pus accentul îndeosebi pe Finlanda, Polonia, Ucraina, iar prin "eliberarea" balticilor sa urmărit alungarea Rusiei de la Marea Baltică.

În 1915, avocatul finlandez F. Wetterhoff (1878-1922) aflat în exil, a trimis Ministerului de Externe şi Marelui Stat Major din Berlin un plan detaliat de declanşare a unei insurecţii generale antiruse şi antiţariste, acceptat cu plăcere şi cu entuziasm de Kaiser, de diplomaţi şi de serviciile secrete ale armatei Imperiale germane. Fără îndoială că acest plan a inspirat statutul şi acţiunile Ligii Popoarelor Neruse, înfiinţată la Berna în 1916, unde, printre conducătorii ei de bază, îl regăsim pe F. Wetterhoff.

Printre cei ce s-au ocupat de punerea în practică a planului elaborat de juristul finladez s-a remarcat însuşi ministrul de Externe Zimmermann, prieten bun cu Wilhelm al II-lea. Baronul Bamberg, ambasadorul german în Elveţia, a contactat emigraţia nerusă, dar şi rusă, care pretindea că vorbea şi în numele popoarelor neruse, cărora le dorea sincer libertate şi independenţă (deşi în scurt timp se va adeveri realismul butadei "vai de cei eliberaţi de alţii"). În Elveţia, serviciile germane de specialitate au tratat cu radicalii şi democraţii ruşi antiţarişti - singurii care erau şi se vor dovedi democraţi autentici în sensul real şi european al noţiunii - dar şi cu bolşevicii lui Lenin sau cu mensevicii.

Bolşevicii au fost racolaţi şi incluşi în grupul "prietenilor lui Bamberg" prin intermediul socialistului eston Alexander Keskula iar cei 10 maximalişti concentraţi în jurul lui Lenin au acceptat, în martie 1915, să colaboreze cu Puterile Centrale pentru încheierea unei păci separate ca o premiză pentru declanşarea revoluţiei roşii. Reichul german a finanţat, prin depozitele lui din Reichsbank, toate acţiunile ulterioare întreprinse în acest sens, folosindu-se de firme imaginare de export-import aparţinând tot unui socialist, Al. Israel Lazarevici Helpland din Copenhaga, care acţiona sub pseudonimul "Parvus" sau sub acoperirea lui Max Warburg şi Nija Banks din Stockholm şi Siberia Bank din Petrograd. "Parvus" era ajutat de bolşevicul polonez Jakob Ganetzki- Furstenberg, prieten cu Lenin, cu împărţirea fondurilor băneşti. Astfel Reichul german a trecut 50 milioane mărci germane

aur şi ruble prin enigmaticul - la prima vedere - dar de tristă şi sumbră celebritate Canal Roşu, care pornea de la Berlin spre o aşa-zisă revoluţie bolşevică - de fapt o viitoare lovitură de stat -, cu scopul de a specula şi manipula contradicţiile sociale şi naţionale din Imperiul rus ajunse la paroxism, pentru a-l slăbi şi a-l scoate din război printr-o pace separată şi a-şi îndrepta toate forţele şi capacităţile în vederea zdrobirii Angliei, Franţei, Italiei şi a aliaţilor lor.

Până în aprilie 1917, când S.U.A. intră în război, Berlinul i-a inclus printre agenţii săi antiruşi de-a valma şi pe mensevici şi pe bolşevici, dar după ce Kerenski a anunţat clar că nu-şi părăseşte prietenii din Antanta şi că va continua războiul contra Puterilor Centrale, s-a hotărât să sprijine intens şi exclusiv grupul maximalist al lui Lenin ce se autoproclama şi internaţionalist. Kaiserul a ordonat personal autorităţilor germane să-i aducă pe bolşevici şi pe şeful lor din Elveţia prin Germania, Suedia, Finlanda la Petrograd.

Prin intermediul lor, Berlinul imperial a reuşit să încheie pacea separată mult dorită iar ruşii roşii, Lenin şi Troţki, cu întreaga lor progenitură ideologică, au agreat-o în pofida unor "mofturi" de moment, deoarece pentru ei ajutorul financiar şi suportul politico-militar al germanilor a fost singura şansă de a lua puterea şi a declanşa un cumplit măcel intern şi, odată cu el, să deshcisă perspectiva visului revoluţiei universale în numele "luptei de clasă" - ce a fost mai mult o invenţie sau o inovaţie malefică din care s-a extras însă mult capital politic - decât o realitate palpabilă şi concretă.

De fapt această cumplită şi în fondul ei nenaturală "copulaţie" (explicabilă prin interesele reciproce ce au dus atunci la producerea ei) - dintre imperialiştii germani şi ruşii bolşevici a fost magistral calificată ca fiind cea mai periculoasă şi mai serioasă conspiraţie din istorie cu consecinţe adânci şi la început nebănuite în întreaga perioadă a secolului al XX-lea.

Regimul roşu din 1917, extins după 1945 sub impactul unor condiţii şi situaţii internaţionale bine cunoscute, a colorat în negru vieţile şi destinele multor popoare din Centrul şi Răsăritul Europei şi a unora din afara continentului nostru. Acest regim a creat figuri sinistre de dictatori, în comparaţie cu care tiranii antichităţii apar în postura unor miei blânzi şi a reuşit "performanţa" ca, în numele unei ideologii malefice, să deposedeze nu numai pe moşieri, capitalişti, bancheri de pământurile, fabricile şi băncile lor, dar au despărţit naţiuni întregi de proprietăţile lor, întrucât au privat ţăranii, mai mult sau mai puţin săraci, de holdele lor, meseriaşi de atelierele şi inventarele lor, tranformând sute de milioane de oameni în "sclavi" moderni, depersonalizaţi, ce bâjbâiau disperaţi prin ceaţa densă, ce părea să nu se mai ridice, a comunismului. Specialişti remarcabili ai istoriei comunismului de pe întregul glob pământesc au stabilit în mod ştiinţific că, între 1917-1989, acest regim sinistru a provocat un holocaust de 100 de milioane de morţi, pe lângă care păleşte cel evreiesc şi pe care nu-l egalează nici numărul celor căzuţi în războaie, nici celelalte victime ale nazismului, regim care, din fericire, a durat

mai puţin în secolul nostru, ce a combinat bizar performanţele ştiinţifice şi succesele din spaţiul cosmic cu cele mai cumplite crime contra omului şi a umanitţii. Ţarii "albi" de la Kremlin au condamnat la moarte, pentru opiniile şi activităţile lor politice, între 1825-1917, 6.300 poersoane (din care doar 3.932 au fost executate), ceea ce pentru "ţarul roşu" Lenin a constituit un "mizilic" depăşit după câteva luni de la preluarea puterii.

Per total, regimurile comuniste sau execuţiile şi foametea provocate de comunişti au furnizat secolului al XX-lea o listă macabră de victime: 20 milioane de morţi în, din fericire, decedată U.R.S.S., 65 milioane în China, 1 milion în

Vietnam, 2 milioane în Coreea de Nord, 2 milioane în Cambodgia, 1 milion în Europa de Est, 150.000 în America Latină, 1,7 milioane în Africa, 1,5 milioane în Afganistan, alte câteva zeci de mii de morţi înregistraţi în mişcarea comunistă internaţională şi de partidele comuniste neajunse la frânele puterii de stat. În faţa acestor triste realităţi ne vine foarte greu să combatem acea sumbră definiţie a istoriei, care o defineşte ca ştiinţă a nenorocirii oamenilor. Totuşi, fiindcă - vorba lui Bariţiu - "istoria nu stă, ci curge ca Dunărea", tot istoria sfârşitului acestui secol însângerat a dovedit că societăţile omeneşti şi umane, prin forţele democratice, creştine, iubitoare de libertate, de pace şi de progres, au fost şi sunt capabile să depăşească orice rău, fie el de proporţii gigantice şi matusalemice, şi

să deschisă pe vechile ruine perspectivele unei noi ere pentru omenire.

Oricum, informaţiile arhivistice ca şi cele bibliografice de specialitate, confirmate şi de întreaga perspectivă şi evoluţie a secolului nostru, au dovedit şi dovedesc şi posterităţii că bazele răului au fost puse în 1917-1918 de germanii imperiali şi de ruşii roşii şi că însăşi Pacea de la Brest-Litovsk, deşi, fără îndoială, dictată de victorioşii de moment ce alcătuiau Puterile Centrale, a însemnat concomitent şi a fost iminent şi o pace sau o înţelegere acceptată în avans şi în alb de Lenin, Troţki and Company pentru ajutorul şi concursul oferit de Berlin în cucerirea puterii în Petrograd şi Moscova, după care bolşevicii au putut iniţia cumplitul măcel intern iar apoi, după 1945, alte regimuri croite după chipul şi asemănarea celui din Moscova au aruncat în frecvente convulsii şi suferinţe de tot felul popoare întregi de pe globul pământesc. Germanii sunt metodici şi meticuloşi prin structura lor şi tot aşa au pregătit şi instalarea comuniştilor ruşi la putere, "realizare" din care au tras câteva foloase de moment, în 1918, 1922 şi 1939-1941, după care au tras şi ei sau măcar o parte din ei - alături de alte popoare nevinovate - ponoasele regimului comunist.

Desigur, ruşii bolşevici, maeştrii în pescuitul în ape tulburi, au profitat şi de contradicţiile multiple din ţară, de dezertările din armata imperială, de revoltele ţărăneşti, de foametea generală, de grevele muncitoreşti, de dispariţia autorităţii şi de anarhie, dar şi de

nehotărârea legaliştilor şi preascrupuloşilor cadeţi şi menşevici de a nu împroprietări ţăranii decât după alegerea liberă a Adunării Constituante, în acţiunea de preluare a puterii de stat şi de fructificare rapidă a ajutorului imperial german. Aceiaşi şefi bolşevici, maeştrii ai disimulării, ai unei propagande perfide, deşănţate, dar utile pentru ei, au împins înainte lozinci ce exprimau formal deziderate fundamental democratice (autodeterminarea popoarelor, pământ pentru ţărani, pace fără anexiune etc.) ca să ajungă la putere, pentru ca ulterior să procedeze exact invers şi să distrugă cu cinism libertatea şi independenţa multor naţiuni sau să treacă la expropriertea unor mase imense de oameni ce au fost harnici şi productivi până şi-au putut păstra proprietaţile.

Încă de la începutul Primului Război Mondial, presiunea factorilor geopolitici europeni au ajutat dar au şi creat multe dileme şi dispute interne destul de serioase între polonezi, letoni, estoni, lituanieni, finlandezi. Unii polonezi, de pildă, au considerat că Rusia a fost duşmanul nr. 1 şi s-au folosit de Puterile Centrale contra Moscovei ţariste, pe când alţii au procedat exact invers formând la Paris Comitet Naţional şi armată contra Austro-Ungariei şi Germaniei. Pilsudski a luptat acasă contra Rusiei dar, nefiind dispus să fie simplu pion al Berlinului sau al Vienei, a fost după aceea internat pentru ca, după înfrângerea Centralilor, Consiliul de Regenţă de la Varşovia, instalat anterior de germanii şi austro-ungarii învinşi, să-l pună în fruntea guvernului. Parisul a încercat în van să impună recunoaşterea ca

guvern legal doar a Comitetului din Franţa condus de Dmowski şi a ezitat să trimită acasă armata condusă de generalul Haller pe motiv că Pilsudski şi Consiliul de Regenţă ar fi în mod exclusiv opera Centralilor învinşi. Dar dacă privim lucrurile doar în această perspectivă îngustă ne putem întreba retoric: Comitetul din Paris n-a fost oare creaţia tot atât de exclusivă a Antantei victorioase ? Adevărul a fost că ambele tactici polone - în pofida tribulaţiilor şi dilemelor interne - au fost justificate prin condiţiile concrete ivite în război şi mai ales prin motivaţia lor esenţială: refacerea de către o naţiune europeană catolică, cultă, civilizată, care a contribuit odată la salvarea Vienei de pericolul turc, a statului polon distrus la un moment dat de "recunoscătoarea" Austrie, de Prusia şi de nesăţioasa Rusie.

Practic vorbind, şefii politici şi militari poloni de acasă şi din exil au uitat vechile disensiuni pe deplin explicabile în anii anteriori, şi-au unit eforturile în minunata operă naţională şi internaţională de refacere a Poloniei. În aceste condiţii, Consiliul Suprem Aliat de la Paris s-a convins că trebuie să-i respecte şi pe polonezii puşi de foştii adversari mari în funcţii la Varşovia şi l-a trimis pe Paderewski la Pilsudski pentru a forma un guvern cu adevărat naţional şi unit, după care a sosit şi armata de eliberare din Franţa, acasă în Polonia, iar după aceea au luptat toţi împreună, cu ajutorul Antantei, pentru salvarea statului ameninţat rapid de Moscova Roşie, ceea ce a însemnat implicit şi o contribuţie la stoparea - măcar pentru un sfert de secol - a extinderii comunismului în Europa.

Ajunşi aici am dori să subliniem un fapt deosebit de important şi de semnificativ. În istorie apar anumite momente esenţiale - chiar dacă mai rar sau mai târziu decât se cuvenea - când, din adâncuri, se impune o altfel de geopolitică şi anume geopolitica acelor popoare mici şi mijlocii care sute de ani au căzut victime poftelor de cucerire ale marilor puteri. Dar şi cei cuceriţi, asupriţi şi nesocotiţi multă vreme, alcătuiesc mase mari de europeni, creştini, civilizaţi şi îndrituiţi la viaţă naţională proprie de stat, la libertate şi unitate şi fără eliberarea lor nu se putea concepe progresul şi pacea pe continent. Polonezii au avut vecini chinuiţi ca şi ei pe finlandezi, estoni, letoni, lituanieni, cehoslovaci, români etc., dar pentru toţi ceasul resuscitării a sunat în 1918, aşa cum în 1989-1991 a bătut clopotul eliberării şi de cea mai cumplită dictatură din istoria omenirii, dictatura roşie.

Ea a fost însoţită de renaşterea multor state libere desfiinţate în anii 19391940 şi încadrate în fosta U.R.S.S., cu japca şi cu forţa şi prin târguri murdare încheiate între tiranii comunişti şi nazişti ai Europei de atunci. Aceştia nu făceau altceva decât înnoiau în forme noi, adecvate intereselor lor din acei ani, alianţele nescrise ruso-germane din 1917-1918 sau cea scrisă la Rapallo în 1922, continuată de subminarea sistematică a Sistemului de la Versailles, urmărită şi realizată cu meticulozitate şi cu insistenţa de Moscova roşie şi Berlinul brun, în perioada interbelică.

Este drept că geopolitica celor mari şi puternici s-a manifestat mai pregnant şi o perioadă mai îndelungată de-a lungul istoriei, numai

că marile state se mai ciocnesc şi se mai bat şi între ele, slăbindu-se reciproc şi în cursul conflictelor au avut nevoie şi de factorii şi forţele geo-politice ale celor "mici " sau "mijlocii" ale căror interese au fost nevoite să le respecte; şi tocmai evoluţia generală spre bine şi progres a secolului al XX-lea a demonstrat că acele mari puteri care au croit acasă la ele structuri democratice devenite modele universale în care proprietatea stă la baza libertăţii iar drepturile omului sunt nu numai proclamate dar şi devin în practică sfinte şi inviolabile ca şi proprietăţile, au fost silite de împrejurări ca în pofida unor greşeli, "abandonuri" sau bâjbâieli ce au durat decenii de-a rândul, să intervină energic şi metodic pe plan european pentru eliberarea sutelor de milioane de oameni căzuţi pradă barbariei comuniste care - este drept - începea să cedeze şi din interior, regimul instituit de ea fiind şi dovedindu-se a fi un fel de "anus contra naturii" în pofida propagandei uriaşe ce iau trâmbiţat "meritele" şi "superioritatea" pe meridianele lumii.

La începutul Primului Război Mondial unii lideri letoni au clasificat Germania Imperială ca prim duşman al micului lor popor şi au format batalioane letone de elită în armata ţarului, care au luptat contra Puterilor Centrale (cazul Goldmanis). Alţi lideri letoni au acţionat exact invers din punct de vedere tactic iar Moscova Imperială a transferat forţat spre est 350.000 de ţărani letoni de teama de a nu fi înarmaţi şi folosiţi de germani şi de austro-ungari contra ei. Ulterior, bolşevicii ruşi au cedat Letonia Germaniei la Brest Litovsk iar aceasta

a dorit s-o includă alături de Estonia într-un Mare Ducat condus de Regele Prusiei - ce era şi Kaiserul Reichului - unul din argumentele invocate fiind şi acela că monarhii de la Berlin au fost secole de-a rândul consideraţi un fel de "părinţi" sau protectori ai tuturor baronilor baltici care erau, de fapt, de etnie germană şi au administrat pe plan local aceste ducate chiar şi în timpul dominaţiei imperiale ruse.

Practic vorbind, până la rusificarea declanşată la sfârşitul secolului al XIX- lea, micii letoni, estoni, parţial şi lituanienii au suferit un dublu jug, unul central "în limba rusă" şi altul local "în limba germană", întrucât în această zonă ei erau administraţi şi exploataţi, atât de autorităţile imperiale ruse cât şi de instituţiile locale germane ţinute în mâinile baronilor baltici care posedau pe deasupra şi universităţi germane. Abia după desfiinţarea autonomiilor locale şi introducerea generală şi generalizată a limbii ruse, au simţit pe pielea lor şi baronii baltici şi etnia locală germană privilegiată până atunci ce înseamnă şi cât de grea şi de periculoasă era deznaţionalizarea pe care ei înşişi au practicat-o cu destulă înverşunare şi neruşinare în sens nemţesc, pe pielea balticilor negermani. Dar dubla opresiune străină n-a fost "privilegiul" micilor letoni, estoni sau lituanieni, pentru simplu fapt că ei au fost apropiaţi în spaţiu de alţi europeni şi creştini, vecini cu ei, care au avut parte de o soartă tot atât de amară şi de tristă. Dacă este adevărat proverbul că până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii, atunci tot atât de adevărat a fost că pe românii din Transilvania, până să ajungă la Împăratul din Viena, "i-au mâncat"

îndeosebi nobilii unguri şi patricienii saşi din comitate şi scaune, aşa cum şi fraţii lor din Moldova şi Mutenia au fost câteodată mai grav asupriţi şi mai despoiaţi de fraţii lor în credinţa ortodoxă - grecii - decât de sultanii musulmani din îndepărtatul Istanbul. Tot aşa, rutenii din Galiţia erau supuşii austriecilor din Viena, dar, concomitent, erau nevoiţi să asculte şi de instituţiile administrative deţinute de panii şi şleahticii poloni ce ţiuneau tot de Austria iar fraţii acestora din urmă erau greu loviţi şi biciuiţi de încă doi stăpâni nemiloşi şi nemernici, şefii lor politici ruşi şi prusaci din Imperiile Romanovilor şi Hohenzollernilor, ceea ce dovedeşte că, în unele cazuri, opresiunea putea fi şi triplă nu numai dublă. Deci istoria furnizează şi "recorduri" de tristă memorie în istoria popoarelor mici şi mijlocii ale lumii, inclusiv în spaţiul Europei Centrale şi Răsăritene.

După capitularea Germaniei, ruşii roşii s-au reorientat şi s-au răzgândit brusc, au încercart marea cu degetul şi au încercat să pună din nou mâna pe Letonia, prin contraguvernul comunist al lui Peteris Stucka, conducătorul luptelor proletare din 1905, care s-au soldat cu 2.000 de insurgenţi executaţi. Binenţeles că Peteris Stucka era ajutat de trupele ruse bolşevice care doreau să înlăture guvernul legal instituit în noiembrie 1918, apărător al independenţei reale proclamată de naţiunea letonă. Guvernul legal al lui Karlis Ulmanis a realizat că atât letonii cât şi vecinii lor aflaţi în situaţii asemănătoare trebuiau să se ferească, aşa cum mamele îşi feresc copii de foc, de "independenţele" şi "autodeterminările" trecute prin filtrul mincinos al

revoluţiei bolşevice şi prin internaţionalismul proletar, care au urmărit să distrugă noţiunea şi structura intrinsecă a independenţei naţionale şi să forţeze, prin trupele străine roşii şi prin instalarea unor guverne marionete de aceeaşi culoare, includerea teritoriilor şi popoarelor neruse într-o Uniune tiranică şi asupritoare dirijată de Moscova. Metodele ruseşti de acasă au fost extinse automat în statele atacate, unde comuniştii moscoviţi şi baltici executau rapid pe "duşmanii de clasă" şi pe "agenţii imperialişti", încercând prin teroare de masă să-şi atingă scopurile şi să-şi extindă regimul cât mai rapid şi mai departe cu putinţă.

Practic vorbind nici Marele Ducat (Baltikum), pus sub aripa protectoare a Berlinului imperial sau regal, n-ar fi fost un stat cu adevărat independent, ci, mai degrabă un stat "amortiozor" sau "tampon", croit după necesităţile geopolitice ale celor mari. În anii 1918-1920 s-a manifestat şi o oarecare concurenţă surdă între ruşii bolşevici şi anumite forţe militare din Germania post wilhelmiană, însă această fază quasiconflictuală a făcut repede loc unei alianţe berlino-moscovite, imediat ce cele două state mari au constatat că una n-a fost acceptată iar alteia i s-au impus condiţii prea grele la Versailles. Letonii roşii, ajutaţi copios şi substanţial de colegii lor de ideologie ruşi şi de trupele Moscovei, au intrat în Riga de unde l-au alungat pe Ulmanis ce s-a refugiat la Liepaja sub protecţia unui cuirastat şi a 6 crucişătoare engleze. Între timp, Marele Stat Major German, care a avut meritul nepieritor de a-i zdrobi pe insurgenţii germani comunişti

ai lui Karl Liebnecht şi Clara Zetkin şi a constituit o vreme un fel de "stat în stat" în Germania waimariană, l-au trimis, în februarie 1919, la Liepaja, pe generalul conte Rudiger von der Goltz, cu indicaţia de a reţine teritoriul pe seama Berlinului şi de a-i alunga pe ruşi. În armata lui Goltz au acţionat şi 3.500 de soldaţi letoni, conduşi de colonelul Ianis Balodis, care au considerat că în acele condiţii un stat leton protejat de germanii deveniţi republicani era o formulă mai acceptabilă decât un stat fantomă comunist supus Moscovei ruse roşii, într-un fel moştenitoare imperialistă a celei albe.

Germanii au încercat, în aprilie 1919, să-l aresteze pe Ulmanis şi pe toţi miniştrii lui, dar aceştia au reuşit să scape şi să se refugieze pe vasele britanice devenite singurul refugiu şi "teren" naţional al unui guvern legal, simbolul adevăratei independenţe de stat. Cazul leton - dar şi celelalte din întregul spaţiu al Europei Centrale şi Răsăritene - a demonstrat destul de limpede că dintre marile puteri, cele ale Antantei învingătoare au interpretat corect şi au sprijinit conţinutul adevărat al autodeterminării şi al independenţei naţionale ale statelor succesorale celor trei imperii: rus, german, austro-ungar. În fond, mersul evenimentelor din anii 1918-1920, desfăşurate în acest spaţiu european frământat de multe suferinţe provocate de puterile cuceritoare din trecut, au demonstrat, ca utilă şi realistă, o previziune formulată de conducătorul emigraţiei polone de la Paris, prinţul Adam Czartoryski. Acesta a fost o vreme ministru al ţarului Alexandru I şi a sperat în Rusia "liberală" a lui Speranski, afirmând că o Rusie

modificată structural înspre democraţie şi progres ar urma să fie o protectoare şi un partener de nădejde - şi nu o ameninţare - pentru popoarele şi statele din jurul ei. În scurt timp, însă, prinţul polon, catolic şi civilizat, devenit adept al unei viitoare Europe libere, federate sau confederate, a realizat că noţiunea de ţar liberal era un fel de "anus contra naturii" şi că toate naţiunile suferinde şi lovite din Europa Centrală şi Răsăriteană vor avea nevoie, când va veni momentul salvării şi eliberării lor, nu de Rusia sau de Prusia, ci mai degrabă de Anglia şi Franţa, marile puteri democratice din vestul continentului. După eşecul amar al insurecţiei antiruse din 1831, care a dus la dispariţia Poloniei Congresului de la Viena, Czartoryski avea obiceiul să-şi consoleze compatrioţii deznădăjduiţi şi amărâţi, zicând şi repetând fumoasa formulă: "Polonia n-a murit, Polonia doar doarme", încercând să menţină aprinsă flacăra speranţei în refacerea statului.

Militarii lui der Goltz care, în fond, erau consideraţi un fel de noi cotropitori, au încercat să se ascundă sub paravanul unor eliberatori, printr-un alt guvern păpuşă sau mai precis "căpuşă" al germanilor, condus de pastorul filoberlinez Andrevis Niedra. Ruşii roşii au fost alungaţi de germani din Riga, împreună cu "căpuşile" bolşevice implementate acolo de Moscova şi conduse de Stucka. Înaintarea germană spre Nord a fost oprită de armata estonă a lui Laidoner, care a sărit în ajutorul vecinilor letoni. Laidoner a fost ajutat şi de un corp de voluntari letoni - militari de elită - în număr de 2.000 conduşi de

colonelul J. Zemitans. Au urmat contraatacurile şi luptele grele din 19-22 iunie 1919, care i-au alungat pe germani din Riga unde s-a reîntors guvernul legal Ulmanis. Dar germanii nu s-au retras de tot din ţară în speranţa că situaţia se va schimba din nou în favoarea lor.

Constatând că situaţia era deosebit de complicată, Consiliul Suprem Aliat la numit pe generalul Hubert Gough şef al Misiunii Militare Aliate din ţările baltice iar acesta i-a ordonat lui Goltz să se retragă imediat în Prusia Orientală. Contele a încercat pe loc să trişeze, s-a autoproclamat voluntar anticomunist, şi pe mulţi soldaţi de-ai lui, germani get-beget, i-a proclamat un fel de "ruşi albi". Formal, Goltz a fost înlocuit cu un prinţ caucazian aventurier, Bermondt Avalov. Acesta a reintrat cu trupele germane devenite peste noapte "ruse" albe în suburbiile sudice ale Rigăi. Dar fenta "rusă " nu a reuşit, deoarece, în noiembrie 1919, armata naţională letonă, susţinută de artileria de pe vasele Antantei, i-au alungat pe germani din Riga, după care a susţinut o ofensivă pe uscat şi a eliberat cea mai mare parte a teritoriului ţării. Însă, şi acum, din regiunea Latgale, pândeau bolşevicii ruşi, vulturii roşii ce sperau că se vor prăvăli din nou peste întreaga Letonie, o vor bolşeviza şi o vor încadra într-o federaţie socialistă sub egida Moscovei. Balodis, devenit general, care, la începutul anului 1919, a luptat alături de germani contra ruşilor comunişti, fiind tactic îndreptăţit să procedeze astfel şi să se alieze cu un rău mai mic contra unui rău mai mare, organizează acum şi conduce o armată unită şi cu adevărat naţională de 33.000 de soldaţi

letoni. Aceştia, împreună cu 20.000 de soldati polonezi ai generalului Smigly Ridz şi cu 6.000 de voluntari ai colonelului britanic H.R. Alexander, i-au alungat pe ruşi până la 5 ianuarie 1920.

După revoluţia democratică şi liberală rusă, din februarie 1917, Estonia autonomă şi-a ales un Parlament care a numit guvernul condus de Constantin Pats. În noiembrie 1917 s-a înscenat o lovitură de stat bolşevică, după modelul de la Petrograd, dar ea a eşuat în Estonia. În aceste condiţii, Parlamentul a votat, la 28 noiembrie 1917, ruperea oricărei legături cu statul rus. Bolşevicii ruşi nu se lasă şi pun imediat în funcţie guvernul "căpuşă" al lui Jean Anvelt, invadează ţară şi-şi instalează prietenul de ideologie şi de clasă la Tallin. Parlamentul este nevoit în aceste condiţii să cheme în ajutor pe germani la 28 ianuarie 1918. Dar, încă înainte de a ajunge nemţii în capitală, comuniştii ruşi s-au retras din Tallin, la ordinul lui Lenin şi Troţki, care tratau cu Berlinul încheierea păcii iar în oraş a reintrat guvernul legal care a proclamat formal independenţa statului. Însă trupele germane nu acceptă nici ele un stat eston cu adevărat independent - nici baronii baltici de aici nu-l doreau -, ci doar un stat-marionetă al Berlinului, aşa că intră în capitală, îl execută pe Iuri Vilmus, îi arestează pe Pats şi alţi lideri estoni iar cei ce au scăpat s-au retras în exil. După Brest-Litovsk, unii estoni s-au supus scenariului german, şi-au trimis deputaţii la un Landesrat în Riga unde, împreună cu estonii, au cerut Kaiserului ca, în calitatea sa de Rege al Prusiei, să-i ia sub scutul său protector.

Însă, imediat după capitularea Germaniei, Pats şi-a reasumat funcţia şi responsabilitatea de prim-ministru şi a reactivat şi revitalizat independenţa statului. Bolşevicii ruşi, neimpresionaţi de nimeni şi de nimic, redeschid ostilităţile şi reinvadează Estonia. Guvernul eston, curajos, deşi reprezenta un popor mic, proclamă rezistenţa şi mobilizarea generală antirusă şi antibolşevică şi este ajutat cu arme, muniţii şi voluntari de finlandezi şi de englezi, care-şi trimit un mic escadron în capitală pentru a încuraja moral poporul eston în lupta sa dreaptă pentru independenţă. Pe de altă parte, generalul britanic Sinclair oferă generalului eston Johann Laidoner concurs şi asistenţă maritimă, astfel că, la 24 februarie, ţar este eliberată. Dar Laidoner, comandantul şef al Armatei, a fost nevoit să respingă şi după această dată contratacurile bolşevicie ruse şi, în plus, să-i ajute şi pe letonii ce încercau să reziste când împotriva germanilor, când împotriva ruşilor. La 2 februarie 1920, Tratatul de Pace sovieto-eston, semnat la Tartu, a prevăzut că Rusia a renunţat "în mod voluntar şi pentru totdeauna" la "Drepturile sale suverane" asupra teritoriului şi poporului din Estonia.

Scenarii mai mult sau mai puţin asemănătoare au trăit şi au parcurs şi lituanienii, în anii Primului Război Mondial. Cu permisiunea Centralilor, ei şi-au ales un Congres Naţional de 200 membri şi un Consiliu Lituanian de 20 de membri, ce a funcţionat ca organ executiv. Congresul s-a decis pentru proclamarea unui stat independent etnic cu capitala la Vilnius. Dar, spre sfârşitul războiului, polonezii cvasimajoritari în oraş şi în hinterlandul lui s-au opus şi au propus

reactivarea vechii uniuni pe baza egale. La 16 februarie 1918, Consiliul a proclamat independenţa statului faţă de oricare alt stat, chiar în prezenţa armatelor Centralilor. Germania Imperială a acceptat situaţia, solicitând în schimb o alianţa externă perpetuă a Lituaniei cu Berlinul. Imediat după capitularea Germaniei, ruşii atacă prompt şi ocupă Vilnius, unde-şi instalează un guvern marionetă condus de Mickevicius-Kapsukas şi de unde fuge guvernul legal Voldemaras ce se refugiază la Kaunas în ianuarie 1919. Bolşevicii îl urmăresc însă şi-l alungă şi din acest oraş. Ţara a fost eliberată în timpul războiului polono- rus de armatele lui Pilsudski. Acesta propune împreună cu Antanta un stat lituanian etnic independent, fără Vilnius, sau unul cu Vilnius, dar în uniune federală cu Polonia. Lituanienii au refuzat oferta, au respins orice legătură federală cu Varşovia şi-au apărat independenţa, însă, au rămas fără Vilnius care a fost ocupat de polonezii ce l-au alungat din oraş cu acordul secret al lui Pilsudski şi în pofida unor înţelegeri prealabile şi a instrucţiunilor Consiliului Suprem Aliat. Lituanienii frustraţi vor căuta alianţa diplomatică până şi cu U.R.S.S.-ul pentru recuperarea zonei Vilnius, fără să realizeze că, umblând după paleative de moment, îşi pregătesc o zi de mare primejdie într-un viitor ce s-a dovedit a fi - din păcate pentru ei şi alte popoare din Europa Centrală şi Răsăriteană - nu prea îndepărtat.

Consiliul Naţional din Finlanda, format din 6 social-democraţi şi 6 burghezo-democraţi - aceeaşi structură o va avea şi Consiliul Naţional Român Central de la Arad - a convocat Parlamentul care, la 6

decembrie 1917 a proclamat, împreună cu un Senat executiv, independenţa ţării. Aceasta a fost recunoscută de statele scandinave, de Franţa şi de alte state, inclusiv de Rusia roşie care a declarat că independenţa finlandeză a fost conformă cu politica ei. Numai că bolşevicii moscoviţi nu s-au abţinut nici în acest caz să îndrume "uşor" această independenţă, s-o canalizeze spre un stat socialist cu o structură totalitară după chipul şi asemănarea lor, astfel că ei şi-au trimis trupe de voluntari care să-i sprijine pe comuniştii finlandezi din interior, să pună mâna pe Helsinki şi pe puterea de stat. Dezideratele, manevrele şi scopurile Moscovei - dacă ar fi fost atinse - ar fi dus, fără dubii, la distrugerea independenţei naţionale reale. Ea a fost însă apărată de armata naţională, condusă de bravul baron Carl Gustav Emil Mannerheim, ajutată şi de militarii germani ai contelui Rudiger von der Goltz, care, în numai 4 luni, au alungat trupele ruse bolşevice şi i-a reprimat pe comuniştii din interior.

Prin Pacea de la Tartu (Dorpat), semnată de Rusia şi de Finlanda, la 14 octombrie 1920, s-a reafirmat independenţa ţării care a devenit - ca şi alte state din zonă - membră a Ligii Naţiunilor. Iar în 1939-1940, Mannerheim şi soldaţii lui au făcut minuni de vitejia contra trupelor staliniste, ucigând sute de mii de invadatori. Rezistenţa eroică a Micii Finlande n-a putut evita totuşi cedarea unor teritorii sudice nesăţioasei mari puteri roşii de la Moscova, veşnic flămândă în consumul de pământuri şi popoare sau ramuri de popoare străine.

Atacarea Micii Finlande de către şi aşa uriaşa U.R.S.S. a constituit a

doua crimă contra păcii, după sinistrul Pact Ribentrop-Molotov din 23 august 1939, care a contribuit direct la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial.

Se poate uşor observa că în perioada cuprinsă între Pacea de la Brest- Litovsk şi capitularea Germaniei (martie-noiembrie 1918), bolşevicii ruşi s-au abţinut să atace ţările baltice, oferite în avans Kaiserului ca preţ al ajutorului consistent oferit lui Lenin pentru a accede la putere. În aceste luni, fericite pentru Puterile Centrale, statele din zonă erau într-un fel sau altul cuprinse în sistemul "Puffersttaten", conceput de geopolitica germană. Dar, după 11 noiembrie 1918, maşina roşie rusă intră din nou în acţiune şi atacă multe state, încercând ca, sub lozinca revoluţiei universale, a luptei de clasă ce se ascute pe zi ce trece, a internaţionalismului proletar, să recupereze multe teritorii ce aparţinuseră imperiului ţarist alb. De aceea, politica agresivă bolşevică a acţionat contra procesului de democratizare a arhitecturii politice din Europa Centrală şi Răsăriteană în anii 1891-1920, dar, din fericire, această politică nu a reuşit atunci, atât graţie rezistenţei statelor şi naţiunilor atacate, cât şi datorită forţei şi prestigiului Angliei, Franţei, S.U.A., marile puteri democratice învingătoare în război, care au apărat formula reală şi adevărată a autodeterminării şi independenţei naţionale a popoarelor ce suferiseră înainte de 1918 secole de suferinţe şi de umilinţe impuse de asupritorii străini. În Europa Răsăriteană, Moscova anexionistă sau reanexionistă n-a reuşit să recupereze decât Ukraina, însă Lenin şi

echipa lui şi-au luat revanşa în Caucaz şi în alte zone asiatice, unde au reuşit să distrugă independenţa Armeniei, Georgiei, Azerbaidjanului şi a altor state, cucerirea lor fiind însoţită peste tot de teroare, de noi masacre de mase şi de inducerea unei cumplite tiranii.

Şefii bolşevici s-au dovedit a fi mari maeştrii ai disimulărilor de tot felul şi autori ai celor mai mari falsificări de principii şi de declaraţii, ce sunau bine şi foarte bine pe planul propagandei generale sau mişcau bine "din coadă" pe hârtie, în timp ce în practică evenimentele se derulau exact invers. După ce au recunoscut, în declaraţii pompoase şi în decrete speciale, dreptul popoarelor la pace fără anexiuni, la autodeterminare şi independenţă, conducătorii de la Kremlin au atacat România, Polonia, Letonia, Estonia, Lituania, Azerbaidjanul, Georgia, Armenia, Finlanda, pentru a distruge statele naţionale refăcute sau unificate şi completate în 1918. Dacă ar fi putut distruge Polonia, România, Statele Baltice, Moscova roşie s-ar fi îndreptat spre Berlin, pentru a-şi ajuta noii prieteni germani - Kaiserul fusese alungat -, de data aceasta nu numai de hoţie de teritorii, dar şi de ideologie, comuniştii din gruparea Spartacus din Berlin, condusă de Karl Leibknecht şi Clara Zetkin. Faptele au dovedit că enunţarea formală a principiului autodeterminării naţionale, aplicat şi trecut prin filtrul mincinos al revoluţiei socialiste şi al internaţionalismului proletar, a însemnat desfiinţarea lui în practică prin fixarea dinainte a statului cu care erai obligat să te uneşti sau în care trebuia să te "autodetermini".

După ce a distrus independenţa Georgiei, Armeniei etc., acestea ajunse pe mâna comuniştilor ce i-au masacrat pe social-democraţi şi pe alţi democraţi partizani şi păstrători ai adevăratei independenţe statale, au fost încadrate în scurt timp într-o aşa-zisă Uniune roşie de republici "egal îndreptăţite", dar tot pe hârtia unei constituţii mincinoase, care, în practică, erau dirijate tiranic de un singur partid şi mai apoi de un singur conducător sau "faraon" roşu şi dintr-un singur loc, Moscova bolşevică. Ulterior, prin Comintern, şefii de la Kremlin au falsificat pe scară largă noţiunea de autodeterminare reală, aplicabilă de şi la majorităţile etnice şi au transferat-o la minorităţi, pentru a distruge Sistemul de la Versailles şi unele state naţionale unitare recunoscute de acesta. Lenin a fost destul de cinic să afirme la vremea lui că Armata Roşie va opera afilierea Georgiei la Rusia bolşevică chiar dacă va fi nevoită să lupte până la ultimul gruzin şi tătucul bolşevic de la Moscova împreună cu alt tătuc, cel al turcilor, au invadat şi au împărţit Armenia, operaţie ce a fost însoţită de masacrarea a 400.000 de armeni de către ostaşii ruşi. Iar Molotov şi Stalin s-au autofelicitat la vremea lor când, împreună cu Hitler, au distrus "copilul monstruos" al Tratatului de la Versailles, care a fost Polonia, altă formulă cinică şi falsificatoare, care răstoarnă cele mai mari şi mai clare adevăruri cu fundul în sus şi prezintă victimele ca asasini şi hoţi şi invers, pe adevăraţii criminali şi bandiţi ca salvatori, pacificatori, recuperatori sau rectificatori "benefici" de frontiere.

Nu avem nici spaţiu, nici timp, să analizăm sau să explicăm de ce statele anti-Versailles au reuşit să distrugă Sistemul de la Versailles în 20 de ani. Ne rezumăm doar să subliniem că pe lângă factorii adiacenţi, care au fost nerealismul, neglijenţele, bâjbâielile şi slăbiciunile bine cunoscuţilor conciliatori englezi şi francezi din anii 1936-1938, completate "armonios" de absenteismul americano-neutralist de pe continentul european, declanşat de neratificarea de către Senatul S.U.A. a Preambulului (Covenantul) Tratatelor de la Versailles şi de neaderarea la Liga Naţiunilor, alianţele scrise şi nescrise dintre ruşii roşii şi germanii weimareni şi mai apoi bruni au constituit de fapt factorii de putere decisivă care au distrus statu-quo-ul teritorial al anilor 1918-1920 din Europa Centrală şi Răsăriteană. Acest lucru a coincis cu distrugerea sau mutilarea unor state din aceasta zonă în anii 1938-1940.

În perioada interbelică s-a început cu Tratatul de la Rapallo din 1922 până s-a ajuns la Pactul Ribentrop-Molotov, prin care - în 1939-1940 cel puţin - s-a operat alianţa dintre cele mai dictatoriale şi abominabile regimuri politice din istoria omenirii, cu scopul de a cuceri sau mai precis de a recuceri teritorii. Astfel s-a reactivat de fapt din punct de vedere geopolitic forţa celor două state anexioniste, redevenite poluri puternice vis-à-vis de marile puteri occidentale democratice, dar slabe şi laşe, care au dorit să impună o nouă ordine europeană bazată pe supremaţia Reichului sau să întărească şi să extindă în sferele estice regimul comunist. În aceşti ani, Rusia Roşie şi

Germania brună au colorat în negru istoria majorităţii popoarelor din Europa Centrală şi Răsăriteană. Dacă în 1919-1921 trupele lui Lenin sunt alungate din Basarabia, Polonia, Statele Baltice, cele ale lui Bela Kun din Transilvania şi Slovacia, în 1939-1940, Stalin, la fel de vinovat ca Hitler în declanşarea celui de Al Doilea Război Mondial, contribuie la a 4-a distrugere a Poloniei, la mutilarea Finlandei şi a României şi reîncorporează Letonia, Estonia şi Lituania. În aceste condiţii, U.R.S.S. este exclusă din Liga Naţiunilor încă din 1939, când a fost recunoscută şi calificată ca stat agresat după atacarea Micii Finlande, Germania a început cu anexiunile încă din 1938, prin Anschluss-ul austriac, încorporarea regiunii sudete, apoi în 1939 a ceea ce mai rămăsese din Cehia transformată în Protectoratul Boemiei şi Moraviei, plus ocuparea celei mai mari părţi din sângerânda Polonie iar micile state aliate şi revizioniste, Ungaria şi Bulgaria, s-au împărtăşit şi ele în 1938-1941 cu teritorii din Cehoslovacia şi România, Grecia, Iugoslavia iar Italia anexează în 1939, Albania, după ce înainte ocupase Abisinia în Africa.

De fapt, Lenin, pe cât de malefic pe atât de realist şi inteligent, a intuit că autodeteminarea naţională reală şi apariţia sau completarea unor state mici şi mijlocii în Europa Centrală şi Răsăriteană, ca şi noua ordine general-europeană, stabilită la Verssailles, va nemulţumi în scurt timp Germania, indiferent de regimul ei politic interior, şi o va apropia în mod fatal de Rusia bolşevică, ambele puteri fiind una învinsă şi alta exclusă de la Paris. Tot el a realizat că între S.U.A. şi Antanta, care au susţinut fenomenul

democratizării şi armonizării geografiei politice europene şi Germania şi viitorii ei aliaţi, vor reizbucni conflictele vechi în forme noi, de care bolşevicii ruşi vor putea beneficia pe diverse planuri. Dictatorii roşii s-au simţit în siguranţă mai ales când apele erau tulburi, când puteau pescui mai uşor o serie de avantaje în folosul lor. Lenin a fost convins că existenţa regimului instaurat sub directa lui conducere depinde, în primul rând, de perpetuarea unei sciziuni radicale în câmpul imperialiştilor (citeşte albi, deoarece el era roşu) şi apoi de faptul că victoria Antantei şi Pacea de la Versailles nu vor fi acceptate de Germania, oricare ar fi regimul ei politic. Chiar dacă guvernele bugheze germane urau implacabil pe bolşevicii ruşi, Lenin era convins că interesele rezultate din situaţia internaţională le împingeau, inevitabil şi în pofida propriilor lor voinţe, să se apropie de Rusia Sovietică.

Într-adevăr, previziunea sau intuiţia lui Lenin a fost confirmată, spre sfârşitul vieţii lui, prin Tratatul Sovieto-German de la Rapallo - care l-a costat însă viaţa pe Walter Rathenau, ce a fost asasinat de germanii de dreapta - şi, mai apoi, în timpul celuilalt "tătuc", Stalin, pe vastul teritoriu al U.R.S.S.-ului, nemţii şi- au putut fabrica şi testa tancuri şi avioane în întreprinderi construite de ei sau sub supravegherea lor. Aceste practici nazisto-bolşevice s-au derulat în surdină sau la subteran, pe când la suprafaţa lucrurilor şi relaţiilor diplomatice Moscova filtra cu puterile occidentale sau - mai precis - în ultimă instanţă s-a dovedit că mai

mult mima dorinţa unei eventuale alianţe cu ele contra Berlinului. Ministerele de

j j

Externe de la Londra şi Paris au fost zadarnic prevenite prin rapoarte subtile şi secrete, scrise de experţi în spionaj internaţional încă în 1938, să nu se lase înşelate de propunerile de alianţă venite din partea lui Stalin şi Molotov, deoarece ei doreau ca, împreună cu Hitler, să distrugă Polonia şi să submineze Sistemul de la Versailles, cu scopul de a recupera teritoriile europene pierdute în 1918 ce au aparţinut ţarilor albi. Practic vorbind, ţarii roşii nu doreau să rămână cu nimic în urma ţarilor albi în ceea ce privea întinderea teritorială a unicului stat socialist care, în urma unor nefericite evenimente şi alte bâjbâieli internaţionale ale celor mari, n-a mai rămas unic, ci şi-a întins tentaculele mortificatoare pe jumătate din Europa, dar şi în unele state dinafara ei.

Probabil că Moscova a încercat marea cu degetul şi dorea să afle dacă nu cumva Anglia şi Franţa n-ar fi dispuse să consimţească la alipirea unor teritorii europene, în schimbul unei alianţe sau neutralităţi binevoitoare. Dar conciliatoriştii englezi şi francezi au consimţit doar la anexarea unor teritorii de către Reich, sperând să îndrepte tăiuşul acestuia spre Est. Oricare ar fi fost alternativele şi jocurile de interese, era greu de conceput ca Moscova să obţină consimţământul Londrei şi Parisului pentru distrugerea Poloniei. O asemenea operă monstruoasă s-a putut realiza numai de tandemul Berlin-Moscova iar când fapta s-a produs totuşi conciliatorii occidentali

au declarat război Germaniei. Londra şi Parisul au schiţat unele încercări de a ajuta şi Finlanda în lupta ei dreaptă cu uriaşa U.R.S.S., dar - din păcate - acestea n-au reuşit din mai multe motive ce ţineau nu numai de slăbiciunile şi moleşeala occidentalilor, dar şi de refuzul altor state din vest de a permite survolarea sau traversarea forţelor anglo-franceze pe teritoriul lor, în vederea înaintării spre est şi a efectuării joncţiunii cu armatele eroice ale lui Mannerheim. Oricum, în măsura în care occidentalii au sperat sincer sau au crezut că Hitler va ataca U.R.S.S.-ul, ca preţ al vechilor concesii, deşi şi ei tratau cu Moscova o alianţă antigermană, probabil fiindcă au realizat că varianta nu era prea sigură, în aceeaşi măsură Stalin şi Molotov le-au tras o cacialma genială prin Tratatul sovieto-german, din 23 august 1939, care a conservat U.R.S.S.-ul - pe moment cel puţin - în contra unui atac german şi, asigurând spatele estic al Germaniei, i-a pregătit de fapt terenul să atace Vestul. Dacă lucrurile s-au derulat aşa sau aproape aşa, atunci occidentalilor concliatorişti li se poate aplica înţeleapta zicală "cine sapă groapa altuia, pică însuşi în ea". Însă, şi de data aceasta, primii sacrificaţi şi loviţi au fost, în aceşti ani, naţiunile mici şi mijlocii din Europa Centrală şi Răsăriteană.

Înainte de 22 iunie 1941, când Stalin îşi pierde prietenul brun de la Berlin, devenit - spre marea lui dezamăgire şi surprindere - atacator, conducătorii de la Kremlin i-au privit şi i-au tratat pe polonezi, în general, dar şi pe cei din Ukraina şi Bielorusia care trăiau în regiunile autonome Iulian Marchewski şi Feliks Dzerjinski şi formau

un fel de "Polonie sovietică", ca pe nişte membri ai unei naţiuni duşmane. Toţi polonezii, ce ocupau funcţii în N.K.V.D. sau cei ce formau elita conducătoare a Partidului Comunist Polonez, au fost declaraţi spioni ai Organizaţiei Militare Poloneze, fondată de Pilsudski, arestaţi, deportaţi şi, în bună parte, executaţi în regiunile amintite, care au fost lichidate după 1935. Necazul a fost că n-au fost lichidaţi doar securiştii polonezi şi 46 membrii şi 24 supleanţi ai Comitetului Central - a fost opţiunea lor să fie comunişti, protejaţi de Stalin şi după ce au umblat au şi primit -, ci şi muncitori şi ţărani polonezi nevinovaţi (între 50.000 şi 67.000 de victime). În martie, s-a decis executarea ofiţerilor, subofiţerilor, jandarmilor polonezi prizonieri şi hotărârea a fost aplicată în aprilie- iunie 1940, după cum urmează: 4.404 la Katyn, 3.896 la Harkov, 6.287 la Kalinin (Tver), la care s-a mai adăugat un supliment de funcţionari, în număr de 7.305. În 1940, sovieticii au început deportările din Basarabia, Statele Baltice, părţile orientale ale Bielorusiei şi Ucrainei spre Kazakhstan şi Siberia, de unde unii nu s-au mai întors niciodată acasă. În afară de cei împuşcaţi, unii au decedat în câmpurile concentraţionare sau în timpul transporturilor din convoaiele feroviare.

Este bine cunoscut că apelurile lui Woodrow Wilson, privind adoptarea Docrinei Monroe de către toate statele lumii, repetate întrucâtva şi în cele 14 puncte, au fost de mare ecou şi au trezit mari speranţe. Preşedintele a sperat că, prin extinderea Doctrinei pe plan mondial, se va crea un climat general de colaborare şi de siguranţă,

de coexistenţă dirijată şi controlată, în care nici o naţiune să nu încerce să-şi extindă politica sa asupra oricărui alt popor sau altă naţiune şi să se evite, pentru totdeauna, posibilitatea şi eventualitatea ca statele să contracteze alianţe complexe şi puternice care să le conducă sau să le antreneze în competiţii de putere ce duceau la războaie şi nenorociri. Desigur, ca întodeauna în istorie, principiile, cuvintele, noţiunile pot fi minunate şi frumoase în declaraţii şi acte solemne, dar măsura valorii lor reale este dată doar de rezultatele aplicării lor în practică, de modul în care prind sau nu prind viaţă într-un timp şi spaţiu bine determinate. Şi în acest caz lucrurile au depins şi de putinţa, nu numai de voinţa, generosului propunător, Preşedintele S.U.A., de a-şi vedea aplicate ideile pe scară largă, dar şi de cunoaşterea sau ignorarea unor situaţii politice şi concrete de pe anumite meridiane ale lumii, îndepărtate geografic de Casa Albă.

Am văzut că în unele cazuri, ambasadorii S.U.A. din câteva state europene, mai mici sau mijlocii, cunoşteau mai bine, mai la obiect şi la concret, situaţiile zonale decât Secretarul de Stat sau Preşedintele din Washington, chiar dacă erau personalităţi mai modeste (cazul Wopicka, ambasadorul S.U.A. la Bucureşti - şi nu numai - care a realizat, de la început şi, deci, nu după ezitări şi bâjbâieli sau escamotări, justeţea desăvârşirii unităţii de stat a românilor). Pe de altă parte, constituţia S.U.A. prevedea clar că, în materie de politică externă Preşedintele depindea şi de Senat şi, în acest mare şi puternic stat democratic, nu te puteai juca cu legile, nici nu era posibil să nu

respecţi întocmai principiul separării puterilor în stat, indiferent de funcţia ocupată în executiv, legislativ şi aparatul judecătoresc, care, chiar dacă erau separate, erau şi respectate fiecare în parte şi se condiţionau sau discutau unele cu altele în asemenea manieră încât se armonizau de fapt într-un tot unitar şi asigurau forţa şi funcţionalitatea naţiunii americane şi a aleşilor ei în interior şi exterior. Câteodată reprezentanţii executivului erau mai realişti şi vedeau mai înainte decât deputaţii şi senatorii Congresului sau invers. De pildă, când s-a cumpărat Alaska de la ruşi, diplomaţii din executiv au insistat asupra necesităţii încheierii afacerii - ce s-a dovedit deosebit de rentabilă cu timpul -, pe când Congresul, mai reclacitrant, s-a opus la început, fiind convins cu greu să cedeze şi să voteze până la urmă cumpărarea teritoriului. Deşi n-a fost, de asemenea, clar pentru Woodrow Wilson şi Secretarul lui deStat, Robert Lansing, raportul dintre frumoasele 14 puncte şi aplicarea lor concreetă în practică în toate locurile sau în viaţa tuturor naţiunilor europene, situaţia a fost depăşită şi rezolvată cu soluţii juste şi democratice. La început, Washingtonul a optat doar pentru formula acordării unor drepturi naţionale colective naţiunilor nemaghiare şi negermane din Austro-Ungaria, prin autonomizare şi federalizare şi abia după ce Anglia şi Franţa şi-au spus ultimul cuvânt în materie şi şi-au impus voinţa, S.U.A. a acceptat destrămarea Monarhiei şi formarea unor state independente noi sau desăvârşirea unităţii de stat acolo unde era cazul. Excepţie a făcut Polonia, a cărei reconstituire ca stat

independent a fost proclamată de către americani fără ezitări şi de la bun început. Pe de altă parte, "experţii" americani de la Conferinţa de Pace de la Paris, au propus anumite soluţii neadecvate, respinse de francezi şi mai apoi şi de englezi, ca, de pildă, rămânerea oraşelor Arad, Oradea, Satu Mare, Carei la Ungaria, pe motiv că aici ungurii erau etnicii majoritari. Numai că fiecare oraş nu se hrănea de unul singur, avea hinterlandul său rural unde românii erau majoritari, ca şi în restul Transilvaniei (exceptând secuimea situată la marginea ei răsăriteană), aşa că americanii s-au lăsat convinşi, au acceptat şi în acest caz argumentele Parisului, Londrei şi Bucureştiului.

S.U.A. a recunoscut deocamdată, la 4 iunie 1920, pe plan executiv, prin ambasadorul ei de la Paris, Hugh Campbell Wallace, Unirea Transilvaniei cu România, în frontierele stabilite la Trianon. Bekesul şi Csanadul cu gurile Mureşului au rămas Ungariei. Iniţial, la 9 decembrie 1919, tot pe plan executiv, S.U.A., prin Polk, adjunctul lui Lansing, Henry White şi generalul Bliss, a recunoscut Unirea Bucovinei cu România prin Tratatul de la Saint-Germain, semnat cu Austria, după care imediat, supărăţi dintr-o serie de alte motive pe francezi şi englezi, s-au îndreptat spre Le Hâvre şi s-au întors acasă, lăsându-l pe Hugh Campbell Wallace să-i reprezinte la masa tratativelor Conferinţei. Comisia americană (Inquiry) a eşuat şi în propunerea sa ca România, stat cobeligerant, apoi aliat şi învingător, să cedeze Bulgariei teritoriul primit în 1913.

1.2. Statele Unite ale Americii, principiul autodeterminării şi naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană

S-a scris mult şi bine despre Wilson eliberatorul şi protectorul naţiunilor mici şi mijlocii din Europa Centrală şi Răsăriteană. Dar cei mai realişti istorici au remarcat, pe bună dreptate, că la început lucrurile nu numai că n-au stat aşa, ci stăteau exact invers şi că abia în urma unor evoluţii pe faze a evenimentelor, a cunoaşterii obiective a situaţiei şi dezideratelor fundamentale susţinute de popoarele din acest spaţiu, Washingtonul a devenit, realmente, bine documentat şi informat iar Preşedintele şi-a meritat, într-adevăr, frumoasele epitete şi adjective cu care a fost gratulat şi aclamat de mulţimile europene emancipate. La început distanţele geografice uriaşe între S.U.A. şi Europa Centrală şi Răsăriteană, s-au reflectat tot ca distanţe şi prăpăstii mari, între ceea ce doreau realmente naţiunile negermane şi nemaghiare din Austro-Ungaria şi ceea ce le ofereau guvernanţii din S.U.A., de pildă, în perioada neutralităţii Washingtonului şi chiar în primele luni de la intrarea lui în Primul Război Mondial alături de Antanta.

Desigur şi în anii neutralităţii, principiile Wilsoniene erau benefice şi frumoase când vorbeau despre securitatea mondială, pacea lumii, asociaţia universală a naţiunilor mari şi mici, dar ele erau în disonanţă cu afirmaţia că

Austro-Ungaria era răspânditoarea unor idei generoase iar naţiunile mici de aici ar fi purtătoarele lor de cuvânt (!?). Erau democratice şi eliberatoare şi principiile de autodeterminare naţională a popoarelor lumii, dar dorinţa iniţială a S.U.A de a păstra, chiar într-o formă îmbunătăţită sau modificată Austro-Ungaria, le nega esenţa şi mecanismul lor intim şi fundamental. Wilson, ca şi Lenin, a vorbit despre pace fără anexiuni, pace fără victorioşi şi învinşi prin încetarea războiului, curmarea suferinţelor cumplite ale popoarelor şi aşezarea la masa tratativelor, dar nimeni nu ştia când, unde, cum - şi realiştii se întrebau şi pe seama cui - se vor realiza în viaţa practică asemenea propuneri şi idei. În timp ce Wilson şi-a oferit bunele medieri între beligeranţi pentru încheierea păcii fără victorioşi, acestea eşuează tocmai fiindcă europenii, în 1916 şi începutul lui 1917, angajaţi puternic în război, doreau pace victorioasă, deci tocmai invers decât la recomandau americanii încă neutrii.

Anglo-francezii l-au prevenit însă pe neutralistul, meditativul şi mediatorul Wilson că nici o pace nu se va putea încheia fără ca Franţa să primească Alsacia şi Lorena, România Transilvania, Bucovina, Banatul, Italia Trentino, Serbia teritoriile slave din Austro-Ungaria şi fără reconstituirea Poloniei ca stat independent. Londra şi Parisul, în nota-răspuns către Washingtonul împăciuitorist, au subliniat că nimeni nu-şi poate permite să dea greş în aceste acţiuni, deoarece eşecul ar însemna distrugerea marilor idei novatoaree care vor trebui să constituie chiar baza viitoarelor relaţii internaţionale, juste şi

echitabile, de care atât de des pomenea Wilson în discursurile sale publice, susţinute la Liga pentru Întărirea Păcii sau în Congres. Acest răspuns al Antantei către Wilson a fost înaintat lui William G. Sharp, ambasadorul S.U.A. la Paris, prin intermediul lui Aristide Briand, la 10 ianuarie 1917, după care a fost publicat în presă, într-o formă concentrată. Imediat, Czernin, înfuriat, trimite şi el o notă Washingtonului, în care denunţă şi acuză Antanta că doreşte cu orice preţ spolierea, anihilarea şi distrugerea Austro-Ungariei, după care obţine de la cluburile parlamentare cehe, iugoslave, italiene, rutene şi române, declaraţii de fidelitate către Monarhie şi, implicit, de condamnare a notei Antantei către S.U.A. Liderii nemaghiari şi negermani din exil combat declaraţiile de loialitate ale conaţionalilor lor, le declară nule şi neavenite pe motiv că au fost elaborate sub presiune, erau nesincere şi constituiau rezultatele semnăturilor unor persoane neavizate şi neautorizate. Prinşi între două note ale beligeranţilor europeni, şefii de la Washington devin mai bine informaţi şi mai realişti în unele privinţe şi mai puţin în altele.

Wilson şi Edward Mandel House apără teoretic dreptul la proclamarea principiului autodeterminării naţionale şi la hotărârea popoarelor nelibere sub care guvern vor să trăiască în viitor, îl proclamă ca fiind fundamental, dar, la început, îl văd aplicat numai în anumite cazuri, ceea ce, în practica politică şi a sistemului de constituire a viitoarelor frontiere europene de stat, ar fi echivalent - dacă lucrurile nu s-ar fi clarificat, reperat şi reparat în timp util pe

parcursul desfăşurării evenimentelor - cu a susţine, concomitent, independenţa şi unitatea de stat a unor naţiuni din Europa Centrală şi Răsăriteană şi dependenţa şi supunerea în faţa opersiunii străine a altora. Faptul ar fi constituit un fel de alter "anus" contra naturii în viaţa internaţională şi ar fi generat, fără îndoială, numeroase confuzii şi convulsii incompatibile cu mult dorita pace generală şi echitabilă. Şefii de la Washington precizează unde înţelegeau să aplice dreptul fundamental al aplicării principiului autodeterminării naţionale sau al refacerii unor state ocupate şi anume când afirmau că restaurarea Poloniei era tot atât de indiscutabilă ca şi restaurarea Serbiei şi Belgiei sau ca necesitatea obiectivă a dezmembrării Imperiului Otoman - prin care se elibereau multe popoare oprimate -, dar tăceau chitic relativ la obiectivitatea distrugeriii Austro-Ungariei, deşi, şi acest fenomen ar fi dus sau ar fi condus tot la emancipareea multor naţiuni asuprite.

În Adresa sa către Senat, din 22 ianuarie 1917, Woodrow Wilson rezumă principiile autodeterminării naţionale, a libertăţii mărilor, limitarea armamentelor, înfiinţarea unei Ligi Mondiale pentru Pace şi face referiri concrete la emanciparea unor popoare. Dar, din nou, în această Adresă, intitulată semnificativ, pentru ideile teoretice şi teoretizante ce-l chinuiau pe Preşedinte, "Pace fără Victorie", nu se afirmă nimic palpabil, concret şi la obiect despre emanicparea celorlalte naţiuni din Europa Centrală şi Răsăriteană. De pildă, în mod concret, în elaboratele prezidenţiale, inclusiv în celebrele Puncte, a figurat mereu reconstituirea Poloniei ca stat independent. Deci,

inclusiv intrarea în componenţa statului revitalizat a teritoriului incadrat în Austro-Ungaria, dar destinele celorlalte naţiuni erau reduse la asigurări vagi despre o oarecare dezvoltare autonomă, formulă depăşită şi în flagrantă contradicţie cu dorinţele reale ale acestor popoare.

Unii comentatori idealişti nu s-au lăsat descurajaţi de formulele evazive din actele Wilsoniene şi au afirmat, cu prea mult optimism, că puterea cu care era invocat, susţinut şi proclamat principiul autodeterminării naţionale va duce ineviabil la generalizarea lui, fără să fie capabili să explice cum şi când se va produce evenimenul. Idealiştii au susţinut că, teoretic vorbind, în Adresele lui Wilson existau, de fapt, multe elemente comune cu Nota Antantei şi că în ambele se regăseau armonios principii legate de distrugerea Austro-Ungariei. Chiar şi Beneş credea că "într-un oarecare sens" Wilson şi Nota Antantei convergeau spre dispariţia Monarhiei Habsburgice. Dar realiştii au susţinut că ei nu găseau formule sau formulări clare în acest sens din partea americanilor. Se ştie că Paderewski era prieten cu House, care-l admira, şi că, personal şi prin intermediul lui, eminentul artist şi om politic polonez l-a influenţat direct şi la obiect pe Wilson să includă în proclamaţiile sale, textual şi fără echivocuri, restabilirea Poloniei. S-a susţinut că în acea perioadă nici o altă personalitate din Europa Centrală şi Răsăriteană nu putea rivaliza cu Paderewski în influenţarea Washingtonului.

Dar, întâmplarea sau relaţiile personale - ca să nu zicem "pilele" - char dacă serveau o cauză bună şi aveau un anumit rol în istorie, el era oricum modest atunci când era vorba de tranşarea unor probleme şi interese
fundamentale ale "forţelor din adâncuri", identice cu "forţele morale" ce defineau
şi reprezentau aproape o sută de milioane de europeni. Ultimii factori trebuiau şi au fost, în ultimă instanţă, decisivi în geopolitica europeană, dar şi în morala naţională şi internaţională, deoarece era şi o chestiune de bun simţ ca nu numai polonezul, dar şi balticii, românii, alţi slavi catolici sau ortodocşi să fie liberi şi independenţi în frontierele statelor lor. În caz contrar, dacă doar o naţiune sau două naţiuni urmau să devină libere sau să aibe acces la state unitare, se punea şi se impunea automat un răspuns la frumoasa, înţeleapta şi bliblica întrebare: "Si hi et hae potuerunt quare, non tu, Augustinae ?". Întrebarea putea fi sau a părut a fi retorică, dar răspunsul trebuia să fie concret şi la obiect, inclusiv din partea celor destinaţi de soartă şi de victorie să croiască noua geopolitică europeană. De aceea, guvernanţii americani care erau încă doar pe cale de a face din S.U.A. puterea gigantică de mai târziu, au acumulat, repede şi în timp util, informaţii noi şi mai numeroase provenite din mai multe surse, şi-au depăşit confuziile şi greşelile regretabile şi maligne de la început şi au acceptat, şi de iure şi de facto, aplicarea finală a realei autodeterminări naţionale, bazată pe voinţa majorităţilor cu respectul

minorităţilor etnice din noile state succesorale marilor imperii destrămate şi distruse pe drept şi cu dreptate.

În fond, o bună perioadă de timp, Wilson şi apropiaţii săi au urmărit să determine Austro-Ungaria să părăsească Germania Imperială şi să încheie pace separată cu Antanta. O cerere în acest sens a venit chiar din partea lui Ottokar Czernin, care a dorit ca Wilson personal să smulgă de la Antanta acordul pentru o pace separată cu Austro-Ungaria şi renunţarea la destrămarea ei. Această propunere convenea sau se potrivea cu visele lui Wilson care, în acea fază vorbea de pace fără victorioşi şi deci fără înfrânţi, de aranjamente la masa tratativelor etc. (deşi nimeni nu ştie cât vor dura şi cum se vor derula asemenea minunăţii noi apărute pe eşaloanele diplomaţiei internaţionale). Wilson acceptă ideea şi-i cere ambasadorului său de la Londra, Page, să tatoneze dacă nu cumva Antanta este dispusă să renunţe la dezintegrarea Austro-Ungariei, în care caz, ambasadorul american Penfield va media în numele Preşedintelui semnarea unei păci separate cu această Monarhie, după care se spera că şi Germania va înceta războiul. În concluzie, în această fază, S.U.A. s-a bazat sau mai bine zis a respectat mai mult dreptul la existenţă a marilor state cuceritoare şi împilatoare şi nu pe principiul autodeterminării naţiunilor asuprite şi cucerite, deşi acesta a fost proclamat formal şi teoretic chiar de şeful executivului de la Casa Albă. Nici măcar Lloyd George nu s-a antrenat imediat în acţiune şi i-a răspuns lui Page că deocamdată lucrurile nu erau favorabile pentru încheierea unei păci

separate cu Austro-Ungaria, fapt ce ar implica protestele Italiei contra Antantei, care nu-şi permitea acest lucru. Premierul britanic, care era puţin şi cinic, a replicat apoi că Austro-Ungaria era o grea povară pentru Germania şi nu un ajutor cum se credea, aşa că era mai bine să fie lăsată cum e şi să continue ca aliată să încurce Germania şi în viitorul apropiat. Londra nu avea nimic împotrivă ca Austro-Ungaria să-şi conserve Ungaria şi Boemia. Dar ea nu-şi va părăsi - spunea Lloyd George - prietenii ei europeni, mai ales că era legată de Tratatul de la Londra cu Italia, de la Bucureşti cu România şi de Aide-memoarul Serbiei. Din răspunsul lui Lloyd George se distinge faptul că guvernul regal britanic punea acum mai mult accent pe tratatele încheiate până atunci cu partenerii europeni, decât pe Nota Antantei din 10 ianuarie 1917 care nu mai este amintită. Londra l-a înştiinţat pe Page că guvernul englez primeşte în aceste condiţii o ofertă de pace separată din partea Austro-Ungarei, după care Penfield încearcă să obţină de la Czernin desolidarizarea de Germania prin pacea separată a Austro-Ungariei cu Antanta şi abandonarea teoriei războiului submarin total. Ambasadorul american la Viena n-a acţionat singur în acest sens, ci a respectat dispoziţiile lui Lansing, şeful dipomaţiei guvernametale, care, la sfârşitul neutralităţii statului său, a fost surprins că Ministrul de Externe ale Austro-Ungariei n-a acceptat oferta. Însă acesta, văzând că americanii nu i-au convins pe englezi despre necesitatea conservării Austro-Ungariei, nu mai avea nici un

interes pentru pace separată şi însuşi Împăratul Rege Carol nu vrea s-o rupă cu prietenul său de la Berlin, chiar
dacă este atenţionat că S.U.A. va intra în curând în Primul Război Mondial de
partea Antantei. În replica sa către Penfield, Czernin precizează acum că Austro- Ungaria va intra în tratative de pace generală, dar nu separată şi că ea va pune în afara oricărei discuţii separarea de prieteni şi aliaţi. Cu toate acestea, Czernin a mai făcut în culise sau prin culise demersuri în acest sens, ceea ce dovedeşte că era cam greu - până la frângerea pâinii şi la stabilirea învingătorilor sau învinşilor - să stabileşti care era ultimul cuvânt sau atitudinea serioasă în diplomaţie. De fapt, în diplomaţia clasică, noţiunea de "ultimul cuvânt" a fost aproape imposibil de atins.

Se ştie că Wilson şi adepţii săi considerau malefică politica şi diplomaţia europeană şi blamau Congresul de la Viena din 1815 sau alte evenimente şi tratate ulterioare, inclusiv tratatele secrete sau alianţele ce au dus la declanşarea Primului Război Mondial. Dar dacă ar fi să comparăm anumite tratate secrete încheiate de marile puteri europene cu cele mici - prin care li se recunoşteau acestora din urmă dreptul la unitate naţională statală pe ruinele marilor imperii
multinaţionale din tabăra adversă - cu atitudinea neutrei S.U.A. care dorea
conservarea integrităţii acestora, atunci putem afirma cu certitudine că, în această fază, atitudinea marilor puteri europene era salvatoare

şi acestea reprezentau adevăraţii îngeri eliberatori iar Washingtonul groparul legitimelor speranţe de unitate şi libertate naţională a celor mai multe popoare din Europa Centrală şi Răsăriteană. În această fază de desfăşurare a lucrurilor, dar şi în cele imediat următoare intrării S.U.A. în Primul Război Mondial, Wilson seamănă întrucâtva cu Lenin, doarece amândoi au proclamat dreptul naţiunilor la autodeterminare până la despărţirea de statele vechi împilatoare, dar de aplicat, la concret şi la obiect, nu l-au aplicat încă, ceea ce a însemnat că între declaraţiile verbale sau scrise pe hârtii cu conţinut public şi diplomatic şi practică n-a existat nici o concordanţă sau vreo armonie între cuvânt şi faptă. Norocul a fost că strucura democratică internă a statului american a permis repararea răului şi a dus la armonizarea cu structurile democratice internaţionale europene, pe când dictatura malefică internă comunistă de la Moscova a lucrat şi va lucra pentru o viaţă şi o geopolitică europeană de tip vechi, prin anexiuni şi jafuri sistematice şi amputări de popoare, teritorii şi state vecine mici sau mijlocii. Dar toate aceste acţiuni şi operaţiuni erau, printr-o propagandă deşanţată, colorate în roşul bolşevic şi trecute prin filtrul internaţionalismului proletar, al întăririi forţei primului stat socialist, garantul celorlalte sau al "eliberării" claselor muncitoare şi popoarelor de sub jugul imperialismului etc.

Nu este deci de mirare că în aprilie 1917, când Wilson cerea aprobarea Congresului pentru intrarea în război, el precizează că se declara acest război numai şi numai contra Germaniei, pentru a apăra

cel mai sfânt drept al americanilor, care consta în libertatea mărilor, ceea ce presupunea un parteneriat cu naţiunile democratice europene împotriva guvernului imperial german autocratic, deoarece lumea trebuia salvată şi conservată pentru democraţie. Dar dacă Wilson deschidea un fel de cruciadă pentru democraţie, el trebuia să declare război şi Austro-Ungariei şi Imperiului Otoman, deoarece o asemenea "cruciadă" trebuia să includă şi eliberarea slavilor, românilor, italienilor din primul stat şi al arabilor, kurzilor şi armenilor din al doilea. Pe de altă parte, declararea unilaterală a războiului, doar împotriva unei mari puteri a Centralilor, constituia şi o practică rar întâlnită, dacă nu chiar o excepţie, în viaţa internaţională. Dar, după părerea lui Wilson, aliaţii Germaniei n-au purtat război contra americanilor, ceea ce a demonstrat că S.U.A. a intrat în război deocamdată să apare interese în primul rând americane şi abia în al doilea rând să conservee lumea pentru democraţie şi libertate. Guvernul american s-a mulţumit ca, după ce austro- ungarii s-au raliat la războiul submarin total proclamat de nemţi, să nu-l primească pe contele Tarnowski, ambasadorul Austro-Ungariei la Washington şi nimic mai mult. Practic vorbind, Preşedintele a manevrat ca să rămână, şi după aprilie 1917, un fel de arbitru între Antantă şi aliaţii Germaniei, să determine îndeosebi Austro-Ungaria să încheie pace separată, lucru dorit în continuare şi de colonelul House şi tocmai de aceea, credem noi, Wilson urmărea discret să se disocieze în multe privinţe de Antantă, specificând că S.U.A este asociata şi nu aliata ei

prin vreun tratat special. Acest lucru i-ar fi asigurat Washingtonului libertatea de acţiune în sensul dorit de şefii americani, întrucât ei ar fi rămas într- un anumit grad cu mâinile libere şi vis-à-vis de Antantă. Oricum, Congresul, încă fidel Preşedintelui, a votat la 6 aprilie 1917 război doar contra Germaniei, după care, la 9 şi 20 aprilie, Austro-Ungaria şi Imperiul Otoman au informat Departamentul de Stat că au rupt relaţiile diplomatice cu S.U.A. În schimb, în ciuda ostilităţilor dintre Germania şi S.U.A, Bulgaria, aliata Berlinului şi-a menţinut reprezentantul diplomatic la Washington şi vice-versa, alt lucru curios şi rar în
viaţa internaţională.
[jj]

În cercuri restrânse şi intime din jurul lui, Wilson afirmă că el şi S.U.A. nu aveau sau nu nutreau aceleaşi scopuri în Primul Război Mondial ca francezii şi englezii, dar că aceştia, având nevoie de dolarii americani ca de aer, îi vor primi, dar, rămânând îndatoraţi, vor rămâne şi la discreţia Washingtonului, când se va ajunge la frângerea pâinii şi la fixarea condiţiilor de pace. Dar laudele şi socotelile de acasă nu s-au putut potrivi cu târgul mondial de la Versailles, deoarece nici Preşedintele şi nici alţi oameni de stat mai mici nu l-au putut influnţa în toate problemele pe "tigrul" de la Paris, durul Clemenceau şi, în ultimă instanţă, nici pe
Lloyd George, deşi, la început, acesta a acţionat pe sub mână în acord cu Wilson, în multe probleme şi manevre de culise. Pe de altă parte, Masaryk a intuit cu nemulţumire că diplomaţia americană bâjbâie, nu

cunoaşte nimic sau aproape nimic din realităţile şi dorinţele majorităţilor etnice din Europa Centrală şi Răsăriteană incluse în Austro-Ungaria şi, concomitent, vede clar că bolşevicii ruşi mint, că nu recunosc autodeterminarea naţiunilor decât formal, pe hârtie, pe când în practică susţin punctul de vedere german privind importanţa prioritară a statelor şi nu a naţiunilor în viaţa internaţională. Era nepermis - preciza şeful necontestat al emigraţiei cehe - să susţii, aşa cum făceau ruşii roşii, dar şi unii menşevici şi germani, autonomia Dobrogei, a Bosniei şi Herţegovinei, unde trăiau 1 milion de musulmani maximum-maximorum şi să nu te interesezi deloc de destinul a 10 milioane de cehi, slovaci, români, italieni, slavi de sud din Austro- Ungaria, pe care doreşti s-o conservi ca stat în detrimentul acestor majorităţi etnice. Masaryk a ţinut la şi l-a respectat doar pe Miliukov, care a spus, fără echivoc, că Austro-Ungaria trebuia destrămată.

Unul din motivele pentru care la început Wilson, Lansing şi coloneul House au dorit menţinerea Austro-Ungariei a fost, probabil, ideea că aceasta va deveni o mare Elveţie şi se va federaliza şi sperau că şi din interior cercurile liberale vieneze, conduse de profesorul Lammasch şi Hoditz, îl vor determina pe noul Împărat-Rege Carol să treacă la acţiune în acest sens. Desigur, această dorinţă era dublată şi de speranţa fermă că o asemenea Austro-Ungarie se va despărţi de Germania şi va semna pace separată cu Antanta. Dar oricâte tratative de culise au fost duse între diplomaţii austro-ungari şi americani, încă

şi în iulie 1918, Czernin, deşi promite din interior democratizarea Monarhiei, nu admite nici o ingerinţă exterioară în această privinţă şi declară că solidarizarea Austro- Ungariei cu Germania va rămâne neclintită solicitând nu pace separată, ci pace generală între beligeranţi.

În vara anului 1917, deşi intrată în război ca asociata Antantei, S.U.A., precaută în poziţia ei faţă de Austro-Ungaria cu care trata pe ascuns aşa-zisa pace separată, îi primeşte bine pe diplomaţii Regatului Serbiei pe care-l ajută financiar, dar nu vrea să-i primească oficial pe supuşii iugoslavi ai Vienei şi ai Budapestei, cu care Washingtonul nu era în război. Guvernul sârb aflat în exil insisită însă pentru unirea cu slavii din Monarhie şi pentru destrămarea acesteia în virtutea Declaraţiei de la Corfu, pe care n-o acceptau în întregime, însă nici italienii, deoarece doreau anexarea litoralului răsăritean al Adriaticii pentru ei şi nu pentru viitoarea şi prezumtiva "Iugoslavie" (de fapt Regatul Sârbo-Croato- Sloven). De asemenea, Regele Ferdinand I, retras cu guvernul la Iaşi, i-a scris lui Wilson să sprijine unirile Transilvaniei, Banatului şi Bucovinei cu Regatul României. Dar, timp de aproape un an de zile, Washingtonul nu a răspuns afirmativ la această legitimă şi democratică revendicare, parte integrantă a "lumii salvată pentru democraţie" dorită atât de mult şi sincer, de altfel, de Preşedinte care a dat doar asigurări că Regatul României Mici va fi refăcut, ajutat financiar în război şi în timp de pace şi astfel

independenţa şi integritatea lui - dar nu şi unitatea şi integritatea tuturor românilor - vor fi restabilite la viitoarea pace.

La insistenţele ambasadorului francez, Jusserand, la Washington, care n-a dat relaţii amănunţite despre originea membrilor delegaţiei, Lansing acceptă, la 2 iulie 1917, să primească în audienţă oficială câţiva români, în frunte cu Vasile Lucaciu, crezând că sunt originari din Regatul România. Miezul discursului susţinut de Lucaciu a fost necesitatea unirilor Transilvaniei, Banatului şi Bucovinei cu România, protopopul unit susţinând, pe bună dreptate, că ele corespundeau întru totul principiilor generale Wilsoniene privind necesitatea eliberării naţiunilor asuprite şi, pe baza ei, instituirea unor relaţii echitabile de egalitate între popoarele Europei. Lansing tace chitic sau "diplomatic" în legătură
cu făurirea unităţii naţionale de stat a românilor, dar, în schimb, laudă rezistenţa
jj```j
eroică a Armatei Regale Române în Moldova. Numai în timpul discuţiior Lansing realizează că Lucaciu şi însoţitorii lui nu proveneau din Regatul România, ci erau supuşi ai statului ungar, asociat cu cel austriac, primul deţinând Transilvania, al doilea Bucovina.

Secretarul de stat regretă că I-a primit, din cauza aceluiaşi motiv şi anume că S.U.A., nefiind în război cu Austro-Ungaria, nu putea trata cu supuşii ei care "complotau" pentru destrămarea Monarhiei. Neputând să-i facă reproşuri sau să se certe cu asociatul său în războiul dus de Washington doar contra Berlinului, Jusserand,

secretarul de stat, îşi varsă năduful pe subalternul său, Andrews, care ar fi avut obligaţia de serviciu să-l înştiinţeze exact de unde veneau şi de unde proveneau membrii delegaţiei române şi, deci, să-l prevină, pentru a nu cădea în "păcatul" de a face o gafă diplomatică. Andrews, care nu ştia nici el prea multe despre românii din Austro-Ungaria, dar nici despre alte naţiuni negermane şi nemaghiare de aici, îşi linişteşte superiorul în sensul că nu trebuia să-şi facă griji întrucât nu toţi românii transilvăneni doresc unirea cu România, aşa cum pretindea Lucaciu, despre care afirma că nu era un om onest şi de încredere, că ar fi imoral şi ca preot catolic, deoarece avea un copil din flori, deci un fiu natural, ceea ce i-ar fi interzis de canoanele bisericii sale. Diplomatul american nu ştia deci mai nimic despre confesiunile şi durerile românior din Transilvania şi nici despre închisorile ungureşti "vizitate", ani de-a rândul, de Lucaciu înainte de război. Lucaciu era preot catolic de rit grec, deci se putea căsători ca şi preoţii ortodocşi, nu era nici imoral şi nici păcătos şi, din punct de vedere naţional, reprezenta adevăratele dorinţe ale tuturor românilor din Austro-Ungaria. Întrucâtva, Andrews semăna ca două picături de apă cu ambasadorul S.U.A din Elveţia, Pleasant A. Stowall, fost coleg de şcoală cu Preşedintele şi considerat în timpul războiului "ochii şi urechile" lui Wilson pentru toate ţările inamice Antantei. Însă colegul lui Stowall avea deocamdată "un singur inamic" în zonă, Germania. Atât Andrews, cât şi Stowall, cunoşteau tot atât de multe lucruri despre starea de fapt, dorinţele şi sentimentele reale ale naţiunilor din

zonă câte ştiau despre zuluşii sau alte triburi din Africa. Din Berna Stowall trimitea informaţii fanteziste la Washington, printre care s-a numărat şi "asigurarea" că toate popoarele, naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană sunt "duşmani încarnaţi" ai S.U.A., punându-i în aceeaşi oală pe unguri, germani, austrieci, polonezi, cehi, iugoslavi şi români.

Dacă este adevărat că Andrews a făcut mult rău românilor din Transilvania şi Bucovina, deoarece Washingtonul a recunoscut necesitatea şi obiectivitatea unirii lor cu Regatul România, doar după ce a ratifcat unirile iugoslavilor şi cehoslovacilor, nu este mai puţin adevărat că, până ce diplomaţia americană avea în zonă "urechi şi ochi" ca cele ale lui Andrews şi Stowall, S.U.A. n-avea cum să cunoască la obiect şi în mod concret situaţia din această frământată şi pentru ea şi mult prea îndepărtată zonă a Europei.

Dar, dacă iugolsavii şi cehoslovacii i-au întrecut pe români în acţiunea justă a recunoaşterii emancipării şi unităţii lor naţionale de către diplomaţia S.U.A., nu însemană deloc că, în fazele anterioare, aceşti slavi, fie sudici, centrali, catolici, protestanţi sau ortodocşi, n-au avut parte ei înşişi de eşecurile şi dezamăgirile lor în această chestiune. Un exemplu tipic în acest sens îl reprezintă slovacul Stefanik, vicepreşedintele Consiliului Naţional Slovac de la Paris şi maior în armata franceză. În iunie 1917, când soseşte în S.U.A., este convins că va fi primit de oficialităţile americane în prima lui calitate, deşi ar fi trebuit să fie mai sceptic, deoarece se ştia că Washingtonul

n-a declarat război Austro-Ungariei. Stefanik era optimist în privinţa atitudinii guvernanţilor americani, întrucât presupunea că aceştia ştiau şi cunoşteau deja de câţiva ani dorinţele reale ale cehilor şi slovacilor, făcute public şi de el şi de Masaryk sau de Beneş în lumea largă, dar şi de cehii şi slovacii din Cleveland care, încă în 27 octombrie 1915, au subliniat că cehii şi slovacii trebuiau să se unească într-o uniune federală de două state perfect egale unul cu celălalt, fapt ce presupunea destrămarea şi distrugerea statelor istorice cuceritoare asociate în structura Austro-Ungariei. De fapt, cehii şi slovacii din S.U.A. şi-au avut un birou de presă chiar la Washington, ce era condus de Pergler şi, deci, nu se putea spune că oficialii de la Casa Albă nu puteau să afle - dacă doreau - care erau dorinţele cehoslovacilor, exprimate chiar în aceeşi localitate sub ochii şi la urechilor lor. În 1917, senatorii Adolph Sabath - originar din Boemia - şi William H. King s-au pronunţat în Senat - şi să nu uităm că şi acest for legislativ avea un cuvânt de spus în diplomaţia americană - pentru independenţa unui stat ceho-slovac. În 1917, unele personalităţi americane, printre care s-au numărat şi cei ce proveneau din zonele cehe sau slovace, i-au cerut lui Lansing să recunoască independenţa Cehoslovaciei şi să-l primească pe Stefanik ca vicepreşedinte al Consiliului Naţional Cehoslovac din Paris, interpretat ca un fel de guvern în exil al viitorului stat.

Lansing tace chitic şi diplomatic în această privinţă. În schimb laudă fidelitatea şi loalitatea manifestată de suplicanţi faţă de S.U.A.

Secretarul de Stat nu-l primeşte deloc pe Stefanik iar adjunctul său, Polk, îl acceptă ca interlocutor doar în calitatea lui de ofiţer francez aliat sau mai precis asociat cu armata americană în războiul contra Germaniei. Liderul slovac s-a considerat probabil jignit de această atitudine şi a fost atât de cătrănit şi ne necăjit încât l-a considerat pe Wilson ca un mare şarlatan care se joacă cu cuvinte, idei şi noţiuni mari şi frumoasee ca autodeterminarea naţiunilor, doar pentru a impresiona şi a amăgi lumea. Stefanik a întrecut însă într-atâta măsura cu supărarea şi dezamăgirea sa încât, nici după ce toată lumea diplomatică şi întreaga opinie publică internă şi internaţională interesată a realizat că şefii de la Washington, odată informaţi, în mod obiectiv, au acceptat şi au promovat ei înşişi necesitatea destrămării şi distrugerii Austro-Ungariei, n-a mai crezut nici în aceste momente finale, înălţătoare şi hotărâtoare în sinceritatea guvernanţilor americani. Atitudinea lui a fost complet greşită, deoarece inadvertenţele de început ale Washingtonului s-au datorat, în special, necunoaşterii situaţiei reale şi obiective de pe terenul îndepărtat al Europei Centrale şi Răsăritene şi unor manevre diplomatice de moment şi trecătoare ce tindeau să despartă Austro-Ungaria de Germania. Aceşti factori au determinat adoptarea unei politici şi atitudini greşite faţă de români şi slavi (excepţie polonezii) în acese faze, dar neinformarea şi bâjbâiala în întuneric nu se puteau confunda cu o gândire sau cu o voinţă rea şi reacţionară da capo al fine, singurele care puteau fi relamente condamnate sau condamnabile.

Stefanik, ajuns general, şi-a manifestat rezerve nejustificate faţă de americani până şi la Conferinţa de Pace când i-a influenţat şi i-a aţâţat mereu pe francezi să-i combată în multe privinţe. Fără îndoială că atitudinea slovacului era nelalocul ei, era exagerată şi subiectivă până la limitele absurdului, întrucât ar fi fost şi necesar şi just să se bucure de îndreptarea "păcătosului" faţă de naţiunea lui şi faţă de celelalte naţiuni asuprite din Europa Centrală şi Răsăriteană şi să nu aţâţe sau să bage fitile între marile puteri europene ale Antantei şi S.U.A., care, şi fără de ele, trebuiau să rezolve multe şi numeroase diferende interne, plus să pună pe picioare tratatele cu statele învinse.

Slovacul Stefanik şi românul Stoica, dezamăgiţi de democraţii aflaţi la putere, tratează cu republicanii din opoziţia americană şi primul lor succes a venit din partea unei figuri de primă mărime a politicii S.U.A. şi anume fostul Preşedinte Theodore Roosevelt. Deşi crezuse şi el în aşa-numita misiune civilizatoare a Imperiului Habsburgic, în noile condiţii afirmă clar că Austro- Ungaria asuprea naţiunile negermane şi nemaghiare de pe cuprinsul ei, că va susţine fără rezerve autodeterminarea lor, militând deschis atât pentru distrugerea Austro-Ungariei la sfârşitul războiului, cât şi pentru declararea imediată de către Washington a războiului contra ei şi a Imperiului Otoman sau a aliaţilor lor mai mici. Roosevelt se pronunţă şi pentru eliberarea naţiunilor asuprite din Imperiul Otoman, concomitent cu cele din Austro-Ungaria, deoarece, fără emanciparea celor asupriţi şi fără distrugerea celor două imperii asupritoare, nu se

putea făuri o lume salvată şi conservată pentru democraţie. Deci, autodeterminarea naţiunilor trebuia aplicată la concret şi la obiect, nu numai pe hârtie sau în declaraţii verbale, oricât de solemne erau sau părea să fie ele, dacă se dorea realmente ca frumoasa şi multpromiţătoarea lume făurită de şi pentru democraţie să nu fie şi să nu rămână o simplă minciună. Practic vorbind, Theodore Roosevelt nu făcea altceva în acest caz decât să-l constrângă pe Wilson să-şi depăşească limitele şi greşelile, să extindă şi să generalizeze autodeterminarea naţională la toate naţiunie asuprite din imperiile multinaţionale concentrate în Puterile Centrale şi să unească vorba cu fapta. Posibil ca şi asemenea luări de atitudini, critici sau "scărmănături" republicane să fi accelerat adoptarea unor soluţii raţionale şi democratice de către democraţii de la Casa Albă în aceste chestiuni. Pe de altă parte, lui Theodore Roosevelt i se părea ciudat dacă nu considera chiar ca un fel de anus contra naturii faptul că S.U.A. declarase război numai Germaniei dar nu şi aliaţilor ei.

Cât despre informaţiile furnizate înainte de şi în 1917 sau chiar şi în primele luni ale lui 1918 de către Stowall şi anume că toate naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană erau duşmane ale americanilor, ele nu erau în întregime valabile nici măcar pentru unguri, austrieci şi germani, lucru de care s-a putut convinge el însuşi destul de repede. Contele Karolyi era ungur, dar filoantantist şi, după aprilie 1917, automat şi filoamerican. Iar în noiembrie acelaşi an vine în Elveţia devenită terenul unor tratative subterane şi o vreme

ultrasecretoase pentru scoaterea Austro-Ugariei din război printr-o pace separată. La Berna, Stowall a avut ocazia să discute nu numai cu el dar şi cu contele Colloredo-Mansfeld şi a raportat încântat la Washington că din Austro-Ungaria veneau semnale "serioase" şi preţioase că ea ar fi gata, în schimbul unor garanţii, s-o rupă cu Germania şi să încheie pace cu Atanta şi cu S.U.A, adică exact ce-şi dorea atunci şi fostul său coleg de şcoală şi-acum superiorul său, Preşedintele Woodrow Wilson.

Karolyi, om de stânga, în discuţiile de culise cu diplomaţii americani, se laudă prematur că va ajunge în scurt timp la putere, va dicta politica externă a Austro-Ungariei şi va contribui la încheierea războiului, dar dorea să ştie en avance care vor fi termenii sau condiţiile de pace oferite de americani şi de Antantişti în asemenea situaţie. Cât despre pacea separată dorită de echipa de la Washington, Karolyi n-o dorea, deoarece se pare că se temea de puterea punitivă a Germaniei, dar se oferea ca, printr-o manevră subtilă, să o atragă la tratative de pace generală. Aici, în mod brusc, şi printr-o mişcare de "volt face", delegaţia austro-ungară ar fi izolat-o şi ar fi părăsit-o pe cea germană şi ar fi trecut cu căruţe şi cu bagaje cu tot în tabăra delegaţiilor antantistă şi americană, în tranşarea unor probleme esenţiale, la părăsirea teritoriilor ocupate de Centrali - şi trebuie să recunoaştem că erau foarte întinse şi variate, începând de la cele belgiene, franceze, italiene, până la cele sârbe, româneşti şi ruse - până la rezolvarea revendicărilor italiene, franceze, poloneze etc.

Probabil, contele maghiar se gândea că nu pierde, nici el, nici patria lui, prea mult, dacă, de pildă, Austria ceda Galiţia şi Germania Pomerania şi Poznania viitoarei Polonii sau Alsacia şi Lorena Franţei etc. În schimb, americanii şi Antantiştii trebuiau să garanteze, îndeosebi, integritatea statului ungar şi, cu câteva excepţii, şi pe aceea a celui austriac, contele ungur solicitând şi cerând garanţii pentru ca Austro-Ungaria să nu fie penalizată grav din punct de vedere teritorial şi, în plus, să primească ajutoare financiare serioase pentru a-şi reface economia zdruncinată de război. Din punct de vedere diplomatic, contele Karolyi a manevrat ca toată responsabilitatea declanşării războiului să cadă pe germani în primul rând şi pe austrieci, în al doilea, iar ungurii şi Ungaria Coroanei Sfântului Ştefan să rămână curaţi şi nevinovaţi ca îngeraşii.

Desigur, trebuie să recunoaştem că, din punct de vedere maghiar, schema de gândire politică şi diplomatică era deosebit de subtilă şi de utilă pentru Budapesta cuceritoare, numai că, şi în acest caz, socoteala de acasă, chiar combinată cu "tractările şi pertractările" de departe de casă, nu s-au potrivit cu realităţile din târg, determinate de evoluţia lucrurilor din Europa Centrală şi Răsăriteană şi din afara ei. Contele Karolyi a ajuns într-adevăr la putere, dar nu imediat sau foarte repede, ci după un an de zile, în urma revoluţiei de la sfârşitul lunii octombrie 1918, provocată şi de el, tocmai fiindcă, în prealabil, nu şi-a putut convinge Regele să retragă Austro-Ungaria din război iar el să-şi aducă acasă în timp util trupele

de pe front pentru a-şi apăra integritatea de stat a Ungariei Coroanei Sfântului Ştefan, ameninţată de mişcările iredentiste ale slavilor şi românilor. La sfârşitul anului 1918, când, vorba poetului, "era târziu şi era toamnă"', era foarte târziu şi pentru Karolyi să joace cu sau pe cartea americană în favoarea sa şi a Ungariei, deoarece S.U.A. intrase deja demult în război şi contra Austro-Ungariei iar echipa democraţilor de la Casa Albă a recunoscut deja de facto dreptul cehoslovacilor şi iugoslavilor şi necesitatea unirii românilor la şi cu state naţionale independente şi unitare.

Alte încercări de a desparte Austro-Ungaria de Germania şi de a o determina să încheie pace separată cu S.U.A. şi cu Antanta au venit de la bavarezul Foerster, care, deşi german, detesta pe prusaci. El a purtat discuţii în acest sens cu Împăratul-Rege Carol, unde a fost introdus de cercurile concentrate în jurul lui Poltzer-Hoditz. Bavarezul era entuziasmat până peste urechi de unele proiecte ale liberalilor austrieci şi personal milita, de altfel sincer şi cu convingere, pentru distrugerea frontierelor istorice ale statelor cuceritoare şi formarea unei mari Confederaţii de state, unde să intre şi iugoslavii ca stat distinct sau, dacă doreau, împreună cu Serbia, Ungaria să-i dea României teritoriile etnice româneşti şi să intre alături de România întregită în Confederaţie, să se respecte interesele Poloniei, ale Boemiei în cadrul ei etc. Această Confederaţie urma să pună la punct şi să insufle respect şi teamă Berlinului prusac în viitor, cu care Viena - spera Foerster - va rupe orice relaţie amicală sau de alianţă. Plecat în

Elveţia să-şi discute proiectele şi cu americanul Herron, bavarezul se pare că a strecurat unele din ideile proprii în cuvintele şi opţiunile Împăratului-Rege, probabil pentru a accelera tratativele de împăcare şi de pace separată cu Austro-Ungaria şi pentru a obţine izolarea şi înfrângerea Germaniei Imperiale.

Dar frumoasele idei, principii şi propuneri, avansate de Foerster, sunau bine şi plăcut "din coadă", în voci şoptite sau pe hârtie, dar nu corespundeau cu realitatea şi practica politică sau diplomatică a celor implicaţi. Chiar dacă n-a fost exclus ca dublul Monarh de la Viena şi de la Budapesta să fi reflectat de câteva ori la posibilitatea de a se desprinde de Germania, el n-a îndrăznit şi, în ultimă instanţă, nici n-a făcut nimic concret în acest sens şi era exclus ca Ungaria, de bună voie şi nesilită de nimeni, să cedeze Transilvania şi Banatul României, pentru ca împreună cu ea să intre în Confederaţia preconizată de bavarez. Monarhul din Viena a avansat în ultimul ceas un program federativ şi nu o

Confederaţie şi până şi această federaţie, din 16 octombrie 1918, excludea Ungaria Coroanei Sfântului Ştefan, deoarece conducătorii ei nici nu doreau să audă de ea. Practica a dovedit că asemenea sisteme de gândire şi de structurare sau de restructurare a testurilor de stat din Europa Centrală şi Răsăriteană de atunci, în condiţiile desfăşurării Primului Război Mondial şi al nerezolvării în practica internă şi internaţională şi nu prin vorbe şi în culise, a doleanţelor naţiunilor cucerite şi asuprite de eliberare şi emancipare statală de sub tutela

cuceritorilor, rămâneau simple himere fără efecte benefice în vieţile a zeci de milioane de europeni.

Nu ştim dacă liderii cehoslovaci, iugoslavi şi români care au fost primiţi de guvernanţii americani au intuit sau nu că aceştia duceau tratative cu Austro- Ungaria pentru pace separată, deşi, după unele declaraţii publice sau adrese către Congres, puteau bănui acest lucru, mai ales în perioada în care Washingtonul nu declarase război Monarhiei Bicefale. Ceea ce este şi mai curios şi mai bizar este faptul că, deşi în decembrie 1917, Wilson a declarat, în sfârşit, război şi Austro-Ungariei - dar nu şi Bulgariei şi Turciei -, el subliniază, tot atunci, că S.U.A. nu se amestecă în treburile interne de natură economică sau politică din Monarhie iar punctele sale avansau ideea vagă pentru naţiunile de aici că se va asigura oportunitatea pentru făurirea unei vieţi autonome, formulă care n-avea cum să mulţumească pe cei interesaţi.

Se pare că diplomatul nr. 1 al lui Pasic, Vesnic, fiind om de meserie, ştia două lucruri şi anume că Wilson trata pe sub mână cu Viena şi că nu dorea încă unitatea iugoslavă nici în primele luni ale anului 1918. Tocmai de accea, când se adresează Congresului, în ianuarie 1918, el trece sub tăcere Acordul de la Corfu - spre marea dezamăgire a iugoslavilor din S.U.A. ce proveneau din Austro- Ungaria - şi pune accentul pe refacerea şi întărirea Regatului Serbia. Dar diplomatul sârb nu se putea adresa Congresului şi naţiunii americane, peste capul Preşedintelui, lucru pe care iugoslavii, impacientaţi şi

scandalizaţi de tăcerea lui Vesnic, nu-l înţelegeau şi probabil nici nu puteau să-l înţeleagă, neştiind aproape nimic despre formulele, adesea complicate şi complexe, ale rigorilor diplomatice. Numai că Vesnic, în discuţiile private cu colonelul House, inspiratorul în multe privinţe al lui Wilson, se pronunţa pentru unitatea iugoslavă şi îi atrage atenţia că, până ce nu se vor forma state independente pe ruinele Austro-Ungariei, nu va putea fi vorba de pace în Europa Centrală şi Răsăriteană, întrucât toţi nemaghiarii şi negermanii vor continua lupta contra supremaţiei Vienei şi Budapestei. Practic vorbind, diplomatul sârb l-a invitat pe House să înceteze orice tratative de pace separată cu Austro-Ungaria.

Au fost câteva momente în care diplomaţia americană i-a antrenat în tratativele cu Austro-Ungaria şi pe Lloyd George sau pe Balfour şi, mai rar şi destul de greu, şi pe oamenii de stat francezi sau pe cei italieni care, după Caporetto, se simţeau mai slabi şi erau atât de speriaţi încât au refuzat să mai încerce orice ofensivă contra Centralilor, rămânând strâns ataşaţi de tranşeele lor până spre sfârşitul conflictelor. Astfel, generalul bur Jan C. Smuts, fost adversar al britanicilor între 1899-1902, acum prieten al Londrei şi admirator sincer şi entuziasmat al federalismului Imperiului Britanic, este trimis la Geneva pentru discuţii cu contele Albert Mensdorff-Pouilly, fost ambasador al Austro-Ungariei la Londra. Dar, de la bun început, acţiunea diplomatică era un făt născut mort, deoarece olandezul african putea discuta exclusiv despre o pace separată, pe când

contele austriac era împuternicit să trateze doar în numele unei păci generale, ceea ce demonstrează că Austro-Ungaria sau nu îndrăznea sau nu dorea să părăsească la obiect şi la concret Germania. Snuts insistă ca Austro- Ungaria să părăsească Germania, să încheie pace separată cu Antanta, să ia locul Rusiei ca un viitor bastion contra Berlinului. Dacă toate aceste condiţii vor fi

j

îndeplinite, Antanta şi S.U.A. vor acorda asistenţa şi toată simpatia lor Austro- Ungariei. Smuts a sugerat ca Monarhia Habsburgică să ia exemplu de la Imperiul Britanic, să acorde autoguvernare naţiunilor de pe cuprinsul ei iar într-o asemenea structură de stat democratizată substanţial ar putea intra ca într-o mare Confederaţie Polonia, România, Serbia şi alte state din zonă.

Nici din aceste "pourparles" n-a rezultat nimic concret. Alte încercări de acest gen s-au derulat şi între diplomatul austriac Revertera şi contele francez Abel Armand, ofiţer de informaţii şi anume, tot în Elveţia, la Fribourg, în locuinţa prinţesei Sarsina, bună prietenă cu mama Zittei, Împărăteasa-Regină a Austro- Ungariei. Ulterior, francezii au afirmat că totul a început din iniţiativa austriecilor şi invers, aceştia au susţinut că francezii i-au invitat la tratative. Francezul ar fi promis că Parisul va respecta în mare integritatea Austro-Ungariei dacă părăseşte Germania, în care caz Austria va primi Silezia, dar era necesar ca Italiei să i se acorde Trentino iar Fiume să devină oraş liber. Austro-Ungaria urma să se

federalizeze, să se alieze atât cu Polonia catolică, refăcută în frontierele din 1772, cât şi cu Bavaria catolică, pentru a rezista împreună contra refacerii puterii Berlinului prusac şi protestant şi, probabil, împotriva Moscovei bolşevice. Dar, ca şi în celelalte situaţii, Revertera era împuternicit să trateze despre o pace generală, care implica şi Germania, iar Armand doar despre o pace separată care urmărea izolarea şi înfrângerea Germaniei şi totul s-a înregistrat la capitolul unui nou fiasco de acest gen.

Dacă ar fi să ne închipuim sau să ne "construim" în imaginaţia noastră un "laborator" de diplomaţie pe timp de război, am putea să constatăm la acelaşi nivel al imaginarului şi al posibilului, că, din nou - dacă - americanii, englezii şi întrucâtva şi francezii ar fi semnat pacea separată cu Austro-Ungaria, Londra şi Parisul şi-ar fi încălcat singure tratatele secrete cu România şi Serbia şi fără presiunea americanilor sau fără "defecţiunea" micului aliat de la Bucureşti şi teritoriile române şi slave din această Monarhie - chiar federalizată - ar fi rămas în fruntariile ei. Dar istoria nu s-a făcut şi nici nu se va face cu varianta "dacă" şi cu "poate", ci toate evenimentele trebuiesc reconstituite aşa cum au fost şi, eventual, explicate de ce s-au derulat aşa şi nu altfel.

Desfăşurarea concretă a lucrurilor a dovedit că nimeni şi nimic n-a putut despărţi Austro-Ungaria de Germania, că pacea fără victorii şi fără victorioşi şi cea pe bază negociată s-au dovedit a fi simple himere iar războiul s-a derulat în stil european, cu învinşi şi învingători

şi s-a încheiat în stil clasic sau tradiţional, prin impunerea condiţiilor de pace celor înfrânţi de către cei ce au câştigat victoria. Retoric şi din punct de vedere pur moral ne-am putea pune în faţă alternativa sau dilema următoare: dacă englezii şi francezii i-au pedepsit pe români că au semnat pacea separată de la Buftea-Bucureşti şi au negat valabilitatea Tratatului din 1916, de ce nu şi-au făcut procese de conştiinţă pentru faptul că ei înşişi au purtat tratative în acest sens sau tot din acest motiv să ierte Bucureştiul pentru "păcatul"de la Buftea-Bucureşti. Dar nici asemenea "probe" de laborator, teoretice, teoretizante şi "moralizatoare" n-au nici un rost în practica diplomatică şi istoriografică din mai multe puncte de vedere pragmatice şi, deci, foarte reale, palpabile şi verificate în viaţa şi în raporturile de forţe ale factorilor implicaţi în desfăşurarea Marelui Război cum a mai fost numit Primul Război Mondial.

În primul rând, critica de jos, făcută de cei mai mici sau mai slabi şi adresată celor tari şi mari, situaţi prin forţa şi puterea lor sus, este identică sau măcar se aseamănă cu efectul scuipatului de jos în sus, care vine tot pe capul autorului "de jos". În al doilea rând, indiferent de nemulţumirile şi reproşurile celor mici sau mijlocii, deci a naţiunilor asuprite şi a statelor din Europa Centrală şi Răsăriteană, adresate marilor state prietene din Antanta, ele ar fi rămas ca şi în deceniile anterioare, doar cu visele de eliberare, emancipare sau unitate naţională, dacă n-ar fi fost factorii majori de putere ai statelor apusene maritime şi democratice, care au contribuit mult mai

substanţial decât celelalte la înfrângerea Puterilor Centrale. În al treilea rând, englezii şi francezii au renunţat la tratatele secrete încheiate cu statele mici (România, Serbia) sau mai "mari" (Italia), mai mult de formă decât în conţinut şi doar pentru a da o anumită satisfacţie mai mult morală decât reală sau materială marelui asociat american. Chiar şi acest lucru a fost accceptat şi executat numai în măsura care convenea Londrei şi Parisului la sfârşitul Primului Război Mondial. Astfel, presiunea Washingtonului privind anularea Tratatelor secrete, a convenit diplomaţiei engleze şi franceze în anularea Tratatului de la Bucureşti, cel puţin din două motive. Acolo graniţa Banatului fusese extinsă la limitele lui etnice româneşti, dar din punct de vedere strategic graniţa română ar fi fost prea aproape de Belgrad, care nu putea accepta acest lucru. Apoi Bucureştiul, părăsit şi lăsat singur într-o poziţie geopolitică şi geomilitară imposibilă, a semnat o pace separată, iar Regele, guvenul regal şi armata sârbă, deşi rămaşi fără teritoriu, au fost duşi şi protejaţi de vasele Antantei în Insula Corfu şi n-au fost puşi în situaţia de a ceda în faţa Centralilor şi de a semna păci separate cu ei.

Pe de altă parte, însă, tot diplomaţia Antantei a mediat între Bucureşti şi Belgrad - şi n-a permis nici extinderea nemotivată a pretenţiilor sârbeşti în Banatul rămas României. Unele rectificări juste şi benefice au fost făcute şi la graniţa vestică a României cu Ungaria, fiindcă aceasta n-avea ce căuta în pustă până aproape de Debreţin sau în alte zone mici unde locuitorii erau în majoritate maghiari. Însă,

nici o minte sănătoasă nu poate nega că în cea mai mare parte, dacă nu chiar în esenţa lui, Trataul din 1916, deşi declarat caduc şi deci "mort" şi nul, a fost metamorfozat ca fiind totuşi viu şi valabil şi aplicat în geopolitica nouă din Europa Centrală şi Răsăriteană, prin faptul că s-au recunscut în dreptul şi practica internaţională Unirile Bucovinei, Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România. Este drept, însă, că, în toate cazurile, principiul autodeterminării naţionale, avansat de Wilson, s-a potrivit foarte bine, lucru pe care-l ştiau şi guvernanţii din Paris şi Londra, care n-aveau nimic de pierdut nici din acest punct de vedere şi nici prea mult din prevederile Tratatului din 1916, ajustat teritorial doar în câteva cazuri minore care n-au afectat în esenţă realizarea procesului desăvârşirii unităţii naţionale româneşti. Doar în cazul Bucovinei de Nord, diplomaţii români puteau face apel şi la dreptul istoric, adică la faptul că întreaga provincie a fost smulsă Moldovei în 1775 şi deci era drept să
revină României anului 1918. Lucrul a fost necesar, deoarece în nord autorităţile

habsburgice au colonizat o mulţime de slavi care i-au întrecut numeric pe românii de aici. Galiţia Răsăriteană a constituit un măr al discordiei între Ucraina, pentru moment indepedentă şi Polonia şi Consiliul Suprem Aliat s-a gândit s-o treacă sub mandatul viitoarei Ligi a Naţiunilor după modelul Danzigului şi al Memelului. Dar, după ce bolşevicii ocupă Ucraina, toată Galiţia Răsăriteană este dată Poloniei şi Antanta acceptă ca fapt împlinit votul românilor de Unire a Bucovinei

cu România, exprimat la 15/28 noiembrie 1918, renunţând la proiectul de a ceda Nordul unei Ucraine independente. Şi în cazul anulării Tratatului de la Londra cu Italia, s-a reuşit evitarea încorporării coastei răsăritene adriatice de către Regatul italian, fapt ce ar fi dus la conflicte grave şi prelungite cu Regatul Sârbo-Croato- Sloven, dar, în alte puncte, el a fost aplicat în noua geopolitică europeană.

Diplomaţia Antantei, ajutată şi de cea americană, a încercat să-l determine pe Masaryk să implice celebra Legiune Cehă atât în lupta alături de Armata Regală română, contra centralilor, tocmai pentru a evita semnarea de către Bucureşti a unei păci separate cu aceştia, cât şi împotriva trupelor bolşevice. Dar, ceea ce-l interea pe Masaryk era să scotă Legiunea din Răsărit şi, mai ales, din marasmul sau cloaca rusă, pentru ca aceasta să străbată Siberia şi să se întoarcă acasă. Wilson, în general, reticent la ideea de a trimite trupe în Rusia, a operat şi a acceptat să expedieze un mic corp la Vladivostok, dar nu numai pentru a ajuta reuşita expediţiei de tip "Anabasis" a cehilor, ci şi pentru a controla ce fac acolo japonezii care-şi făceau simţită influenţa în Asia într-un ritm îngrijorător chiar pentru aliaţii lor occidentali.

După ce Masaryk părăseşte Rusia şi soseşte în S.U.A., aici găseşte o constelaţie pe cale de a se schimba radical în cerucrile guvernamentale de la Casa Albă, care părăsesc decisiv vechile păreri despre menţinerea Austro- Ungariei şi chiar prin Wilson şi Lansing promovează cu hotărâre principiul autodeterminării tuturor naţiunilor

de pe cuprinsul ei şi formarea unor state independente şi unitare care să formeze, în viitor, un cordon sanitar contra Rusiei Bolşevice, dar şi o contrapondere împotriva unei viitoare Germanii revanşarde. Practic vorbind, în ceea ce priveşte necesitatea distrugerii şi destrămării Austro- Ungariei, între democraţii de la putere şi republicanii din opoziţie lucrurile au evoluat spre consens, întrucât Theodore Roosevelt repeta şi preciza că Austro- Ungaria - dar şi Imperiul Otoman - n-au nimic cu şi nici nu sunt naţiuni, ci mai degrabă reprezintă un fel de tiranii rasiale personificate de caste naţionale care, în toate cazurile şi în toate teritoriile în dispută, formau simple minorităţi în raport cu populaţiile locale. Era clar că doar dispariţia acestor genuri de state putea duce la salvarea civilizaţiei şi democraţiei iar popoarelor ausprite de germani, unguri şi turci trebuia să li se facă dreptate şi să fie eliberate.

De fapt, după Congresul naţiunilor nemaghiare şi negermane din Austro- Ungaria, ţinut la Roma, în primăvara lui 1918, responsabilii de la Casa Albă, la 29 mai, îşi exprimă public, dar pe un ton moderat, solidarizarea cu popoarele asuprite din acest spaţiu al Europei Centrale şi Răsăritene; lucru care nu s-a datorat numai influenţei lui Masaryk asupra lui Wilson sau americanului Putney - care cunoştea realităţile etnice şi naţionale din Imperiul Bicefal - asupra lui Lansing - ci întregului context diplomatic şi informativ ce ajunge la Washington din Europa şi de aici se reîntoarce pe continent prin luări de atitudine şi decizii juste care realizează o sinteză fericită între procesul de

emancipare politico- statală a popoarelor asuprite şi conservarea lumii pentru civilizaţie şi democraţie. Însă, acest lucru nu înseamnă deloc că marii lideri politici ai naţiunilor asupite central-răsăritene n-au ocupat un anumit loc sau n-au avut un anumit rol, chiar dacă nu determinant, în realizarea sintezei. Nu trebuie să uităm că un anumit rol l-au jucat imigranţii şi cetăţenii americani originari sau aparţinători din punct de vedere nativ de naţiunile asuprite, chiar dacă acţiunile lor sunt şi vor fi contracarate de imigranţii şi cetăţenii americani proveniţi din naţiunile cuceritoare (austrieci, unguri).

Desigur, Masaryk a fost bine primit de Wilson şi Lansing, dar tot atât de călduros a fost acceptat şi chiar ovaţionat de cehii şi slovacii din S.U.A., de polonezi, de români, sârbi etc. La Pittsburg, Masaryk a semnat celebra Convenţie cu cehii şi cu slovacii, pe care unii au interpretat-o, în mod exagerat, actul de naştere a viitorului stat. Actele de naştere au fost elaborate şi redactate acasă şi nu pe teritorii străine, ele fiind apoi codificate şi de dreptul internaţional la viitoarele Tratate de Pace. De fapt, imigranţii cehi şi slovaci şi-au instituit trei organizaţii: Alianţa Naţională Boemă, Federaţia Cehilor Catolici, Liga Slovacă din America, care, întrunite la mitingul din Pittsburg, s-au întâlnit pe cale privată cu Masaryk şi au semnat o rezoluţie a acestei întruniri publice privind organizarea viitoarei Cehoslovacii. Este drept că slovacii şi-au exprimat teama că, fiind mai puţini şi mai săraci decât cehii, vor fi nedreptăţiţi sau chiar asimilaţi. Masaryk i-a asigurat că Slovacia va avea o administraţie şi Curţi de Justiţie proprii, limba

slovacă va fi oficială aici iar Cehoslovacia va fi o republică democratică. Însă regulamentele legislative şi administrative erau de competenţa deputaţilor aleşi acasă de cehii şi slovacii ce vor fi eliberaţi de sub jugul austriac şi ungar. La insistenţele lui Albert Mamatey, în convenţie s-a inserat şi dorinţa acestuia ca Slovacia să beneficieze şi de o Dietă locală pentru afacerile proprii. Indiferent de controversele survenite ulterior şi chiar în pofida faptului că, la 14 noiembrie 1918, Masaryk, aflat încă în S.U.A. şi ales acasă, exact în acea zi, Preşedintele Cehoslovaciei, a semnat o copie caligrafică a Convenţiei de la Pittssburg, ceea ce l-a interesat, în luna mai a aceluiaşi an, n-a fost fost viitoarea organizare a statului, ci, în primul rând, elaborarea unor hotărâri şi acte guvernamentale americane, concrete şi palpabile, care să materializeze declaraţiile publice sau ziaristice ale diferitelor personalităţi de la Casa Albă privind recunoaşterea necesităţii instituirii statului nou şi independent.

Este interesant că în Memorandul către Lansing, din 31 august 1918, Masaryk nu pedalează atât pe principiul autodeterminării care, oricum, fusese elaborat de Wilson şi acum aplicarea lui era extinsă şi în spaţiul ce-l interesa, cât pe o combinaţie între drepturile istorice ale Coroanei Sfântului Venceslav cu teoriile contractului social şi al dreptului şi datoriei la rezistenţă faţă de opresiune, exprimat prin revoluţie, atât de dragi americanilor şi devenite deja clasice dar mereu la zi în evoluţia ideologiei lor. Masaryk a argumentat revendicarea independenţei complete a statului pe dreptul istoric, în

sensul că cehii i-au ales pe Habsburgi pe tronul Boemiei şi pe teoria contractului social, în sensul că aceştia au încălcat contractul de-a lungul secolelor prin politica lor anticehă. Dacă dinastia a încălcat înţelegerea mutuală sau contractul, dreptul imprescriptibil al naţiunii era să insurecţioneze şi să-l distrugă pentru a deveni liberă şi independentă într-un stat propriu. Întrucât Slovacia nu era parte a Regatului Sfântului Venceslav, ci a Regatului Ungariei Coroanei Sfântului Ştefan, Masaryk a făcut din nou apel la dreptul istoric, afirmând că ea, ca parte sudică a naţiunii, a fost cucerită de unguri tot de la Regatul Moraviei şi Boemiei, aşa că şi cei cuceriţi au dreptul la insurecţie contra cuceritorilor şi la libertatea naţională. Fără să negăm valabilitatea argumentaţiei lui Masaryk, dorim doar să subliniem ideea că, dacă eminentul lider ceh a folosit un drept istoric din secolul al X-lea, combinat cu cel etnic, atunci şi alţi conducători, ca, de pildă, românii, ar fi putut teoretic folosi la nevoie şi ei pe lângă dreptul etnic şi pe cel istoric, din moment ce Bucovina a fost smulsă Moldovei, în 1775, de austrieci şi Basarabia, la 1812, de ruşi. Un alt argument folosit de Masaryk în Memorand a fost că Habsburgii au provocat Primul Război Mondial şi că Imperiul lor era, de fapt, un obstacol serios în calea unei dezvoltări serioase şi echilibrate a Europei.

Liderul ceh a respins "en avance" acele argumente care pretineau că în noul stat - dacă va fi înfiinţat - ar fi ameninţată existenţa şi supravieţuirea minorităţii germane. Era un fel de întoarcere a situaţiilor cu fundul în sus - spunea Masaryk - o înţelegere

ciudată şi stranie a unor lucruri ce se puteau întâmpla sau se vor întâmpla şi o neînţelegere crasă a evenimentelor şi fenomenelor reale, aşa cum se prezentau ele şi existau în practica vieţii a zeci de milioane de oameni din Europa Centrală şi Răsăriteană. Oare faptul că naţiuni întregi din acest spaţiu - cu mult mai numeroase decât minorităţile - se întreba Masaryk - erau asuprite de germani şi unguri, să nu însemne nimic sau să însemne prea puţin în judecarea situaţiilor şi luarea deciziilor ? El era convins că problema minorităţilor era serioasă, dar necesitatea emancipării majorităţilor era şi mai serioasă, şi mai importantă în raport cu ea şi reprezenta de fapt cheia rezolvării tuturor chestiunilor fundamentale legate de croirea unei noi geopolitici bazate pe dispariţia imperiilor şi regatelor cuceritoare sau formate prin vechi alianţe dinastice şi făurirea statelor naţionale unitare şi independente.

Masaryk a intuit că la viitoarea Conferinţă de Pace problema minorităţilor va fi şi ea la ordinea zilei şi acest for va dori sau va recomanda ca acestea să fie cât mai mici în frontierele noilor state. Oricum, peste aceste previziuni, ce se vor dovedi realiste în scurt timp, Preşedintele Consiliului Naţional Cehoslovac a afirmat, clar şi răspicat pentru a auzi nu numai S.U.A. dar şi lumea întreagă, că până ce vor exista aceste minorităţi în frontierele noilor state, în mod permanent se va impune aplicarea îndreptăţită şi punerea în practica organizării vieţii de stat a regulei democratice a guvernării prin şi de majorităţi, deoarece şi democraţia naţională ca şi cea electorală sau

de alt gen se baza tot pe voturile majorităţilor. Oare era mai drept sau mai bine - se întreba retoric Masaryk - ca zece milioane de cehi şi de slovaci să rămână în şi să fie asupriţi de Austro-Ungaria sau ca germanii din Boemia şi din Moravia, deci din viitorul stat independent, numărând doar trei milioane, să posede libertate naţională garantată constituţional. Conform acestui raţionament, ce avea o valoare de aplicare generală în spaţiul central- răsăritean al Europei, rezulta clar că, de dragul minorităţilor, nimeni nu mai putea pretinde menţinerea vechilor state multinaţionale opresoare şi era just şi democratic ca minorităţile să nu fie şi să nici nu devină, în nici un fel, un obstacol în calea făuririi noilor state naţionale independente şi unitare, ci să fie încadrate armonios în componenţele şi frontierele acestora. Pentru a-l convigne pe Lansing despre justeţea făuririi statului cehoslovac, Masaryk a făcut apel şi la principiile Declaraţiei de Independenţă, pe baza cărora guvernele americane au recunoscut oficial diferite mişcări revoluţionare, fapt ce trebuia aplicat şi în cazul cehoslovacilor în lupta lor contra Habsburgilor. Problema cehoslovacă era demnă deci de a fi pusă, ridicată şi dezbătută în faţa forumului politic mondial iar America şi Europa trebuiau să aleagă între eliberarea a şapte naţiuni asuprite şi Dinastia medievală şi degradată a Habsburgilor, care-şi acoperea crimele cu pretenţia vecină cu sacrilegiul că era un instrument ales de Dumnezeu. Având şi un simţ pronunţat al umorului, Masaryk răspundea retoric: "Nu, Dumnezeu nu este austriac".

În afară de Memorandul din 31 august, Lansing a lecturat şi pe cel din 28 august 1918, referitor la situaţia din Rusia în general şi din Siberia, unde se afla Legiunea cehă, în special, şi a avut convorbiri directe cu Masaryk care, paralel, a purtat discuţii şi cu Wilson şi şi-a prezentat punctele de vedere şi doleanţele în Congres. Secretarul de Stat american era convins că şi S.U.A. urma să ia exempul Angliei, Franţei, Italiei şi să recunoască după modelul lor "independenţa" Cehslovaciei. Ceea ce n-a ştiut de la bun început Lansing era că nu era vorba de a recunoaşte independenţa - acest lucru era numai de competenţa viitorului Congres de Pace - ci, mai ales, de a recunoaşte beligeranţa Consiliului Naţional Cehoslovac şi a Legiunii Cehe, ceea ce echivala cu a face un pas concret, a proclama de facto aceste forţe civile şi militare ca aliate în război şi a pregăti pe această cale proclamarea de iure a independenţei lor în viitorul apropiat. Dar, chiar şi recunoaşterea britanicilor a fost elaborată tot pe baza acceptării beligeranţei Cehoslovaciei, lucru pe care Lansing nu l-a intuit de la bun început. Neştiind acest lucru şi crezând că era vorba de recunoaşterea independenţei, el îşi face scrupule de ordin moral sau interpretativ care nu se potriveau cu practica desfăşurării lucrurilor în evoluţia lor naturală şi firească. Astfel, s-a temut că dacă S.U.A. recunoaşte independenţa Cehoslovaciei, Puterile Centrale vor răspunde automat prin promovarea independenţei Irlandei, Egiptului şi Indiei, fapt ce nu corespundea realităţilor de atunci.

Cele trei cazuri menţionate de Secretarul de Stat american priveau aliata sau mai precis asociata Marea Britanie şi nu erau de competenţa Washingtonului. Oricum, Parlamentul Britanic votase deja legea Home Rule ce era tot un pas important spre independenţa Irlandei, dar pe care n-o putea aplica în plin război şi, începând cu 1868, Londra îşi democratiza Imperiul, formând state şi naţiuni moderne în Canada, Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud-Africană. Desigur, pe această direcţie mai rămâneau multe de făcut şi opera de făurire a Commonwhealth-ului va continua şi după al Doilea Război Mondial, cu multă moderaţie şi înţelepciune de fapt. Oricum, britanicii erau mai vechi şi mai pricepuţi în arta democraţiei ca americanii, dar Lansing, uitând de propriile sale bâjbâieli şi zig-zaguri de început referitoare la situaţia reală a naţiunilor negermane şi nemaghiaree din Austro-Ungaria, filosofează acum că din moment ce S.U.A. recunoaşte independenţa Cehoslovaciei, i se va cere acelaşi lucru şi din alte părţi şi dacă va refuza şi nu va fi principială în câteva cazuri, îşi va câştiga reputaţia de neinvidiat că avea o regulă pentru ea însăşi şi alta pentru alte naţiuni, după modelul Marii Britanii. Fără să-şi bată capul cu atâtea teorii, unii consilieri americani, ca de pildă, Woolsey, lasă independenţa în grija altor foruri şi pune accentul pe recunoaşterea beligeranţei Cehoslovaciei ca pas concret spre ţelul final solicitat şi dorit de altfel de toţi aliaţii. În acest sens, Woosley aminteşte că S.U.A. a recunoscut beligeranţa revoluţionarilor din America Latină iar Grant pe aceea a cubanezilor insurecţionaţi tot

contra Spaniei, fără complicaţii, după care lucrurile au evoluat spre independenţa de stat a insurgenţilor.

După ce lucrurile s-au limpezit din punct de vedere teoretic şi practic, Lansing discută problemele de fond cu Wilson - căruia nu i-a mai înmânat Memorandul din 30 august - şi, la 2 septembrie 1918, actul de recunoaştere a beligeranţei Cehoslovaciei, aprobat de Preşedinte, devine oficial parte componentă a diplomaţiei americane, este trimis misiunilor diplomatice şi, la 3 septembrie, o copie a acestuia îi este înmânată de Lansing personal lui Masaryk. În act, guvernul american constată că ceho-slovacii şi-au organizat corpuri de armată pe frontul de război, conduse de ofiţeri de naţionalitatea lor, care luptau contra Germaniei şi a Austro-Ungariei şi, urmărind să obţină independenţa, au conferit autoritatea politică supremă Consiliului Naţional Cehoslovac. Ca atare, guvernul S.U.A. recunoaşte că există o stare de beligeranţă între ceho-slovacii astfel organizaţi şi Germania şi Austro-Ungaria iar pe Consiliul Naţional CehoSlovac îl consideră guvern beligerant de facto, înzestrat cu autoritate proprie, care-l îndreptăţeşte să conducă afacerile militare şi politice ale ceho-slovacilor. În concluzie, guvernul S.U.A. declară că este gata să intre oficial şi formal în relaţii cu acest guvern de facto, de acum recunoscut, cu scopul de a continua războiul împotriva inamicilor comuni, Austro-Ungaria şi Germania.

În acest Act oficial n-a fost vorba de întinderi teritoriale, de majorităţi cehe sau slovace sau de minorităţi germane sau maghiare,

dar el a repezentat un suport pentru obţinerea independenţei la viitoarea Conferinţa de Pace şi a contribuit şi la dizolvarea Austro-Ungariei, în contextul în care Anglia, Franţa, Italia acţionau în aceleaşi sensuri. Restul problemelor menţionate intrau normal în competenţele aceluiaşi for politic mondial, tot atât de mult aşteptat pe cât era aşteptat şi dorit sfârşitul Primului Război Mondial. Analiza fină, subtilă, dar obiectivă şi îndreptăţită, făcută de Masaryk, la 28 august 1918, în legătură cu raportul numeric între majorităţi şi minorităţi - în general de 3 la 1 - şi, de aici concluzia logică şi realistă că nimeni şi nimic nu mai putea opri emanciparea politică a naţiunilor majoritare şi oprimate până atunci, a fost de o importanţă fundamentală şi esenţială pentru destinul popoarelor din Europa Centrală şi Răsăriteană. Caracterul profund democratic al geopoliticii din acest spaţiu european, recunoscut de şi prin Sistemul de la Versailles, a constat şi s-a bazat tocmai pe acest factor primordial, adică pe dreptul celor mulţi, cuceriţi şi asupriţi secole de-a rândul, de a deveni, în sfârşit, liberi, în 1918 şi de a-şi făuri state naţionale unitare şi independente sau, după caz, de a le reface şi a-şi desăvârşi sau completa unitatea naţională de stat, până atunci incompletă sau embrionară. Aici dreptul dar şi datoria de a insurecţiona şi a se revolta a popoarelor asuprite împotriva asupritorilor şi opresorilor de veacuri a evoluat logic spre rezolvarea cu succes a acestor eforturi, materializată prin statele noi sau completate în mod democratic,

proces amplu şi complex care a fost recunoscut pe plan internaţional de tabăra marilor puteri democratice şi maritime euro-atlantice.

De fapt, acest factor esenţial defineşte caracterul profund democratic - ce într-o perspectivă a evoluţiei vieţii internaţionale la fel de democratică ar fi trebuit să fie şi să rămână şi ireversibil - al Sistemului de la Versailles în Europa Centrală şi Răsăriteană. Numai într-un context deosebit de ostil şi de periculos, în care Europa era de fapt dezeuropenizată, asiatizată, tiranizată, lovită şi descompusă în ceea ce avea mai bun, adică în esenţa ei creştină şi democratică, de către cele mai cumplite dictaturi din istoria umanităţii, cea nazistă şi cea comunistă, a fost posibil ca acest Sistem şi geopolitica lui să fie distruse între 1939-1941. Doar Moscova roşie şi Berlinul brun, prin caracterul nociv al regimurilor lor anticreştine şi antidemocratice, au putut ca, în numele unor minorităţi, să distrugă statele naţionale ale majorităţilor sau să le mutileze, invocând în plus şi vechile tare şi frontiere istorice de tristă amintire care au creat geopolitici pe bază de sabie, de cuceriri sistematice de teritorii şi popoare străine şi pe o sete nemăsurată şi despotică de supremaţie şi dominaţie zonală europeană sau euroasiatică. La această dezumanizare, ateizare şi mutilare a Europei democratice s-a ajuns şi datorită neintrării şi neimplicării S.U.A. în Liga Naţiunilor şi în apărarea serioasă a statu-quo-ului teritorial din 1918-1920

.O neconcordanţă, ce a dus în scurt timp la grave neînţelegeri privind interpretarea unor probleme internaţionale, inclusiv europene, între republicanii din opoziţie şi democraţii de la putere, îşi va pune amprenta grea asupra evoluţiei lucrurilor în perioada interbelică. Dacă la început tocmai republicanii au văzut clar şi limpede că era necesară emanciparea naţiunilor asuprite din Europa Centrală şi Răsăriteană şi l-au criticat pe Wilson pentru paleativele propuse în această fază, s-a ajuns în scurt timp ca şi Preşedintele şi echipa sa să realizeze sintezele de informaţii necesare şi să adopte poziţii realiste, obiective şi democratice privind disturgerea Austro-Ungariei şi formarea statelor

independente şi să se apropie până la identitate în această chestiune de republicanii din opoziţie. Dar, după ce opţiunile au fost făcute şi zarurile au fost aruncate, Wilson a dorit să facă mult mai mult şi anume să implice la obiectiv şi la concret S.U.A. în Liga Naţiunilor şi prin ea în apărarea păcii mondiale prin punerea la punct a agresorilor de tot felul şi de oriunde ar lovi aceştia şi în apărarea statu-quo-ului stabilit la Versailles.

Însă, tocmai în această problemă de importanţă crucială pentru evoluţia viitoare a relaţilor internaţionale, intervin în sens negativ republicanii, care pun o "talpă" grea şi o piedică serioasă lui Wilson, zădărnicindu-i toate eforturile depuse în acest sens acasă sau la Paris. Această inadvertenţă sau eroare şi-a avut cauzele ei şi a fost generată de unele elemente din tradiţie sau de interese concrete şi la zi ale societăţii americane de la sfârşitul Primului Război Mondial, dar, în perspectiva evoluţiei lucrurilor pe plan internaţional şi european, s-a transformat în scurt timp într-un element de oroare pentru multe naţiuni şi popoare. Asupra cauzelor ce au generat eroarea ce va deveni oroare vom mai reveni, dar evoluţia sau mai precis involuţia lucrurilor a dovedit un mare adevăr de la sfârşitul Primului Război Mondial şi anume că americanii n-au realizat încă faptul că democraţia nu se putea apăra numai şi numai acasă la ei sau în apropierea lor şi, de fapt, nu era în siguranţă nici acasă, dacă pe plan internaţional mari puteri totalitare sau dictatoriale îşi făcea de cap, desfiinţau sau mutilau state şi geopolitici juste, ameninţând să radă de pe faţă

pământului sistemele democratice în chiar leagănul lor european. Au trebuit să treacă ani şi omenirea să se zbată în multe convulsii până când S.U.A a realizat iar neutraliştii ei au fost siliţi să realizeze că democraţia trebuia apărată şi înăuntru şi în afară, acolo unde standardurile de civilizaţie şi de structură erau compatibile cu valenţele ei cretoare, protectoare, deschise spre universalism.

1.3. S.U.A., Antanta, strategia europeană şi rolul lor în interpretarea şi aplicarea principiului naţionalităţilor

În perioadele când regimul imperial german se credea puternic, inclusiv până în vara lui 1918, potentaţii de la Berlin au dispreţuit propunerile de pace venite de la Washington şi au răspuns categoric şi impertinent, în cel mai autentic stil prusac că, de pildă, nici nu putea fi vorba de retrocedarea Alsaciei şi Lorenei ca o condiţie prealabilă a semnării păcii, insistând pe acceptarea statu-quo-ului din 1914, lucru inadmisibil pentru americani şi asociaţii lor din Antanta. Când a devenit limpede că Războiul este pierdut, opinia publică germană a îmbrăţişat principiile wilsoniene ce nu permiteau luarea unor teritorii etnice germane - cum ar fi dorit francezii - şi, mai mult, exprimând o dorinţă şi o speranţă generală, la 30 octombrie, "Frankfurter Zeitung" scria că în virtutea dreptului de autodeterminare sau de liberă dispunere a popoarelor semnat de Preşedintele S.U.A., 6 milioane de austrieci şi 3 milioane de germani sudeţi din Boemia şi Moravia se vor uni cu Germania. Acum germanii începeau să pedaleze pe "pacea lui

Wilson", contra "păcii lui Clemenceau". După cum bine ştim, atât austriecii cât şi germanii sudeţi au optat pentru unirea lor cu Germania - lucru care, dacă se realiza, ar fi încântat până la cer şi pe cetăţenii americani de origine germană -, dar lucurile n-au depins numai de ei sau numai de cei de la Casa Albă. Franţa, care a suferit pirderi enorme în război, a repins categoric aplicarea principiului autodeterminării în favoarea adversarului principal din război, din motive strategice, de siguranţă internă şi internaţională. Acest lucru a fost acceptat şi de Anglia, deoarece ambele puteri europene maritime şi democratice nu puteau admite ca Germania să redevină brusc, după Primul Război Mondial, aproape la fel de puternică şi de mare din punct de vedere al numărului locuitorilor şi mai puţin al teritoriului ca la 1914. Era clar că Austria şi Regiunea Sudetă puteau compensa, în bună măsură, teritoriile şi locuitorii Alsaciei, Lorenei sau chiar şi pe cele poloneze pierdute. Washingtonul nu era în măsură să forţeze mâna Parisului şi a Londrei în această problemă, dar, aşa cum vom vedea în continuare, a reuşit să împiedice destrămarea statului german şi a contribuit ca Schleswigul central şi sudic să rămână german sau ca în unele zone ale Poznaniei şi Sileziei Superioare să se facă plebiscite ce au dat câştig de cauză tot Germaniei.

După cum bine ştim în Tratatele de la Versailles s-au dat asigurări şi dezvoltării libere a minorităţilor naţionale din noile state apărute pe harta politică a

Europei Centrale şi Răsăritene. Nu dorim să intrăm în detalii în această problemă şi nici să pretindem că situaţia naţionalităţilor de aici a fost roză în perioada interbelică, dar suntem convinşi că ea n-a fost nici sau deloc albastră, dacă o comparăm cu aceea din perioada postbelică, când, atât minorităţile cât şi majorităţile, cad sub jugul tiraniei roşii. Stalin, marele tiran, devenit aliatul tehnic al marelui democrat Roosevelt, rămâne cu toate teritoriile răsluite din Europa Centrală şi Răsăriteană de pe vremea când era prieten cu Hitler, plus altele luate în 1945-1947 în acest spaţiu sau în Extremul Orient iar Anglia şi Franţa, "naşii" Versailles-ului din 1918-1920, slăbesc ca mari puteri, alături şi împreună cu Europa decimată de război. Al doilea "Sistem" de la Paris, din 1947, a recunoscut refacerea unor state din primul Sistem, ajustate în favoarea Moscovei, dar, în perioada postbelică, apar fenomene cu totul noi şi anume, aproape 10 milioane de germani, inclusiv sudeţii, sunt mutaţi spre vest şi unele teritorii, foarte avansate economic şi urbanistic, sunt date de Moscova roşie Poloniei ce se "înroşea" şi ea în stil comunist şi le recupera pentru cele luate în 1939. Iar ceea ce nu s-a putut întâmpla cu Germania după Primul Război Mondial, adică dezmembrarea ei, se întâmplă în Al Doilea Război Mondial, divizarea ei fiind de altfel expresia vie a împărţirii Europei în două. Asupra acestor fenomene profund antieuropene vom reveni însă în capitolele următoare.

În 1918, precedentul recunoaşterii americane a beligeranţei cehe şi a Consiliului Naţional Cehoslovac nu s-a putut răsfrânge în

aceaşi măsură şi formă şi asupra iugoslavilor, întrucât Pasic ţinea ca orbul de bâtă de marea idee sârbă iar slavii de sud, catolici croaţi şi sloveni, insistau pe acordarea unui statut egal cu Serbia în structurile noului stat. Certurile dintre ei erau cunoscute de diplomaţia americană. Se pare că în această chestiune au jucat un anumit rol şi diplomaţii italieni nemulţumiţi de pretenţiile iugoslave asupra coastei răsăritene a Adriaticii. Dar, după cum bine se ştie, aceste lucruri vor rămâne în competenţa viitoarei Conferinţe de Pace şi se vor rezolva în cadrul ei. Pasic n-a suflat o vorbă despre contribuţia iugoslavilor habsburgi, deci a unităţilor lor militare de voluntari în lupta alături de Aliaţi contra Puterilor Centrale şi a evidenţiat mereu doar efortul de război al Serbiei, remarcabil şi lăudabil de altfel - dar nu singurul în discuţie.

Oricum, la 15 septembrie 1918, în marele meeting de la Carnegie-Hall, din New York, s-a dat o replică prietenească Congresului de la Roma, sub formula şi simbolul "Dorinţa popoarelor din Austro-Ungaria", unde acestea şi-au exprimat public o dublă solidaritate şi anume între ele şi cu americanii şi invers, aceştia din urmă s-au pronunţat în sprijinul primilor. Cehoslovacii erau reprezentaţi de Masaryk, polonezii de Paderewsky, italienii iredentişti de Bevione, iugoslavii de Hinkovic (federalist şi republican), românii transilvăneni de Stoica şi rutenii din Ungaria de Kardos. Cei mai buni oratori şi mai audiaţi au fost Paderwsky şi Masaryk, dar polonezul n-a vorbit atât de cauza Poloniei - care fusesee clară încă de la bun

început -, cât mai mult a sprijinit cauza cehoslovacă şi a făcut apologia personalităţii lui Masaryk. Lucrul a surprins, inclusiv pe Masaryk, care, pe lângă că se exprimă clar şi categoric pentru distrugerea Austro-Ungariei, s-a solidarizat cu polonezii şi cu celelate naţiuni reprezentate la meeting şi l-a admirat pe Paderewsky, în personalitatea căruia s-au îmbinat calităţile artei, culturii şi civilizaţiei cu cele de om politic. În fond, acest meeting a fost un mare "spectacol al armoniei", dar nu numai între cei doi oameni mari, ci între toate naţiunile din Austro-Ungaria şi între acestea şi americanii prezenţi acolo. La viitoarea Conferinţă de Pace, însă, alţi oameni politici, mai cinici şi cu un anumit simţ mai special al umorului, i-au spus lui Paderewsky că era o degradare pentru un mare pianist şi artist ca el să devină un "simplu" om de stat şi un "banal" prim-ministru. La marele meeting de la Carnegie-Hall, profesorul Herbertt A. Miller de la Oberlin College şi-a exprimat în numele americanilor mulţumirea pentru solidarizarea naţiunilor asuprite din Austro-Ungaria cu S.U.A. şi cu Aliaţii, exprimată cu convingere atât pe pământ european cât şi american. Eminentul profesor american a afirmat că trebuiesc urgentate şi aplicate reconstituirea unei Polonii democratice, unitare şi independente, dizolvarea Austro-Ungariei şi organizarea liberă de stat a naţiunilor asuprite conform propriei lor voinţe.

În 16 septembrie, şefii politici care au dat tonul şi au organizat meetingul de la Carnegie Hall s-au întrunit la Hotelul Baltimore, au elaborat şi au semnat o Rezoluţie, delegându-l pe Masaryk s-o

înainteze Preşedintelui S.U.A. El a fost împuternicit să vorbească în numele tuturor naţiunilor negermane şi nemaghiare din Austro-Ungaria şi a fost numit şeful Delegaţiei acestora, care a fost primită de Woodrow Wilson, la 20 septebrie 1918. După un scurt, dar concentrat şi plin de substanţă, speech, susţinut de Masaryk şi după lecturarea Rezoluţiei de către Preşedinte, acesta a spus că Austro-Ungaria era o cocioabă putredă, susţinută pe toate laturile sau părţile ei de propte care trebuiesc înlăturate pentru ca întreaga clădire să fie demolată. Wilson a insistat asupra ideii că dezmembrrea Monarhiei bicefale a devenit o necesitate şi o urgenţă atât pe plan intern cât şi extern. În aceste condiţii, Delegaţia a hotărât instituirea unei Uniuni Democratice a Europei de Mijloc (sau Mijlocii), condusă de profesorul Miller, care a acţionat energic pe plan propagandistic pentru noua geopolitică în Europa Centrală şi Răsăriteanăăsăritană. Concomitent, Preşedintele a părăsit defintiiv orice idee sau propunere de pace fără victorie, a declarat-o în afara oricăror discuţii şi a afirmat, în mod solemn, că va lupta pentru o victorie decisivă pe calea armelor.

Oricum, insistăm asupra faptului că, paralel cu Consiliile naţionale ce acţionau în străinătate, s-a desfăşurat o intensă activitatea şi acasă, în Europa Centrală şi Răsăriteană, chiar sub nasul miniştrilor austrieci şi unguri, de către Consiliile şi Comitetele Naţionale din Cehia, Slovacia, cele iugoslave din Croaţia şi Slovenia, române din Transilvania şi Bucovina, inclusiv de Cluburile deputaţilor naţionali din Parlamentele din Budapesta şi Viena, care-şi exprimau

din ce în ce mai deschis şi cu curaj opţiunile pentru instituirea unor state noi pe ruinele Monarhiei. Asupra acestor aspecte, deşi determinante şi esenţiale, nu putem insista în lucrarea de faţă care urmăreşte să realizeze cu precădere o schiţă sau sinteză generală între direcţiile trasate de mişcările de eliberare şi unitate naţională şi viaţă internaţională în timpul Primului Război Mondial, între geopolitica dorită de naţiunile negermane şi nemaghiare din Europa Centrală şi

Răsăriteană şi geopolitica instituită de marile puteri euroatlantice de atunci, care, atunci, au făcut de fapt "casă bună, împreună", în pofida unor mici inadvertenţe sau neconcordanţe înregistrate la începutul realizării sintezei.

Până şi americanul Herron din Elveţia i-a scris în termeni profetici şi biblici

- după cum îi era stilul şi obiceiul - lui Wilson să ducă la îndeplinire în mod ireversibil ultimele hotărâri, să nu mai trateze cu şi să nu mai recunoască nici o Austro-Ungarie, să-şi îndeplinească numele şi rolul de eliberator al ceho- slavacilor, iugoslavilor, italienilor şi românilor din Transilvania şi Bucovina, care urmau să facă parte şi să devină cetăţeni ai Regatului România. Nu trebuia tratat nici cu Germania pacea fără victorie, ci ea trebuia bătută pe câmpul de luptă, deoarece altfel S.U.A. ar acţiona pentru o retragere politică şi morală, ceea ce nu era permis. Era imposibil ca americanii să transforme sau să efectueze o transmutaţie a înfrângerii militare a Germaniei într-o pace

victorioasă germană, întrucât acest lucru echivala cu un mare pericol pentru multe state şi naţiuni, inclusiv pentru S.U.A.

În acest condiţii generale, notele de pace ale lui Burian, ministrul de Externe al Austro-Ungariei, care oferea, în octombrie, lui Wilson "şansa" sau posibilitatea de a conclude cu ea şi cu aliaţii ei un armistiţiu şi să intre imediat în negocieri de pace, pe baza celor 14 Puncte şi ale altor declaraţii americane - în special adresa din 12 februarie 1918 - privind condiţiile impuse Germaniei atunci

- au rămas fără nici un efect practic. Tot în octombrie, este trimis în Elveţia contele luliu Andrassy-junior, dar nu este primit nici de diplomaţii britanici nici de cei francezi, decât dacă ar fi venit nu în calitate de negociator ci de capitulard fără condiţii. La fel a păţit-o şi contele Tarnowski, pe care nu l-a primit diplomatul american Stowall şi, paralel, au eşuat şi încercările austreice şi germane de a se ajunge la armistiţiu şi la pace, negociate, efectuate prin canalele diplomatice ale Vaticanului.

Manifestul din 16 octombrie 1918 al Împăratului-Rege Carol - bine cunoscut şi mult mediatizat în istoriografia internaţională - a urmărit nu numai săi apropie de tron pe italieni, românii din Bucovina, iugoslavi, cehi, polonezi "habsburgi" prin formula federalizării, dar, mai ales, să-l determine pe Wilson să accepte propunerile de armistiţiu şi de pace negociată trimise de Burian în numele Monarhului.

De fapt, popoarele din partea austriacă n-au fost impresionate de Manifest şi l-au prevenit politicos pe Monarh, încă înainte cu 4 zile de publicarea lui, că propunerile şi soluţiile lui erau depăşite de timp şi de evenimente. Polonezii i-au vorbit respectuos Monarhului, dar au accentuat ideea că punctul 13 i-a eliberat de orice obligaţie faţă de Austro-Ungaria şi că se vor uni cu statul polonez independent care a şi fost proclamat de Consiliul de Regeneţă din Warşovia, la 7 octombrie 1918. De asemenea, italienii se îndreptau spre Regatul Italiei, potrivit punctului 9, românii din Bucovina doreau să acţioneze împreună nu separat de fraţii lor din Transilvania şi Banat, cu care aşteptau să-şi coordoneze dorinţele şi eforturile în drumul lor comun de unire cu Regatul România iar cehii şi iugoslavii "habsburgi" au privit cu scepticism şi răceală propunerile Monarhului, întrucât, oameni practci şi bine informaţi fiind, îşi puneau speranţele în viitoarea Conferinţă de Pace, nu în Viena şi guvernele ei.

La 15 octombrie 1918, ministrul-preşedinte al Ungariei, Wekerle Sandor, l-a criticat aspru la Viena pe Carol pentru Manifestul pregătit spre publicare pe ziua următoare, care submina dualismul şi structurile lui şi i-a reamintit jurământul depus pe legile şi continuitatea de drept a ungurilor, pentru care principiile federaliste erau inacceptabile. În jurământul de încoronare ca Rege al Ungariei, Monarhul s-a angajat să sprijine, nu să slăbească, "constituţia" şi "existenţa" continuă a Ungariei Coroanei Sfântului Ştefan. Wekerle i-a spus clar Monarhului că nu-i acceptă Manifestul şi dacă l-ar fi extins

asupra Ungariei, el l-ar fi declarat nul şi neavenit şi ar fi stopat imediat orice aprovizionare cu cereale şi hrană a Vienei, lăsând-o să moară de foame. Numai că Împăratul-Rege şi-a cunoscut bine miniştrii din Budapesta, care şi anterior i-au respins anumite propuneri de reforme democratice, aşa că n-a inclus Ungaria în Manifest unde s-au recunscut şi apiraţiile polone şi italiene incuse în Punctele lui Wilson. Dar şi Monarhul sau oricare om de stat austriac sau de oriunde, dar de bun simţ, erau conştienţi şi destul de realişti să vadă înainte că o Monarhie, jumătate centralizată, jumătate federalizată, nu putea funcţiona, fiindcă era inimaginabil ca în partea vestică să existe şi să funcţioneze state naţionale corelate în noile structuri iar, în cea orientală, slavii şi românii să continue să fie simpli hiloţi politici ai ungurilor dominatori şi suprematizatori.

Un asemeneea stat ar fi fost, într-adevăr, identic cu o monstruozitate ce nu putea fi pusă în lucrare sau în fiinţă şi ar fi constituit un sinistru anus contra naturii. Tocmai de aceea, credem şi împărtăşim şi noi opinia că publicarea Manifestului a însemnat nu atât un ultim apel al Monarhului către popoarele sale "loiale" din Austria, cât mai ales o ultimă încercare a "mării" diplomatice cu degetul imperial austriac de a-l determina pe Wilson, considerat de unii prea exaltaţi "Arbitrul Suprem" al situaţiei, să accepte armistiţiul şi tratativele de pace pe bazele propuse, dar depăşite şi anacronice deja atât în interiorul Monarhiei cât şi în afara ei. Practic vorbind, Viena tatona şi încerca să vadă dacă putea să mai pescuiască sau să

păstreze ceva "peşti" în apele tulburi şi învolburate ale timpurilor şi evenimentelor de la sfârşitul Primului Război Mondial. Însă, trebuie să subliniem cu tărie faptul că Împăratul-Rege şi unii dintre miniştrii lui austrieci de la Viena au fost oameni politici de bun simţ iar Monarhul şi om de onoare, deoarece, după ce au realizat că lmperiul este pierdut, au lichidat paşnic întreaga afacere, au evitat conflictele interne iar Carol i-a dezlegat pe toţi ofiţerii de jurământul depus faţă de el, i-a scutit de orice probleme de conştiinţă sau onoare, pentru a fi liberi să depună noi jurăminte faţă de naţiunile şi Consiliile lor Naţionale şi, în plus, le-a plătit soldele până la utima coroană pentru serviciile prestate până atunci în Armata Cezaro-Regală. De fapt, cabinetul Lammasch, din 26 octombrie 1918, a rămas în istorie ca un guvern al lichidării Imperiului iar şeful lui, liberal, om de prestigiu şi de bun simţ, a urmărit ca drumul spre noua ordine şi noua geopolitică din Europa Centrală şi Răsăriteană să se desfăşoare în ordine şi fără noi vărsări de sânge cu totul inutile. Însă Lammasch a dorit ca şi alţi austreici să se unească cu Germania.

Toate evenimentele legate de Manifestul din 16 octombrie 1918 au fost cunoscute de cercurile ceho-slovace, iugoslave şi române, dirijate de Masaryk, Hinkovic, Stoica, deoarece aceştia erau bine informaţi şi puşi la punct cu tot ce se întâmpla în Europa prin americanii Phillips şi Putney. Aceşti lideri au protestat contra încercărilor de a menţine, într-o formă sau alta, Monarhia bicefală, au combătut principiile Manifestului ca şi Memorandul publicistului

austriac Dr. Frederich Hertz care dorea acelaşi lucru şi se asemăna cu planul federativ al bavarezului Foester. Acţiunile cehoslovace, iugolsave şi române, întreprinse pe teritoriul S.U.A., au fost sprijinite de diplomaţia americană iar la Paris, Beneş, cu acordul lui Masaryk şi al lui Clemenceau, a trimis, la 14 octombrie, Puterilor Aliate

o notă informativă în care le anunţa transformarea Consiliului Naţional jj Cehoslovac în Guvern Provizoriu Cehoslovac, ca semn al mersului hotărât spre independenţă şi al negării competenţei vieneze de a vorbi în numele cehoslovacilor înlăuntru sau în afară. Nota s-a sprijinit pe împuternicirea rostită public de Stanek în Reichsrat, la 2 octombrie, prin care Consiliul Naţional de la Paris era mandatat ca singurul for îndreptăţit să reprezinte poporul ceh în faţa Aliaţilor, lucru confirmat şi de retragerea deputaţilor cehi din Palamentul de la Viena 7 zile mai târziu. Francezii şi apoi şi ceilalţi Aliaţi au sprijinit iniţiativa şi au recunoscut transformarea operată de cehi. Pe de altă parte, Masaryk a redactat o Declaraţie de Independenţă a Cehoslovaciei, tradusă şi discutată cu profesorul Miller şi avocatul Robert Calfele din Cleveland, care a şi fost publicată în ziarele mari americane, odată cu Manifestul Împăratului, pe care-l combătea, la 19 octombrie 1918. Cehii de acasă n-au ştiut prea multe despre acest act şi nici despre conţinutul lui şi l-au interpretat ca pe o simplă Declaraţie de la Washington. Dar ea a fost trimisă la Casa Albă, la Departamentul (Secretariatul) de Stat, la Paris şi, la 18 octombrie, a fost semnată nu numai de Masaryk dar şi

de Benes şi de Stefanik. Exact atunci, Alexandru Vaida Voievod nega în

Parlamentul de la Budapesta dreptul şi competenţa guvernului ungar de a-i reprezenta pe românii din Transilvania, Banat, Crişana, Maramureş, la viitoarea Conferinţă de Pace, deoarece îşi luau soarta în propriile mâini, conform principiilor wilsoniene iar în 19 octombrie acelaşi lucru l-a rostit, în acelaşi loc, slovacul Ferdis luriga negând afirmaţiile unor miniştri unguri că slovacii nu doresc unirea cu cehii ci vor să rămână în Ungaria.

Wilson a subliniat şi el, în mod categoric, că la viitoarea Conferinţă de Pace nici un guvern străin nu va vorbi în numele naţiunilor negermane şi nemaghiare din Europa Centrală şi Răsăriteană şi vor fi considerate şi aplicate doar dorinţele lor liber exprimate şi deja recunoscute de Casa Albă şi Aliaţi. Wilson a avertizat şi canalele Vaticanului prin adresa către Cardinalul Gibbons că, din moment ce guvernul american i-a recunscut pe cehoslovaci şi pe iugoslavi, el s-a angajat să-i sprijine în obţinerea unei vieţi de stat proprii, libere şi independente şi şi-a creat obligaţii de onoare faţă de ei, realităţi care au modificat ireversibil cele 14 Puncte. În răspunsul său către Austria, expediat la 18 octombrie 1918, Wilson a precizat că, din moment ce S.U.A. a recunscut Consiliul Naţional Cehoslovac ca guvern beligerant de facto şi, de asemenea, şi-a dat acordul faţă de aspiraţiile spre libertate ale iugoslavior, cele 14 Puncte nu mai corespundeau noii evoluţii a lucrurilor şi nu mai putea fi vorba de

autonomiile popoarelor din Austro-Ungaria ca bază a păcii. Preşedintele se simte obligat şi onorat să insiste că aici nu el ci aceste popoare erau îndreptăţite să-şi exprime ele însele aspiraţiile şi propriile concepţii despre drepturile şi destinele lor ca membri liberi ai familiei naţiunilor.

Răspunsul a fost deosebit de clar şi unii germani l-au interpretat ca pe un document terifiant care a depăşit cele mai sumbre aşteptări sau a fost o lovitură dată drept în inima Imperiului. Totuşi, devedind şi un oarecare spirit de umor în aceste clipe, fără îndoială, grele pentru mulţi oameni de stat austrieci, unele cercuri vieneze realiste, sesizând că Monarhia e pe ducă, au afirmat că, acum, Austria are un prim-ministru al cărui sediu este la Washington şi se numeşte
Woodrow Wilson iar executorul voinţei lui este baronul Hussarek, care l-a

precedat ca prim-ministru pe profesorul Lammasch. Cu alte cuvinte, aceste cerucri vieneze au fost convinse că nu mai era nimic de făcut, că Wilson şi Aliaţii vor fi groparii Monarhiei şi nimeni nu se mai putea opune lor. Era clar că Austro- Ungaria trebuia să ceară armistiţiu separat de Germania şi că orice rezistenţă era inutilă. Chiar şi germanii austrieci din Reichsrath, printre care şi Otto Bauer şi social-democraţii lui, au declarat, la 21 octombrie, statul lor etnic ca fiind german- austriac, şi din 31 octombrie şi independent, dar toţi au sperat într-o viitoare şi apropiată unire a lui cu Germnia. La 18 octombrie 1918, Comitetul Naţional Ceh de la Praga a declarat că în

acea zi statul independent cehoslovac a intrat în fiinţă şi, printr-un manifest, a îndemnat poporul ceh să păstreze legea şi ordinea şi, prin tot ce face, să se arate demn de eliberatorii lor Masaryk şi Wilson. Două zile mai târziu, Consiliul Naţional Slovac de la Turciansky Svaty Martin a declarat că naţiunea slovacă este parte a naţiunii ceho-slovace, unită prin limbă, istorie şi cultură iar, la 29 octombrie 1918, Dieta Croaţiei de la Zagreb proclamă ruperea oricăror legături şi relaţii constituţionale cu Regatul Ungariei şi Imperiul Austriei. La 27 octombrie 1918, românii din Bucovina şi-au unit destinele cu fraţii lor din Transilvania, Banat, Crişana, Maramureş, aflaţi toţi în drumul lor spre o apropiată unire cu Regatul România.

Toate aceste măreţe şi profunde transformări s-au derulat, spre cinstea tuturor părţilor implicate şi interesate în procesul desfăşurării evenimentelor, fără vărsări de sânge inutile, ceea ce dovedeşte atât maturitatea politică a naţiunilor de aici, cât şi a lui Hussarek, Lammasch şi a miniştrilor lor. Lammasch a fost nu numai realist, dar şi înţelegător şi tolerant şi, de fapt, prin personalitatea şi gândirea lui politică a inspirat întotdeauna un anumit respect printre slavii din fosta Monarhie. Dar, dacă în fosta Austrie istorică lucrurile s-au rezolvat pe cale paşnică, n-a fost cazul în Ungaria Coronei Sfântului Ştefan, unde s-a ajuns la violenţe, prelungite şi în 1919, fapt ce dovedeşte că partea occidentală a fostei Monarhii a avut totuşi o altă atmosferă, structură şi mentalitate decât partea ei orientală. Aşa se explică de ce şi relaţiile dintre noua Austrie şi statele succesorale au

fost mult mai calme sau cel puţin mult mai puţin încordate decât cu Ungaria etnică în 1918-1919. Dar S.U.A. era prea departe şi nici nu era competentă singură să decidă semnarea Armistiţiului cu Austro-Ungaria, ci doar împreună cu Aliaţii care aveau întâietate în materie. De fapt, generalul von Arz, care le-a replicat ironic civililor din guvern că drumul până la Wilson era prea lung şi bolşevicii ar putea profita de timpul înceţoşat şi de apele tulburi de atunci, şi-a trimis reprezentantul direct în liniile italiene pentru încheierea Armistiţiului. În acest spaţiu european, S.U.A. n-avea, de fapt, nici un soldat (exceptând un regiment în Italia), dar prestigiul ei moral este destul de puternic, mai ales după ce Casa Albă şi-a corectat greşelile şi şovăielile vechi şi s-a apropiat până la identificare cu cauza libertăţii şi unităţii naţionale de stat a popoarelor din Austro- Ungaria.

La 31 octombrie 1918, Consiliul Suprem de Război de la Paris, din care făcea parte şi S.U.A., a aprobat şi a înaintat termenii Armistiţiului cerut de militarii austrieci şi i-a ordonat generalului Diaz să-i comunice plenipotenţiarilor austrieci. La 3 noiembrie 1918, la Villa Giusti, lângă Padova, generalul Victor Weber, din partea Armatei Cezaro-Regale (sau Austro-Ungare) şi generalul Pietro Badoglio, din partea Aliaţilor au semnat Armisiţiul care intra în vigoare peste 24 ore. Din punct de vedere politic şi diplomatic, era un act curios, dacă nu chiar găunos, deoarece Austro-Ungaria nu mai exista şi nici armata ei comună nu mai funcţiona. El a avut însă mai mult un caracter tehnic pentru ca militarii unguri, austrieci şi aliaţi să-şi reglementeze şi să-şi

coordoneze pe etape mişcările pe teren şi să rezolve anumite probleme curente, toate chestiunile majore rămânând în competenţa Conferinţei de Pace. De fapt şi ministrul-preşedinte Karolyi a fost scutit de jurământul de loialitate către Monarh, la 1 noiembrie, când a încetat şi uniunea dintre Austria şi Ungaria.

La 12 noiembrie 1918, deci la 24 de ore după ce Carol a plecat în Elveţia, Adunarea Naţională din Viena a votat pentru Republică şi pentru unirea ei cu Republica Germană. Anunţându-l pe "Arbitrul Suprem" despre decizia lor,

Adunarea i-a solicitat şi ajutorul în opera de unificare germană, aducându-i aminte că i-a sprijinit şi pe polonezi, italieni şi iugoslavi să se unească cu statele lor naţionale din afara Austriei. Deputaţii austrieci şi-au exprimat convingerea că Preşedintele va concede acelaşi drept pentru poporul german din Austria. Numai că Preşedintele nu era singur şi chiar atât de "suprem" sau atât de mare "Arbitru" pe cât îl credeau austriecii sau neaustriecii din Europa Centrală şi Răsăriteană, ci era, mai degrabă, unul din cei 4 "Arbitrii Supremi" iar unul înseamnă de obicei mai puţin decât 3, nu numai în aritmetică dar şi în diplomaţie. A fost greu dar de fapt imposibil să-l convingi, de justeţea sau necesitatea unirii austriecilor şi germanilor sudeţi cu Germania, care putea afecta încă atunci şi pe loc echilibrul european, pe acel "Le Père de la Victoire", cum a mai fost numit Clemenceau care, deşi de 78 de ani, avea un spirit combativ şi proaspăt garnisit şi cu o experienţă de 50 de ani în politica europeană.

În Consiliul celor 4, Clemenceau a insistat ca autriecii să rămână independenţi, să nu intre într-un stat sau bloc mare german şi să nu participe astfel la nici un fel de plan de revanşă germană.

David Lloyd George, om politic realist, ironic, plin de umor dar şi de imaginaţie, credea la început în principiile wilsoniene, în Societatea Naţiunilor, dar cu S.U.A. printre fondatorii şi conducătorii ei şi era convins şi de necesitatea implicării economice şi politice a Casei Albe în toată evoluţia viitoare a Europei. În acest context, premierul britanic era primul dispus să-l sprijine pe Wilson în foarte multe probleme, inclusiv în cea austriacă. Premierul britanic bine informat ştia însă că senatorii republicani de acasă îi vor pune o "talpă" serioasă, îl vor deborda pe Preşedinte care nu-i va putea sprijini nici pe el, nici pe alţii în noile condiţii, aşa că şi-a păstrat o alternativă, şi anume, în locul unei alianţe forte anglo-americană, din ce în ce mai puţin probabilă, a optat şi pentru o colaborare franco-britanică la Conferinţa de Pace şi după aceea. Lloyd George a văzut clar că Wilson, în pofida popularităţii imense ce o avea şi în ciuda prestigiului moral de care se bucura, nu va putea să-şi păstreze continuitatea în politica externă, din cauza boicotului Senatului, unde republicanii erau mai puternici decât democraţii. De la această convingere nu l-au abătut nici primirile entuziaste făcute Preşedintelui la Londra, Milano, Torino, nici măcar faptul că Wilson apela direct la masele europene şi de acasă în sprijinul Covenantului. Din acest motiv premierul britanic, fiind sau sceptic sau realist sau amândouă la un loc, a intuit că, în primul rând,

înşişi americanii vor dezavua multe idei wilsoniene şi odată cu abandonul lor se vor retrage din afacerile europene.

În acest caz era limpede că Anglia avea nevoie de Franţa şi n-o putea brusca nici în problema austriacă şi nici în altele. Orlando nu admitea nici el unirea Austriei cu Germania, deoarece prefera ca la Brenner Italia să se învecineze cu un stat austriac mic şi slab şi nu cu un stat german mare şi puternic. El credea în geopolitica clasică, în vechiul sistem de securitate şi de echilibru de putere a statelor, în consolidarea frontierelor italiene şi era sceptic şi neîncrezător în garanţiile privind păstrarea statu-quo-ului şi a păcii prin Societatea Naţiunilor lui Wilson. În fond, atât Wilson cât şi Lloyd George au cedat în faţa argumentelor franco-itaiene, dar Preşedintele a subliniat un lucru important şi anume că el interzice orice anexiune a Austriei de către Germania, dar nu poate să interzică unui stat să se unească cu atul, dacă doreşte şi dacă această voinţă este exprimată legal prin organele legislative alese în mod democratic. Din ciocnirile de vedere ale celor "mari" a rezultat formula că Austria
se va putea uni cu Germania dacă va obţine consimţământul Societăţii Naţiunilor
ijjjj
iar Germania recunoaşte şi respectă independenţa Austriei care este şi va fi inalienabilă, cu excepţia unei decizii aprobate de Societatea Naţiunilor. Iată că în condiţiile unei evoluţii paşnice, creştine şi democrate a Germaniei şi a Europei, şi dacă Societatea Naţiunilor ar fi fost puternică şi eficace pentru a putea apăra pacea şi proteja această

evoluţie, n-ar fi fost exclusă unirea Austriei cu Germania sub control şi cu aprobare internaţională.

Numai că în perioada interbelică democraţia sau s-a estompat sau a amuţit în unele state iar în Germania nazistă, care a distrus Republica de la Weimar şi spiritul ei şi în Rusia bolşevică a murit de tot, cele două mari state instituind regimuri represive în interior şi agresive în exterior. Tocmai pentru a avea mână liberă, Berlinul brun a ieşit singur din Societatea Naţiunilor iar Moscova roşie a fost exclusă mai târziu din cauza agresivităţii sale. În cazul germanilor sudeţi, chemaţi de regii Boemiei în secolul al XIII-lea să ridice din punct de vedere economic regiunile muntoase şi care aveau în spate 7 secole de continuitate în zonă, cererile au fost respinse de Consiliul celor 4. În 1918, germanii suedeţi, deşi nu respingeau deloc ideea unei uniri cu Republica Austriei - au fost alături de cea imperială şi au fost guvernaţi de Viena din 1526 încoace -, ei preferau totuşi să intre într-o mare Republică formată din Germania şi Austria şi solicită în acest scop organizarea unui plebiscit. Cehii i-au contraatacat cu dreptul istoric, cu argumentele strategice şi cu accesul la bogăţiile solului iar Comisia Aliată s-a pronunţat fără rezerve pentru cehi.

Oricum, aşa cum am evidenţiat anterior şi o vom sublinia şi în capitolele următoare, anumite diferende de idei survenite între cei mari au fost benefice, deoarece au înlăturat anumite soluţii neconforme cu realităţile etnice şi geografice din 1918. Astfel, Tardieu, care organizase excelent aprovizionarea Armatei Franceze cu

materiale de război din S.U.A. în timpul Primului Război Mondial, pretinde, în 1919, ca Sarre să revină Franţei, întrucât în 1790 Sarrelouis şi Landau ar fi trecut de bună voie la francezi. Aceeaşi pretenţie o ridică şi asupra zonei Sarrebruck care s-a alăturat Franţei în 1793 şi împreună cu celelalte două au rămas între frontierele ei până în 1815. Lloyd George l-a ironizat pe Tardieu, ia respins argumentele pe motiv că dreptul istoric invocat de el era şi dubios şi desuet, întrucât sentimentele locuitorilor din anii 1790 nu se puteau compara cu cele ale locuitorilor din 1919. Britanicul le dă şi o lecţie de istorie francezilor şi îi întreabă dacă nu le-a fost de ajuns şi dacă mai au nevoie de încă o "Alsacie- Lorenă", de data aceasta luată de ei de la germani sub denumirea şi metamorfoza zonei Sarre. În faţa acestei obstrucţii Parisul a dat înapoi.

De fapt, noi bănuim că înşişi francezii au realizat că "argumentele" lor istorice era cusute cu aţă albă şi ei au încercat marea cu degetul doar pentru a vedea dacă nu cumva pot intra "pour toujours" în proprietatea cărbunelui din regiunea solicitată. Zona Sarre, cu 650.000 locuitori, a fost administrată de Socitatea Naţiunilor pe o perioadă propusă să dureze 15 ani, iar locuitorii ei urmau să se pronunţe prin plebiscit asupra destinului lor. Franţa a soliciat zadarnic să i se confere ei mandatul de administrare, fiind respinsă categoic în această pretenţie de însuşi Wilson. Mandatul a durat 15 ani iar în ianuarie 1935, când s-a organizat plebiscitul, peste 80% din votanţi s-au exprimat pentru unirea lor cu Reichul, ceea ce a demonstrat că

Lloyd George şi Wilson au avut dreptate în această chestiune. De asemenea, tot Lloyd George, secondat de Wilson, au zădărnicit pretenţia exagerată a mareşalului Foch ca teritoriile germane de pe malul stâng al Rhinului să fie anexate de Franţa şi Belgia, deşi Franklin Bouillon n-a cerut decât demilitarizarea acestei zone. Lloyd George îi repetă lui Foch lecţia pe care i-a ţinut-o lui Tardieu că, dacă germanii au comis greşeala din 1871, anexând Alsacia-Lorana şi creând de fapt o nouă sursă de război, francezii să nu-i copieze sau să-i imite în 1918 cu zona renană formând şi ei alte izvoare de război pentru viitor. Clemeneceau nu vrea anexare ca Foch, dar propune foarte "şmechereşte" şi cu un scop ascuns o soluţie în care nu credea probabil nici el, dar prin care urmărea să obţină cu totul altceva de la Wilson şi de la Lloyd George. El cere ruperea malului stâng al Rhinului de Germania şi metamorfozarea acestui teritoriu într-un mic dar liber stat german pus sub
controlul Societăţii Naţiunilor.
[j j]

Preşedintele şi premierul au replicat logic şi democratic, de altfel, că nici nu se poate pune problema ca 7 milioane de germani să fie despărţiţi de statul lor naţional, la care "întrebarea" lui Clemenceau a fost nu o simplă interogaţie şi nici măcar o întrebare în sine, ci o pretenţie limpede şi directă şi anume a pretins că dacă zona renană nu poate deveni stat liber, atunci S.U.A. şi Anglia să acorde Franţei garanţii comune şi concomitente privind o asistenţă militară promptă contra unui viitor atac german. De fapt, Clemenceau a dorit de la bun

început să obţină garanţiile anglo-americane şi nu înfiinţarea unui stat nou german controlat de Societatea Naţiunilor. Însă acest lucru dovedeşte că nici bătrânul Clemenceau nu credea întru-totul în eficacitatea Ligii privind păstrarea păcii şi a statu-quo-ului, mai ales dacă nu dispunea de armată proprie, şi recurge şi el la metodele alianţelor clasice interstatale în încercarea de a preveni un nou atac german în vitor. Într-adevăr "tigrul" francez obţine promisiunea că S.U.A. şi Anglia vor asista militar şi prompt Parisul dacă Germania, neprovocată fiind, va ataca.

Dar, din acesată frumoasă "parolă" sau promisiune n-a rămas decât praf şi scrum odată cu dezangajarea S.U.A. de problemele Europei şi în amintirea ei i se poate aplica cel mult un subtil proverb francez: "prommetre c'est noble, tenir c'est bourgeois", cu precizarea că acel "tenir" a devenit imposibil de realizat în practica interbelică. Totuşi, ceva concret a obţinut Clemenceau şi anume demilitarizarea malului stâng şi a unei zone de 50 km. pe malul drept al Rhinului cu o ocupaţie pe timp de 15 ani cu posibilitatea reducerii termenului. După cum bine se ştie, în 1925, când s-a semnat Tratatul de la Locarno, şi în anul următor, cea mai mare parte a Rhinenlandului a fost părăsită de trupele franceze în atmosfera creată de Stresseman şi Aristide Briand, care doreau s-o rupă cu trecutul şi să apropie cele două state unul de celălalt în cadrele unor regimuri democratice şi în atmosfera generală a Ligii Naţiunilor care acţiona pentru pace în Europa şi pe glob. Cei doi oameni politici, unul german, altul francez, vor constitui o pildă şi un

exemplu demn de urmat în stabilirea unui climat de toleranţă, înţelegere şi colaborare între statele democrate şi creştine din viitoarea Europă Unită militar, economic şi politic în lupta contra pericolului bolşevic.

Să nu uităm faptul că Aliaţii şi, îndeosebi, anglo-americanii i-au domolit şi pe polonezi, deoarece, când Dmovski de pildă cere 85.000 km^2 de la Germania, i se răspunde că nu poate primi mai mult de 58.600 km^2. Tot Lloyd George specifică faptul că Polonia va primi teritorii poloneze răpite şi rămase etnic poloneze, dar nu va avea acces la teritorii care din punct de vedere istoric şi etnic sunt germane. Considerăm că este impropriu să se susţină că Germania a "pierdut" Schleswig-ul de Nord, din moment ce populaţia majoritară de aici era daneză şi Articolul 5 al Tratatului de la Praga, din 1866, a stipulat clar că Prusia promite Danemarcei retrocedarea Schleswig-ului de Nord dacă locuitorii lui îşi vor exprima în viitor această dorinţă. Prin plebiscit, Schleswing-ul de Nord a revenit Danemarcei iar cel Central şi de Sud, unde n-a fost nevoie şi nici nu s-a organizat plebiscite, au rămas Germaniei. De asemeea, în iulie 1920, în Prusia Orientală, în zona Allenstein, 363.209 de votanţi s-au pronunţat pentru Germania şi 7.980 pentru Polonia, în zona Marienwerder 96.923 pentru Germania şi 8.018 pentru Polonia, în condiţiile în care autorităţile germane au trimis în regiune 202.700 de "emigranţi" care au participat la plebiscit şi au constituit aproape jumătate din participanţii la vot iar 40% dintre rezidenţii calificaţi pentru vot s-au abţinut. Dar nimeni n-a contestat

plebiscitul ce a fost pierdut de Polonia şi câştigat de Germania. Ariile de manifestare a plebiscitului au fost 1.036 mile pătrate cu 174.000 locuitori în Marienwerder (Kwidzn) şi 4.800 mile pătrate cu 565.000 locuitori în Allenstein (Oisztyn).

Aria plebiscitului din Silezia Superioară a fost de 4.250 mile pătrate cu 1.942.000 locuiori. La Conferinţa de Pace s-a făcut o propunere deosebit de înţeleaptă pentru această zonă, menită să evite viitoare conflicte şi anume ca viitoarea arondare a teritoriului în discuţie sau în dispută să se facă în acord cu dorinţele locuitorilor exprimate de comunele urbane şi rurale din Silezia Superioară. În martie 1921, pentru Germania s-au exprimat 706.820 votanţi rezidenţi, 182.288 votanţi emigranţi şi 479.414 pentru Polonia iar pe comune 682 au votat pentru Polonia şi 792 pentru Germania. Dacă s-ar fi respectat prevederile Conferinţei, împărţirea trebuia să se facă respectând în teritoriu cheia votului pe comune. Numai că polonezii, deşi minoritari pe ansamblu faţă de germani, în votul pe comune erau preponderenţi în partea sud-estică a ariei plebiscitului, care era foarte bogată şi evoluată economic. Germanii, bazându-se pe majoritatea voturilor locuitorilor şi comunelor, nesocotesc prevederile

Conferinţei care-i defavoriza economic în zonele avansate menţionate ce urmau

a fi luate de polonezi, şi pretind toată Silezia Superioară iar liderul polonezilor silezieni, Wojciech Korfanty, sărind şi el peste cal, împarte teritoriile după cum îi convenea lui cerând ca 59% din aria plebiscitului să-i revină Poloniei, deoarece, în procentajul teritorial solicitat de el, 673 de comune au votat pentru Warsovia şi doar 230 pentru Germania.

Comisia Inter-Aliată nu ia o atitudine clară pe care s-o prezinte spre aprobare Consiliului Suprem Aliat, unde englezii şi italienii, văzând că prevederile Conferinţei nu mai au valoare practică în zonă, propun ca Poloniei să nu i se dea decât două districte agricole din Sud, Rybnik şi Pszczyna (Pless) iar francezii, fără să-l sprijine total pe Korfanty, insistă ca zona industrială de bază să-i revină Poloniei. În aceste condiţii tulburi, între polonezi şi germani izbucnesc lupte sângeroase care sunt stopate de Aliaţi abia după şase săptămâni iar problema este trecută în competenţa Consiliului Ligii Naţiunilor care a decis ca din 4.250 de mile pătrate Polonia să primească 1.241 cu o populaţie de 996.000 din 1.942.000 dar unde Warşoviei îi revenea 76% din producţia de cărbune, 22 din 37 de furnale, 9 din 14 oţelării. Chiar dacă economic, germanii au pierdut mai multe poziţii, în teritoriul cedat Poloniei polonezii erau etnic majoritari, iar din întreaga suprafaţa în discuţie 2/3 au revenit totuşi Germaniei. Deci, Consiliul Ligii Naţiunior s-a dovedit a fi capabil să rezolve probleme fierbinţi fără războaie mari sau generalizate, practică ce ar fi trebuit continuată şi întărită şi nu abandonată.

1.4. Cehoslovacii, iugoslavii, românii şi diplomţia americană la sfârşitul Anului 1918

Practic vorbind nu se poate spune că în Europa Germaniei i s-au impus cedări de teritoriu, ci, mai degrabă şi mai corectă este afirmaţia că i s-a interzis extensiunea teritoriului. Cât despre cele 27.188 de

mile pătrate europene, cu 7.000.000 de locuitori, nu se poate spune decât tehnic că au fost "pierdute" de Germania. Mai degrabă este corect să se afirme că au fost recuperate şi eliberate de Polonia şi Franţa, de unde au fost anexate forţat de Prusia la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi în 1871. Deci, în Alsacia, Lorena, Pomerania, Posnania, a fost vorba de dreptate în favoarea celor cuceriţi şi umiliţi şi a urmaşilor lor şi nu de o "pierdere" germană, deoarece era absolut just să vină timpul ca hoţul sau cuceritorul să fie pus în situaţia de a restitui noilor generaţii de proprietari ceea ce a "furat" sau, mai precis, a anexat de la cei din vechimea mai mult sau mai puţin apropiată sau mai mult sau mai puţin îndepărtată.

De aceea, noi nu înţelegem deloc de ce foarte mulţi "interpreţi" în materie de istorie şi de istoriografie "plâng" pe umerii Germaniei învinse sau admit că a fost pedepsită prea aspru şi varsă lacrimi şi "argumente" care, adunate într-o albie, ar da un fluviu mai mare decât Rhinul, Guadalguivirul, Sena, Padul, Dunărea la un loc, pentru că Berlinului i s-au impus condiţii neapărat nedrepte şi grele. Berlinul a primit ceea ce a meritat, "a căpătat după ce a umblat", după cum se spune, deoarece a contribuit mai mult ca alţii prin grandoarea lui agresivă la declanşarea unui conflict mondial sângeros şi fără precedent. Acesta s-a dovedit a fi însă benefic în privinţa tăierii nodului gordian pentru eliberarea naţiunilor europene asuprite din Europa Centrală şi Răsăriteană, dar numai în condiţiile înfrângerii Puterilor Centrale. Războiul a provocat într-adevăr pierderi umane şi

materiale deosebit de grave şi de grele, dar mai ales pe teritoriul altor state, unde s-au desfăşurat luptele ani de-a rândul şi nu pe hinterlandul Germaniei Imperiale, care n-a fost practic afectat pe timp îndelungat de distrugeri de proporţii în timpul Primului Război Mondial, care să fie comparabile cu cele suferite de pildă de Franţa, Italia, România sau de Belgia. Chiar dacă reparaţiile de război fixate Germaniei au fost prea mari şi au provocat ocupaţii intempensive în 1923 pentru plata lor, şi pierderile unor state ale Antantei au fost tot atât de mari şi învinşii au trebuit să plătească deoarece ei le-au provocat. În fond, în climatul democratic şi paşnic de după 1924 toate crizele au fost girate paşnic, au fost depăşite, planurile Young şi Dawes au contribuit la redresarea mărcii şi economiei germane iar exagerările legate de plata reparaţiilor au fost stopate şi abandonate.

În concluzie, noi ne întrebăm, tot teoretic şi retoric doar, dacă "interpreţii" şi "interpretativii" comentatori care mai plâng încă pe umerii Germaniei Imperiale şi ai aliaţilor acesteia învinşi în Primul război Mondial şi susţin că au fost pedepsiţi prea aspru sau poate chiar pe nedrept, nu-şi fac procese de conştiinţă şi nu realizează că prin asemenea raţionamente - sau mai precis antiraţionamnte - dau sau duc de fapt apa la moara revanşarzilor, cuceritorilor de generaţie nouă, agresorilor interbelici de tot felul, nazişti, hortişti, bolşevici etc. Regimurile lor interne represive şi acţiunile lor externe abuzive şi mâncătoare de teritorii şi fiinţe naţionale străine şi opuse lor nu pot fi scuzate de nimeni, în nici un fel sau modalitate. Iar cei ce întreprind

acţiuni în acest sens, nu numai că comit o crimă morală, dar, conştient sau inconştient, alimentează şi astăzi nostalgii cuceritoare, dăunătoare şi păgubitoare pentru pacea, securitatea şi democraţia europeană. Nu este permis să se opreze cu "dacă şi cu poate", să se filosofeze prin prisma că dacă Germania sau poate şi Austro-Ungaria nu erau pedepsite atât de grav sau nu dispăreau întru-totul, nu mai izbucnea Al Doilea Război Mondial. Acest fapt echivalează cu a întoarce lumea pe dos, a inversa scurgerea timpului, mersul şi raţiunea de desfăşurare a lucrurilor. A spune sau măcar a face aluzie sau a presupune că Anul 1918 trebuie privit, interpretat şi judecat prin prisma anilor 1939-1945, a evenimentelor generate şi desfăşurate atunci, este identic cu a crea un alt anus contra naturii, deoarece Anul 1918 n-avea cum să cunoască anii, aşa-zisele nevoi, învolburări şi interogaţii ale generaţiilor cu încărcătura şi "dinamita" anilor relelor şi problematicilor specifice lor care l-au urmat.

Nu trebuie uitat niciodată că naţiunile majoritare eliberate l-au binecuvântat şi, chiar dacă naţionalităţile minoritare şi statele cuceritoare limitrofe de etnia lor lau blestemat, în faţa istoriei popoarelor, a perspectivei progresului democraţiei europene şi universale, pedepsirea Germaniei Imperiale, dispariţia Austro-Ungariei, a fost, sunt şi vor rămâne fenomene binevenite, benefice şi pozitive pentru evoluţia umanităţii. Tot atât de profund democratice au fost şi vor rămâne, în perspectiva timpurilor prezente şi viitoare, caracterul, substanţa şi structura Sistemului de la Versailles în Europa

Centrală şi Răsăriteană, indiferent de loviturile ce i s-au aplicat ulterior sau chiar în pofida unor comentarii contemporane ce încearcă să-I diminueze şi să-i mistifice meritele şi marile realizări, pedalând din interes doar pe anumite limite sau deficienţe inerente poate unui gen de problematici complexe, vaste şi universale ca cele ce au stat pe tapetul şi ordinea de zi a Conferinţei de Pace de la Paris din anii 1919-1920. De fapt, asemenea comentatori care nu recunosc ca juste frontierele din 1918 sau mai cred încă că, de dragul unor interese, de altfel greşit înţelese, ale minorităţilor, pot teroriza şi distruge încă majorităţile şi statele lor, pot fi calificaţi ca Ribentropii şi Molotovii zilelor noastre, indiferent de etnia, confesiunea sau statele de unde provin.

Desigur, aici nu discutăm despre aplicarea în zilele noastre a principiului şi dreptului de autodeterminare ce-şi trage seva şi sorgintea tot din 1918, de către unele naţiuni nemulţumite de felul cum au fost tratate şi care, majoritare fiind pe teritoriile lor, s-au desprins de vechile state şi şi-au proclamat independenţa în state proprii (slovacii catolici şi protestanţi, croaţii şi slovenii catolici după anii 1990), fie pe cale paşnică, fie prin război, după cum părţile implicate sau interesate au dovedit înţelegere faţă de nevoile lor - cazul cehilor democraţi -

sau lipsă de înţelegere, cazul sârbilor ortodocşi şi intoleranţi care nu doreau să
renunţe la ideea mare sârbă.

După cum vom dovedi în continuare, tăria exemplului Anului 1918 este dovedită şi de distrugerea Pactului Ribetrop-Molotov, operată după 1990, când reapar statele independente Letonia, Lituania, Estonia, anexate în 1940 de, din fericire, decedata U.R.S.S. Distrugerea acestui Pact s-a operat logic prin revenirea la geopolitica baltică interbelică, structurată pe independenţa acestor state de dinaintea cuceririi lor. Mai puţin logică ni se pare modalitatea de a "distruge" Pactul, găsită şi aplicată de românii dintre Prut şi Nistru. În 1940, Basarabia era partea răsăriteană a României şi adevărata distrugere a Pactului ar fi fost definită şi binevenită prin votul revenirii la situaţia dinaintea anexării. Letonii, estonii, lituanienii au revenit logic şi legic la independenţa lor de stat, dar românii basarabeni n-au fost independenţi în momentul în care au fost răpiţi şi duşi în U.R.S.S. Independenţa votată de ei înseamnă doar o distrugere parţială a Pactului prin desprinderea de statul străin, dar totuşi în comunitate cu el. Această independenţă înseamnă concomitent şi separare de România şi prin acest aspect deranjant, ilogic şi neadecvat al separării se conservă, de fapt, până în zilele noastre o parte din spiritul Pactului damnat nazisto-comunist care nu are ce căuta în Europa Unită de azi şi de mâine. Iar dacă unii oameni de stat din Bucureşti n- au contribuit cu nimic la înlăturarea acestei regretabile confuzii sau chiar au recunoscut frontiera pe Prut cu puţin înainte de dispariţia Imperiului roşu, comiţând astfel un act de trădare naţională, ei intră în aceeaşi categorie a "Ribentropilor" şi "Molotovilor" zilelor noastre, chiar dacă

nu sunt conştienţi de acest lucru. Tot aici intră oricare om de stat din Europa care nu consimte să distrugă şi cea mai mică urmă a Pactului de pe harta Europei.

În 1918 mersul implacabil spre democraţia naţională şi parlamentară s-a desfăşurat cu intensitatea şi tăria celor ce au aşteptat mult după dreptate, au luptat fără preget secole de-a rândul pentru libertate şi state proprii, secondaţi însă acum şi de înţelegerea şi sprijinul marilor puteri maritime euro-atlantice, unde regimurile democratice impuneau respect în interior şi în afară şi aveau deja o vechime respectabilă. Statele noi s-au format deci în această ambianţă universală favorabilă şi prin colaborarea Comitetelor de acasă cu cele din străinătate. De pildă, la 13 noiembrie 1918, Comitetul Naţional Ceh de la Praga, cu aprobarea Guvernului Provizoriu de la Paris a adoptat o constituţie care instituia o Republică parlamentară. Hotărârea a fost luată doar după ce cele două foruri s-au consultat şi şi-au armonizat punctele de vedere şi principiile de organizare ale statului în cursul unei consfătuiri comune la Geneva.

Trebuie să subliniem faptul că Lammasch, poate realist, înţelegător, binevoitor sau toate la un loc, a aprobat, în 25 octombrie 1918, plecarea în Elveţia a unei Delegaţii conduse de Kramar. Delegaţia şi-a exprimat în numele naţiunii mulţumirea pentru întreaga activitate depusă de liderii din exil pentru obţinerea independenţei şi i-a împuternicit prin mandat să reprezinte

Cehoslovacia înaintea Aliaţilor la viitoare Conferinţă de Pace. Din şi prin fuzionarea forurilor din Praga şi din Paris a rezultat un guvern reprezentativ şi capabil să impună respect şi să acţioneze în mod realist şi util. Masaryk era Preşedintele Republicii, aflat încă pe teritoriul S.U.A., Kramar, ca prim ministru, sa întors acasă pentru rezolvarea paşnică a problemelor curente şi încadrarea Slovaciei în noul stat, Benes s-a întors la Paris ca ministru de Externe, pentru a fi prezent în timpul tratativelor ce se derulau acolo, iar Stefanik a devenit ministru de Război, dar şi el era departe, în Siberia, unde se ocupa de Legiunea cehă şi de întoarerea ei acasă. Colaborarea cehilor de acasă şi din exil, i-a impresionat şi pe străinii care ştiau că, de fapt, Kramar şi Masaryk nu s-au agreat şi au avut dese altercaţii în problemele politice. Acum însă îi admirau pentru hotărârea cu care şi-au înlăturat rivalităţile şi geloziile personale. Dar, şi mai mult au fost apreciate spiritul practic, capacitatea, abilitatea şi utilitatea cu care au acţionat toţi liderii pentru cauza comună, şi anume obţinerea independenţei şi a recunoaşterii ei pe plan internaţional.

Din acest punct de vedere este semnificativă remarca americanului Herron care, la Geneva, s-a întâlnit şi a discutat mult cu Kramar şi Benes, că cehii au o asemnea capacitate şi spirit practic în politică încât nu pot fi "încadraţi" sau nu aparţin nici unei alte familii de popoare decât anglo-saxonilor. Cu tonalitatea şi limajul extravagant, specific lui, Herron, dovedind însă un spirit practic mai mic decât al cehilor şi lăsându-se pradă unui optimism exagerat în

privinţa viitorului, afirma, în mod romantic, că prin tot ce au realizat cehoslovacii pot constitui un fel de rocă sau stâncă puternică pe care Preşedintele S.U.A. şi Aliaţii americanior îşi pot baza toate speranţele lor spre o dezvoltare liberă, paşnică şi în deplină ordine a Europei Centrale şi Răsăritene. Herron credea că cehoslovacii pot recupera locul de lider al Rusiei, iremediabil pierdută pentru Europa prin lovitura dată de bolşevici care doreau să reducă şi Germania la nimic prin haosul ce urmăreau să-l creeze şi aici şi că vor fi capabili să respingă nebunia bolşevică. Americanul meditativ şi retras în calmul Elveţiei, unde trăia de mai mulţi ani, mărturisea că era stăpânit de convingerea profundă sau chiar de viziunea că "zeii" noilor destine ale Europei au căutat şi au aflat sediul sau "templul" lor, localizându-l la Praga.

Numai că "zeii" noilor destine europene şi-au localizat "templele" sau sediile lor nu numai la Praga, dar şi la Bucureşti, Warşovia, Tallin, Riga sau alte capitale, dar ei nu erau şi "zmei", adică, fiind de statură mică şi mijlocie, nu erau atât de puternici încât să granteze sau să păstreze numai ei înşişi noile destine europene care puteau fi apărate şi conservate doar prin colaborarea zeilor mari care erau şi "zmei", adică a anglo-franco-americanilor şi sub cupola Societăţii Naţiunilor dirijată şi controlată de aceştia din urmă. Herron a întors puţin lucrurile cu fundul în sus când a susţinut că Antanta şi Wilson aveau nevoie şi urmau să se sprijine pe "stânca" de la Praga, deoarece "stânca" sau "stâncile" de la Praga, Bucureşti, Warşovia erau

mici şi "de gresie" nu de "granit" ca cele ale marilor puteri maritime şi democratice. Nu marile puteri aveau atâta nevoie de sprijinul naţiunilor mici şi mijlocii în şi din Europa Centrală şi Răsăriteană, cât invers, pentru acestea era vital sprijinul S.U.A., al Antantei şi al Societăţii Naţiunilor în păstrarea păcii, a statu-quo-ului teritorial, în asistenţa la o evoluţie democratică a constelaţiei europene şi în conservarea lumii pentru democraţie şi civilizaţie, după reţeta anunţată de Woodrow Wildon. În fond, numai şi numai prin colaborarea generală dintre statele mari, puternice şi democrate şi cele mici şi mijlocii se putea feri Europa de noi anexiuni şi rapturi teritoriale, de infestarea atmosferei europene prin regimurile de extremă stângă şi dreaptă cu consecinţe grave pentru multe alte popoare.

Nu este însă mai puţin adevărat faptul că prin colaborarea incipientă şi eficientă a ceholovacilor, aceştia şi-au creat lor înşişi, dar, prin recul, şi altor naţiuni negermane şi nemaghiare, o situaţie şi atmosferă favorabilă scopurilor urmărite şi de aceea se poate spune că ei au păşit cu dreptul pragul Conferinţei de Pace de la Paris. La 14 noiembrie Acordul de la Geneva intră în funcţiune şi Adunarea Naţională Revoluţionară, formată de fapt din foştii deputaţi cehi din Reichsrat-ul din Viena şi din deputaţii Dietei Boemiei, l-a ales Preşedinte ale Cehoslovaciei pe Masaryk şi a investit pe cale legislativă noul guvern cu putere executivă. În Adunarea de la Praga au fost cooptaţi ulterior şi 55 de deputaţi slovaci, numărul total

ridicându-se după această operaţiune la 270 membri. Masaryk şi-a luat rămas bun de la Preşedintele Wilson în termeni foarte cordiali şi amândoi au ajuns la concluzia că nu şi-au înşelat speranţele puse şi investite unul în altul, în sensul că proaspătul şef european de stat a justificat întru totul încrederea acordată lui de Casa Albă şi de americani în general iar Wilson a satisfăcut în ultimă instanţa şi în mod plenar speranţele cehoslovacilor. După cum bine se ştie, Cehoslovacia a primit la Trianon 61.6333 km^2 cu o populaţie de 3.517.568 de locuitori, majoritatea slavi (slovacii numărau aici peste 1.900.000 de suflete, majoritatea slavă de aici fiind întărită şi de numărul celor cca 500.000 ruteni). Minoritatea enică cea mai importantă de aici era cea maghiară, de 700.000 de suflete, urmată de germani, evrei, polonezi, ţigani. Toate încercările anterioare ale unor slovaci ultraautonomişti de a obţine direct de la Conferinţa de Pace o autonomie puternică sau chiar un plebiscit separat pentru Slovacia au eşuat. În acest sens au acţionat Părintele Hlinka şi Părintele Jehlica, la Paris, în 1919, dar, la cererea Delegaţiei Cehosovaciei, cei doi au fost arestaţi de poliţia franceză şi expulzaţi din ţară. Nici croatul Radic n-a putut câştiga Conferinţa pentru formula unei Croaţii independente. Oricum, asemenea opţiuni nu au existat între polonezi şi români. Cehoslovacia a primit la Saint-Germain-en Laye Boemia şi Moravia care, în 1910, aveau o populaţie de 9.396.581 de suflete, din care trei milioane erau germani. Regiunea sudetă a fost luată pe baza dreptului istoric şi cu argumente strategice şi

economice, Benes promiţând Aliaţilor că intenţia guvernului cehoslovac era să transforme Republica Cehoslovacă într-un fel de Elveţie, tocmai pentru a-i mulţumi şi a-i linişti pe germani. Beneş a luat şi Rutenia promiţându-i un statut autonom. Zatkovic, liderul rutenilor din S.U.A, a semnat un agrement pe aceleaşi baze cu Masaryk şi, în octombrie 1918, soseşte cu copia lui la Paris, de unde pleacă în Rutenia pentru a obţine şi acordul liderilor de aici pentru această soluţie. La Trianon, România a obţinut 103.093 km^2 cu 5.257.462 locuitori, din care peste 1.600.000 erau unguri iar Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor 42.541 km^2 cu 2.621.554 de suflete. România primeşte la Saint-Germain-en Laye Bucovina iar Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor o parte din Carniola, Bosnia, Herţegovina şi Slovenia, sudul Carintiei, dar plebiscitul s-a pronunţat în cazul Klagenfurtului pentru Austria unde a rămas şi Nordul ei. Austria a primit de la unguri 4.020 km^2 cu 291.618 locuitori, dar prin plebiscitul din 1921, Sopronul a revenit Ungariei, restul fiind organizat de Viena în Burgenland. În general s-a apreciat că toate statele noi sau unificate, intrate în geopolitica europeană la 1918-1921, numărau 115 milioane de locuitori, din care 24 milioane erau minoritari. În toată aria, media minoritarilor era de 1 la 3 majoritari, dar în Polonia şi Cehoslovacia 1 la 3 iar în România 1 la 4.

Nimeni nu poate nega faptul că Masaryk a ales cartea bună şi anume cea a alianţei cu Occientul pentru a obţine şi a avea acces la independenţă, dar n-a fost singurul care a făcut acest lucru sau a

urmat această cale, dacă ne gândim numai la Regele Ferdinand şi la Ionel Brătianu care, respingând orientările către Puterile Centrale din interior, s-au aliat în exterior tot puterilor occidentale ale Antantei cu care s-a asociat şi S.U.A. un an mai târziu. Tot cartea cea bună a fost aleasă şi "jucată" de liderii naţionali poloni, letoni, estoni, lituanieni, ce şi-au pus speranţele cu precădere pe puterile Antantei şi pe Consiliul Suprem Aliat de la Paris care, în anii 1918-1921, s-au dovedit capabili să apere şi să protejeze naţiunile mici şi mijlocii din Europa Centrală şi Răsăriteană contra pericolului rus bolşevic şi al celui german în unele cazuri, cu concursul militar şi politic al acestora din urmă. Sinteza realizată a fost binevenită pentru cauza păcii şi democraţiei.

Am afirmat anterior că reuşita diplomatică şi propagandistică cehoslovacă s-a răsfrânt benefic şi a creat o atmosferă generală favorabilă şi pentru scopurile urmărite de celelalte naţiuni din zona central-răsăriteană europeană. Afirmaţia este veridică şi deci rămâne în picioare, doar cu amendamentul că intensitatea cu care s-a răsfânt exemplul cehoslovac asupra acestora din urmă a fost în unele cazuri mult mai slabă şi mai mică. Desigur, acest fapt nu s-a datorat nici cehilor, nici franco-anglo-americanilor aliaţi sau asociaţi, ci, mai ales, au fost cauzate de fricţiunile interne dintre anumite naţiuni. Cazul specific este dat de conflictele survenite între guvernul sârb şi Consiliul Naţional Iugoslav de la Zagreb, condus de Dr. Korosec. Dacă cehii şi slovacii au reuşit, în 1918, să evite - de fapt să amâne - conflictele între ei pentru mai târziu, nu acelaşi lucru se poate spune

despre sârbii ortodocşi şi croaţii şi slovenii catolici care se suspectează unii pe alţii şi se ceartă şi înainte de 1918. La 3 noiembrie 1918, Korosec investeşte Comitetul Iugoslav de la Londra - şi nu guvernul sârb ortodox - să-i reprezinte pe iugoslavii din fosta Monarhie în faţa aliaţilor. Acest mandat l-a înfuriat pe Pasic şi urmărea să întărească rolul şi poziţia croatului Trumbic în viitorul stat şi la tratativele de pace.

În fond, aici a fost vorba de o luptă acerbă pentru putere în viitorul stat, susţinută de Pasic în favoarea unui monopol al Belgradului şi de liderii croaţi şi sloveni pentru ca Zagrebul şi Liubliana să fie respectate şi să ocupe o poziţie egală cu Belgradul în federaţia iugoslavă. Problemele au fost agravate şi de conflictele survenite între iugoslavii "habsburgi" şi Italia, dar acestea au fost de natură să diminueze intensitatea diferendelor dintre sârbii ortodocşi şi croaţii şi slovenii catolici, dintre care unii, lăsându-se pătrunşi de o frică mai mare în faţa pretenţiilor formulate de Roma decât de accentele centraliste ale Belgradului, se vor apropia şi se vor uni cu Regatul Serbiei şi vor recunoaşte ca fiind comună şi legală Dinastia Karagheorghevici în noul regat Sârbo-Croato-Sloven. Pasic a dorit să obţină de la Aliaţi dreptul exclusiv de a-i elibera şi de a-i reprezenta pe iugoslavii din fosta Austro-Ungarie, pe care, în sinea lui, îi considera tot ca pe un fel de slavi sau de "sârbi", dar de mâna a doua, etichetându-i în surdină ca pe nişte "colaboraţionişti" şi "complici" ai

Habsburgilor, ungurilor şi austriecilor, ceea ce era, în mod evident, o eroare şi o exagerare.

Oricum, croatul Trumbic l-a bănuit pe Pasic că, dorind şi urmărind să obţină de la francezi, englezi şi americani dreptul de a-i elibera singur pe iugoslavii "habsburgi", ţintea de fapt la dreptul de a-i domina de unul singur în numele Serbiei ortodoxe. Trumbic era experimentat în probleme politice şi în lupta sa îndelungată parlamentară şi naţională şi l-a combătut destul de dur şi de deschis pe Pasic în cursul unei întâlniri de la Paris, când l-a prevenit că iugoslavii "habsburgi" nu sunt simple "obiecte" ce urmau să fie eliberate de alţii. Ei constituie subiecte ce susţin şi poartă în ei înşişi conştiinţa unor drepturi politice, proprii ce trebuiesc respectate de alţii. Iugoslavii "habsburgi" se vor elibera ei înşişi pe baza dreptului la autodeterminare şi vor intra într-o uniune liberă cu Serbia, dar ca parteneri egali, aşa cum prevederea în spiritul ei şi Declaraţia de la Corfu, sau, mai precis, cum o interpreta liderul croat. Pasic, care avea uneori şi mai ales când simţea şi "mirosea" că este puternic, că victoria era aproape sigură, un comportament de "paşă" însoţit şi de brutalitatea balcanică, i-a replicat tot atât de dur şi de deschis, dar pe un ton ameninţător lui Trumbic, că sârbii intenţionează să-i elibereze şi prezumtiv să-i şi domine pe iugoslavii din Monarhie.

Din acest moment, lucrurile s-au clarificat, în sensul că Pasic dorea de la conducătorii Franţei să i se recunoască dreptul exclusiv de a-i elibera şi a-i anexa pe iugoslavii din Austro-Ungaria iar Trumbic

urmărea ca Parisul să recunoască oficial Comitetul Iugoslav de la Londra ca singur for îndreptăţit să-i reprezinte. Această recunoaştere de sine şi pentru sine i-ar fi ajutat pe croaţi şi sloveni să trateze cu mai multe şanse de reuşită făurirea unei uniuni libere şi egale cu Serbia. Oamenii de stat francezi au fost puşi în faţa unei dileme stânjenitoare şi grele, deoarece nu puteau brusca lucrurile nici într-o parte nici în alta. Dacă ar fi recunoscut pretenţiile lui Pasic, Parisul nemulţumea pe iugoslavi şi invers, aşa că oamenii de stat francezi au refuzat ambele părţi care nu se puteau înţelege una cu alta şi nu au găsit ele însele o soluţie de compromis ce le-ar fi apropiat una de alta. Deci, pentru acest refuz politicos pe care l-au regretat înşişi francezii, vinovaţi nu erau aceştia, ci, în primul rând, Pasic, deoarece, dacă prim-ministrul Serbiei era mai puţin centralist, mai conciliant şi mai tolerant cu iugoslavii, se putea ajunge la o înţelegere între ei sau cu ei, ce ar fi fost sigur agreată de guvernul francez.

Conducătorii Franţei doreau o Iugoslavie puternică şi unită, ca parte componentă a sistemului lor de alianţe în Europa Centrală şi Răsăriteană sau a ceea ce ei numeau "barrière à l'est", dar, deşi acasă la ei structura de stat era centralistă, suntem convinşi că miniştrii francezi erau informaţi şi ştiau că Iugoslavia nu putea fi şi nici nu era capabilă să rămână un stat puternic, dacă nu se puneau bazele unei federaţii reale şi sănătoase formate din parteneri egali şi
mulţumiţi unii de alţii. Când ministrul de Externe ale Franţei, Pichon,

este strâns
jjjj''

cu uşa, desigur din punct de vedere moral, de Trumbic, recunoaşte că este de acord cu toate motivaţiile şi tezele lui, dar îi cere şi el interlocutorului său croat să-l înţeleagă că nu atât Franţa cât Serbia nu vrea să-i accepte opţiunile şi punctele de vedere iar el şi colegii lui de cabinet nu puteau face nimic împotriva unui Aliat care este şi a fost un stat, un guvern şi un popor aflat alături de Franţa din 1914 încoace. Practic vorbind, sârbii ortodocşi şi iugoslavii catolici, mai mult s-au concurat decât au colaborat în acestă perioadă .

Prim ministrul Serbiei, refuzat la Paris, ia drumul Londrei, dar în acestă direcţie a păşit cu stângul, deoarece a încercat să-l câştige de partea ideii şi soluţiei "mari sârbe" pe prestigiosul Wickham Steed care era, de fapt, un mare prieten şi protector al Comitetului Iugoslav de la Londra. Pasic îl credea însă greşit informat şi influenţat negativ de slavii catolici şi de aceea dorea să-l "lumineze", să-i explice despre marile eforturi depuse de Regatul Serbiei şi despre suferinţele îndurate de-a lungul Primului Război Mondial - care, de altfel, erau reale şi nu erau contestate de nimeni - pentru a-l convinge despre dreptul exclusiv de a-i elibera şi a-i reprezenta pe iugoslavii "habsburgi" şi mai ales de a unifica în jurul Belgradului întreaga Iugoslavie ce se va numi atunci Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Acestă titulatură a fost şi s-a dovedit a fi din păcate mai mult o concesie formală făcută Zagrebului şi Liublianei, întrucât, în anii următori, s-a văzut clar că Belgradul acţiona pe calea unui centralism excesiv şi îi jignea pe fraţii iugoslavi occidentali şi catolici. Oricum, convorbirea

dintre Pasic şi Steed, desfăşurată la 8 octombrie 1918, la Hotelul Claridge, a fost o adevărată furtună, ale cărei valuri se pare că le-a auzit, printr-un raport ulterior şi Preşedintele Woodrow Wilson.

Wickham Steed, democart subtil şi convins, nu numai că a refuzat să se lase "eliberat" de aşa-numitele influenţe şi informaţii rele şi neadevărate, dar, de la bun început, i-a reproşat lui Pasic că umblă pe căi greşite şi periculoase şi l-a provocat sincer şi direct de altfel, să-şi corecteze pe loc declaraţiile oficiale şi
raţiunile susţinute de el care nu vor duce la întărirea ci la slăbirea viitorului stat.
[jj]

Neaşteptându-se probabil să fie combătut astfel de la bun început, prim- ministrul sârb se lasă cuprins de furie şi diminuează, până la ridicol, mişcarea antidualistă a iugoslavilor din Austro-Ungaria, afirmând că şi Comitetul Iugoslav a fost creatura lui iar Declaraţia de la Corfu era o publicitate simplă menită să facă impresie bună în opinia publică europeană sau, altfel spus, tot ce s-a făcut bun până atunci s-a datorat numai şi numai Serbiei şi sârbilor ortodocşi. Pasic nu acceptă ca Aliaţii să recunoască Comitetul Iugoslav şi reafirmă dreptul exclusiv al Serbiei de a-i elibera sub egida şi controlul ei pe toţi iugoslavi. Steed nu s-a sfiit să-i atragă atenţia omului de stat sârb că vorbeşte ca un sultan şi să-l avertizeze că popoarele aliate, civilizate şi democrate nu-i mai respectă de multe vreme pe sultani. Britanicul şi-a exprimat admiraţia şi gratitudinea pentru Serbia şi armata sa, pentru comportamentul eroic în război, dar a respins

categoric orice ambiţii egoiste şi dominatoare, care nu erau la locul lor şi nu aveau cu nimic de-a face cu primul aspect al problemei. Sub influenţa lui Steed, ministrul de Externe al Marii Britanii, Balfour, a respins atât pretenţiile lui Pasic, cât şi cererea lui Trumbic.

Arthur Balfour era un om de stat realist, prestigios şi cu autoritate personală, impunând respect şi prin trecutul lui politic de fost prim-ministru al Marii Britanii. Inteligent şi sceptic, el bănuia că fără o Ligă a Naţiunilor puternică şi fără americani, noile state mici şi mjilocii nu puteau juca un rol mare în Europa şi se îndoia, de pildă, că Polonia va fi un tampon eficace de una singură între Rusia şi Germania. Churchill, ca şi Curzon, presimţind că Europa şi noul ei echilibru va putea fi ameninţat nu numai de Germania, dar şi de Rusia bolşevică, au propus zadarnic ca Aliaţii, deşi istoviţi de război, să facă un ultim effort serios şi să scape Rusia şi Europa de bolşevici. Oricum, Londra, cu specificul ei şi în pofida unor cinisme şi puncte de vedere şi intuiţii proprii, a contribuit alături de Franţa şi S.U.A. la făurirea noii geopolitici a Europei întregi până la limitele ei cu Rusia roşie.

În 14 octombrie 1918, nota lui Pasic este înaintată şi Departamentului de Stat iar Trumbic, după ce se adresează ambasadelor S.U.A. din Paris şi Londra, pentru recunoaşterea Comitetului Iugoslav din Anglia, soseşte în noiembrie 1918 pe teritoriu american. Preşedintele Wilson i-a cerut lui Lansing să-l informeze pe Trumbic că subiectul memorandului său va constitui un lucru important ce va fi luat în considerare la viitoarea Conferinţă de Pace.

Departamentul de Stat, la 28 octombrie 1918, răspunde oficial guvernului sârb - care ceruse pentru el dreptul exclusiv de a-i elibera pe iugoslavii "habsburgi" - că S.U.A. sprijină în continuare lupta pentru libertate a iugoslavilor dar, pentru moment, declină orice demers sau declaraţie în plus, întrucât, în mod manifest, aici era vorba de o politică ce depindea de dreptul la autodeterminarea popoarelor în cauză implicate direct în soluţionarea problemei. Răspunsul către Serbia susţinea tezele lui Trumbic în mod indirect, fără să recunoască implicit Comitetul Iugoslav de la Londra, deoarece, dacă recunoştea,guvernul S.U.A. s-ar fi detaşat de poziţiile franceze şi engleze, ceea ce nu putea să facă. S-a susţinut, poate pe bună dreptate, că Trumbic trebuia să fi venit mai devreme în S.U.A. şi să se asocieze cu Masaryk pentru a obţine recunoaşterea oficială a Comitetului Iugoslav după modelul Consiliului Cehoslovac. Oricum, singurul guvern care a reuşit, cel puţin pentru moment şi parţial, să-l determine pe Pasic să recunoască oficial că nu numai el, dar şi iugoslavii "habsburgi" erau parte interesată şi reprezentativă în făurirea noului stat, a fost cel francez. Acest lucru a fost necesar, deoarece italienii au intrat în Dalmaţia şi pretindeau mai mult decât li se oferise prin Tratatul de la Londra, fapt ce-i amenința direct pe iugoslavii catolici care, având cuţitul italian la gât, s-au apropiat de sârbi.

De fapt aceste fricţiuni dintre Belgrad, Zagreb şi Liubliana s-au dovedit a fi de rău augur pentru destinele Iugoslaviei şi ele au

provocat o bătaie a la longue în durata timpului, ce s-a răsfrânt şi s-a rezolvat abia în zilele noastre, după anii 1990. În pofida succeselor înregistrate la Conferinţa de Pace, Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor a păşit cu stângul în noua geopolitică europeană şi, deşi în perioada interbelică au existat şi oameni de stat înţelepţi şi moderaţi ce doreau satisfacerea intereselor şi de o parte şi de alta, ei n-au putut stăpâni situaţia şi au fost, de fiecare dată, devansaţi de extremiştii dintr-o parte sau alta, ca şi de furia ce o provoca sângele vărsat în cadrul luptelor din stradă, din munţi şi chiar din Skupscină (Parlament), desfăşurate între sârbii ortodocşi centralişti şi croaţii catolici şi federalişti, dar care se vor orienta din ce în ce mai mult şi mai tare spre independenţă (cu excepţia croatului Macek care a obţinut de la Prinţul Paul acel Sporazum care a făcut din Croaţia într-adevăr un stat autonom şi puternic, dar inovaţia a venit prea târziu, abia în preajma izbucnirii celui de Al Doilea Război Mondial care a schimbat complet situaţia). Iugoslavia s-a dovedit a fi "istoria şanselor pierdute" din punct de vedere al făuririi unei federaţii reale şi durabile.

Italia nu s-a mulţumit cu ceea ce i s-a promis la Tratatul de la Londra, din 26 aprilie 1915, adică cu Trentino, Tirolul până la Brenner, Trieste, Goriţa, Istria şi Dalmaţia până la Capul Planka. Ea acţionează pentru a anexa toată Dalmaţia şi Fiume şi pentru a i se recunoaşte protectoratul asupra Albaniei. Wilson a combătut direct politica italiană, n-a recunoscut valabilitatea şi validitatea Tratatului de la Londra şi s-a adresat direct poporului italian invitându-l să evite orice

politică expansionistă, fapt ce a provocat retragerea momentană a lui Orlando de la Conferinţă. În 1919, Italia obţine frontiera strategică până la Brenner, incluzând o modestă majoritate etnică germană, dar doar în Trentino şi

Alto Adige, de peste 200.000 de locuitori. Italia ia Trieste, Venezia, Giulia şi o parte din Istria cu 250.000 de slavi dar nu i se recunoaşe Fiume şi Dalmaţia, ocupate de d'Annunzio şi de armata italiană care intră şi în Albania. Tensiunea creată a fost deosebit de puternică şi italienii şi iugoslavii îşi aruncă invective şi se jignesc unii pe alţii. Italienii şi-au exprimat nemulţumirea şi dispreţul faţă de activitatea Comitetelor Iugoslave din ţară şi străinătate, apărute peste noapte, şi care, din supuşi loiali ai Habsburgilor, au avut neruşinarea să se metamorfozeze în postura de aliaţi ai Antantei. Iugoslavilor li se atrage atenţia că fără contribuţia Italiei la înfrângerea Austriei, ei nici n-ar fi putut visa la libertate naţională. Iugoslavii, înfuriaţi că italienii vor unele teritorii locuite în mod majoritar de ei, se întrebau ce se alege din principiile autodeterminării naţionale pe care le-au predicat puterile Antantei, inclusiv Italia, ce-şi revendica "Italia iredenta" de la austrieci şi, în virtutea aceluiaşi principiu, nu numai prin tratate. Ei n-au zdrobit jugul Austriei pentru a deveni sclavi ai Italiei şi ai italienilor care erau nişte laşi, deoarece toate victoriile lor din 1859, 1866 şi 1918 au fost repurtate, în primul rând, de aliaţii lor şi nu de ei înşişi. Italienii au fost preveniţi că iugoslavii posedă armată şi flotă proprie şi se pot apăra singuri împotriva oricărui invadator.

Intuind intensitatea conflictului italo-iugoslav ce se apropia cu paşi repezi, Trumbic, Wickham Steed, Sir Arthur Evans au apelat la Masaryk, Paderewski şi la Consiliul Naţional Iugoslav de la Washington, ca să obţină asentimentul Departamentului de Stat şi al Preşedintelui, pentru ca punctele cheie din Dalmaţia, Istria, Carniola şi Croaţia-Slavonia să fie ocupate de americani care, ca neutrii, ar fi bine primiţi în zonă, mai ales că nu era legaţi de Tratatul de la Londra, aşa cum erau francezii şi englezii. Important era ca nici italienii nici sârbii să nu intre în zonă iar Conferinţa de Pace va reglementa lucrurile pe cale paşnică şi democratică. Masaryk şi Paderewski, având probleme proprii de rezolvat, nu au dat curs cererii, Grskovic şi Hinkovic au fost primiţi de Philllips care a înaintat telegrama, însoţită de un Memorand explicativ, lui Lansing. Se pare că telegrama a făcut impresie la Departamentul de Stat, dar Lansing, bun diplomat şi profesionist, nu i-a dat nici un curs. El ştia că Consiliul Suprem Aliat de Război, din care făcea parte şi S.U.A. a investit Italia să încheie Armistiţiul cu Austro-Ungaria, în numele lui, că House a fost de acord cu termenii Armistiţiului, aşa că nu mai era nimic de făcut şi în aceste teritorii urmau să intre italienii. Pe de altă parte, Lansing se îndoia că Wilson va consimţi să trimită soldaţi americani pe rol de poliţişti în aceste zone şi era sigur că Baker va refuza cererea. Wilson ducea o luptă diplomatică şi de principii cu Italia, dar nu dorea noi conflicte.

Predarea flotei austro-ungare a creat fricţiuni în plus, întrucât Armistiţiul prevedea ca aceasta să fie preluată la Veneţia de Aliaţi,

reprezentaţi în primul rând de Italia. Dar, înaintea Armistiţiului din 3 noiembrie, Împăratul-Rege Carol a predat întreaga flotă în mâinile iugoslavilor, la 30 octombrie 1918. Motivele acestui gest au fost mult discutate, s-au emis diverse bănuieli şi supoziţii, dar pe noi nu ne interesează deoarece înclinăm să credem tot în realismul, toleranţa şi dorinţa de a evita noi vărsări de sânge dovedite de Monarh şi de miniştrii austreici de la Viena în aceste situaţii care se încadrau în acţiunile guvernului de lichidare a Imperiului. În fond, majoritatea marinarilor şi ofiţerilor din flotă erau croaţi şi sloveni şi, practic vorbind, flota era oricum în mâinile lor. Orice om de stat realist şi de bun simţ, chiar dacă era practic perdant, era conştient că trebuia să accepte situaţia de pe teren sau de pe apă - în acest caz - şi să rezolve problema pe cale paşnică. Nu era exclus ca miniştrii austrieci să fi crezut că iugoslavii puteau realmente deţine şi salva flota, deoarece bănuiau că ei erau în contact cu Aliaţii prin Comitetul Iugoslav de la Londra, care acţiona în acelaşi sens.

La 31 octombrie 1918, amiralul Horthy Miklos a semnat Convenţia de Predare a bazei navale, a flotei şi arsenalelor către Consiliul Naţional Iugoslav de la Zagreb, prin intermediul forului local subordonat lui, Comitetul Naţional Iugoslav de la Pola, reprezentat de Dr. Ante Tresic-Pavcic, Vilim Bugseg şi Ivan Cok. Iugoslavii din Pola, fiind desigur foarte mândri şi mulţumiţi de achiziţie, i-au expediat o radiogramă direct lui Wilson, invitându-l să trimită o divizie navală americană sau a unei alte puteri aliate care să nu fie interesată în

problemele lor naţionale. Italia fiind exclusă din invitaţie, ofiţerii şi marinarii de la Pola l-au

asigurat pe Preşedintele S.U.A. că navele ce vor sosi vor fi salutate ca un prieten şi aliat. Oamenii de stat de la Paris n-au auzit multe lucruri despre membrii Comitetului din Pola şi cer lămuriri croatului Trumbic şi diplomatului sârb Vesnic, care amândoi pledează sincer în faţa Cosiliului Aliat de Război să recunoască flota iugoslavă ca forţă aliată navală, dar fără succes. Clemenceau i-a felicitat pe iugoslavi pentru că ar fi înfăptuit un act de război, dar insită ca flota să fie predată forţelor reunite ale Antantei. El nu este mulţumit că iugoslavii s-au adresat lui Wilson care era departe, nu cunoştea Adriatica şi problemele ei şi nu era în poziţia de a da instrucţiuni acolo unde se aflau forţele Antantei.

Aici "tigrul" francez a pus accentul pe "i", a subliniat un lucru practic şi un adevăr ce părea disimulat şi n-a fost intuit de prea mulţi, şi anume, că cei ce vor avea utimul cuvânt şi cel mai greu în Europa Centrală şi Răsăriteană de atunci vor fi acele puteri ale Antantei Europene care aveau interese şi şi-au trimis trupe în zone, afirmaţie ce a rămas în picioare şi la Conferinţa de Pace, în pofida prestigiului moral intens şi incontestabil de care se bucura Wilson. În general, în Europa Centrală şi Răsăriteană, Franţa a ocupat locul I în privinţa reglementării situaţiilor statelor succesorale pe teren. Termenii Armistiţiului cu Austro-Ungaria au fost modificaţi, în sensul că flota

iugoslavă nu va fi preluată de italieni şi membrii Comitetului de la Pola o vor preda, sub steag alb, Comandantului şef al
Forţei Navale Aliate din Mediterana. Măsura a fost necesară, deoarece italienii au
scufundat nava Viribus Unitis, mândria fostei flote austro-ungare, ucigând pe căpitanul Ianko Vukovic şi mulţi marinari croaţi, pentru a demonstra cine era stăpân în Adriatica. Desigur, vice-amiraul francez Gachet, Comandantul-şef al Flotei navale, nutrea alte sentimente faţă de iugoslavi decât italienii, însă le-a spus clar că flota trebuia predată Aliaţilor şi nu putea fi păstrată de iugoslavi. Aceştia au consimţit s-o predea, cu condiţia că ultimul cuvânt privind viitorul ei proprietar va fi rostit la Conferinţa de Pace, sperând, desigur, că de ea va dispune viitorul statului iugoslav. Însă navele au fost împărţite între aliaţi, în pofida faptului că italienii le-au revendicat doar pentru ei.

Italienii au intrat şi în Pola şi, fără să-l consulte pe Pershing, comandantul celor peste 1.900.000 de soldaţi americani staţionaţi în Franţa, au împărţit regimentul american din Italia în batalioane care i-au însoţit pe militarii italieni în ocuparea porturilor Fiume (Rjeka) şi Cattaro (Kotor). Pershing a propus ca soldaţii lui şi ai Antantei să înainteze până la Berlin pentru a deveni evident că Armata Imperială Germană era realmente învinsă. Dacă acest lucru s-ar fi întâmplat, nimeni nu putea pretinde mai târziu că militarii germani ar fi fost "înfrânţi" sau "trădaţi" de civilii lor şi nu de militarii americani şi antantişti. Soldaţii lui Pershing erau mai proaspeţi, mai odihniţi decât

cei ai Antantei sau cei germani învinşi şi obosiţi şi nu era exclus ca planul să reuşească dacă era sprijinit de Foch, comandantul suprem şi de Consiliul Militar Aliat. Deşi numărul soldaţilor americani din Italia era infim şi simbolic, italienii au reuşit să-l folosească pentru scopul şi propaganda lor, lucru pe care l-au ratat iugoslavii. Oricât de modest era gestul participării militare americane la aceste acţiuni, el constituia o contradicţie în termeni, din moment ce Preşedintele S.U.A. tuna şi fulgera contra tratatelor secrete şi combătea pe faţa Italia, Tratatul de la Londra sau alte pretenţii de extindere a puterii Regatului Italiei în zonă. Oricum însă aici se aflau şi trupele franceze ale lui Franchet d'Esperey şi cele sârbeşti iar Franţa avea obligaţii şi faţa de Regatul Serbiei nu numai faţă de Regatul Italiei. Văzând că ordinul Secretarului de Război Baker, ca soldaţii americani din Dalmaţia să plece în Franţa, sub comanda lui Pershing, nu este executat imediat, din vina intervenţiilor şi confuziilor provocate de House, generalul Bliss intervine la Preşedinte şi obţine ordinul acestuia ca militarii americani să fie scoşi imediat de sub comanda italiană şi să plece în Franţa. Conflictul italo-iugoslav s-a aplanat treptat după ce Italia a renunţat, în 1920, la Dalmaţia, cu excepţia portului Zara, ea primind şi insulele Lagosta şi Pelagosa. La un moment dat cele două Regate au recunoscut şi "independenţa" oraşului Fiume, o formulă lipsită de vitalitate şi, în 1924, Italia ia

Fiume iar Iugoslavia primeşte suburbia Susak. Albania, ocupată şi ea de italieni, a fost apoi eliberată, sub presiune iugoslavă, dar, lucru ciudat, ţara rămâne sub protecţia şi influenţa italiană şi după 1924.

Am afirmat anterior că pericolul italian i-a apropiat întrucâtva pe sârbii ortodocşi centralişti şi pe iugoslavii catolici federalişti, într-atâta încât, până şi prim-ministrul Pasic, sub presiunea evenimentelor şi poate şi a Franţei prietene cu ambele părţi, a consimţit să semneze în străinătate înţelegeri echitabile cu iugoslavii "habsburgi" şi tot în Elveţia. Afirmaţia însă este numai pe jumătate valabilă, deoarece ocupaţia militară italiană efectivă i-a speriat sau i-a supărat atât de tare pe unii iugoslavi şi pe sârbii de acasă, încât, în focul emoţiilor şi ale evenimentelor şi poate neştiind imediat de aranjamentele externe, chiar şi unii iugoslavi, înşelaţi sau nu de sârbi, au optat pentru formule ad hoc centraliste, unitare şi mai puţin echitabile, cu scopul de scăpa mai uşor şi mai repede de italieni. La Geneva, Pasic a recunoscut, în 9 noiembrie 1918, că Consiliul Naţioal Iugoslav de la Zagreb reprezintă autoritatea supremă în statul organizat de slovenii, croaţii şi sârbii din Monarhie. Statul proclamat la Zagreb urma să proclame Unirea cu Serbia, dar trebuia ca fiecare stat să-şi exercite suveranitatea pe propriul ei teritoriu şi să se instituie o administraţie unificată pentru afacerile comune ce se vor stabili în viitor. Un mesaj cu conţinut asemănător a fost trimis Muntenegrului iar paritcipanţii la Conferinţa de la Geneva au plecat la Paris cu intenţia de a forma un guvern comun sârbo-croato-sloven ce ar fi solicitat recunoşterea diplomatică

a marilor puteri Antantiste. Deci, în fond, s-a lucrat tot în sensul acţiunilor întreprinse de cehoslovaci, dar, aşa cum am afirmat anterior, fără succes practic sau diplomatic de aceeaşi anvergură ca şi aceştia care au
fost recunoscuţi înainte de Conferinţa de Pace.
j j

Părţile interesate de acasă au aflat de acest agrement extern abia în 20 noiembrie, însă, între timp, italienii au ocupat Istria şi Dalmaţia iar trupele regale sârbe şi cele franceze au ocupat imediat Zagrebul. Prinţul-Regent Alexandru l-a urgentat pe sârbul Pribicevic, liderul sârbilor din vechea Monarhie, care făcea, de altfel, parte integrantă din Consiliul de la Zagreb în calitatea lui de vice-preşedinte al acestuia, să trateze ca o necesitate imediată de ordin politic unirea cu Regatul. La 24 noiembrie 1918, în absenţa croatului Korosec şi sub conducerea sârbului Pribicevic, Consiliul de la Zagreb a dezavuat, de fapt, Agrementul de la Geneva şi s-a pronunţat pentru formula unui stat unitar, formulă ce se va dovedi fatală în perspectiva timpului pentru soarta statului iugoslav. De la Zagreb s-a deplasat la Belgrad o Delegaţie înzestrată cu puteri depline să realizeze această formulă unitară, fapt consumat la 1 Decembrie când ea a predat suveranitatea statului iugoslav în mâinile Prinţului-Regent care a proclamat unirea Serbiei şi a Statului Iugoslav într-un singur Regat al Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor. Casa Albă a recunoscut guvernul condus de Pasic, în care Trumbic era ministru de Externe iar Wilson l-a sprijinit la Paris în multe chestiuni controversate cu Italia.

Acţiunea de unificare a românilor din Austro-Ungaria cu Regatul România n-a cunoscut asemenea meandre. S-a afirmat că după Buftea-Bucureşti, românii din Transilvania şi Bucovina au fost deziluzionaţi de inabilitatea regatului de a-i mai ajuta, deoarece acesta ar fi părăsit cauza Antantei şi atunci s-au hotărât să se ajute ei înşişi, după exemplul oferit de cehoslovaci şi iugoslavi şi să ceară libertate în calitate de naţiune asuprită în virtutea principiului autodeterminării naţionale. Nici aceste afirmaţii nu sunt pe deplin valabile, deoarece Bucureştiul regal, intrat în Primul Război Mondial în 1916 pentru românii "habsburgi" din Transilvania şi Bucovina, n-a părăsit în fond nici pe Aliaţi, nici pe ei. Ei au cedat momentan în faţa forţei, deoarece au rămas singuri şi izolaţi în faţa unor inamici ce-i înconjurau de toate părţile. Însă România Mică, deşi înfrântă şi mutilată, şi-a păstrat Dinastia legală şi Armata Regală Română, existenţa ei ca stat şi, odată cu aceste pârghii sau instituţii fundamentale, au conservat şi speranţa că, în condiţii generale modificate, adică înfrângerea Centralilor de Antanta şi de asociata ei S.U.A., se va realiza unitatea de stat a tuturor românilor, ceea ce a fost identic cu transformarea României Mici în România Mare.

De fapt, bucureşteanul Take Ionescu, ce făcuse parte din fostul cabinet Brătianu, s-a strecurat discret de la Iaşi la Paris pentru a prelua Preşedinţia Consiliului Naţional al Unităţii române, ceea ce însemna că procesul desăvârşirii unităţii de stat a tuturor românilor se desfăşura tot sub egida sau în jurul Bucureştiului, aşa cum a început

în 1916, dar, deocamdată, intensitatea acţiunii s-a deplasat şi s-a desfăşurat în afară, în Occidentul European, acolo unde ea a fost posibilă în acele luni grele pentru românii aflaţi cu cuţiele Centralilor şi bolşevicilor la gât, dar şi pentru Antanta care trebuia să suporte şi să respingaă puhoiul atacurilor dezlănţuite de germani. Astfel, Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina, format în iunie 1918 la Paris, a devenit armonios şi fără probleme Consiliu Naţional al Unităţii române iar Preşedintele bucureştean era ajutat de doi vicepreşedinţi transilvăneni, Vasile Lucaciu şi Octavian Goga iar, la 5 iulie 1918, Vasile Stoica a format peste Ocean Liga Naţională Română din America. În concluzie, în afară, personalităţile politice din Bucureşti, chiar dacă nu mai erau oameni de stat, lucrau discret în numele Regelui Eliberator şi Unificator, care n-a ratificat Pacea de la Buftea-Bucureşti şi refăceau în miniatură, dar împreună cu liderii românilor din Transilvania şi Bucovina, aflaţi la Paris şi Washington, alianţa din 1916 a României cu Antanta şi acum cu Asociata ei, S.U.A. Stoica a acţionat energic la meetingul de la Carnegie Hall, a întreţinut mereu legătura cu Departamentul de Stat, deci cu Lansing, Phillips şi alţi diplomaţi de acolo, a lucrat împreună cu slavii "habsburgi" în cadrul Uniunii Democratice a Europei Mijlocii (sau de Mijloc) şi a fost unul din delegaţii ei la Preşedinte. Stoica a tratat, în 19 octombrie 1918, şi cu Secretarul de la Interne, Franklin Lane, care i-a promis că va ridica problema românească în discuţia Cabinetului. Paralel, Lahovary, însărcinatul cu Afacerile României i-a cerut lui Lansing să

sprijine drepturile României asupra Transilvaniei şi Bucovinei, dar, la această dată, nu s-a obţinut nici o aprobare expresă în acest sens.

În nota Preşedintelui Wilson, din 19 octombrie 1918, către Austro-Ungaria, românii n-au fost amintiţi alături de cehoslovaci şi iugoslavi, deşi Wopicka telegrafia de la Iaşi că era rugat zilnic de români ca S.U.A să intervină şi să recunoască dreptul guvernului regal asupra românilor din Austro-Ungaria şi a teritoriilor unde erau majoritari. Unii dintre ei credeau că viitorul unităţii româneşti stătea doar în mâinile americanilor iar vechii miniştri liberali, care au băgat România în Primul Război Mondial alături de Antanta în 1916, considerau, şi în 1918, că problema Transilvaniei era o chestiune de viaţă şi de moarte pentru ei înşişi şi pentru România. Stoica şi românii din S.U.A. trimiteau telegrame, memorii, hărţi şi statistici Departamentului de Stat, pentru a convinge oficialităţile americane despre justeţea Unirilor Bucovinei şi Transilvaniei cu România şi combăteau pe acei senatori americani care, în intervenţiile lor privind necesitatea eliberării naţiunilor nemaghiare şi negermane din Europa Centrală şi Răsăriteană, îi omiteau pe români.

Lansing era pentru unificarea română pe care a sprijinit-o în memorandul către Wilson, încă din 24 iunie, dar a aşteptat să primească "întăriri" chiar de la românii din Transilvania şi Bucovina - şi nu numai din S.U.A. - în sensul ca ei înşişi să-şi exprime dorinţa lor de autodeterminare care însemna implicit Unire cu România. Washingtonul a primit o strălucită confirmare în acest sens, la 1

noiembrie 1918, când a fost înştiinţat de la Iaşi şi de la Stockholm că, în 18 octombrie, în Parlamentul de la Budapesta, Alexandru Vaida Voevod a dat o expresie autentică principiului de autodeterminare naţională, care a fost explicitată imediat şi de Vasile Stoica într-o altă audienţă la Departametul de Stat. La 4 noiembrie 1918, William C. Bullit l-a informat pe Vasile Stoica că guvernul american era pregătit să recunoască principiul unităţii naţionale române fără alte precizări. Bullit a pregătit un act oficial care a fost aprobat de Preşedintele Woodrow Wilson în şedinţa Cabinetului din 5 noiembrie 1918. Actul a fost transmis telegrafic la Iaşi şi oficial lui Lahovary şi apoi înaintat presei americane.

În Declaraţia guvernului american privind unificarea naţională română, se specifică faptul că cei de la Casa Albă nu sunt nepăsători faţă de aspiraţiile poporului român din Regat şi din afară, că a fost martoră a luptelor, suferinţelor şi sacrificiilor îndurate în lupta contra inamicilor şi opresorilor lui. Guvernul american simpatiza hotărât cu aspiraţiile şi spiritul unităţii naţionale ale românilor de pretutindeni şi nu va pregeta ca, la timpul potrivit, să-şi exercite toată influenţa pentru ca drepturile politice şi teritoriale juste ale poporului român să fie obţinute şi să-i ofere siguranţă împotriva oricărei agresiuni străine. Mesajul american a ajuns la Guvernul Regal la Iaşi, exact când se pregătea reintrarea României în război alături de Antantă şi - după cum era şi firesc - a provocat o mare bucurie iar Regele Eliberator şi Unificator Ferdinand I cel Loial i-a mulţumit personal Preşedintelui

Woodrow Wilson pentru acest gest prietenesc, l-a destituit pe Marghiloman şi l-a numit prim-ministru pe generalul Constantin Coandă, la 8 noiembrie, după care generalul Zadic este trimis la Cernăuţi de unde veneau apeluri disperate de la românii ameninţaţi de ucrainieni, repetându-se într-un fel marşul generalului Broşteanu în Basarabia, unde românii erau persecutaţi şi ucişi de bolşevicii ruşi. Ambele pericole au fost pentru moment înlăturate.

1.5 Un paradox: Wilson înfrânt de americani, consecinţele retragerii lui de la Paris şi ale boicotării de către Senat a Covenantului Ligii Naţiunilor şi Rolul determinant al statelor şi diplomaţiei europene în stabilirea noii geopolitici şi în stoparea extinderii comunismului

Desigur este pe deplin de înţeles de ce apelurile anterioare la Preşedinte şi la Guvernul american au fost insistente şi erau adresate ca la o ultimă "Curte de Apel" sau unii români aveau impresia că soarta lor se afla doar în mâinile americanilor şi a frumosului principiu al autodeterminării popoarelor, lansat şi lărgit de Woodrow Wilson şi asupra lor. În realitate, lucrurile nu stăteau chiar aşa, nici într-un ses nici într-altul. În primul rând, pe teren, prima vioară a fost Franţa, nu S.U.A. şi în al doilea rând factorul hotărâtor şi de primă importanţă în făurirea României Mari a fost nu atât principiul autodeterminării naţionale sau voturile din 27 Martie/9 Aprilie, 15/28 Noiembrie şi 1 Decembrie 1918, cât, mai ales, faptul că

Regatul României, redevenit stat aliat şi victorios, a fost capabil să se manifeste în teritoriu ca protector al românilor din Basarabia, Bucovina şi Transilvania atacaţi în 1919 de hoardele bolşevice ruse şi ungureşti, specializate în masacre de masă, care urmăreau să-i ucidă şi pe români şi să le scoată din cap sau să-i "vindece" de ideea României Mari iar ei să-şi recupereze teritoriile pierdute în 1918. Conferinţa de Pace a recunoscut realitatea de pe teren, înfăptuită de guvernul şi Armata Regală Română, deci de un stat aliat, creştin şi democrat, care, pe deasupra, a avut şi marele merit de a stinge aproape singur regimul bolşevic de la Budapesta, ştiut fiind faptul că Bela Kun a avut instrucţiuni de la Moscova să acţioneze ca agent al revoluţiei roşii universale, să destablizeze România şi Cehoslovacia şi - dacă putea - ar fi trebuit să impună dictatura roşie şi la Viena.

Bănuim ca de-a lungul timpului s-a format în istoriografie un fel de imagine liturgică asupra Marii Adunări Naţionale de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, a voturilor Sfatului Tării din Chişinău sau ale Dietei Bucovinei de la Cernăuţi şi s-a susţinut că acestea, şi numai acestea, au făcut şi au desfăcut totul, că ele singure au fost determinante şi definitorii în procesul constituirii statului naţional român unitar. Desigur, noi nu dorim să le diminuăm importanţa, deoarece ele au fost într-adevăr frumoase, democratice şi unificatoare, au completat procesul de jos în sus şi au fost apreciate ca atare de opinia publică democratică internaţională şi de statele euro-atlantice maritime victorioase şi purtătoare ale regimurilor

democratice în lume. Dar nu trebuie să ne închipuim că peste tot sau toţi au amuţit de admiraţie şi de respect în faţa lor sau că ungurii, ucrainienii şi ruşii, s-au lăsat impresionaţi de mulţimile şi voturile române, au regretat că i-au cucerit, ucis sau prigonit pe strămoşii lor sau că, uimiţi sau "furaţi" de frumuseţea şi substanţa democratică a principiilor wilsoniene, au recunoscut pentru românii contemporani dreptul lor la libertate şi unitate naţională. Istoria a văzut şi a demonstrat că multe popoare, chiar la 1918, au murit cu dreptatea în mână şi şi-au pierdut şi libertatea sau unitatea naţională şi independenţa de stat. Asemenea soartă a fost pregătită şi pentru români şi pentru voturile şi adunările lor din 1918, dar Guvernul şi Armata Regală Română a respins în 1919 atacurile roşii de la est şi de la vest şi acesta a fost factorul determinant, şi deci numărul 1, în păstarea fiinţei lor pe teren, iar Adunările Naţionale şi voturile românilor din Basarabia, Bucovina şi Transilvania au constituit al doilea factor ca importanţă în făurirea României Mari. Frontierele acesteia au fost trasate prin Tratate de pace, semnate de Regatul România, de puterile euro-atlantice maritime, democratice, toate victorioase şi de statele învinse, Austria şi Ungaria, fenomenul intrând în dreptul şi viaţa internaţională ca o realitate inclusă armonios în noua geopolitică a Europei Centrale şi Răsăritene.

Tratatele de la Saint-Germain şi Trianon au fost pregătite şi elaborate în stilul diplomaţiei clasice europene, fără să fie nevoie să se facă referiri exprese la principiile de autodeterminare naţională şi la

expresiile lor din 1918, întrucât spiritul acestora era inclus practic în limbajul de drept internaţional şi în modalitatea clasică de reglementare a raporturilor dintre statele victorioase şi învinse în Primul Război Mondial. Regatul România a fost axul fundamental în jurul căruia s-a făurit statul naţional unitar român sau al tuturor românilor, Bucureştiul a declanşat procesul în 1916 şi, în 1919, a luat, într-un fel, la mijloc şi a protejat voturile din 1918 de la Chişinău, Cernăuţi şi Alba Iulia. Este clar că, din punct de vedere practic şi privind fenomenele în planul evoluţiei lor interne şi internaţionale, România Mare s-a făcut în jurul Bucureştiului, factor şi centru decisiv şi nu în jurul Blajului, Sibiului, Aradului, Cernăuţilor, Chişinăului sau Albei Iulii. Aceşti factori şi-au avut, fără îndoială, importanţa lor, dar mai mult morală, ideologică sau principială din punct de vedere democratic, decât practic şi întrucât românii asupriţi, încadraţi în state şi oştiri străine, n-au avut şi nici nu puteau să dispună de armate şi diplomaţii proprii, ei au ocupat doar al doilea loc în spectrul general al fenomenului şi s-au integrat prin şi în jurul Regelui Eliberator şi Unificator, în forţele militare, politice şi umane unificate ale Marelui Regat. Cu riscul de a ne repeta, vom reveni asupra acestor afirmaţii, deoarece, dacă privim fenomenele din punct de vedere comparativ, nimeni nu poate afirma că expresiile sau modalităţile de afirmare ale dorinţelor de autodeterminare exprimate de ucrainieni, armeni, georgieni, azerbadjieni etc. n-au fost la fel de îndreptăţite sau de democratice ca cele ale polonezilor, finlandezilor, românilor şi

balticilor. Dar "tătuca" roşu, Lenin, şi cu Tata Turcilor au masacrat sute de mii de armeni, armatele bolşevice ale primului au stins independenţa legal şi democratic exprimată de statele caucaziene care, ca şi Ucraina, nu şi-au mai putut-o revitaliza decât după dispariţia imperiului roşu în zilele noastre. De obicei, invaziile bolşevice în Cauzac sau în alte zone erau însoţite de teroare sau execuţii în mase.

În noiembrie 1918, ungurii au manevrat pentru a apărea în faţa americanilor şi Antantei ca fiind nevinovaţi pentru Primul Război Mondial - vină care în concepţia lor ar fi aparţinut germanilor şi austriecilor - iar Karolyi, continuând acţiunile din Elveţia, efectuate în anul precedent, a apelat la sentimentele Preşedintelui S.U.A. pentru a asista şi a ajuta tânăra democraţie maghiară. Karolyi n-a recunoscut Armistiţiul de la Padova, deşi acesta n-a afectat direct Ungaria, ci, mai ales Austria istorică şi fusese menit să apere mai ales interesele italiene în zonă. Contele ungar a intrat în tratative directe cu Franchet d'Esperey, încercând că conserve măcar Transilvania şi Slovacia pentru Ungaria şi a semnat Armistiţiul separat de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918. Acest armistiţiu a fost însă un act militar şi tehnic şi n-a afectat cu nimic competenţele viitoare şi exclusive ale Conferinţei de Pace de a stabili frontierele şi noua geopolitică europeană. Dar generalul francez, după ce şi-a consultat aliaţii sârbi, a completat lipsurile de la Padova şi a plasat Ungaria sub controlul militar al Aliaţilor victorioşi, lucru foarte important pentru anihilarea viitoarelor

maşinaţii bolşevice întreprinse de Bela Kun. Controlul armatei Regale Române şi a militarilor Antantei în zonă, chiar mai puţin numeroşi, s-a extins treptat în limitele viitoarelor frontiere etnice în general şi aceasta în pofida vremelnicelor linii de demarcaţie trasate la Belgrad, cărora li s-a dat o importanţă mai mare în anumite scrieri istorice decât au avut-o în realitate. De fapt şi românii din Transilvania, ca şi cei din Basarabia şi Bucovina, după ce au văzut că ungurii trec la represiuni şi ucideau români în anumite localităţi, au apelat tot la Rege, la Guvernul şi Armata Regală Română care a trecut Carpaţii, acum în calitatea lor de cobeligeranţi, a doua oară, în noiembrie 1918, pentru a le asigura securitatea vieţii şi a proprietăţii şi libertatea de mişcare şi de exprimare, fără să ajungă încă la Alba Iulia în 1 Decembrie. Statul român, redevenit aliat în ianuarie 1919 - dar nu egal cu puterile prietene ca în Tratatele din 1916 - i-a apărat în continuare.

Karolyi, care din 1917 s-a apropiat în surdină de Antanta şi de asociata ei S.U.A. şi pe faţă în 1918, a fost atât de dezamăgit că marile puteri nu "l-au înţeles" sau nu i-a întins mâna încât, se pare că împreună cu unii conaţionali au crezut pe moment că democraţia fără integritatea Ungariei istorice nu face doi bani şi s-au îndreptat spre comunism, ca ultimă soluţie pentru recuperarea măcar parţială a teritoriilor cucerite sau anexate de Coroana Ungariei în vremurile medievale. De fapt, Ungaria este singurul stat succesoral care a recurs la această soluţie roşie şi războinică în timp ce Austria, al doilea

stat succesoral învins, a renunţat fără lupte la teritoriile cucerite de strămoşi şi s-a ferit de bolşevism, aşa cum mamele îşi feresc copiii de foc. În fond, în timpul discuţiilor cu d'Esperey, contele ungur s-a dovedit a fi ca acel "le plus pire sourd est celui qui ne veut pas entendre", deoarece, neconvenindu-i anumite replici ale fancezului le-a trecut sub tăcere sau s-a făcut că nu le aude. Generalul l-a respectat personal pe Karolyi, i-a reamintit de ajutorul dat de Franţa rebelilor unguri ai lui Francisc Rakoczi al II-lea contra Habsburgilor, dar i-a reproşat amarnic faptul că ungurii au fost complici ai germanilor, vină de care n-avea cum să-i scape ministrul-preşedinte al Ungariei republicane, ce moştenea ca stat succesoral Ungaria veche şi cuceritoare de pe vremuri, dar acum învinsă. D'Esperey i-a spus deschis lui Karolyi că ungurii au mărşăluit în război alături de germani şi vor fi pedepsiţi împreună cu ei, că maghiarii au ofensat Franţa şi francezii nu vor uita acest lucru. De asemenea, generalul francez i-a spus lui

Karolyi că ungurii, oprimând naţiunile nemaghiare, şi le-au făcut inamici iar la numai un cuvânt al său acestea l-ar putea distruge.

Un alt democrat maghiar, Jaszi Oszkar, a afirmat că poporul ungar "umilit" - probabil de Antanta, de asociata ei S.U.A. şi de ceilalţi aliaţi mai mici ai acestora - a întors spatele cu ură şi cu dezgust "ipocriziilor" wilsoniene şi a văzut în Lenin singura speranţa a viitorului său. Socialistul Garbai, indignat de Nota Vyx, din 20 martie 1919, a declarat şi el că ungurii şi-au pus speranţele în intenţiile Antantei de a

institui o pace justă (pentru cuceritori şi asupritori !?), dar că aceste speranţe au fost distruse de "noul ucaz", prezentat de coloneul francez. Din moment ce Antanta - afirma Garbai, într-un limbaj leninist - s-a antrenat în acţiunea de instituire a unei păci "imperialiste", noua geopolitică maghiară trebuia să se îndrepte şi să obţină de la Răsăritul - ce era roşu - ceea ce Occidentul i-a negat, deci teritoriile din Ungaria albă pe care doreau să le păstreze în 1919, în pofida modificărilor survenite în 1918. Desigur, Guvernul şi Armata Regală Română, înlăturând regimul roşu, chiar acasă la el, în Budapesta, a contribuit şi la revenirea albilor lui Horthy la putere, sprijiniţi şi de Franţa, ceea ce a însemnat pe moment distrugerea revizionismului roşu, dar, în perspectivă a ajutat, fără să intenţioneze, la dezvoltarea unui fel de embrion al revizionismului alb maghiar, ce se va alimenta şi va creşte direct proporţional cu revizionismele german şi sovietic sau cu cel al Italiei lui Mussolini.

Repetăm, sistemul de la Versailles, elaborând păci juste pentru cei mulţi, asupriţi şi cuceriţi în Europa Centrală şi Răsăriteană şi "nejuste" sau "imperialiste" pentru minoritarii cuceritori, asupritori, oprimatori şi nostalgici după statele lor multinaţionale, croite cu sabia sau prin alianţele medievale, se putea menţine doar prin conservarea democraţiei pe continent şi prin activitatea unei Ligi a Naţiunilor, puternică şi dirijată de puterile euro-atlantice maritime şi democratice, S.U.A., Franţa, Marea Britanie - inclusiv Canada, Uniunea Sud-Africană, Australia, India -, care deveniseră subiect de drept

internaţional şi semnaseră Tratatele de la Paris în 1919-1920. Părăsirea Ligii şi a Europei de către S.U.A. a însemnat şi a deschis, în ultimă instanţă, un fel de drum spre transformarea Europei într-o simplă "parohie" locală, lăsată pradă convulsiilor şi slăbiciunilor ei proprii, bântuită de furtuni şi ape tulburi, din care extremiştii şi revizionişţii de toate soiurile au ştiut să tragă foloase serioase.

S-a susţinut că şi fără S.U.A. s-ar fi putut menţine statu-quo-ul teritorial şi Sistemul de la Versailles, dacă cei 115 milioane de europeni eliberaţi s-ar fi asociat şi s-ar fi aliat spontan, în care caz, împreună cu francezii şi englezii - sprijiniţi şi de statele din Commonwhealthul aflat în plin proces de creaţie - ar fi reuşit să-i ţină în şah pe sovieticii şi naziştii revizionişti sau pe aliaţii mici ai acestora, care doreau şi ei să profite de "noile ordini" ordonate şi operate în Europa de Moscova şi Berlin. Dar şi aceste imagini erau întrucâtva liturgice, deoarece n-au corespuns şi nici nu puteau corespunde situaţiei şi evoluţiei reale de pe teren, în condiţiile geloziilor survenite între engezi şi francezi, a unui proces evolutiv de slăbire, de cedare, de lipsă de realism şi de un oarecare ramolisment al diplomaţiilor şi politicii europene împăciuitoriste şi conciliante până la umilire susţinută şi dovedită de guvernele de la Londra şi Paris între 1935-1939. Era începutul sfârşitului Europei ca centru de putere mondială şi, parţial, şi ca leagăn al democraţiei, care va dura încă multe decenii şi din postura căreia nu va scăpa şi nu-şi va redresa total poziţia şi

prestigiul în lume, până nu va realiza extinderea în limitele ei naturale, organice şi fireşti a Europei Unite de astăzi.

Pe de altă parte, era greu să realizezi spontan sau 'fulgerător" alianţa mulţimilor europene eliberate şi unificate politic în centrul şi estul continentului, deoarece opinia publică din noile state nu putea bănui, nici măsura dinainte, gradul periculos ajuns şi atins de slăbirea şi ramolismentul în care vor cădea marile puteri prietene şi nici rapiditatea cu care se vor regenera proporţional şi în proporţie geometrică pericolele rus şi german. Nu este însă mai puţin adevărat că interesele generale şi un anumit instinct de conservare ar fi trebuit să influnţeze noile state intrate şi incluse în geopolitica Versailles-ului în a renunţa sau a se abţine de la anumite conflicte sângeroase, survenite chiar după 1919, ce au provocat ranchiune şi efecte negative în toată perioada interbelică. Cehii atacă şi ocupă cea mai bogată şi cea mai mare parte din regiunea Tesin, exact când Polonia este invadată şi de bolşevicii lui Lenin, Stalin şi Tuhacevshi, generalul polon Zeligowski ocupă Vilnius, spre disperarea lituanienilor, după care oraşul este preluat de Liga Naţiunilor, dar, în 1922 este reocupat de polonezi şi încorporat ţării lor. Deşi românii au dispute cu sârbii în privinţa Banatului, nu se ajunge la nici un conflict "cald", deci la lupte, dimpotrivă, Bucureştiul, Belgradul, Praga formează Mica Antantă, sprijinită de Franţa, ceea ce demonstrează că totuşi, oamenii de stat de atunci erau conştienţi de pericolul revizionist şi căutau soluţii zonale pentru prevenirea lui. Varşovia, sub pretextul că nu vrea să

supere Budapesta, nu recunoaşte Trianonul, spre nemulţumirea Bucureştiului, deşi Polonia trebuia să se agaţe şi cu dinţii şi cu picioarele de orice părticică din Sistemul de la Versailles, care a revitalizat-o, pe când distrugerea lui de către nazişti şi comunişti a desfiinţat-o şi a împărţit-o a patra oară în istoria universală modernă şi contemporană.

În perioada interbelică alţi gânditori şi oameni politici au reflectat la păstrarea păcii europene şi mondiale, elaborând proiecte de realizare a Europei Unite care urma, ca în colaborare cu Liga, să lucreze eficient pentru păstrarea statu-quo-ului, să definească şi să prevină agresiunile şi agresorii etc. Un partizan convins al Ligii a fost şi Jan Cristian Smuts, al cărui Memorand intitulat The League of Nations: A Practical Suggestion a fost viu apreciat de Lloyd George şi Woodrow Wilson. Cât despre "ipocrizia" lui Wilson, înfierată, pentru moment, de altfel, de Jaszi Oszkar, ea n-a existat în realitate, deoarece Wilson era sincer cu el însuşi, cu ideile şi principiile lui şi le dorea aplicate în practica mondială, în privinţa păstrării păcii şi a reprimării agresorilor şi agresiunilor. Tocmai de aceea, se bănuieşte că Wilson a fost intransigent şi poate şi puţin fanatic în legătură cu Articolul X al Covenantului, care - deşi în condiţii anevoioase - prevedea, totuşi, reprimarea tulburătorilor de pace şi a atacatorilor şi n-a dorit să accepte amendamentul republican al Senatului, care pretindea că şi o asemenea acţiune externă trebuia să aibe acceptul Congresului. Oricum, experienţele şi ideile lui Wilson şi ale lui Smuts

au fost fructificate şi binevenite pentru înfiinţarea şi funcţionarea viitoarei O.N.U. iar ultimul a participat personal şi la aceste iniţiative şi realizări postbelice. De fapt, Jaszi şi-a schimbat opiniile şi a căutat adăpost în democratica S.U.A. şi nu în ţara dictaturii roşii a U.R.S.S.-ului unde, probabil, n-ar fi supravieţuit.

Potrivit unor informaţii ce nu au fost şi nu pot fi verificate pe deplin, între Wilson, adeptul unei diplomaţii novatoare şi a organizării pe baze noi a instituţiilor şi relaţiilor internaţionale, şi bătrânul om de stat european, George Clemenceau, s-au purtat discuţii deosebit de interesante privind destinele Ligii Naţiunilor. După ce Wilson i-ar fi declarat că singurul scop ce-l urmărea în promovarea Ligii era prevenirea războaielor viitoare, prim-ministrul francez l-ar fi prevenit că ele nu vor putea fi evitate prin nici un fel de scheme sau de organizaţii până când nu se îndeplineau şi nu prindeau viaţa trei principii fundamentale. Primul era declararea şi impunerea pe plan global a egalităţii rasiale, Japonia tocmai făcuse o propunere Conferinţei de Pace în acest sens, cerând să fie inclusă în Covenant. Întrebat dacă acceptă acest amendament, Wilson a recunoscut, cu teamă şi cu regret, că era imposibil să-l susţină, motivând că problema rasială era foarte emoţională şi sensibilă în S.U.A. şi anumiţi senatori americani ar înfrânge şi ar respinge orice tratat ce conţinea o asemenea clauză. Al doilea principiu fundamental, ce ar fi trebuit pus în practica internaţională, în concepţia lui Clemenceau era stabilirea şi generalizarea libertăţii de imigrare, în sensul ca nici un stat să nu

poată să-şi închidă graniţele în faţa străinilor care vor să intre şi să trăiască acolo. Wilson ar fi dat şi aici un răspuns negativ, recunoscând că ţara lui dorea să-i excludă pe orientali de la dreptul de intrare în mod absolut iar Congresul reflecta tocmai atunci să adopte restricţii şi pentru imigrarea europeană. Întrebat de Clemenceau dacă-i convine sau i-ar plăcea instituirea unui comerţ liber pe plan global, Wilson i-ar fi răspuns că personal este de acord cu acest lucru, că partidul democrat a micşorat tarifele americane, dar că el nu va fi capabil să obţină agrementul Congresului pentru stabilirea unei uniuni vamale între S.U.A., Europa, Asia şi Africa. În faţa acestor răspunsuri negative şi puţin promiţătoare, prim-ministrul francez a tras concluzia că singura modalitate de a menţine pacea era ca puterile mari învingătoare să rămână ele însele foarte puternice şi să păstreze inamicii vechi şi pe cei potenţiali într-o stare de slăbiciune, din moment ce orice Ligă a Naţiunilor imaginabilă nu putea conserva pacea în condiţiile arătate şi demonstrate. Am redat şi noi acest prezumtv dialog între cei doi oameni de stat de renume mondial, doar cu intenţia de a sublinia contextul dificil, complex şi complicat în care Preşedintele S.U.A. şi- a înaintat planul său de constituire şi de funcţionare a Ligii Naţiunilor şi de a explica măcar parţial înfrângerea lui în această privinţă sau pe acest teren, provocată de boicotul Senatului cu majoritate republicană. Respingerea Covenantului de către Senat a însemnat implicit şi un fel de dezavuare a Preşedintelui

de către propriul său popor, fapt care i-a slăbit puterea şi prestigiul şi în ţară şi în afara ei.

Printre micile eşecuri şi inadvertenţe diplomatice americane s-a numărat şi eşecul "experţilor" din Inguiry de a determina Antanta şi România să cedeze în 1919 Dobrogea de Sud, Bulgariei învinse. Dar diplomaţia Washingtonului nu a recunoscut niciodată Unirea Basarabiei cu România. În 1919 americanii au pus condiţia că numai în cazul în care un viitor guvern rus - pe care-l sperau "sancta naivitas", respectabil şi democratic - acceptă acest lucru, ei vor ratifica automat faptul.

Nerealismul diplomaţiei americane a fost clar şi evident, deoarece un hoţ internaţional de genul sau de talia Rusiei Albe şi Rusiei roşii sau al unei Ucraine Albe sau Roşii, puteri autocratice sau totalitare şi pe atunci puţin civilizate, n- aveau cum să recunoască de bunăvoie că era necesar şi corect să restituie ceea ce strămoşii lor apropiaţi au furat de la alţii. Pe de altă parte, democraţia americană, ce se baza pe puterea şi respectul electoratului şi legislativului, bine partajată cu cea a executivului şi judiciarului, n-a ţinut îndeajuns seama că în

Basarabia categoriile profesionale de diferite etnii şi confesiuni şi-au ales un Parlament - Sfatul Tării -, în numele căruia Consiliul Directorilor a preluat administraţia de stat a Basarabiei. Iar votul din 27 martie/9 aprilie 1918 a fost democratic din toate punctele de vedere, întrucât şi democraţia naţională - ca şi cea electorală şi

parlamentară - s-a bazat tot pe majoritatea ce şi-a spus cuvântul în Sfatul Ţării, unde câţiva deputaţi ai minorităţilor s-au abţiut sau au votat contra. Drepturile minorităţilor au fost proclamate solemn şi oficial iar în 1920, alte mari puteri au ratificat Uniunea Basarabiei cu România.

Considerăm că şi în complicatele chestiuni legate de problema naţională sau a minoritţăţilor, de formarea statelor în istorie, de aranjare a teritoriilor în mod echitabil în state naturale şi fireşti, doar structurile democratice adânci şi veridice ale unor state sau grupuri de state au fost, sunt şi vor fi chemate să le rezolve în mod echitabil pe plan intern şi internaţional. Un exemplu timpuriu în acest sens este dat de regimul monarhic parlamentar din Suedia, ţară bogată şi civilizată, ce a fost şi încă este model în materie de regim democratic în Europa şi în lume. Suedia a iniţiat în 1905 Referendumul din Norvegia şi i-a acceptat benevol rezultatul, adică desprinderea de Stockholm şi formarea altui regat monarhic parlamentar, vecin şi prieten, cu care a întreţinut relaţii amicale şi complementare în timp de pace şi de neutralitate în timp de război. Chiar dacă în Basarabia nu sau putut organiza în timp de război alegeri generale sau referendum, voinţa a 65% din populaţie ce era românească s-a impus legal şi democratic prin deputaţii aleşi de categoriile profesionale, de soldaţi, ţărani, muncitori - să nu uităm că şi ruşii au avut asemenea organisme, numite soviete - învătători, preoţi etc. care şi- au exprimat

opţiunea pe cale parlamentară prin 88 de voturi contra a 33 de abţineri şi 3 voturi împotrivă.

În afară de suedezi, până la Primul Război Mondial, britanicii - părinţii regimurilor monarhice parlamentare - au creat deja alte regimuri democratice asemănătoare, în Canada, Noua Zeelandă, Australia, Uniunea Sud-Africană (unde generalul Botha, care a ucis mulţi soldaţi englezi între 1899-1902, ajunge prim-ministru în 1910) iar în perspectiva secolului al XX-lea au pus bazele Commonwhealtului, model de organizare democratică a unui segment important din viaţa internaţională, unde Londra nu este nici măcar "primus inter pares". În 1918-1920 n-a fost posibil ca asemenea atitudini sau evenimente să fie aplicabile la ruşi sau ucrainieni, în nici un sens, adică aceştia n-au acceptat de facto nu numai despărţirea sau mai precis eliberarea altor popoare de sub dominaţia lor, dar Moscova a refuzat orice indepenenţă reală a Kievului, încadrat în Federaţie şi mai apoi în Uniune, alături de Georgia, Armenia, Azerbaidjan şi alte state până în 1922.

Respingerea de către Senat a Tratatului de la Versailles a lăsat S.U.A. din punct de vedere tehnic în război cu Germania. Această hotărâre l-a siderat pe Wilson care s-a opus Rezoluţiei Comune a Congresului din 21 mai 1920, de a declara că războiul cu Germania şi cu Austro-Ungaria - care nu mai exista de doi ani - a luat sfârşit doar atunci şi numai tehnic, pe motiv că reprezentanţii executivului american au semnat deja păcile cu Germania, Austria şi cea cu

Ungaria era în curs de definitivare. Preşedintele considera că războiul s-a sfârşit şi pentru americani - ca pentru toată lumea implicată - în 1918 şi asemenea formulări contradictorii şi pline de reproş din partea Congresului, care marcau inadvertenţele grave survenite între puterile de stat americane, ar plasa o ruşine de neşters pe onoarea şi galanteria S.U.A. Ulterior, însă, un Act al Congresului, care prin Senat era factor competent în diplomaţie alături de Preşedinte, din 3 martie 1921, a hotărât că în acea zi a expirat orice legislaţie sau stare de război din toate punctele de vedere , deci şi legislativ şi atât pe plan intern cât şi extern. La 2 iulie 1921, noua administraţie republicană, care a câştigat alegerile şi i-a învins pe democraţii lui Wilson a acceptat această rezoluţie revitalizată şi comună a Congresului prin Preşedintele Harding. Tratatele cu Germania, Austria, Ungaria au fost negociate pe bazele vechi, deci acceptate de noul executiv, minus introducerea referitoare la Covenantul Naţiunilor care figura la fiecare tratat în parte, ceea ce a însemant că s-a dat o nouă lovitură acestei iniţiative a lui
Woodrow Wilson care prin Liga sau Societatea Naţiunilor a dorit să prevină alte conflagraţii mondiale.

În sfârşit, la 18 octombrie 1921, aceste tratate - minus Covenantul - au fost aprobate de Senatul S.U.A., ratificate şi proclamate oficial în săptămânile următoare. Practic vorbind, cu excepţia amintită, în 1921, S.U.A. s-a declarat parte responsabilă şi şi-a rezervat toate drepturile cu care fusese investită între 1919-1920

prin Tratatele de la Versailles, Saint-Germain şi Trianon, care, cu acordul ei, au fost trecute, publicate şi incluse în Protocolul Ligii Naţiunilor, chiar dacă statul american nu era membru al Covenantului. Aceasta a însemnat că în privinţa geopoliticii din Europa Centrală şi Răsăriteană, S.U.A., alături de celelalte puteri ale Antantei, s-a integrat Sistemului de la Versailles recunoscând clar şi explicit apartenenţa Transilvaniei şi Bucovinei la România, a Cehiei, Moraviei, Sileziei şi Slovaciei, plus o parte a Ruteniei la Cehoslovacia şi a Croaţiei, Sloveniei, Dalmaţiei, Vojevodinei, Bosniei şi Hertegovinei la Regatul Sârbo- Croato-Sloven.

Motivele pentru care Senatul s-a opus sau a avut rezerve mari faţă de Liga Naţiunilor şi Statutul (Covenantul) ei, ca şi faţă de Tratatul de la Versailles (până în 1921), au fost complexe. În sânul naţiunii americane s-au întărit neutraliştii care nu doreau reangajări în politica externă, ce puteau costa mulţi dolari sau în unele cazuri mai acute şi mai grave şi vieţi, alţii doreau să supună orice act de o eventuală intervenţie de orice natură de ratificarea prealabilă a Congresului. Pe de altă parte, cetăţenii americani de origine irlandeză, destul de numeroşi şi cu lobby puternic în Congres, urau şi invidiau Anglia învingătoare şi erau supăraţi şi pe Woodrow Wilson care, în punctele sale, n-a specificat nominal necesitatea proclamării independenţei totale a Irlandei, aşa cum s-a procedat cu Polonia. Orbiţi de ura antibritanică devenită tradiţională şi sub impactul memoriei sângelui vărsat de strămoşi, ilandezii au pierdut din vedere că Parlamentul de

la Londra a adoptat măsuri care permiteau şi încurajau formarea unei Irlande autonome, chiar prin votul irlandezilor din comitatele de pe întreg teritoriul ei, deci admitea aplicarea concretă a vestitei Home-Rule, dar că asemenea iniţiative nu s-au putut aplica în vreme de război (anul 1922 a dovedit că britanicii au fost sinceri şi hotărâţi şi în această chestiune şi n-au fost cu nimic vinovaţi de faptul că protestanţii din Ulster nici nu au vrut să audă de încadrarea lor într-un stat irlandez catolic).

Cetăţenii americani de origine germană erau şi ei destul de numeroşi şi aveau un alt lobby puternic în Senat. Ei erau profund nemulţumiţi de condiţiile grele impuse Germaniei prin Tratatul de la Versailles, pe care au încercat să-l submineze pe cale legislativă. Chiar şi cetăţenii americani de origine italiană erau nemulţumiţi că Wilson n-a sprijinit direct încadrarea zonei Fiume in Regatul Italiei. Fără îndoială că toţi aceşti cetăţeni aveau în primul rând o conştiinţă americană, fiind conştienţi că patria lor S.U.A. le-a asigurat proprietatea, libertatea, realizarea pe drumul căutării fericiii personale. Dar, în al doilea rând, şi-au conservat şi o parte din mentalităţile europene, căutând să "transfere" sau să deturneze o parte din hotărârea, forţa şi prestigiul american de acasă şi în beneficiul altor "case", deci spre ţările din care au plecat străbunicii, bunicii sau părinţii lor.

În general, am văzut că mulţi au considerat că doar dacă prestigiul şi puterea Ligii Naţiunilor s-ar fi bazat pe triunghiul S.U.A. - Anglia - Franţa s-ar fi putut evita prăbuşirea Sistemului de la Versailles

şi a statu-quo-ului ei, mai ales că Articolul X al Statutului Ligii nu excluea - cu anumite rezerve - nici folosirea forţei militare contra eventualilor agresori de pe orice punct de pe glob, ceea ce forţele Washingtonului, Londrei şi Parisului - în caz că se coordonau în numele Societăţii Naţiunilor - erau capabile să aplice în mod concret, să stingă focarele locale de război şi să prevină în timp util declanşarea unei noi conflagraţii mondiale. Nu dorim să comentăm de ce S.U.A. a fost în general neutră în perioada interbelică, deşi a colaborat platonic şi din afara Ligii cu Liga unde şi-a trimis observatorii şi nici să explicăm pe larg de ce americanii au finanţat copios, în două rânduri, refacerea economiei şi mărcii germane. Oricum S.U.A. a considerat că Germania a fost pedepsită prea aspru după Primul Război Mondial şi că era necesar să fie menajată şi ajutată, punct de vedere acceptat parţial şi gradual în timp şi de Anglia.

Însă, în 1918-1919, păcile europene s-au semnat în stil european, deoarece aci tradiţia, obişnuinţa devenită a doua natură, au impus întotdeauna ca cel ce pierde - mai ales dacă este bănuit că a provocat prin violenţă şi impulsivitate un război de proporţii - trebuie să şi plătească scump şi din greu în faţa învingătorilor. Acest punct de vedere clasic european nu a putut fi eludat de inovaţiile sau propunerile wilsoniene oricât de noi şi înnoitoare păreau ele, mai ales dacă ţinem seama că numai Franţa, pe teritoriul căreia s-au purtat cele mai grele şi mai sângeroase bătălii, a numărat la sfârşitul Războiului Mondial 1.400.000 de morţi, 3.500.000 răniţi şi 700.000 de

mutilaţi. Mersul implacabil al evenimentelor mondiale spre violenţe, agresiuni şi anexiuni de tot felul şi în mai multe puncte de pe glob, îndepărtate unele de altele, au silit până la urmă naţiunea americană - care a protestat platonic contra lor - să renunţe definitiv la neutralitatea ei interbelică, să-şi plătească cu dolari şi sânge neintervenţiile vechi, dar şi neintrarea în Societatea Naţiunilor concepută ca păstrătoare a păcii mondiale, şi să intre în al Doilea Război Mondial atât în Extremul Orient, cât şi în Europa.

La fel de greu au plătit şi Franţa şi Anglia neintervenţia din 1936 şi cedările din 1938, deoarece istoria pune nota de plată şi marilor puteri pentru propriile lor ezitări şi greşeli. S-au făcut auzite unele voci de pe ambele litorale ale Canalului Mânecii, care au afirmat că sângele unui soldat francez sau britanic valorează mai mult decât sângele a 20 de militari cehi. Asemenea voci au fost zadarnice, au sunat sau au răsunat ca glasul în pustiu, deoarece la scurt timp soldaţii francezi mureau sau fugeau ca iepurii în şi din faţa blindatelor germane, ţara a fost umilită şi s-a metamorfozat în dubletul de la Vichy şi de la Londra iar Anglia, odată trezită la conştiinţa propriei demnităţi ce o lega strâns şi de necesitatea apărării democraţiei în Europa şi în lume, a luptat până la urmă eroic şi aproape până la epuizarea financiară şi economică pentru victoria contra Puterilor Axei. Mai mult, deşi cehii au fost abandonaţi, ei şi-au format, alături de alte naţiuni din Europa Centrală şi Răsăriteană sau din nord-vestul continentului, ocupate toate de maşina de război nazistă, guverne în

exil. Iar pământul Angliei a devenit prin ele un fel de nucleu şi simbol al unei Europe aliate şi unite. Iar prin spiritul ei de Commonwhealt, pe cale de afirmare se putea acţiona în sensul şi în speranţa nu numai a obţinerii victoriei antifasciste, dar - dacă condiţiile ar fi fost favorabile

după impunera păcii - această asociaţie de naţiuni dornice de libertate, pace şi democraţie ar fi putut evolua spre fondarea unei Europe Unite la nivelul întregului ei spaţiu, ca parte nu oponentă ci componentă şi de prestigiu al unei organizaţii mondiale.

Nu toţi americanii au sprijinit neangajarea totală sau neutralitatea în spectrul relaţiilor internaţionale şi nici nu au fost adepţii Senatului ce l-a boicotat pe Wilson în ceea ce privea aderarea şi adoptarea Covenantului. Unii au propus alte soluţii şi au insistat asupra necesităţii de a asigura cu prioritate pacea mondială prin diferite modalităţi, inclusiv de către sau cu concursul S.U.A. J.T. Shotwell, fost membru al Delegaţiei S.U.A. la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919, profesor la Columbia University şi Director al Secţiei de Politică Economică şi Istorie de la Carnegie Endowment for Peace, a fost partizanul convins al principiilor Protocolului de la Geneva din 1924, care veneau de fapt în întâmpinarea propriilor lui păreri privind prevenirea unui nou război mondial. Beneş a fost unul din autorii principali ai Protocolului care urmărea să supună toate disputele internaţionale unui control al Curţii Internaţionale de Justiţie şi să le treacă prin filtrul procedeului unui arbitraj obligatoriu, cu posibilitatea

ca şi alte foruri de arbitraj mandatate să aplice aceleaşi metode în cadrul Ligii Naţiunilor sau în afara ei. În asemenea foruri de arbitraj agresorii riscau să devină subiecţi ai sancţiunilor nu numai financiare şi economice, dar şi militare. Shotwell credea că progresul general al democraţiei în lume, ca şi siguranţa viitoare a societăţii umane, va depinde din ce în ce mai mult de impunerea unei păci mondiale prin înlăturarea riscului de război şi a războiului în sine şi acest scop nobil putea fi atins şi prin Liga Naţiunilor. Dumitru Drăghicescu era sincer convins că era în care a intrat omenirea a fost caracterizată de un proces de unificare graduală a tuturor naţiunilor, proces simbolizat chiar de Liga Naţiunilor ce trebuia consolidată şi extinsă. Dumitru Drăghicescu milita din tot sufletul pentru triumful spiritului ce anima Liga Naţiunilor şi Geneva, pe care-l compara cu impunerea unei benefice Pax Romana instituită de puterea şi înţelepciunea lui Caius Iulius Caesar. În schimb, românul Dumitru Drăghicescu şi-a exprimat şi profunda îngrijorare în cazul că spiritul internaţional paşnic al Ligii va eşua. Atunci, spunea el, în lume se va declanşa un lanţ de războaie iar naţiunile vor sucomba unele după altele, intrând într-un colaps lent dar ireversibil.

Se ştie că influenţată şi de tradiţie, diplomaţia americană a negat valabilitatea şi validitatea tratatelor secrete încheiate în Primul Război Mondial unde s-a implicat în 1917 şi a dorit să contribuie la instaurarea unui climat internaţional paşnic, prin păci cât mai bine intenţionate, drepte şi adecvate acestui scop major mondial. Desigur,

în cazul unor mari puteri, care luptau pentru a ocupa strâmtori şi poziţii strategice de primă mână sau pentru împărţirea şi reîmpărtriea lumii, soluţia anulării tratatelor secrete era justă. Oricum, în competiţia cu alte mari puteri, S.U.A., având dolarul, pătrundea uşor peste tot, prin valoarea lui intrinsecă ce-i deschidea multe porţi pe glob iar interesele şi investiţiile americane, inclusiv cele strategice de primă mână, puteau fi protejate de forţa statului în mod eficient. Au existat însă şi tratate "secrete" a căror semnare a fost necesară, obiectivă şi justă, deoarece au ţintit la eliberarea unor teritorii şi unificarea lor cu statul naţional liber. De fapt, secretă a fost pregătirea Tratatului cu Antanta şi nici nu se putea proceda altfel, dearece dacă ar fi "'transpirat" intenţiile Bucureştiului, armatele Puterilor Centrale puteau ocupa Micul Regat în mod preventiv. Desigur, odată declanşat Războiul de Eliberare şi de Întregire Naţională, zarurile au fost aruncate, tratatul nu mai avea secrete pentru nimeni, nici pentru aliaţi, nici pentru inamici, deoarece era clar că cele patru mari puteri ale Antantei au recunoscut drepturile imprescriptibile ale
Bucureştiului asupra Transilvaniei, Bucovinei şi Banatului. Tratativele pentru Tratatul cu Antanta, ca si semnarea şi conţinutul Tratatului în sine, au fost purtate şi operate în ansamblu lor, tot în tradiţia şi stilul european, care ignora nişte iniţiative îndepărtate, ce veneau sau urmau să vină de peste mări şi ţări, pentru a înnoi sau transforma bătrâna şi rafinata diplomaţie europeană.

Piemontul şi Camillo Benso di Cavour, au purtat tratative secrete şi au semnat tot în surdină, în 1858, înţelegerea de la Plombières, cu Napoleon al IIIlea şi Franţa, care au pregătit alianţa şi războiul cald şi deschis din 1859 cu Imperiul Habsburgic. Acesta a dus la eliberarea Lombardiei şi la unificarea ei cu statul naţional, completat prin plebiscite sau insurecţii între 1859-1861 cu Parma, Modena, Toscana, Neapole. Iar Regatul Italiei, în 1866, semnează un alt tratat de alianţă cu puterica Prusie a lui Bismark şi Moltke care declanşează războiul italo- prusac contra Imperiului Habsburgic. Din punct de vedere italian şi acest război ca şi cel franco-piemontez, declanşat tot contra austriecilor, erau doar două faze ale aceluiaşi Război de Eliberare şi de Întregire Naţională, prin care istoria italienilor sau italiană deveneea Istoria Italiei ca stat naţional modern şi unitar sau pe cale de a deveni unitar. Deşi italienii au fost bătuţi măr de austrieci, pe uscat şi pe mare, la Custozza şi Insula Lissa, ei câştigă şi eliberează Veneţia, întrucât aliaţii prusaci zdrobesc armata imperială habsburgică la Königrätz (Sadova).

Aşa cum războaiele amintite au fost pregătie prin tratative şi tratate şi schimbările sau modificările teritoriale au fost stipulate tot de tratate în care cel învins ceda şi învingătorul prelua respectivul teritoriu, potrivit procedurii diplomatice europene ce nu avea nevoie şi nici nu primea lecţii de diplomaţie extraeuropeană în acea perioadă. De fapt, acelaşi stil a prevalat şi în Sistemul de la Versailles (1919-1920). Tratatul de la Zürich, din 1859, dădea Lombardia Franţei ce o

ceda Piemontului iar Tratatul de la Praga din 1866 acorda Veneţia Italiei. Prin Tratatul de la Viena, din 1864, Danemarca ceda lumii germane Holstein, Schleswig, Landerdorf iar prin cel din 1866 Austria era exclusă din ea.

În cadrul procesului de unificare naţională a germanilor, care a transformat istoria lor sau germană în Istoria Germaniei Imperiale, ca stat modern cu diplomaţie, armată, economie şi monedă naţională, unitare şi puternice, dar, conservând anumite structuri autonome de state locale, concentrate însă toate în jurul guvernului Imperial Central, puternica Prusie a procedat la fel, declanşând binecunoscutele războaie cu Danemarca, Austria şi Franţa între 1864-1871. Acest proces a fost operat tot prin războaie, deci, unificările teritoriale au fost stipulate prin tratate în care învinşii cedează şi învingătorul preia de data aceasta nu numai provincii strict germane dar şi franceze, Alsacia şi Lorena fiind încadrate şi ele în cel de Al Doilea Reich. Iar dacă procesul de făurire a statului naţional german - realizat numai de sus prin diplomaţie şi război - a fost just (ca şi crearea celui italian, realizat şi de sus în jos şi viceversa), mai puţin justă a fost încorporarea Alsaciei şi Lorenei, care a lăsat deschisă pentru viitor şi rezolvarea acestui punct fierbinte european. Pacea de la Frankfurt ab Main, din 1871, a fost necruţătoare cu Franţa învinsă şi pe lângă Alsacia şi Lorena ea a mai dat Germaniei învingătoare 5 miliarde de franci aur.

Desigur, Tratatul cu Antanta din 1916, semnat de Guvernul Regal Român, a devenit caduc nu atât din cauza punctului de vedere american în privinţa tratatelor "secrete", cât mai ales graţie poziţiei clare a Franţei, Angliei şi Italiei privind aplicarea clauzei care interzicea părţilor contractante semnarea unei păci separate iar dacă survenea un asemenea caz venea automat şi anularea tratatului. Şi acest mic incident a demonstrat că în unele probleme deciziile erau luate mai ales de europenii învingători şi nu atât de prietenii lor americani, chiar dacă în această chestiune "mică" lucrurile convergeau. Clauza în cauză, anume, ca nici unul din parteneri să nu încheie pace separată, a fost propusă chiar de Brătianu, care, la momentul respectiv, n-avea cum să ştie că iniţiativa se va întoarce ca un bumerang împotriva lui. Precauţia lui Brătianu a fost însă motivată, deoarece bănuiala lui că Anglia şi Franţa ar putea ele însele să antameze tratative secrete cu Austro-Ungaria pentru încheierea unei păci separate - reuşita însemnând posibilitatea de a nu se putea elibera Transilvania, Banatul, Bucovina - s-a adeverit, chiar dacă la momentul respectiv ele se desfăşurau tot în secret şi erau subterane, estompate şi la nivelul subteran al lucrurilor, fapt normal în timpul unei conflagraţii războinice de asemeena proporţii, în care puteau surveni situaţii complicate, grave, ce nu se puteau depăşi într-o situaţie sau alta sau la un anumit moment dat al desfăşurării forţelor şi evenimentelor.

România, rămasă singură în faţa Puterilor Centrale şi având în spate un nou inamic în Rusia bolşevică, deci aflându-se practic vorbind cu cuţitul la gât, na avut de ales -Antanta era departe - şi a fost nevoită să semneze Armistiţiul de la Focşani şi Pacea de la Buftea-Bucureşti, fără să obţină pentru ideea aceasta acordul prealabil al Puterilor Antantei. Ele au preferat ca România să comită "păcatul" singură, pentru ca mai apoi să-i acorde gradual "iertarea" şi "absolvirea de păcat", să-i ofere statutul de cobeligerant şi, în fine, cel de stat aliat învingător cu care a intrat în tratativele de pace. Oricâte încercări a făcut Brătianu pentru recunoaşterea şi revalidarea Tratatului din 1916, care, teoretic l-ar fi plasat pe un picior de egalitate cu cei mari, el a eşuat, aşa că şi prim-ministrul român, supărat şi din alte motive, de exemplu, pe problema statutului minorităţilor etnice impus de cei mari, a plecat acasă de la Paris unde a fost înlocuit cu alţi oameni de stat din Bucureşti. Tot aşa de supăraţi, dar din alte motive, au plecat acasă Sonino şi Orlando, dar după două săptămâni s-au întors la Conferinţa părăsită şi de Delegaţia americană care a navigat spre casă lăsând ambasadorul S.U.A. de la Paris să continue tratativele de pace şi să semneze Tratatele.

Totuşi am văzut că Delegaţia americană a reuşit în anumite situaţii să tempereze pe francezi şi să-i facă să renunţe la declararea zonei Rhinenlandului şi a Saarului ca stat tampon între Paris şi Berlin, fără să reuşească să-i domolească în problema reparaţiilor de război ce urmau să fie plătite de Germania. Totodată, ea a jucat un anumit

rol temperator şi faţă de pretenţiile lui Brătianu în Banat, prim-ministrul român dorind aplicarea prevederilor teritoriale din Tratatul din 1916 (în care caz se putea trage cu tunul de la frontiera românească până la Belgrad), blocând şi încercările lui de a extinde - în virtutea aceluiaşi Tratat - în anumite puncte şi mai la vest frontiera cu Ungaria. Desigur, în aceste chestiuni, americanii au conclucrat în armonie cu francezii şi englezii.

Deşi Tratatul din 1916 a devenit caduc şi anumite exagerări ale lui au fost înlăturate, în cea mai mare parte spiritul sau principiile lui esenţiale legate de necesitatea eliberării Transilvaniei, Banatului şi Bucovinei şi de Unirile lor cu România au fost reluate şi revalidate prin voturile liber exprimate pe cale electorală, parlamentară şi plebiscitară din 27 Martie / 9 Aprilie, 15/28 Noiembrie şi 1 Decembrie 1918. Desigur, a fost important că s-au aplicat cele mai democratice metode europene în luarea acestor decizii, importante în cazul românilor, dar şi al altor naţiuni cucerite şi asuprite din Europa Centrală şi Răsăriteană, însă aceşti factori n-au fost decisivi sau n-au devenit decisivi decât în momentul când, tot forţe de sus ca - guverne, armată, diplomaţie, Războaie de Eliberare sau de Întregire Naţională - au fost capabile să le impună pe teren şi să le pună să funcţioneze efectiv în viaţa a zeci de milioane de europeni din zonă

.Nu trebuie deci uitat că procesul realizării Statului tuturor românilor a fost declanşat în 1916, de sus în jos sau pentru cei de jos - milioanele de români asupriţi din statele străine - de către Dinastia, Guvernul şi Armata Regală Română. Iar după ce bolşevicii unguri şi ruşi s-au prăvălit asupra Transilvaniei, Bucovinei şi Basarabiei, a fost din nou nevoie ca tot aceiaşi factori de sus să intervină în 1919 cu forţa armelor pentru a menţine în viaţă şi a apăra pe teren voturile din 1918 prin respignerea invadatorilor, pe unii peste Nistru iar pe alţii până în capitala lor, Budapesta. În acest caz, Armata Regală Română a

contribuit esenţial la extirparea unui regim bolşevic şi la zădărnicirea extinderii lui mai departe. În concepţia noastră Războiul de Eliberare şi de Întregire Naţională dintre 1916-1919 este un fenomen "şuvoi" unic ce nu trebuie "tăiat" şi interpretat în şi pe bucăţi, pe luni, pe zile etc. Chiar dacă Dinastia, Armata Regală şi Regatul Mic au fost îngenunchiaţi sau sau au îngenuncheat la Buftea-Bucureşti sau, ulterior, Tratatele din 1916 au devenit caduce, totul a fost depăşit, Micul Regat se ridică în picioare, reface spiritul din 1916, redevine aliat şi-i protejează din nou pe românii din Transilvania, Bucovina şi Basarabia, realizându-şi destinul de a deveni Marele Regat al tuturor românilor. Acesta s-a realizat de şi în jurul Bucureştiului în primul rând şi doar în al doilea rând de Chişinău, Cernăuţi şi Alba Iulia care au fost factori adiacenţi, adjuvanţi şi nu determinanţi. Alexandru Vaida Voievod a spus clar că românii din Transilvania au ajuns la 1 Decembrie 1918 la Alba Iuia mai mult cu ajutorul altor factori (deci Regatul România şi puterile euroatlantice), decât prin puterile lor şi de aceea respinge un "extrawurst" de autonomie puternică şi pe durată lungă. Unii prieteni, ca, de pildă, şefii misiunilor aliate italiană şi engleză, colonelii Romanelli şi Cunningham, au dorit să evite intrarea Armatei Regale Române în Budapesta, susţinând în mod bizar şi nerealist că nu diviziile regale române l-au învins pe dictatorul roşu Bela Kun, ci numai tratativele iniţiate de diplomaţii Antantei, stabiliţi temporar la Viena, l-ar fi determiant pe bolşevic să se recunoască bătut şi să se retragă tot la Viena (pentru ca apoi să se stabilescă în

patria lui Lenin unde, după câţiva ani, va fi lichidat de Stalin şi echipa lui). Mai mult, italianul Romanelli, care n-a părăsit Budapesta nici sub Kun, le-a cerut românilor să se retragă pe loc din Ungaria. Ridicolul afirmaţiei celor doi coloneli privind înfrângerea lui Kun prin tratative şi nu prin armatele române, a fost sesizat de un comentator dintr-o altă ţară mare din Antanta care a comparat judecata lui Romanelli şi a lui Cunningham cu mintea cocoşilor ce erau convinşi că numai cântecul lor determină soarele să răsară în fiecare zi.

Această "concurenţă" a fost însă benefică, deoarece a condus nu numai la

distrugerea unui regim bolşevic dar şi la salvarea şi consolidarea statului naţional român unitar, făurit şi rezultat al procesului mai larg şi european de democratizare şi armonizare a geografiei politice care a dus şi la refacerea Poloniei şi la independenţa Finlandei, a Statelor Baltice, la formarea Regatului Sârbo-Croato-Sloven şi a Cehoslovaciei. Aşa cum am văzut, toate aceste state şi naţiuni au luptat, alături de Antanta, atât pentru salvarea structurilor lor politice proprii, dar - lucru remarcabil şi foarte important - au acţionat contra extinderii regimului comunist în Europa - încercat de Lenin şi Bela Kun în aceşti ani tumultoşi de la începutul perioadei interbelice. Ironia destinului sau a istoriei care, în anumite momente ale ei se defineşte ca suma tuturor erorilor şi greşelilor comise atunci (ca, de exemplu, slăbiciunea şi laşitatea unor mari puteri în apărarea Păcii şi a statu-quo-ului teritorial al Sistemului de la Versailles şi încurajarea prin asemenea

atitudini a puterilor revanşarde şi revizioniste) a dorit ca tocmai aceste naţiuni să cadă pradă în primii ani de după al Doilea Război Mondial fiarelor comuniste aduse şi instalate la putere de tancurile sovietice. Pe de altă parte, nu trebuie uitat faptul că deşi Antanta nu mai putea trimite trupe numeroase în Europa Centrală şi Răsăriteană în anii 1918-1921, fiind epuizată ea însăşi de război, totuşi, esenţialul a fost atins tocmai prin ea sau de ea în primul rând în anii Primului Război Mondial când, prin uriaşele eforturi şi desfăşurările masive de forţe operate în dispozitivele de luptă a realizat performanţa distrugerii redutabilei Armate Imperiale Germane şi a aliaţilor ei austro-ungari, bulgari şi turci .

În consecinţă, prezenţa şi acţiunile întreprinse de armatele Antantei în anii 1918-1921 în Europa Centrală şi Răsăriteană au susţinut prin prestigiul lor imens de învingători - atât moral cât şi material - statele şi naţiunile din zonă în momentele eliberării sau realizării unităţii lor naţionale, a conservării şi păstrării lor imediate şi concrete pe teren în faţa atacurilor puterilor perdante şi bolşevice. Militarii Antantei au ţinut de Comisia Interaliată condusă de generalul Niessel care numai în Europa Centrală şi Răsăriteană a avut ataşaţi 2.000 de ofiţeri. Ei au colaborat şi s-au aflat în contact cu generalul Charpy de la Constantinopol. Chiar şi în Siberia a acţionat misiunea generalului Janin şi a colonelului Paris, ataşat pe lângă celebrul corp ceh al Legiunii. Acesta, după ce i-a combătut pe bolşevicii ruşi, a făcut înconjurul lumii pentru a ajunge acasă şi a apăra tânărul stat

cehoslovac şi implicit, prin acţiunea lor, au contribuit la menţinerea geopoliticii stabilite în 1918.

Trecerea Dunării, în noiembrie 1918, de către ostaşii lui Franchet d'Esperey, ca şi mesajul lui Clemenceau către Brătianu, adus de la Salonic la Iaşi de Victor Ionescu: "Fiţi gata, Berthelot soseşte", a revitalizat spiritul şi alianţa din 1916 şi a insuflat curaj în acţiunile Armatei Regale Române. Regele Ferdinand I cel Loial, Întregitorul României, Eliberatorul Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei, prin garantarea reuşitei Unirilor cu Bucureştiul şi-a chemat din nou ostaşii pentru ca alături de Aliaţii din Antanta, să alunge duşmanul din ţară şi să aducă linişte libertate şi unitate românilor prigoniţi: "Regele vostru vă cheamă din nou la luptă, ca să înfăptuiţi visul nostru de atâtea veacuri: Unirea tuturor românilor, pentru care în 1916-1917 aţi luptat cu atâta vitejie. Sufletele celor căzuţi pe câmpul de onoare vă binecuvântează petru această ultimă sforţare. Privirile credincioşilor noştri aliaţi sunt îndreptate cu dragoste şi încredere spre ţara noastră şi fiii ei. Camarazii voştri de arme din biruitoarele armate franceză şi engleză, care vin în ajutorul nostru [n.n.] cunosc viteja voastră de la Oituz, Mărăşeşti şi Mărăşti. Arătaţi-le că timpul de aşteptare n-a putut să slăbească braţul ostaşului român. Fraţii noştri din Bucovina şi din Ardeal vă cheamă pentru această ultimă luptă, ca, prin avântul vostru să le aduceţi eliberarea de sub jugul străin. Biruinţa este a noastră şi viitorul va asigura întregului neam românesc viaţă paşnică şi fericită: Înainte, deci cu vitejia strămoşească. Dumnezeu este cu noi". Un afiş

pus pe zidurile Iaşului, reprezentând un soldat francez ce îmbrăţişa un ostaş român şi explica şi scuza oarecum defecţiunea din mai 1918, purta pe frontispiciul său textul: "Deşteaptă-te, române, tu nu mai eşti singur. Adu-ţi aminte de Mărăşeşti". Se poate spune într-un fel că şi pe aripile sufletelor ostaşilor căzuţi aici s-a creat climatul favorabil pentru Marea Adunare din 1 Decembrie 1918.

N-au mai fost singuri nici polonezii, finlandezii, balticii, sârbo-croato- slovenii, cehoslovacii, care, alături şi împreună cu Antanta şi cu militarii ei - chiar dacă au fost mai puţin numeroşi în 1918-1921 în zonă - au contribuit efectiv la blocarea extinderii bolşevismului în Europa şi la salvarea fiinţei lor de stat prin impunerea pe teren şi respectarea noii geopolitici pe plan intern şi internaţional.

Nu trebuie uitat că Antanta a trimis armament şi muniţii, plus echipamente, că ofiţerii ei au instruit armatele din aceste ţări, au pus pe picioare prin experţi şcolile lor de ofiţeri. În afară de cei 6.000 de militari francezi ce au apărat, alături de cei 200.000 de soldaţi ai lui Pilsudski, Warşovia, alte zeci de mii de militari ai Antantei au ajutat nu numai pe baltici dar şi pe cehoslovaci să scoată afară din Slovacia - inclusiv prin manevrele întreprinse de Armata Regală Română - trupele comunistului Bela Kun. Iar când Comisia Interaliată a constatat că, la un moment dat, generalul italian Piccione nu era prea hotărât în combaterea ungurilor bolşevici ce au invadat Slovacia, l-a înlocuit prompt cu generalul francez Pelle care a condus şi a dus operaţiunile la bun sfârşit.

În Polonia generalul Weygand a fost precedat de generalul Henrys care s-a înţeles atât de bine cu ofiţerii, soldaţii şi şefii naţionali ai polonezilor încât a fost poreclit Henrys "Polonezul" şi i s-a reproşat că era prea bun prieten cu Pilsudski, aşa cum li s-au imputat şi lui Pelle "Cehoslovacul" că era prea prieten cu Beneş sau lui Berthelot "Românul" că era prea mare prieten cu Regele Ferdinand şi Regina Maria. Uneori, Clemenceau le-a reîmprospătat memoria şi lui Berthelot şi diplomatului Saint-Aulaire spunându-le, mai în glumă, mai în serios, că sunt francezi şi fac politica Parisului nu a Bucureştiului, la Dunărea de Jos. În anumite cazuri, ofiţerii şi soldaţii Antantei au privit neputincioşi la luptele dintre prietenii lor polonezi şi cehoslovaci, dar au adoptat o atitudine de strictă neutralitate în disputele lor teritoriale pentru regiunea Tesinului. Alteori, doar 10.000 de soldaţi francezi şi 5.000 de britanici şi italieni aflaţi în Silezia Superioară au impus respect celor 60.000 de polonezi şi 40.000 de germani, înarmaţi toţi până-n dinţi şi gata să se înfrunte şi să transforme zona într-un mic focar fierbinte de război. De fapt, aici şi în alte regiuni mici, puterile învingătoare au ordonat organizarea unor plebiscite care în 1920 au dat câştig de cauză în unele cazuri germanilor învinşi.

Ceea ce a fost însă esenţial în 1918-1920 a fost faptul că "întâlnirea" sau întrepătrunderea dintre forţele militare, politice, diplomatice din Europa

Occidentală cu cele din Europa Centrală şi Răsăriteană, apropierea dintre structurile lor esenţiale, au fost benefice şi de natură a permite

renaşterea unor state-naţiuni sau unificarea naţională a altora prin care s-a armonizat geo-politica întregului continent, deoarece, dacă de sute de ani francezii, englezii, spaniolii, portughezii etc. trăiau în aceleaşi state proprii (de unde odată concentrându-şi forţele umane şi materiale s-au putut revărsa peste mări şi oceane formând cu timpul noi naţiuni creştine), a bătut ceasul pentru ca şi europenii din centru şi din răsărit să aibă acces şi să-şi făurească state naţionale, unitare şi independente pe seama lor. Sistemul de la Versailles - chiar dacă n-a fost perfect în anumite privinţe - a fost perfect şi drept în acestă chestiune fundamentală legată de libetatea naţională şi statală a tuturor popoarelor europene iar distrugerea acestei mari realizări în 1939-1941, sau, parţial, în 1945-1947, va fi mereu înregistrată de istoria omenirii ca un fapt negativ, ca un atentat contra dreptului popoarelor la libertate şi unitate naţională.

Această tristă realitate ce a lăsat urme până în zilele noastre şi-a avut desigur cauzele şi explicaţiile ei geopolitice şi militare legate mai ales de faptul că, în mod fortuit, campioana mondială a democraţiei, S.U.A., a ajuns în aceeaşi oală cu U.R.S.S.-ul şi cu marii "bandiţi" internaţionali, dictatorul roşu Stalin şi Molotov, începând cu 1941, după care, atât americanii cât şi britanicii au recunoscut aproape toate hoţiile comise de Moscova roşie în perioada ei de
amiciţie cu Berlinul brun. Este clar însă că situaţia amară rezultată din al Doilea

jj

Război Mondial pentru unele state şi naţiuni europene nu va putea şterge niciodată din memoria lor şi din paginile unei istorii regionale şi universale obiective marile realizări din 1918-1921 legate de democratizarea şi armonizarea geo-politicii întregii Europe; acest fapt esenţial va rămâne nu numai peren în conştiinţa istoriei, dar demonstrează clar că alianţa cu Antanta victorioasă, ajutată de S.U.A. a prevalat categoric ca importaţă şi realizări şi a redus la cote mici, lipsite de orice relevanţă, conflictele dintre unii şefi de state din Europa Răsăriteană şi Centrală şi "cei mari" de la Conferinţa de Pace de la Paris (cazul
Brătianu şi alţii). Oricum am lua lucrurile şi indiferent că le-am privi de jos în sus, sau de sus în jos, pe germani şi austro-ungari i-au bătut în primul rând Lloyd George, George Clemenceau şi abia în al treilea, al patrulea sau al cincilea rând Brătianu, Pasic, Paderewski, Masaryk etc.

În istoriografia internaţională, unele raţionamente şi mentalităţi interesate în anumite sensuri şi direcţii, au vărsat sau au revărsat multe lacrimi după vechile state sau au făcut multe reproşuri legate de situaţia minorităţilor etnice care, după 1918, au fost cuprinse şi constrânse să trăiască în statele succesorale marilor imperii sau regate, deci în state "străine" şi "ostile". Desigur, din punctul de vedere al acestor minorităţi, care, înainte de 1918, au ocupat poziţiile călăreţilor, lucrurile n-au fost prea roze, nostalgiile au fost mari şi adânci şi ele n-au putut sau n-au dorit să se mulţumească doar cu garantarea proprietăţilor, libertăţilor şi abilităţilor politice cetăţeneşti

individuale oferite de cele mai multe constituţii ale statelor postbelice din Europa Centrală şi Răsăriteană. Oricum, având în vedere raporturile numerice dintre minoritarii "oprimaţi" şi majoritarii "oprimatori", estimate în general la "1 pentru 3", nici o minte sănătoasă nu putea şi nici nu poate pretinde ca, de dragul primilor, majorităţile cucerite şi realmente oprimate secole de-a rândul să nu aibe acces la dreptul de autodeterminare sau la libertatea şi unitatea naţională de stat. Era de datoria şi de competenţa celor cuceriţi să distrugă statele cuceritorilor şi împilatorilor străini şi doar după democratizarea şi armonizarea geografiei politice de pe întregul continent apărea posibilitatea sau eventualitatea de a se dechise o perspectivă mai adecvată pentru făgurirea unei Europe Unite din toate statele şi naţiunile ei componente. Desigur, în aceste state şi minorităţile urmau să-şi găsească un statut care să le garanteze naţionalitatea, cultura materială şi spirituală, proprii şi specifice lor. Practic vorbind, Polonia trebuia să renască, chiar dacă din 27.200.0000 de locuitori "doar" 21.000.000 erau polonezi, a fost obiectivă şi necesară şi făurirea României Mari, chiar dacă din 17.540.424 de locuitori "numai" 72% erau români iar în Cehsolovacia din 13.600.000 de locuitori doar 9.000.0000 erau slavi etc.

Capitolul II

Proiecte de realizare a Europei Unite în perioada interbelică şi rădăcinile lor istorice

2.1. Programele de "elvetizare" a Monarhiei habsburgice şi de făurire a Mitteleuropei în secolul al XIX-lea şi influenţa lor în gândirea politică europeană

Anul 1918, care a fost prin excelenţă nu închizător ci deschizător de perspective bune şi corecte pentru istoria umanităţii, propune şi pune în discuţii soluţii de restructurare substanţială a vieţii europenilor şi a Europei, realizate parţial în Vestul continentului după Al Doilea Război Mondial şi situate la punctul I de pe ordinea de zi a tuturor naţiunilor din contemporaneitatea noastră. La numai câţiva ani de la Primul Război Mondial, contele Richard N. Coudenhove-Kalergi se face cunoscut şi recunsocut ca partizanul concepţiei fundamentale a realizării unei Europe federate prin unirea naţiunilor ei. Contele, austriac după tată, japonez după mamă, deschis prin naştere, educaţie şi cultură elevată spre universalism, a afirmat că numai prin această formulă şi structură, Europa nu va slăbi şi îşi va putea menţine forţa şi prestigiul în lume, inclusiv în condiţiile întăririi unor puteri gigantice în viitor, fenomen deja previzibil de mai multă vreme. În consecinţă - afirma contele -, o Europă federalizată era capabilă să menţină sistemul european de state stabilit la Versailles şi în aceste condiţii şi mai ales să prevină cucerirea întregului continent de Rusia bolşevizată şi bolşevizatoare. În fond, Coudenhove-Kalergi credea că problema sau dilema esenţială era: sau Europa federală se va institui pe baza voluntariatului, democraţiei şi a egalitaţii între naţiuni sau va fi cucerită de Moscova roşie care o va "federaliza" în întregime după

chipul şi asemănarea Uniunii proclamate cu numai un an înaintea publicării operei lui de mare răsunet "Pan-Europa". Binenţeles că într-o Europă federalizată şi democratică nu avea ce căuta Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste cu regimul ei dictatorial şi antiuman.

Însă contele nu surprinde vocaţia spre universal şi spiritul de Commonwhealth al britanicilor, ale căror priviri şi interese le vede îndreptate strict spre Imperiu şi, de aceea, nu include Marea Britanie şi nici Statul Liber Irlandez în proiectul Europei Unite. Deşi, parţial, acest raţionament era îndreptăţit şi, în pofida faptului că Londra a preferat uneori să se "abandoneze" sau "să se plimbe" în barca splendidei izolări, totuşi, englezii erau, nu numai din punct de vedere geografic, dar şi structural şi mental, şi europeni şi această vocaţie n-a fost intuită sau a fost neglijată şi diminuată de prestigiosul gânditor şi deschizător de drumuri, ce a fost Coudenhove-Kalergi. El şi-a scris memorabila carte în 1923, la vârsta de 29 de ani şi, desigur, îi erau proaspete în memorie toate evenimentele Primului Război Mondial. Marea Britanie s-a implicat puternic în război şi anume, nu numai în cel de peste mări şi oceane ci, mai ales, în cel european, contribuind, imediat după Franţa, la înfrângerea Germaniei şi Austro-Ungariei. Anglia n-a putut nici atunci şi nu va putea, nici în viitorul apropiat, să neglijeze Europa şi echilibrul de forţe din interiorul ei, deoarece, un continent dominat de Berlin şi de aliaţii lui era de natură s-o neliniştească şi s-o ameninţe destul de serios; şi acest lucru important a prevalat asupra tuturor greşelilor conciliatoriste pe care Londra le-a

depăşit. Trebuie să subliniem faptul că, într-un anumit sens, Richard Coudenhove-Kalergi a preluat ideea unor gânditori germani din secolul al XIX- lea, privind "pericolul" american ce va ameninţa Europa. El a specificat că, pe lângă Rusia bolşevică, spre care trag cu ochiul anumiţi europeni dezechilibraţi şi disperaţi de mizeria materială şi morală postbelică, alţi europeni aşteaptă ajutor american, ambele fiind în concepţia lui un pericol pentru Europa, deoarece Moscova vrea s-o cucerească şi S.U.A. s-o cumpere. Continentul - spune Kalergi - se afla între Scylla dictaturii bolşevice ruse şi Carybda dictaturii americane financiare şi economice şi singurul drum ce-i rămânea pentru a nu fi strivită de cei doi coloşi era să se ajute însăşi pe sine transformându-se într-o Uniune politico- economică. Coudenhove-Kalergi concepe realizarea Europei Unite pe etape, procesul începând cu o conferinţă pan-europeană, Curte de Arbitraj, uniune vamală care s-o transforme într-un teritoriu economic, omogenizat şi unitar şi sfârşind cu înfiinţarea pe cale consituţională a Statelor Unite ale Europei, înzestrate cu un Parlament bicameral, o Cameră a Popoarelor şi alta a Statelor. Deşi contele austriac, devenit cetăţean cehoslovac după 1918, s-a temut de puterea economică copleşitoare de peste Ocean, totuşi, pledează pentru adoptarea modelului economic al S.U.A., care a reuşit să realizeze o piaţă omogenă în ţară şi recomanda pentru Europa, ca model politic, Uniunea Panamericană. Aceste recomandări demonstrează, totuşi, că Richard Coudenhove-Kalergi nu era un antiamerican convins prin structură şi mentalitate, ci era doar

un temător sau un înfricoşat de puterea incomparabilă a finanţelor şi a economiei americane, care o depăşea cu mult pe cea europeană din vremea lui şi se temea ca aceasta să nu fie "cucerită" sau înăbuşită, fiind mult slăbită după Primul Război Mondial. El n-a intuit că cele două economii pot deveni, în anumite condiţii, şi complementare, nu numai concurente sau antagonice şi, fiind bine informat, a ştiut că S.U.A. a fost principalul creditor şi furnizor al Europei belice şi, de pe urma acestui fapt, şi-a văzut venitul naţional crescut cu 35% iar exportul, între 1913-1919, s-a triplat. Dacă în 1913, investiţiile americane în lume erau de 3.500 milioane de dolari iar cele străine în S.U.A. de 6.800 milioane de dolari, în
1919 investiţiile S.U.A. s-au dublat iar cele externe în S.U.A. s-au redus la
jumătate. Interesant că în timpul şi în urma Primului Război Mondial, în afară de S.U.A., au cunoscut o dezvoltare industrială notabilă şi Argentina, Brazilia şi Japonia, ultima implicată şi ea în conflict. Sperând într-o viitoare separare a naţiunii ca entitate culturală de cea de stat ca entitate politică, care în concepţia lui va fi tot atât de importantă ideologic ca separarea bisericii de stat, Coudenhove-Kalergi afirmă că Elveţia, prin structura sa multinaţională şi federativă, prefigurează sau schiţează viitoarea Pan-Europă, care nu se va putea însă forma, fără o serioasă şi ireversibilă reconciliere franco-germană. Ea trebuie să se fundamenteze pe o solidaritate a raţiunii chiar dacă încă nu era loc pentru o solidaritate din dragoste. Contele austriac

spera însă că prima va aduce cu sine şi pe cea de-a doua, dacă se va realiza Pan-Europa, lucru valabil şi pentru alte naţiuni aflate în trecutul mai mult sau mai puţin indepărtat în aceeaşi situaţie.

În 1926, la Viena, s-a ţinut Congresul Pan-Europa la care au participat reprezentanţi ai guvernelor şi partidelor politice, unde s-a afirmat din nou că, dacă Europa Continentală, de la Portugalia la Polonia, nu se va uni şi nu-şi va armoniza statele într-o formă supranaţională, ar putea pieri în cursul secolului, atât din punct de vedere politic, cât şi economic şi cultural. Proiectele Congresului propuneau, de fapt, realizarea unor state Unite ale Europei, după modeul S.U.A., ceea ce însemna că era vorba şi de federalizare politică şi de o unificare şi armonizare economică. La 5 septembrie 1929, Aristide Briand şi-a anunţat şi el un plan propriu de înfiinţare a unei Federaţii a Statelor Europene, chiar în Adunarea Generală a Ligii Naţiunilor. Omul politic francez a fost însă convins că realizarea unei asemenea opere măreţe, de proporţii continentale, era foarte dificilă, dar nu s-a îndoit, nici o clipă, că ea trebuia dusă până la capăt prin înlăturarea tuturor obstacolelor ce-i stăteau sau îi vor sta în cale. Ideea a alimentat imaginaţia unor filosofi şi poeţi care prin ea şi-au câştigat succese şi stima contemporanilor de elită, dar, în secolul al XX-lea - spunea Briand -, acest principiu fundamental de organizare europeană constituia mai ales răspunsul raţional, logic şi obiectiv la o necesitate reală. Prim-ministrul francez se introduce în şirul propagandiştilor ce s-au străduit să răspândească ferm în conştiinţa

naţiunilor această necesitate majoră, chiar cu riscul ca unii sau alţii să considere că ideile lui conţin ceva elemente de nebunie sau cel puţin de îndrăzneală nebunatică. Oricum, asemenea elemente se găsesc şi se regăsesc mereu în istoria omenirii, atunci când a fost vorba de realizarea unor acte mari, grandioase şi înţelepte. Popoarele Europei constituiau un grup geografic - şi geopolitic, adăugăm noi, cu anumite specificităţi şi cu mari influenţe asupra evoluţiei mondiale - şi, fiind un grup distinct în lume, era necesar, spunea Aristide Briand, ca între ele să existe legături atât de strânse încât să constituie împreună un aranjament sau un corp federal.

Acest corp federal, prin instituţiile lui comune tuturor, permitea ca între popoarele ce-l compuneau să existe contacte şi dialoguri permanente, acestea să aibă posibilitatea nelimitată de a discuta, de a-şi satisface şi a-şi aranja interesele reciproce, de a cădea de acord în adoptarea unor hotărâri comune. Dacă se stabileau asemenea structuri şi prindeau viaţă asemenea practici, popoarele europene vor fi capabile, nu numai să instituie între ele o solidaritate serioasă şi puternică, dar să înlăture, în timp util şi spre beneficiul tuturor, orice ameninţare gravă la adresa păcii şi a liberei lor existenţe sau evoluţii spre bine şi progres general. 25 de state europene, membre ale Ligii Naţiunilor, au agreat proiectul Europei Unite.

Alţi gânditori şi oameni politici au propus anumite scheme graduale sau pe etape regionale de realizare a Europei Unite. În primele faze trebuiau realizate grupuri sau unităţi regionale mai mici,

dar foarte coerente, ce urmau apoi să completeze armonios Europa Federală. Este important faptul că ea era concepută ca o parte integrantă şi componentă a unei organizaţii mondiale şi nu ca o entitate continentală opusă ei. Modelul internaţional era dat chiar de Liga Naţiunilor, dar ea n-a fost considerată prea funcţională, deoarece n-a fost concepută şi nici n-a fost formată gradual - deci de jos în sus şi pe zone -, ci totul a pornit de sus, de la marile puteri ale lumii. Oricum, în aceste proiecte şi planuri, totul era perfectibil. Însă o Europă Unită nu se putea forma altfel decât prin voinţa liber exprimată a naţiunilor şi - fapt important - această structură internaţională sau supranaţională nu trebuia deloc să distrugă sau să abolească diversele patrii care o compuneau, ci să găsească numitorul comun între interesele generale şi cele particulare, deci între ea şi statele ce o alcătuiau, pentru a putea funcţiona cu eficacitate împreună. Cu timpul, solidaritatea şi cooperarea o să îmbogăţească şi o să întărească Uniunea, întrucât între naţiunile europene au existat şi vor exista multe elemente comune de civilizaţie care se vor amplifica în viitor.

Era necesar să fie abolite barierele vamale ce împiedicau stabilirea unei arii largi a comerţului liber continental, care să permită formarea unei pieţe extinse pentru produsele industriale iar coaliţiile sau unităţile regionale ce vor fi incluse în Uniune trebuiau să respecte principiul naţionalităţilor, să le lase o manşă de libertate de acţiune şi să excludă impunerea voinţei unui stat sau grupuri de state asupra

altora, dacă doreau să funcţioneze efectiv, inclusiv prin instituţiile lor comune. Este interesant de remarcat faptul că s-a exprimat cu pregnanţă credinţa că doar implementarea unor regimuri democratice în statele europene ar permite realizarea unei Europe Unite în condiţii de egalitate şi de cooperare optimă. Pe de altă parte, regimurile democratice erau de natură să şteargă din memoria statelor şi naţiunilor secolele de luptă şi sângele vărsat în conflictele trecutului şi să deschidă orizonturile spre bună vecinătate, bună înţelegere şi colaborare bi şi multilaterală. Astfel s-a sperat că Turcia interbelică, democratizată şi "europenizată" instituţional şi mental se va putea apropia de Grecia şi de alte state din zonă sau va fi capabilă să se integreze într-o viitoare Uniune Europeană, aşa cum şi Germania Republicii de la Weimar se putea împăca şi va colabora cu Franţa sa ucu alte state europene pe aceleaşi baze.

În concluzie, perspectiva unei Europe Unite sau a unei Uniuni Europene putea să stea în picioare sau să dea speranţe popoarelor ce credeau în eventualitatea realizării ei, doar în condiţiile generalizării sistemelor democratice pe plan intern şi în viaţa internaţională. O Europă "Unită" de trupele bolşevice ruse, ce ar fi ajuns până la Atlantic, realizată de/sau prin visul leninist al răspândirii pe plan mondial a "revoluţiei" roşii - de fapt o lovitură de stat -, ar fi însemnat multiplicarea terorii, a exproprierii şi a asupririi crâncene a naţiunilor şi indivizilor şi n-ar fi avut nimic în comun cu proiectele unui Coudenhove-Kalergi sau Aristide Briand (de fapt, primul s-a temut

efectiv ca civilizaţia creştină a Europei să nu fie distrusă prin unificarea în sens negativ a continentului, realizată de o viitoare invazie şi cucerire a ei de către diviziile comuniste moscovite). Tot atât de străină, de ostilă şi de nedorită de popoare ar fi fost şi o Europă "Unită" de tancurile lui Hitler şi Guderian, încadrată în lebenssraum-ul german şi dominată de "arienii" din Berlin şi de ciracii lor. Tot atât de sumbră şi de neagră ar fi fost soarta naţiunilor Europei dacă în Răsărit ar fi fost bolşevizate şi silite să trăiască încă atunci sub umbra Moscovei staliniste iar în Centru şi în Occident să fie supuse şi silite să asculte de Berlinul hitlerist. Ambele asemenea Europe, una roşie, alta brună, ar fi însemnat negarea democraţiei, a egalităţii şi înfrăţirii dintre popoarele creştine de pe bătrânul continent, negarea conţinutului intim şi fundamental al noţiunii de Europă şi de europenism.

Am dori, de asemenea, să atragem în mod deosebit atenţia asupra altui lucru foarte important şi anume că realizarea unei Europe Unite, care nu poate fi altfel decât democratică şi încadrată ca atare, în mod armonios, într-o organizaţie internaţională mondială de aceeaşi structură, n-ar fi fost posibilă nici prin refacerea sub diverse forme, mai mult sau mai puţin voalate, a unor state de dinaintea anului 1918. Nu este un secret pentru nimeni că, şi după 1980-1990, sau făcut auzite voci ce au pus accentul pe aşa-zisa necesitate a păstrării geopoliticii de dinaintea lui 1918.

În acest context, s-a combătut oportunitatea aplicării principiului autodeterminării naţionale la sfârşitul Primului Război Mondial şi Sistemul de la Versailles şi s-a urmărit inocularea unei nostalgii după Monarhia dualistă care, dacă s-ar fi menţinut, ar fi reprezentat un factor de stabilitate în Europa Centrală şi Răsăriteană, atât din punct de vedere politic, cât şi economic şi că prin ea s-ar fi conservat mai bine echilibrul european general. Dar, a privi lucrurile şi fenomenele de amploarea modificărilor de substanţă survenite în 1918-1920, din unghiul unei anumite geopolitici, ce avea în vedere în primul rând tot păstrarea echilibrului de forţe între cei mari, este unilateral, subiectiv şi coincide cu a susţine că istoria sau dreptul la istorie a aparţinut şi trebuie să aparţină doar marilor state. Deci Austro-Ungaria trebuia menţinută ca un bulevard contra Rusiei, ceea ce echivala cu menţinerea, sub dominaţia ei veşnică, a naţiunilor negermane şi nemaghiare, cucerite sau încadrate prin alianţe dinastice şi partaje teritoriale în trecut.

Au existat şi alţi geopoliticieni în secolul al XIX-lea (ca, de exemplu, britanicul Cobden), care au afirmat că şi Imperiul Otoman trebuia menţinut ca bulevard contra Rusiei, propunere pe care alţi gânditori au respins-o, încă atunci, în mod categoric şi i-au întrebat retoric pe propunători dacă ei sau altcineva pot opri procesul de putrefacţie a cadavrului unui cal, deci a "omului bolnav" care era Imperiul sultanilor din Istanbul. Aceeaşi imposibilitate a apărut şi în cazurile Imperiilor Romanovilor şi Habsburgilor care, indiferent că se

confruntau în război şi peste orice considerente geopolitice sau stadii de dezvoltare socio-economică, era obiectiv să dispară, deoarece procesele de democratizare au acţionat şi acţionează deopotrivă, nu numai în interiorul unor societăţi umane sau state, dar şi în structurile statelor multinaţionale, în viaţa şi instituţiile internaţionale. Aşa cum au fost proclamate drepturile omului şi cetăţeanului, ca naturale şi indivizibile, tot aşa de naturale şi de democratice au fost drepturile sumei indivizilor de aceeaşi limbă, tradiţie şi origine, deci a naţiunilor cucerite, de a nu rămâne veşnic cucerite şi asuprite de cele cuceritoare şi străine ci, dimpotrivă, de a se emancipa de sub dominaţia lor şi de a-şi croi state naţionale proprii, independente şi unitare. Iar aici a fost vorba şi de un alt drept tot atât de natural şi anume de dreptul la rezistenţă, de dreptul şi chiar de datoria de a distruge statele împilatorilor străini, de a rupe lanţurile, indiferent că erau de fier ruginit, de aramă sau chiar de argint şi de a deveni liberi, independenţi şi unitari.

Doar pe această cale se putea aplica o cu totul nouă geopolitică, bazată pe unitatea şi pe armonia dintre statele europene, ocrotită în cadrul unei vieţi internaţionale democratice, consimţită de toţi, care să funcţioneze benefic prin unele organisme politice, economice şi militare comune şi în concordanţă cu guvernele şi parlamentele membrilor ei. Trebuie să mărturisim că noi nu împărtăşim părerea că statele naţionale succesorale erau numai sau strict naţionaliste şi egoiste, întrucât, aşa cum am văzut, imediat după 1918, foarte mulţi

oameni şi gânditori politici, întruniţi în Congrese speciale sau prin ceea ce au scris în cărţi şi studii de rezonanţă sau au susţinut în Adunările Generale ale

Ligii Naţiunilor, au dorit sincer să deschidă perspectiva făuririi Europei Unite, pe baza Sistemului de la Versailles şi să închidă perspectiva declanşării unei noi conflagraţii mondiale, sângeroase şi aducătoare de multiple nenorociri în viaţa popoarelor; şi oricâte greşeli au făcut marile puteri democratice în perioada interbelică, primii vinovaţi de declanşarea celui De-al Doilea Război Mondial, prin distrugerea sistematică a Sistemului de la Versailles, au fost cele două mari puteri dictatoriale ale Europei, cea roşie stalinistă şi cea brună hitleristă şi ciracii lor mai mici, care s-au aliat cu cele mai abominabile regimuri din istoria omenirii, pentru ca să recucerească prin forţă şi dictat o parte din teritoriile cucerite de strămoşii lor, în vremurile întunecate ale evului mediu, unde sabia marilor dinastii acaparatoare şi principiul legitimismului monarhic trasau sistemul de frontiere şi impuneau ordinea europeană.

Dar, dacă anul 1918 nu închide ci deschide şi se preocupă serios de Ideea Europeană, el are rădăcini şi o retrospectivă destul de solidă în secolul al XIX-lea şi anume chiar în spaţiul Europei Centrale şi Răsăritene. Cea mai mare parte din acest spaţiu era încadrat în Monarhia Habsburgică. Ea a constituit un fel de Europă, nu numai din punct de vedere geografic, dar şi prin diversitatea şi complexitatea spectrelor şi structurilor etnice, confesionale, culturale, social-

economice şi instituţionale. Dimensiunile ei europene au influenţat întotdeauna atmosfera şi echilibrul Europei şi acest factor a avut şi atunci repercusiuni asupra destinului popoarelor din Monarhie şi a climatului politic de pe întregul continent. La mijlocul secolului al XIX-lea, în Monarhie au trăit peste 36 de milioane de europeni, germani, unguri, italieni, slavi şi români, din care majoritatea au alcătuit-o nemaghiarii şi negermanii, şi tocmai programele lor naţionale, din 18481851 şi din anii şi din deceniile următoare, au propus libertate şi egalitate pentru toţi, prin realizarea măreţei idei de elvetizare şi de federalizare a Imperiului, unde statele autonome naţionale, care erau menite să-şi conserve fiinţele proprii în armonie unele cu altele, şi-ar fi trimis reprezentanţii în Guvernul şi Parlamentul Imperial federal, menit să apere interesele generale ale tuturora şi să-i protejeze de pericolele potenţiale dinafară. Fundamentul moral al acestor programe naţionale s-a bazat pe respectul absolut al dreptului naţiunilor de a fi egale unele cu altele, deoarece egalitatea lor decurgea din echitatea naturală care nu permitea nici unei naţiuni sau grupuri de naţiuni să răpească personalitatea altora. S-a considerat că o asemenea Austrie, elvetizată sau federalizată şi deci adânc şi structural democratizată, ar fi chiar indispensabilă pentru securitatea Europei şi a umanităţii.

În gândirea politico-naţională şi programatică din Europa Centrală şi Răsăriteană s-a făcut şi un mare salt spre Ideea Europeană, în sensul că o Monarhie elvetizată ar fi fost menită, chiar şi prin poziţia ei geografică centrală sau de mijloc, să fie o placă

turnantă, o legătură între est şi vest, care să faciliteze, să accelereze şi să ducă la bun sfârşit, alături de alte forţe democratice, federalizarea întregului continent. Congresul slav de la Praga, din iunie 1848, a trimis un apel către popoarele Europei, chemându-le la un Congres general care să dezbată federalizarea Europei întregi, având în centru chiar Monarhia restructurată federativ şi democratic. În acest context, desigur că centralismele maghiare sau austriece de stat nu mai aveau ce căuta nici în Monarhie şi nici în cadrul mai larg al Europei Unite, concepută ca o federaţie fraternă şi egalitară. Asemenea programe de federalizare a Monarhiei, ce putea constitui o placă turnantă spre federalizarea întregii Europe, dacă lucrurile ar fi evoluat favorabil în acest sens, au avut ca părinţi sau autori pe polonezii Valerian Krasinski, Adam Czartoryski, croatul Ogarev-Ostrojinski, cehul Palacky, românul Ioan Maiorescu etc., care n-au fost nici unii, nici alţii, strict naţionalişti, ci, dimpotrivă, au fost deschişi şi spre perspective noi europene, în care naţionalul să se armonizeze şi să nu se bată cap în cap cu internaţionalul.

Dar şi alţi democraţi europeni au prins şi au promovat, la mijlocul secolului al XIX-lea, principiile programelor ce au propus o Austrie federalizată etnic, deci o federaţie cosmopolită, unde să nu predomine nici o rasă, cu o politică externă comună, fără nici o centralizare administrativă în interior şi care să reproducă o Elveţie, dar în formă monarhică şi pe un teritoriu vast. Ei ar fi dorit ca o astfel de Austrie să fie luată ca exemplu sau ca model pentru ca să se

federalizeze toată Europa, deoarece au fost convinşi că pacea lumii şi reabilitarea geniului uman se puteau obţine numai prin extinderea sistemului federal care va face din Europa întreagă o linie mare de naţiuni asociate. S-a subliniat, însă, tot atât de clar, că, într-o asemenea Monarhie şi Europă, spiritul dominator maghiar - ca şi oricare altul - reprezenta o primejdie permanetă pentru civilizaţie şi democraţie, că Ungaria a pierdut războiul de independenţă deoarece nu a acordat naţiunilor supuse drepturile pe care le-a reclamat şi pentru care a luptat ea însăşi şi s-a precizat, în mod realist, că dacă întreaga Monarhie nu se va federaliza pe baza programelor propuse de majoritatea locuitorilor ei şi nu va deveni astfel un bastion contra unei Rusii acaparatoare şi invadatoare, ea nu va mai avea nici un viitor durabil şi, mai devreme sau mai târziu, va cădea ea însăşi pradă Moscovei, dar şi a slavilor şi a altor naţiuni frustrate.

Tot în secolul al XIX-lea s-a propus formarea unor Europe zonale ce puteau foarte uşor constitui tot atâtea faze sau trepte spre făurirea Europei Unite .După ce naţiunile lor s-au bătut şi s-au ucis zdravăn în 1848-1849, unii democraţi unguri, români şi slavi au elaborat proiecte şi programe ce au urmărit instituirea unei Confederaţii sau Europe Dunărene, formată din Ungaria, Croaţia, Serbia, Principatele Române. Democraţii nemaghiari au propus împărţirea Ungariei istorice, deci a Coroanei Sfântului Ştefan, în trei state etnice şi anume: ungur, român şi slav. În cadrul Confederaţiei sau Europei Dunărene, statele român şi slav, rezultate din împărţirea etnică a Ungariei Coroanei, urmau să se

unească prin vot - dacă doreau şi dacă propunerile şi programele democratice ar fi prins viaţă şi s-ar fi aplicat în practică - cu Principatele sau cu Serbia şi Croaţia. Cu atât mai mult - susţineau democraţii europeni din secolul al XIX-lea -, în cadrul unei Europe Unite, realizată pe tot cuprinsul ei, austriecii se puteau uni cu ceilalţi germani tot prin vot sau plebiscite, fără nici o vărsare de sânge, polonezii puteau să-şi refacă paşnic statul naţional distrus de vulturii hulpavi şi hrăpăreţi de la Moscova, Berlin şi Viena, italienii urmau să-şi făurească şi ei propriul stat naţional unitar, astfel ca naţiunile libere în statele lor naţionale să constituie acea

linie continuă de popoare asociate prin instituţii comune, care să apere interesele tuturor şi forţa şi prestigiul Europei în lume.

D. Brătianu a reclamat pentru românii din Transilvania dreptul de a decide ei înşişi la care ţară din viitoarea confederaţie vor să adere şi a invitat pe ungurii din exil să renunţe la supremaţie şi la statul istoric: "Nu vă mai flagelaţi multă vreme cu democraţia regatului vostru istoric şi cu dreptul vostru de cucerire şi strângeţi cu francheţe, cu dragoste, mâna frăţească pe care vi-o întindem. Fiţi atenţi, emigranţi ! Sentimentul dreptăţii a crescut în sufletul popoarelor, el vă va deborda. Unguri şi voi slavi din sud, vecini ai noştri, a venit vremea şi voi aţi auzit- o. Confederaţia Dunăreană va fi opera epocii noastre. Să ne dăm mâna, fraţilor, deasupra mormintelor martirilor noştri şi fie ca această mare operă să ne aducă tuturora gloria".

Dar pe mulţi unguri exilaţi - cu excepţia lui Teleki şi Klapka - i-au trecut fiorii în faţa acestor propuneri de mare deschidere democratică spre perspectiva rezolvării echitabile şi paşnice a relelelor trecutului generate prin cuceriri sistematice de popoare şi teritorii străine, deoarece aplicarea lor însemna pierderea teritoriilor locuite de majorităţi etnice româneşti şi slave ce ar fi fost încadrate corect în statele naţionale proprii ce urmau să compună armonios dorita Europă Dunăreană structurată într-o nouă geopolitică democratică fraternă şi egalitară. Desigur, democraţii unguri doreau constituirea Confederaţiei Dunărene, dar Ungaria trebuia să intre în ea întreagă, deci cu toate teritoriile cucerite de strămoşii lor, de unde se vede că şi pentru ei a fost greu să renunţe la poziţia călăreţului, la obişnuinţa de a păstra intact teritoriul Coroanei, obişnuinţă care, deşi rea fiind, le-a creat şi lor a doua natură, chiar dacă au promis că în Ungaria Mare se va stabili o serioasă descentralizare departamentală şi comunală şi drepturi politice şi cetăţeneşti egale pentru toţi. Cât despre politicienii unguri de acasă, ei nici n-au dorit să audă de vreo Europă astfel structurată ca să le pericliteze integritatea statului istoric şi au impus împreună cu austriecii, care doreau şi ei să-şi păstreze teritoriile lor negermane anexate şi cucerite în trecut, regimul dualist, definit ca "unio duarum contra plures". Dualismul a blocat mersul spre democraţie şi federalism în Europa şi Austro-Ungaria a devenit tot un fel de închisoare a popoarelor, chiar dacă regimul penitenciar era mai blând sau nivelul de trai mai ridicat decât în Imperiile vecine.

Problemele de fond rămânând nerezolvate au trecut pe seama viitorului destul de apropiat a cărui evoluţie a demonstrat că soluţia a fost găsită tot de Anul 1918, de Războaiele de Eliberare, Unitate şi Independenţă Naţională, de autodeterminarea naţională, care au dus împreună la geopolitica Sistemului de la Versailles iar acesta, aşa cum am precizat în mai multe rânduri, a deschis perspectiva făuririi în condiţii mai bune şi mai echitabile a unei Europe Unite, ceea ce înseamnă că acest an de cotitură în istoria popoarelor are o continuitate şi o retrospectivă în acest sens şi în secolul al XIX-lea. Dar gânditorii europeni din secolul al XX-lea au propus o formulă democratică şi egalitară ce includea toate statele naţionale europene şi au exclus acele teorii găunoase, periculoase şi cauzatoare de conflicte violente care au împărţit artificial în secolul al XIX-lea popoarele în popoare istorice, politice, înzestrate cu elite nobile şi culturi majore, care aveau acces la formarea unor state moderne, ca de pildă, ungurii, polonezii, germanii şi italienii, şi popoare de ţărani, văcari şi păstori, neistorice, apolitice, cu culturi minore care, neavând accces la asemenea state, erau meniţi să fie incluşi în statele primilor, unde vor fi democratizaţi, europenizaţi, civilizaţi şi înzestraţi cu toate libertăţile cetăţeneşti, juridice şi sociale individuale. Deci, dacă se punea problema făuririi Europei Unite în această perspectivă, democraţii austrieci uniţi cu ceilalţi germani într-un stat propriu (pe care-l preferau Republică nu Monarhie), ar fi intrat în Europa purtând în "buzunarul" lor pe cehi, sloveni, italienii din Tyrol, democraţii unguri

ducând în Europa în "buzunarul" lor pe români, sârbi, slovaci, ruteni etc. Proiectul unei asemenea Europe nu avea nimic democratic în el, ar fi fost imposibil de realizat, deoarece şi cehii, slovenii, slovacii, sârbii, croaţii au dorit să intre într-o Europă Unită prin ei înşişi, deci prin propriile lor state naţionale, şi nu ca simple lipituri sau umpluturi la statele altora.

Dar discernământul gânditorilor şi oamenilor politici din secolul al XX-lea, care au propus realizarea unei Europe Unite au exclus din discuţie şi modelul unei altfel de Europe, propuse în secolul al XIX-lea de unii economişti sau lideri politici germani. Aceştia s-au temut şi ei de forţele mulţimilor devastatoare din imensitatea Rusiei, gata oricând să atace şi să prade popoarele civilizate din Europa. În faţa acestui mare pericol, ei au propus un mare stat federativ, dar în care elementul germanic ar fi fost preponderent şi unde să intre o viitoare Germanie naţională, Danemarca, Olanda, Belgia, Elveţia, Monarhia habsburgică cu toate naţiunile ei, prin care marea federaţie ar fi atins şi ar fi traversat Mediterana şi Dunărea până la Marea Neagră . În această federaţie, Marea Neagră şi Dunărea ar fi constituit pentru germani un un hinterland economic, asemănător cu cel deţinut de americani în Far West. Ungaria trebuia indusă economic în Zollverein şi legată de Germania şi de federaţie trup şi suflet, deoarece, fără germani, Ungaria n-avea viitor iar fără Ungaria, Germania nu putea crea nimic durabil la Dunăre şi Balcani. Federaţia, al cărui nucleu era preconizat să fie Mitteleuropa, urma să se extindă evolutiv sau treptat

şi să protejeze industria, comerţul, agricultura tuturor naţiunilor mari şi mici de pe cuprinsul ei, împotriva invaziei liberului schimb impus de puterea economică covârşitaore a Angliei. Deci, asemenea programe erau îndreptate politic contra Rusiei şi economic contra Angliei. Dar gânditorii germani sau mai precis unii dintre ei şi-au schimbat ulterior ideile şi au dorit să atragă şi Anglia spre Mitteleuropa şi federaţie, pe motiv că şi Marea Britanie, numai aliată cu elementul german, ar fi putut rezista contra Franţei, Rusiei şi, mai ales, împotriva dominaţiei mondiale viitoare a S.U.A., al cărui spectru l-au prevăzut mulţi dintre autorii acestor proiecte. Pe seama naţiunilor negermane şi nemaghiare din Mitteleuropa s-a prevăzut un fel de protecţie economică şi politică împotriva oricăror pericole sau concurenţe externe, ajutor şi asistenţă pentru crearea unor economii prospere prin protecţionism, a unor pieţe proprii şi a unor culturi înfloritoare. Dar, în pofida unor soluţii merituoase de necontestat, punerea în aplicare sau în practică a acestor vaste proiecte de reorganizare europeană, ar fi dus mai degrabă la constituirea sau instituirea unui fel de protectorat germanic asupra unui vast spaţiu european decât la o federaţie democratică în sensul adevărat al
noţiunii.

2.2. Proiecte generale de făurire a Europei Unite înainte de 1918

Este fundamental să subliniem şi să insităm asupra faptului că, atât în gândirea clasică, cât şi în acţiunea concretă politică de înfăptuire parţială a Europei Unite, declanşată în 1949, s-au avut mereu în vedere înfăptuirea şi punerea în aplicare a celor mai nobile şi mai salvatoare principii ale umanităţii, legate de conservarea păcii europene şi universale, de luptă împotriva tiraniilor de orice fel şi de întărire a sistemelor democratice pe plan global. Este, de asemenea, semnificativ că cele mai înaintate, mai democratice şi mai deschise proiecte şi raţionamente spre universalism au preconizat o alianţă generală şi complementară între Statele Unite ale Americii şi Statele Unite ale Europei şi nu le-au gândit şi nici nu le-au văzut în perspectivă ca două entităţi umane opuse una alteia.

Aceste raţionamente au devenit publice şi au fost puse în circulaţia gândirii politice generale europene din 1849 prin vocea autorizată a lui Victor Hugo, dar în acelaşi spirit au acţionat şi alte personalităţi remarcabile ale vremii, cum au fost Carlo Cattaneo şi Emile de Girardin. "Va veni o zi - spunea Hugo - în care vom vedea aceste două grupări imense, Statele Unite ale Americii şi Statele Unite ale Europei, plasate una în faţa celeilalte, întinzându-şi mâna pe deasupra mărilor, schimbându-şi produsele, comerţul, industria, artele şi geniile, defrişând globul, colonizând deşerturile, ameliorând creaţia, sub privirea Creatorului şi combinând întregul, va obţine fericirea tuturor prin cele două forţe infinite, fraternitatea oamenilor şi puterea lui Dumnezeu". Nu întâmplător acest apel, ce purta în sine o

încărcătură sufletească uriaşă şi penetrantă, a fost lansat la un Congres al Amicilor Reuniţi ai Păcii, întrunit la Paris şi a ajuns să aibă un ecou viu şi îndepărtat în timp, dar nu în conţinut, şi în şedinţele Ligii Naţiunilor prin glasul şi Memorandul lui Aristide Briand. Cele mai multe proiecte şi programe care au propus făurirea Europei Unite au apărut în momente "calde" sau "fierbinţi", când continentul era zdruncinat de războaie şi de alte conflicte şi au avut în vedere soluţii care să împiedice repetarea lor şi să asigure un climat de siguranţă şi de pace.

Proiectele, scrierile şi programele europene au apărut însă paralel cu cele americane şi - fără îndoială - ele s-au interferat şi s-au influenţat reciproc. În mediile intelectuale şi religioase americane (quakers) se condamnă războaiele şi pentru prevenirea lor se recomandă arbitrajul, dezarmare şi chiar instituirea unui "Congres al naţiunilor". Multe idei şi raţionamente americane au fost receptate şi apoi răspândite pe continent de societatea engleză "Peace Society" care a nutrit un respect deosebit pentru scrierile lui Dodge şi William Ladd. Dar aceştia au privit lucrurile şi le-au văzut rezolvate mai degrabă pe plan global şi nu cu referinţă specială la Europa. In fond, acea "Peace Society" a fost înfiinţată în 1815 - după ce continentul a fost bântuit 20 de ani de războaie neîntrerupte - de quaker-ul William Allen care a editat revista "The Herlad of Peace". Condamnarea războaielor, a relelor şi suferinţelor provocate de acestea, s-a facut pe baze morale şi religioase şi în gândirea pacifiştilor britanici se

excludea recurgerea la forţă chiar când era vorba de a conserva sau de a păstra pacea. Aceasta trebuia menţinută tot cu argumente morale şi religioase, prin convingerea persausivă a factorilor interesaţi sau implicaţi. Între societatea britanică şi unele societăţi asemănătoare din Europa au existat legături intense prin emisari, schimburi de cărţi, ziare şi alte mijloace de propagandă.

La Paris a fost creată, în 1821, "Societatea moralei creştine", condusă de Ducele Rochfaucauld-Liancourt, care mai târziu cointeresează prin oferirea unor sume de bani pe acei autori sau gânditori politici care vor elabora opere şi vor găsi soluţii pentru înlăturarea diferendelor şi conflictelor dintre naţiuni sau pentru instaurarea unei păci universale fără a se face apel la forţele armate. Unchiul lui Camillo Benso di Cavour, contele de Sellon, a întemeiat şi el, în 1830, o "Scoietatea a Păcii", la Geneva, care a acţionat în acelaşi sens, reflectând prin membrii ei şi prin concursurile şi şedinţele organizate asupra celor mai bune şi mai eficace metode de a avea acces la o "pace generală şi permanentă". În cadrul emulaţiei create, avocatul elveţian Johann Sartorius, originar din Zürich, a făcut o legătură legică, sau logică între acel "Organon al Păcii Complete" - propus de el în cartea cu acelaşi titlu - şi necesitatea de a se înfiinţa o Federaţie europeană. În afară de Elveţia, care putea constitui un exemplu şi un îndemn pentru construcţia ei, Sartorius apelează şi la modelul Confederaţiei Germane, cu condiţia ca ea să evolueze de la o Ligă a Prinţilor la o Ligă a Naţiunilor. Un alt gânditor şi autor care

simte nevoia de a realiza o sinteză între pace şi federaţie, Constantin Pecqueur, propune în cartrea sa, "De la Paix: de son principle et de sa réalisation", instituirea unei "puteri superioare confederale" în Europa, care să fie însă capabilă să rezolve diferendele şi contradicţiile politice şi economice dintre statele şi popoarele continentului. Pecqueur respectă foarte mult ideile şi principiile profesate de William Ladd în cartea sa, "Essay on a Congress of Nations" şi se bazsează şi el pe Pactul Confederaţiei Germane, dar propune ca model lucrativ pentru instituirea unei Europe Unite şi punerea ei în aplicare şi structurile şi prevederile Constituţiei Statelor Unite ale Americii. De fapt, dacă privim lucrurile în perspectiva evoluţiei lor în timp şi nu ne limităm să le comentăm doar pe frânturi de timpuri istorice, pe decenii sau semisecole, chiar şi despre frumoasele idei şi principii lansate de Woodrow Wilson în timpul şi după Primul Război Mondial la Conferinţa de Pace de la Paris, s-a afirmat în mod just şi îndreptăţit că poartă în ele "parfumul" scrierilor lui Emmanuel Kant şi Jean Jacque
Rousseau, care au încântat conştiinţele democratice europene de-a lungul secolelor al XIX-lea şi al XX-lea şi au întărit dorinţa de a făuri o lume sigură pentru democraţie.

Rousseau ca şi Abatele de Saint-Pierre, vrea o Europă Unită, dar se îndoieşte că Regii vor recurge la o Dietă Europeană sau se vor supune judecăţilor şi sentimentelor ei decât în cazul în care le-ar satisface anumite interese reale sau egoiste, însă acestea din urmă nu erau compatibile cu structura unitară a viitoarei federaţii. Trebuia să

posezi - specifica Rousseau - o raţiune solidă şi sănătoasă pentru a vedea că ea era utilă şi destul curaj pentru a realiza că prin ea puteai să-ţi făureşti propria fericire alături de fericirea celorlalţi. Dacă proiectul nu va prinde viaţă - sublinia Rousseau - nu se va datora faptului că era himeric în substanţa, schema şi structura lui, ci de vină va fi exclusiv iraţionalitatea şi lipsa de sens a majorităţii oamenilor. De fapt, în mijlocuil oamenilor de asemenea factură, sau altfel spus printre "nebuni", era un fel de altfel de nebunie să fi înţelept sau să te faci înţeles.

Immanuel Kant, în 1795, în cartea sa "Proiect asupra păcii perpetue", pledează pentru înlăturarea războaielor ca mijloc de reglemntare a diferendelor, deoarece, dacă nu se renunţa la ele, fiecare pace era condamnată să fie un armistiţiu pentru un nou război. În al doilea rând, trebuia să se propună şi să se respecte un plan de dezarmare şi ambele scopuri supreme urmau să se obţină şi să fie aplicate în viaţa internaţională printr-un tratat de pace generală iar între state era necesar să funcţioneze în permanenţă o stare de drept care s-o înlocuiască pe cea naturală, impulsivă şi necontrolabilă. Această stare de drept trebuia să pătrundă şi să penetreze fiinţele popoarelor, ale statelor şi indivizilor, prin aplicarea unei constituţii generale, elaborată după modelul acelor comunităţi civile care asigură egalitatea şi dreptatea şi prin ele siguranţa fiecăruia în parte şi a tuturor la un loc. Practic vorbind, filosoful german vede în generalizarea şi realizarea sintezei dintre democraţiile interne şi cea

internaţională, o şansă fundamentală pentru asigurarea păcii, a securităţii şi progresului umanităţii. În concepţia lui Kant trebuia instituită o federaţie a popoarelor care nu era neapărat necesar să se transforme într-un stat unic sau identic, însă el propune şi preferă ca fiecare constituţie civilă a statelor ce vor intra în federaţie să fie republicană şi să se bazeze pe libertatea membrilor ei care să se supună şi să respecte la rândul lor o legislaţie unică şi egală pentru toţi. Iluminiştii francezi, dintre care unii nu erau prea sau deloc credincioşi, văd Europa nu neapărat prin prisma creştinismului ci prin comunitatea de civilizaţie, raţiune şi conştiinţă specific europeană şi subliniază ideea că pe acest continent statele aveau nevoie unele de altele sau susţin că, de fapt, Europa ar fi chiar un stat format din mai multe provincii. Voltaire o vede idilic, tot ca pe o Republică mare împărţită în mai multe state, dar în care toţi respectau în fond aceeaşi religie, împărtăşeau principii politice şi de drept public comune. La figurativ, unii gânditori francezi spuneau că în timpul lor nu mai trebuiau să fie francezi, englezi, spanioli, germani etc., ci, în primul rând, europeni, care aveau gusturi, obiceiuri şi pasiuni identice. Chiar Metternich spunea câteodată că pentru el Europa era o patrie iar Gentz, terifiat de intensitatea şi durata războaielor napoleoniene, i-a acuzat pe revoluţionarii francezi că au provocat cele mai crude "războaie mondiale" care au zuguduit şi au sfâşiat vreodată o societate umană. El a dorit ca pacea ce a încheiat aceste războaie să asigure echilibrul Europei, odihna şi independenţa statelor de atunci şi

să prevină orice invazii ca cele recente, pe motiv că ele au dezolat lumea.

Unul din partizanii convinşi ai ideii făuririi Europei Unite a fost contele de Saint-Simon care credea în superioritatea europenilor asupra celorlalte "rase" şi bănuia că Europa a fost în vechime un fel de societate confederativă unită prin instituţii comune gândindu-se probabil la ligile greceşti, la imperiul roman din antichitate sau la papalitate şi imperiile din evul mediu. Contele dorea ca popoarele europene să fie racordate la un singur corp politic dar, în acelaşi timp, să-şi conserve fiecare independenţa sa naţională, ceea ce a însemnat că, în structura europeană concepută de el, instituţiile comune europene puteau şi trebuiau să se armonizeze şi să funcţioneze împreună cu statele membre. Saint-

Simon propune însă instituirea unui Parlament european deasupra statelor naţionale şi care să fie investit cu puterea de a judeca contradicţiile dintre acestea. Cât despre componenţa lui, gânditorul francez o concepe ca formată din elitele societăţilor de atunci, şi anume savanţi, magistraţi, administratori şi oameni de stat, diplomaţi-negociatori care, întruniţi în Camera Deputăţilor să poată legifera pe seama Confederaţiei şi a instituţiilor comune impozitele pe care le va considera necesare pentru funcţioanrea ei. Interesant că Saint-Simon doreşte ca Parlamentul european să dirijeze şi în domeniul economic acele întreprinderi care aveau şi dovedeau o utilitate generală pentru întreaga societate generală, ceea ce însemnă că, în viziunea lui, marii

producători, tehnicienii şi politicienii urmau să colaboreze pentru a pune în lucrare o Europă Unită atât economic cât şi politic.

Alţi gânditori francezi ca Michel Chevalier, Enfantin, Victor Considérant etc., erau şi ei partizanii unei conlucrări energice şi serioase între factorii şi interesele economice europene cu întreaga "comuniune morală" continentală, ce lupta pentru triumful păcii în "ansamblul organic" care trebuia să formeze Europa viitoare. Un ajutor preţios în acest sens putea veni de la oamenii de afaceri şi de la bancheri, care ar trebui să-şi organizeze şi ei un fel de "Internaţională" proprie, dar care să colaboreze cu forţa şi priceperea lor economică la făurirea unei Europe unite şi paşnice; deci, din nou, pace, federaţie, prosperitate, ca valori ale păstrării şi afirmării puterii şi prestigiului Europei în interior şi în exterior la nivel global. Însă Considérant afirmă clar că suveranitatea Federaţiei europene trebuia să prevaleze asupra suveranităţii individuale a statelor iar acestea în probleme externe nu se puteau sustrage şi nici opune instituţiilor comune.

Autorul "Statutelor Europei Tinere", Giuseppe Mazzini, propaga şi el necesitatea instituirii unei unităţi a continentului european pe baze federative într- un apel adresat patrioţilor din "Mica Europă" ce era Elveţia timpurilor sale, de atâtea ori evocată ca model al formării întregii Europe Unite economic, militar, politic şi juridic. Mazzini concepea însă o unitate liberă şi spontană, singura care putea genera sau da naştere la o Federaţie normală şi funcţionabilă prin structură şi durabilitate iar ea urma să fie stabilită instituţional într-un Congres

European, unde popoarele vor fi reprezentate pe picior de egalitate şi fiecare naţiune în parte trebuia să rămână stăpână şi să-şi reglementeze interesele particulare specifice, afacerile locale şi să-şi dezvolte liberă facultăţile individuale. În concluzie, şi în această viziune parlamentele şi guvernele statelor vor continua să-şi gireze afacerile naţionale proprii iar interesele generale urmau să fie gestionate de acel Congres european în care toate statele erau reprezentate în mod egal şi democratic. Dar, şi în gândirea lui Mazzini şi în programele lui, se presupunea că o asemenea asociaţie trebuia precedată de triumful ideii republicane - deşi existau monarhii parlamentare tot atât de democrate sau chiar mai democrate decât republicile care i-au acordat azil şi protecţie decenii de-a rândul. În fond, monarhiile parlamentare şi constituţionale puteau forma, alături şi împreună cu prezumtivele republici propuse de Mazzini, o Europă Unită, viabilă şi sănătoasă, fapt ce va fi dovedit în perspectiva evoluţiei lucrurilor din a doua jumătate a secolului al XX-lea, ceea ce demonstrează că nu forma conta în procesul făuririi acesteia ci substanţa şi regimurile democratice ale statelor. Însă Mazzini a avut perfectă dreptate şi s-a dovedit a fi un mare vizionar democratic când a subliniat că a doua condiţie neapărat necesară pentru făurirea asociaţiei europene era triumful dreptului naţiunilor, care însemna transformarea radicală şi totală a structurii statelor vechi şi prin ea instituirea unei noi geopolitici în Europa sau, în expresia lui Mazinni, a unei hărţi politice noi. Alţii intuiau - cuceritorii cu îngrijorare, cuceriţii

cu încredere - că la baza ei va sta "principiul lingvistic", deci al naţionalităţilor majoritare.

Englezul Richard Cobden crede cu convingere în liberalismul economic britanic şi mondial şi afirmă că există o aşa-numită "armonie naturală" între legile care guvernează societăţile pe plan moral şi economic şi determină pe de altă parte şi dezvoltarea naţiunilor. Pe britanic l-a interesat, în primul rând, ca, pe plan global, să se asigure libertatea de pătrundere sau de penetrare a capitalului, singurul factor ce i-ar permite să-şi îndeplinească plenar rolul său major în progresul uman. În consecinţă, toate barierele şi piedicile ce existau în calea schimburilor libere, de natură bancară, industrială şi agrară, urmau să fie înlăturate iar între state trebuia să se impună un fel de interdependenţă şi cointeresare generală şi suficientă pentru înlăturarea conflictelor şi dezacordurilor politice, Cobden crezând că pe această cale guvernele vor putea în viitor să evite aruncarea popoarelor lor în războaie după modelele trecutului ce trebuiau şi ele înlăturate. Britanicul propune ca propaganda, agitaţia şi lupta pentru generalizarea şi impunerea "liber schimbismului" să se împletească sau să se suprapună cu mişcările pacifiste care apelau mereu la arbitraj şi dezarmare, fiind convins că aceste eforturi coroborate şi conjugate vor da roade şi vor convinge că progresul economiei libere va garanta pacea.

Fără îndoială, gândirea economiştilor englezi a influenţat sau s-a interferat cu cea franceză, din moment ce oamenii de afaceri de la

Paris, organizaţi în "Societatea Liberului Schimb", organizează în 1847, sub conducerea lui Frédéric Bastiat, "Societatea Amicilor Păcii" care promovează şi ea sinteza comerţ liber - deci prosperitate economică şi revoluţie industrială în expansiune - pace şi federaţie. În acţiune intră şi ziarişti partizani ai liber-schimbismului care, prin vocea juristului Vésinet de la "Journal de Rouen", promovează ideea "Statelor Unite ale Europei". La promovarea unor soluţii sau idei asemănătoare au contribuit şi socialiştii utopici din cercurile saint-simoniste şi fourieriste.

Dacă privim sau interpretăm în ansamblul lor toate cărţile, articolele, societăţile, congresele ce au susţinut ideea unităţii europene sau, în colaborare cu gânditorii americani, pe aceea a înfiinţării unei instituţii mondiale (care s-o includă şi pe prima) şi a unei Curţi Internaţionale de Arbitraj şi de Justiţie capabilă să prevină şi să reprime pe autorii războaielor, putem conchide că s-a format o mişcare de principii deschisă spre europenism şi universalism, pornită însă exclusiv de la elitele intelectuale sau economice ale perioadei respective, când tonul în dezvoltarea şi evoluţia materială şi spirituală a progresului mondial era dat tot de puterile euro-atlantice.

Însă, este deosebit de important faptul că, în avansarea ideii de unitate europeană ce se putea realiza şi pe etape sau pe diferite zone geografice, un aport important l-au adus anumiţi gânditori proveniţi din naţiunile negermane şi nemaghiare din Europa Centrală şi Răsăriteană, care au propus "elvetizarea" Monarhiei habsburgice. Iar

unii comentatori politici şi democraţi occidentali au afirmat că aceasta fiind situată la mijlocul continentului putea fi folosită ca o placă turnantă pentru federalizarea şi realizarea Europei Unite în toată întinderea ei, singura capabilă, în concepţia lor, să asigure progresul şi pacea pentru popoarele de aici. Nu este lipsit de importanţă faptul că, între elitele intelectuale şi politice din Europa Occidentală şi Central-Europeană, s-au înteţit toate contactele de grup sau personale. Europa, după ce s-a deschis spre lume, s-a deschis şi spre ea însăşi, din vest spre est nu veneau numai armate şi diplomaţi, dar şi capital şi modele de organizare ale statelor şi naţiunilor, universităţile, cărţile, mentalităţile,
ziarele, revistele circulau mai intens ca înainte, mulţi tineri orientali învăţau în
occident şi veneau acasă cu soluţii şi propuneri noi. În cadrul acestui schimb general de idei, de informaţii şi de influenţe intereuropene, s-au făcut cunoscute şi auzite şi programele sau proiectele ce propuneau făurirea unei Europe Unite în
diferite modalităţi.

Cu toate acestea, ne exprimăm rezervele faţă de afirmaţia că până la mijlocul secolului al XIX-lea s-ar fi elaborat o adevărată doctrină în acest sens. Mai degrabă, se poate susţine că au fost formulate şi răspândite multe elemente sau părţi componente ale unei viitoare doctrine, dar nu s-au găsit soluţii concrete sau propuneri constructive pentru realizarea unei Europe Unite, cu excepţia acelor

programe naţionale care vizau, în 1848-1851, făurirea unei Europe zonale, prin "elvetizarea" Monarhiei habsburgice, unde urmau să fie cuprinşi, într-un sistem federal, 36 de milioane de europeni catolici, protestanţi şi ortodocşi, de naţionalitate germano-austriacă, unguri, români şi slavi. La Praga, în iunie 1848, se lansează un apel pentru federalizarea întregului continent şi, după 1851-1852, exilaţii unguri, români şi slavi propun sau proiectează în cercuri restrânse făurirea unei Europe Unite zonale sub forma Confederaţiei Danubiene sau Dunărene, reiterate în 1860-1863. Nu este lipsit de importanţă să insistăm că anumite programe naţionale nemaghiare şi negermane, care au propus federalizarea Monarhiei la mijlocul secolului al XIX-lea, au fost elaborate şi acceptate de Marile Adunări Naţionale din 1848 şi susţinute de Delegaţii şi Comitete în anii imediat următori. Congresul de la Praga, din iunie 1848, se întâlneşte cu cel de la Paris, din 1849, în propunerea realizării Europei Unite întregi. Fără îndoială că şi această coincidenţă sau corelaţie dovedeşte că între Occidentul şi Orientul European au existat schimburi intense de idei, s-au propus soluţii pentru salvgardarea păcii şi a intereselor tuturor naţiunilor şi, mai ales, a naţiunilor asuprite din părţile central-estice ale continentului într-o Europă Federată. Prinţul Adam Czartoryski şi polonezii lui din exil au jucat rolul de "placă turnantă" între Apus şi Răsărit şi de fapt el dorea ca viitoarea federaţie să fie făcută cu ajutorul Angliei şi Franţei, pentru a se anihila puterea şi influenţa nefastă a Rusiei autocrate asupra Europei. Tot la Paris s-au efectuat

tratative de împăcare, s-au propus soluţii noi pentru edificarea unor sisteme de stat mai maleabile şi mai democratice, în care să fie respectate şi interesele naţiunilor asuprite şi clasificatre pe nedrept ca apolitice sau anistorice, cu scopul de a putea fi exploatate în continuare de cele ce se considerau sau se autointitulau ca "istorice", "politice" şi înzestrate cu culturi şi tradiţii "majore".

Diversitatea de soluţii şi tactici concrete, propuse pentru a accede la făurirea pe teren a unor instituţii internaţionale şi europene comune, era extrem de contradictorie, de complexă şi de complicată. Ceea ce era mai grav, multe propuneri se excludeau reciproc fiind incompatibile. Într-un fel era şi greu să ajungi la numitor comun între pacifiştii moralişti şi profund religioşi, care umblau numai cu bibliile şi cu principiile ei în mână, cu persausiunea sau lămurirea ideală şi doar morală, cu excluderea oricăror forme de luptă violentă, chiar dacă ele erau îndreptăţite şi se bazau pe dreptul la rezistenţă şi la răsturnarea oprimatorilor de către cei oprimaţi. Mazzini, dimpotrivă, promova în mod just revoluţiile şi războaiele naţionale îndreptăţite pentru libertate şi unitate naţională şi dărâmarea violentă a vechilor regate şi imperii cuceritoare. Mulţi saint-simonişti şi fourierişti erau atenţi la nevoile sociale ale celor mulţi, care nu erau intuite la început de marii industriaşi şi bancheri ai vremii, deşi şi aceştia doreau o lume mai paşnică şi mai adecvată comerţului liber, inclusiv printr-un climat internaţional sau european organizat instituţional. Abia mai târziu statele euro-atlantice civilizate şi bogate vor promova politici sociale

de stat protectoare şi novatoare pentru muncitori, reuşind astfel să-i scoată din nocivitatea ideilor comuniste şi extremiste de stânga, să-i adapteze la sistemele parlamentare şi democratice, să-i obişnuiască cu beneficiile lor şi să-i convingă că orice fel de dictatură era periculoasă pentru societăţile umane evoluate material şi spiritual.

Un mare federalist a fost şi Carlo Cattaneo (1801-1881), dar el era un republican convins şi, deci, ar fi preferat ca Europa Unită să fie formată numai şi numai din republici, ceea ce era aproape imposibil de realizat în secolul al XIX- lea, când, cu excepţia a trei state, toate celelalte erau monarhii. Cattaneo a luptat pentru libertatea şi unitatea Italiei - cum o vedea el - şi în 18-22 martie 1848 a fost sufletul insurecţiei antiaustriece din Milano. Dar el n-a vrut să se supună Regelui şi Dinastiei de Savoia, inclusiv după ce s-a realizat unitatea Italiei, pe motiv că nu depune jurământ nici ca parlamentar în faţa Monarhiei. Garibaldi a fost şi el republican dar n-a luptat pentru o Republică în Sud şi pentru o Monarhie în Nord, deci pentru două Italii, a acceptat realitatea şi forma de stat monarhică iar viitorul a arătat că - nu în cazul Italiei regale, ce-i drept, ci în Republica de după 1946 - în Europa Unită au încăput şi s-au înţeles bine împreună atât monarhiile parlamentare cât şi republicile, esenţa armoniei şi colaborării dintre ele constând din regimurile democratice ce funcţionau în ele şi trebuiau apărate de furia şi tirania roşie. Dar şi secolul al XIX-lea şi-a avut "sectarişţii" lui şi în privinţa formei de stat pe care au trecut-o deasupra conţinutului regimului de stat.

Arnold Ruge (1802-1880), s-a pronunţat şi el pentru o Federaţie Europeană, proferând în tinereţe o Republică Germană Liberă, unitară, ca membră a acesteia. El a fost de stânga, a studiat la Halle, lena, Heidelberg şi a fost internat la fortăreaţa Kolberg 5 ani, unde a adâncit studiile asupra filosofiei şi poeziei greceşti. Revista sa, editată în 1837 împreună cu E.T. Echtermeyer, "Hallesche Jahrbücher für deutsche Kunst und Wissenchaft" era urâtă de regimul regal prusac şi, din 1843, a fost interzisă şi în Saxonia. Ruge nu s-a putut înţelege cu Marx şi a rupt colaborarea cu el, dar a fost membru de stânga al Parlamentului de la Frankfurt şi a editat la Berlin, "Die Reform". Însă, el fuge la Paris de frica prusacilor şi, împreună cu Alexandru Ledru-Rollin, vrea să făurească o alianţă între republicanii francezi şi germani, probabil ca un nucleu pentru viitoarea Federaţie. Dar amândoi au fugit la Londra, unde, împreună cu Mazzini, au format Comitetul Democratic European care a acţionat în acelaşi sens nutrind speranţa că va reizbucni o revoluţie generală europeană. Dar Ruge se retrage din Comitet la Brighton şi consideră că era mai util să se dedice studiului şi filosofiei. Oricum, el ca german, a fost alături de Prusia regală contra Austriei în 1866 şi de Germania Imperială contra Franţei în 1870-1871.

Adepţii Federaţiei Europene au provenit din tot spectrul politic, cultural sau social-economic, începând cu cei de stânga până la conservatori şi cercuri clericale. De pildă, Emil de Girardin (1802-1881), partizan şi el al Federaţiei - pe care în mod sigur o concepea altfel, cu altă substanţă şi structură a statelor componente decât Ruge

sau alţii - era conservator şi, în timpul guvernului lui Martignac, înlăturat în 1830, fusese inspector general al artelor fine. El a fost însă mereu prezent în opinia publică franceză, prin ziarele editate: "La Presse", "La Liberté", "Le Petit Journal" şi s-a opus Imperiului al ll-lea al lui Napoleon al lll-lea. Printre teologii germani care au fost pentru o Federaţie Europeană s-a numărat şi Rothe Richard (1799-1867), eminent profesor de teologie luterană la Wittenberg, Bonn şi Heidelberg sau F Fleck iar dintre britanici a activat în acest sens şi scriitorul scoţian Charles Mackay (1814-1889), publicist, redactorul revistei "Argus" şi al lucrării "Voices from the Crowd". Fundamental rămâne faptul că adepţii sau partizanii ideii de Federaţie Europeană au constituit, fără îndoială, crema şi elita culturilor şi elitelor din ţările lor de provenienţă, că prin raţiunea şi gândirea lor superioară şi-au depăşit pragurile caselor lor şi au reflectat asupra organizării unei Europe şi a unei lumi mai bune, mai democratice şi libere, însă poate tocmai fiindcă erau mai degrabă teoreticieni de excelenţă şi nu practicieni în politică, n-au formulat sau n-au putut să formuleze şi să ofere prea multe soluţii concrete, reale şi adecvate pentru construirea ei. Când, în 1930, Aristide Briand, în Memorandul său, a afirmat că ideea europeană de atunci a primit salutul lui Victor Hugo şi al generaţiei sale, întrunită la Paris, în 1849, ("le coup des poètes"), el trebuia eventual să adauge că "salutul" venea şi de la filosofi, filologi, umanişti şi publiciştii din veacul ce l-a precedat. De pildă Maximilian Paul Emile (1801-1881) a fost un filolog care a studiat sanscrita,

cunoştea bine engleza şi germana, a colaborat cu Comte, a tipărit, printre altele, "Paroles de la philosofie positive", a editat "Dictionnaire de la langue française", a publicat mult în "Le National" şi a devenit membru al Academiei de Inscripţii şi de Belles-Lettres şi, după cea fost respins prima dată pe motiv că era materialist, a fost acceptat în 1871 şi în Academia Franceză devenind nemuritor. În efervescenţa revoluţionară ce a cuprins Europa, în anii 1848-1849, şi-au găsit locul lor aparte şi destul de bine conturat, cel puţin din punct de vedere teoretic, scrierile referitoare la Federaţia Europeană iar autorii şi partizanii ei au fost destul de numeroşi din moment ce au fost capabili să se organizeze şi să se întrunească în mai multe Congrese la Bruxelles, Paris, Frankfurt am Main, Londra, Haga.

Dar multe acţiuni europene de acest gen s-au interferat sau chiar au fost inspirate de marele profet american al păcii Elihu Burrit (1810-1879), ceea ce înseamnă că în planul general al ideilor şi proiectelor legate de instituţionalizarea vieţii internaţionale curentele şi protagoniştii euro-atlantici au colaborat direct şi intens. Burrit a fost un autodidact, dar serios şi destoinic, cu rezultate notabile în învăţarea limbilor străine, un erudit în cunoaşterea istoriei şi religiei şi a devenit cunoscut deja în tinereţe ca fierarul sau "potcovarul învăţat". Provenea dintr-o familie de muncitori din New Britain, profund religioasă şi plină de compasiune pentru cei săraci şi umili. Din 1843 intră în Societatea Americană a Păcii în rândul radicalilor care doreau să înlăture toate războaiele, chiar cele juste şi defensive

şi în 1846 editează revista "Avocatul Păcii", de fapt, organul de presă al Societăţii. Fiind indignat de atitudinea comitetului executiv al acesteia, care a interpretat războiul S.U.A. contra Mexicului ca fiind şi drept şi defensiv, Burrit se retrage din Comitet, dar continuă să scrie în favoarea păcii, adresându-se muncitorilor, claselor de mijloc, familiilor în general şi cerându-le să se opună, şi să condamne războiul. Între 1844-1851 a editat revista "Cetăţenii Creştini" şi a iniţiat o vastă campanie pentru trimiterea tuturor publicaţiilor pacifiste în Europa în căutarea partizanilor păcii de aici cu care propunea o colaborare intensă şi permanentă. Aceste scrieri, care se bănuieşte că ar fi fost citite de 2 milioane de oameni, au rămas cunoscute sub frumosul nume de "Frunze de Măslin" şi cooperarea internaţională în domeniu a fost conturată şi organizată prin programul lui Burrit intitulat "Adresele Prieteneşti" susţinut şi de multe doamne din epocă, atât din Europa cât şi din S.U.A. În 1846 Burrit era deja în Anglia, unde a pus bazele Ligii Prieteniei sau Fraternităţii Universale, câştigând mulţi aderenţi pentru renunţarea la război şi la serviciul militar.

Burrit a contribuit direct, atât la organizarea Congreselor de Pace europene şi, îndeosebi, la cele din Burxelles şi Paris şi, fiind un om practic, a iniţiat şi un schimb poştal ieftin transatlantic, pentru circulaţia rapidă a "Frunzelor de Măslin" şi pentru întărirea înţelegerii generale între popoare. Însă, atât S.U.A., cât şi Europa aveau alte probleme concrete de rezolvat şi prima se adânceşte în Războiul Civil, absolut democratic şi necesar pentru întărirea democraţiei şi unităţii

americane iar cu câţiva ani înainte marile puteri europene maritime, Anglia şi Franţa, intervin benefic în Războiul Crimeii pentru a domoli intenţiile agresive ale Rusiei în Balcani şi Marea Neagră. Poziţia profetului păcii, în opinia publică
americană, n-a fost deloc comodă între 1861-1865. Mulţi americani, cu mintea
lucidă şi realişti, au apreciat înainte de eveniment principiile creştine şi pacifiste ale lui Burrit şi mai ales că a fost un avocat convins şi ardent al abolirii sclaviei şi al egalităţii dintre rase. Dar ei erau convinşi că răul întruchipat de sudişti sau de alte forţe ale reacţiunii interne sau externe nu puteau fi înlăturate cu biblia şi cu predica evanghelică moralizatoare în mână şi, din moment ce adversarii egalităţii şi democraţiei nu cedau, ei trebuiau înfrânţi şi ucişi în războaie juste până la înfrângerea lor. În concluzie, mulţi americani, fiind convinşi că numai şi numai prin Războiul civil se putea eradica sclavia din patria lor şi văzând că Burrit îl condamnă şi pe acesta, l-au considerat ca pe un trădător. Făcând propagandă pentru evitarea războiului, el a propus o recompensă şi a propagat formula unei "compensaţii pentru emancipare", care urma să fie plătită stăpânilor şi plantatorilor pentru eliberarea negrilor. Fiind un pacifist convins şi de durată, el a fost siderat de război şi a considerat în mod eronat că Nordul a greşit când nu a recunoscut Confederaţia Sudistă pentru a intra cu ea în tratative. Burrit s-a retras în Anglia unde, ulterior, între 1865-1869, a servit statul american ca agent consular la Birmingham.

Burrit a jucat în mod direct un rol important în realizarea sudurii sau a sintezei de propuneri şi idei euro-atlantice sau mai precis euro-americane privind organizarea vieţii internaţionale pe baze noi. Însă, el a avut şi a venit în Europa cu o adevărată "încărcătură" sau tradiţie americană în materie. Burrit l-a sprijinit mult şi pe un alt "apostol al păcii" american, William Ladd (1778-1841), al cărui nume - ca şi al lui Hugo - a fost des invocat şi în zilele Ligii Naţiunilor şi al eforturilor nobile făcute de ea pentru reducerea înarmărilor, a datoriilor naţionale, a definirii agresiunii şi agresorilor, în vederea salvgardării păcii şi a conservării statu-quo-ului din 1918-1920. William Ladd, la rândul lui, a fost inspirat de mediile ecleziastice americane care, prin Reverendul Jesse Appleton, Preşedintele Colegiului Bowdoin, promovau ideea păcii universale susţinută însă şi de laici ca, de pildă, negustorul David Low Dodge din New York City, care iniţiază aici înfiinţarea Societăţilor Păcii. Acestea se "rămuresc" şi se răspândesc în mai mutle state: Ohio, Massachusetts, Maine, New Hampshire etc., până se organizează, în 1828, pe plan naţional sau federal, Societatea americană a Păcii, condusă de Ladd , în care a intrat şi Burrit în 1843.

În fond, aceste Societăţi au fost expresia instituţionalizată a unor mişcări religioase profunde, care erau convinse că războaiele trebuiau înlăturate, deoarece încălcau învăţăturile şi mesajele ideologice creştine din Noul Testament. Mulţi americani, pacifişti dar realişti, au acceptat că există totuşi şi războaie juste, ca cele de apărare sau defensive, Războiul lor propiu de Independenţă sau cele inspirate din

dreptul şi datoria indivizilor şi popoarelor la rezistenţă şi la înlăturarea opresiunii, indiferent dacă aceasta venea de la statul propriu sau de la statele străine, principii cuprinse şi consfinţite şi în Declaraţia de Independenţă. Însă William Ladd (ca şi Elihu Burrit) era puţin fanatic şi mergea exclusiv cu biblia şi cu perceptele ei în mână, dorind probabil să coboare cerul pe pământ, şi făcea propagandă pentru înlăturarea şi condmanrea oricărui război, ajungând să se opună chiar ridicării unor monumente dedicate comemorării unor bătălii din Războiul de Independenţă, pe motiv că generaţiile viitoare - aşa cum şi le închipuia sau le croia în imaginaţia lui - le vor interpreta ca pe nişte "monumente ale barbarismului şi ale spiritului anticreştin din zilele noastre".

Asemenea expresii constituiau însă exacerbări ale spiritului biblic şi erau profund nerealiste, întrucât era greu de imaginat că un american, cu biblia sau cu scriptura în mână, cu învăţăturile şi perceptele lor, putea să-l convingă pe Regele şi pe miniştrii sau parlamentarii de la Londra să-i acorde paşnic şi în spiritul învăţăturii lui Iisus libertatea şi independenţa de stat şi deci Războiul de Independenţă a fost mai mult decât necesar, iar Ladd l-a calificat greşit ca manifestare a "barbarismului şi a spiritului anticreştin". Lumea materială era dirijată şi depindea de interese reale şi de legi ce determinau din adâncuri mersul evenimentelor şi libertatea indivizilor şi naţiunilor asuprite dar pregătite pentru jertfă şi independenţă, ce trebuia obţinută prin insurecţii şi războaie juste şi îndreptăţite, care nu

puteau fi condamnate posterior, nici prin percepte biblice, de care nu ţineau şi n-au ţinut cont nici oprimatorii şi asupritorii de toate soiurile din toate timpurile şi de oriunde.

În fond era greu de crezut că polonezul, românul, finlandezul, balticii, slavii de orice confesiune, negrii din S.U.A. puteau deveni liberi, vreodată, faţă de ruşi, austrieci, germani, unguri, plantatorii din Sud, dacă ar fi stat mereu cu biblia şi cu frunzele de măslin ale lui Bullit sau ale altora în mână şi fără să recurgă la arme, insurecţii şi războaie. Însă, tocmai prin luptele şi jertfele celor mulţi, asupriţi şi umiliţi, se croia - chiar dacă prin mijloace nebiblice, nepaşnice şi renunţând la a întoarce şi celălalt obraz pentru a fi lovit din nou, la infinit, sau de a arunca cu pâine după cel ce dă în tine cu bolovani - o lume care să corespundă mai bine învăţăturii creştine, că oamenii (şi naţiunile pe care le formează), ca fiind creaturi ale lui Dumnezeu, făcuţi după chipul şi asemănarea lui, trebuiau să fie egali unii cu alţii, să se iubească unii pe alţii, lucru ce nu se putea realiza decât dacă erau toţi liberi şi aceasta indiferent de rasă sau de naţionalitate. Indiferent de unele inadvertenţe şi contradicţii dintre soluţiile ideale şi reale sau lucrative, sesizabile între gândirea lui Ladd şi societatea în mijlocul căreia se mişca şi evolua liber şi independent ca individ, el a lăsat un mesaj cu adevărat mare pentru posteritate pe plan global, mesaj ce tinde spre realizarea dorinţei lui ca "religia, virtutea şi cunoaşterea vor trebui să domnească" şi să conducă lumea şi că Imperiul Păcii urma să fie stabilit. Ladd a propus în lucrările sale, ale

căror principii s-au răpândit şi în Europa, înfiinţarea unui "Congres al Naţiunilor" civilizate şi creştine, care să găsească soluţii şi să elaboreze cu stricteţe şi pe bază de agrement principiile unor legi internaţionale, care să ducă la un tratat mutual şi să stabilească planuri concrete pentru salvgardarea păcii şi ameliorarea condiţiei umane. Ladd dorea ca pe lângă Congres să funcţioneze o Curte de Justiţie a Naţiunilor, formată însă numai din cei mai competenţi şi mai abili civili ai acestor naţiuni, menită să arbitreze, să judece şi să prevină conflictele dintre state şi prin aceste modalităţi şi abilităţi diplomatice şi juridice, să fie capabilă să evite războaiele. Ladd a interpretat Congresul ca o putere mondială legislativă, Curtea ca putere judiciară iar funcţiile executive le lăsa pe seama unei nebuloase opinii publice, definită de el în mod poetic ca pe "o regină a lumii", fapt ce denotă totuşi că "Apsotolul Păcii" punea accent şi pe consimţământul general al popoarelor pentru înfiinţarea şi funcţionarea acestor instituţii internaţionale.

Am reconstituit în linii mari şi căutările şi soluţiile neconcordante sau chiar contradictorii din gândirea americană ce viza organizarea instituţională şi controlată a vieţii internaţioanle doar pentru a sublinia că aceeaşi diversitate de soluţii şi de propuneri se regăseau şi în prospectarea europeană a modalităţilor de făurire a Federaţiei continentale şi a organismelor ei comune. Congresul de la Paris, din 1849, nu dezbate în mod serios cum să se procedeze la obiect şi la concret pentru întrunirea Congresului Naţiunilor, dar recomandă

teoretic amicilor păcii din diferite state să pregătească opiniile publice în vederea formării lui. Mai mult, organizatorii Congresului au găsit de cuviinţă să se abţină de la comentarii asupra evenimentelor politice ale momentului, probabil pentru a evita complicaţiile pe care le credeau inutile sau dăunătoare scopurilor pe care şi le propuneau să le atingă în viitor. Pacifiştii anglo-saxoni religioşi nu doresc să se discute plenar şi direct despre metodele de răspândire generală a liberului- schimb în lume, pe motiv că această acţiune va provoca reacţiile şi diatribele partizanilor protecţionismului economic, ceea ce a însemnat că atitudinea lor nu s-a coroborat cu economiştii şi partizanii comerţului liber global, deşi ambele orientări propagau ideea Congresului Naţiunilor. Dar nici economiştii, industriaşii şi oamenii de afaceri interesaţi pe sub mână sau tacit de comerţul cu arme n-au susţinut principiile dezarmării, ceea ce a demonstrat că cele mai frumoase idei sau propuneri nu sunt susţinute dacă impedimentează anumite interese concrete şi discrete ale unor cercuri economice. Adepţii lui Mazzini i-au atacat în presa pe "pseudofilantropii" care doresc şi fac propagandă pentru stabilirea unei Confederaţii europene înainte ca regimurile monarhice să fie distruse şi naţiunile să se emancipeze şi să fie libere.

S-a afirmat, nu rareori, că exagerările sau exasperările provocate de naţionalismele diferite, declanşate în secolul trecut, au fost de natură să-i descurajeze pe cei ce au visat la o colaborare liberă între popoarele considerate sau interpretate ca "fraţi" şi, prin ea, să

făurească Federaţia sau Europa Unită. Afirmaţia poate fi adevărată dacă se referă la exacerbările sau exagerările comise de naţiuni după eliberarea şi făurirea unităţilor politice de stat, deoarece popoarele care erau doar în curs sau în drum pentru obţinerea libertăţii n-aveau cum să fie calme sau liniştite şi nici nu puteau să nu fie exasperate. Dar acest lucru n-a însemnat că aceste naţiuni nu doreau sau n-au acţionat pentru realizarea unei Europe Unite întregi sau pe etape pe baze fraterne, federale şi egale. Naţiunile negermane şi nemaghiare din Monarhia habsburgică n-au fost cu nimic mai puţin "europene", când au promovat federalizarea ei şi prin acest sistem au propus atât stabilirea unor contacte frăţeşti între germani, unguri, români şi slavi, inclusiv includerea în acest sistem protector de tip elveţian a conaţionalilor din zonele limitrofe pentru a-i proteja de ruşi sau de prusaci. Concomitent, au oferit un model de organizare federativă şi pentru ceilalţi europeni de la estul şi vestul lor, model sau mesaj care a fost, de fapt, receptat şi apreciat şi în Europa Occidentală sau mai precis de acele cercuri ce erau interesate în reorganizarea, modernizarea şi întărirea întregului continent pe baza democraţiei şi a păcii.

Uneori ideea făuririi Statelor Unite ale Europei era însoţită de aplicarea modelului american întruchipat în Statele Unite ale Americii formate şi ele din diverse naţionalităţi, etnii şi confesiuni şi intelectualii de marcă ai vremii intuiau că spiritul comunitar european începea să prindă viaţă şi să circule în multe medii şi dacă există o

Americă, o Asie, o Africă, era normal - spuneau ei - ca Europa să nu fie decât o "singură naţiune", desigur nu în sens lingvistic, ci tot ca o comunitate de interese, instituţii şi atitudini. În "Republica Literaţilor", deci a filosofilor, romanticilor şi a celor mai cultivate şi mai docte cercuri intelectuale, trebuia să domenască spiritul european care după părerea Doamnei de Staël a supravieţuit în timpurile moderne şi prin cosmopolitism ce nu a putut fi distrus nici de furtunile Revoluţiei nici de cele ale Imperiului. Romanticii germani se gândesc şi reflectează şi ei asupra unei Europe Unite, ce trebuia făurită în epoca lor sau într-un viitor apropiat, chiar dacă pleacă de la nostalgia trecutului legată de unitatea creştinătăţii medievale. Ei n-au despărţit ideea europeană de naţiunea germană şi de interesele ei cele mai mari şi mai arzătoare. De pildă, Herder, filosoful precursor al romanticilor, vrea şi el o Europă a naţiunilor, dorinţă care este clar exprimată şi susţinută de Novalis, Friedrich von Schlegel care, între 1803-1805, tipăreşte revista "Europa" şi Schelling. Italienii gândesc în aceeaşi parametrii iar Carlo Cattaneo, istoric şi filosof, dar şi revoluţionar practician, pledează pentru o Federaţie Europeană care să conserve însă şi să respecte naţiunile ce o compun, în pofida faptului că el însuşi nu respectă deloc Dinastia unificatoare de Savoia şi pe marele prim-ministru, iniţiator şi parţial făuritor al Italiei naţionale, care a fost Camillo Benso di Cavour. Oricum, chiar dacă a fost un republican convins, Cattaneo, ca simplu cetăţean sau individ, n-a putut decât

să se bucure de fazele unificării naţionale a Italiei, de transformarea Istoriei

Italiene în Istoria Italiei în sens de stat naţional modern şi unitar, chiar dacă acest stat s-a realizat sub formă monarhică. Protestul republicanului Cattaneo s-a limitat doar la gestul de a refuza să-şi pună candidatura pentru alegerea de deputaţi pentru Parlament, pe motiv - aşa cum am văzut - că nu depune jurământ în faţa Regelui.

Faţă de importanţa înregistrată de procesul făuririi Italiei naţionale, gestul lui Cattaneo poate părea un simpu moft, dar dacă privim lucrurile prin perspectiva convingerilor lui republicane profunde, trebuie să respectăm tăria şi continuitatea principiilor sale, dar să subliniem şi faptul că regimul monarhic parlamentar italian fiind democratic a asigurat şi libertatea de exprimare individuală, chiar dacă era întrucâtva ireverenţioasă la adresa şefului statului. La fel William Ladd şi Elihu Burrit au avut asigurată, prin constituţia americană, siguranţa sau securitatea individuală, libertatea de exprimare personală asupra tuturor aspectelor politice şi sociale şi autorităţile nu i-au urmărit şi nici nu i-au reprimat, chiar dacă au dovedit puţin respect sau au adoptat rezerve faţă de Războaiele de Independenţă şi cel dintre Nord şi Sud.

Dacă am face o comparaţie absolut retorică sau am efectua un mic experiment "istoric" de laborator, în tunelul timpului şi în spaţiu şi dacă Moira i-ar fi programat sau i-ar fi propulsat pe Cattaneo, Ladd şi Burrit să trăiască în secolul al XX-lea sub regimurile lui Stalin şi Hitler,

am putea afirma că este mai mult ca sigur că orice "mofturi" de acest gen ar fi fost reprimate prompt şi n-ar fi fost exclus ca autorii lor să-şi fi încheiat zilele în faţa unor plutoane de execuţie sau în gulaguri. Chiar dacă această comparaţie retorică pare nelalocul ei pentru o judecată rece sau lucidă a fenomenelor ce se crează, sunt generate şi se grupează în timp potrivit unor cauze şi condiţii obiective specifice, noi am făcut totuşi experimentul exclusiv din dorinţa de a sublinia că cele mai crunte regimuri din istoria umanităţii, distrugând libertatea degândire şi de exprimare a omului, au dezeuropenizat, au tiranizat şi au desfigurat de fapt Europa şi substanţa ei, fenomen asupra căruia vom reveni în perspectiva reconstituirii evoluţiei ideii europene şi a eforturilor depuse pentru întruparea, materializarea şi aplicarea ei în practică.

De asemenea, am dori să insităm asupra faptului că secolul al XIX-lea, încheiat într-un fel de Anul 1918, a fost prin excelenţă secolul în care, nu numai că proprietatea, ca bază a tuturor libertăţilor, era sfântă şi inviolabilă în limitele legilor şi a constituţiilor vremii, dar a constituit şi epoca împroprietăririi progresive a zeci de milioane de ţărani din Europa Centrală şi Răsăriteană între 1848-1921. Dacă ne gândim că regimul bolşevic roşu de la Moscova stalinistă a deposedat de pământ zeci de milioane de ţărani după 1929 - fără să mai amintim că a provocat moartea multora dintre ei -, fenomen repetat în perioada postbelică în statele staliniste din "brâul" protector al U.R.S.S.-ului, transformându-i, alături şi împreună cu ceilalţi

deposedaţi, naţionalizaţi şi expropriaţi din toate mediile, în "sclavi" conteporani ai zilelor noastre, realizăm că şi din acest punct de vedere dictaturile comuniste au desfigurat şi au golit acest spaţiu european de substanţa şi conţinutul ei creştin şi democrat sau altfel spus de europenismul adevărat şi de valorile lui intrinsece care au supravieţuit însă în Europa Occidentală tot printr-o strânsă colaborare şi conlucrare euro-atlantică după 1948-1949. Păstrând schema convenţională şi cronologică potrivit căreia Anul 1918 încheie istoria modernă şi deschide istoria contemporană şi considerând din această perspectivă că istoria contemporană este "fiica" celei moderne, provine sau derivă din ea, atunci putem afirma, fără o marjă prea mare de eroare, dar cu o îndreptăţită oroare că, cel puţin în spaţiul central-răsăritean european colorat în roşu de Moscova, această istorie contemporană a fost într-un fel, dacă nu o "fiică" depravată, o "nepoată" viciată păgână şi dezumanizantă care a bântuit, a chinuit şi a aruncat în frecvente convulsii viaţa, proprietatea, existenţa şi conştiinţa a sute de milioane de europeni, atât pe plan juridic, individual sau cetăţenesc, pe plan naţional, cât şi pe terenul libertăţii de organizare şi de exprimare liberă privind evoluţia societătii şi a vieţii în general. În pofida acestei realităţi triste, dar astăzi trecute şi revolute, Europa a fost capabilă să-şi revină, să-şi revitalizeze trăsăturile şi valorile fundamentale, tocmai prin sinteza realizată de factorii, forţele şi capacităţile ei ce au activat în secolele al XIX-lea şi al XX- lea, prin coroborarea, colaborarea subterană sau pe faţă şi armonizarea tuturor

elementelor, sistemelor de gândire şi de acţiune politică, economică, instituţională, de mare valoare şi de largă deschidere, printre care, de o deosebită importanţă s-a dovedit a fi supravieţuirea ideii europene de-a lungul întregii perioade şi materializarea ei parţială şi pe etape după 1949. Ideea europeană este un ciclu lung al istoriei care-şi urmăreşte destinul şi-şi caută împlinirea.

În acest sens al dăinuirii sau al supravieţuirii, al continuităţii ideii europene în timp şi spaţiu, am dori să repetăm că principiul naţionalităţilor şi cei mai remarcabili şi mai prestigioşi teoreticieni şi practicieni, deci aceia ce l-au promovat şi l-au aplicat, n-au fost adversarii ci prietenii Europei Unite, chiar dacă n-au putut găsi soluţiile, modalităţile, pentru a trece la acţiuni concrete şi nici nu au intuit întotdeauna formele şi instituţiile care să-i dea viaţă. Însă Giuseppe Mazzini a asociat clar şi deschis Italia unită într-o Europă Unită, structurată pe baza egalităţii între naţiuni şi, mai mult, el contrapune "Sfânta Alianţă a Popoarelor" - a cărei viziune o conturează în cartea sa cu acelaşi titlu - unei alte Sfinte Alianţe, mai vechi, bazată pe legitimismul monarhic, de care Europa nu mai avea însă nevoie şi care constituia o piedică în calea armonizării şi democratizării geografiei ei politice. În concepţia lui Mazzini, care a influenţat multe mentalităţi, gândiri şi acţiuni concrete europene de diverse naţionalităţi şi confesiuni, "Italia Tânără" era dorită ca membră a "Europei Tinere", la care erau invitate şi aşteptate cu drag să adere "Germania Tânără", "Polonia Tânără" şi alte naţiuni întinerite şi

revigorate în statele lor libere şi unitare, egale între ele şi sudate pe plan continental. Tocmai această sudură europeană era menită să compenseze, să diminueze şi, în ultimă instanţă, să înlăture exagerările, exacerbările şi relele ce decurgeau din acestea provocate de pasiunile şi exagerările spiritului naţional pe care - fără îndoială - le-au intuit gânditorii europeni de valoare şi au dorit să le prevină. În fond, ei au crezut sincer că, odată ce popoarele vor deveni libere, ele vor fi şi vor deveni mai bune, vor fi animate de sentimente fraterne şi de solidaritate, fapt ce confirmă teza sau ipoteza că principiul naţionalităţilor n-a acţionat în perspectiva desfăşurării şi a realizării destinelor lui pentru stingerea flăcării pasiunii pentru Europa Unită, ci pentru aprinderea şi dăinuirea ei până la împlinire.

Dintre francezi, Béranger, cu mult înainte de Mazzini, lansează un apel către francezi, englezi, belgieni, germani şi ruşi şi alte popoare, îndemându-i să-şi dea mâna şi să formeze aceeaşi "Sfântă Alianţă a Popoarelor", Buchez vrea şi el o Federaţie Europeană şi editează ziarul "Europeanul", Considérant consideră că Franţa ar fi chemată să iniţieze făurirea ei iar Victor Hugo a lansat geniala idee a sintezei euro-atlantice ca forţă providenţială a promovării democraţiei, păcii şi progresului mondial, precedată însă de propunerea realizării aceleaşi Federaţii Europene. El credea că va veni o zi când francezii, ruşii, englezii, germanii şi toate celelalte naţiuni ale continentului, fără să-şi piardă individualitatea şi calităţile distincte, se vor suda într-o unitate superioară şi vor realiza fraternitatea europeană. Chiar

Napoleon a crezut că, după căderea lui şi a sistemului său, numai o confederaţie sau o aglomerare a naţiunilor mari va putea menţine echilibrul şi recomanda ca marea familie europeană să se organizeze după model american sau după cel al ligilor greceşti din antichitate. Ideea europeană a circulat atât de intens în societatea franceză încât se pare că Balzac, în operele sale, face aluzie la Buchez - pe care-l invocă sub alt nume - şi îl descrie cu simpatie ca pe un republican de valoare sau de înaltă ţinută, care visează la federalizarea Europei şi a făcut mult pentru mişcarea morală saint-simonistă. În timpul războiului franco-prusac, Renan pledează pentru un Congres al Statelor Unite ale Europei care să judece naţiunile, să fie impunător, să corecteze principiul naţionalităţilor prin principiul federativ. Respectă şi el naţiunile pe care le consideră importante dar nu nemuritoare şi crede că vor fi înlocuiţi într-o perspectivă lungă şi îndepărtată de confederaţia europeană. În 1870-1871 Renan a dorit ca pacea să nu fie semnată între Prusia victorioasă şi Franţa învinsă, preferând să fie opera unui for european, desigur, în speranţa că se va evita astfel peirderea Alsaciei şi a Lorenei. Interesant că unii intelectuali români din Transilvania, intuind că o victorie prusacă va întări regimurile mai dure din Europa, cer şi ei ca anexiunea Alsaciei şi Lorenei de către Berlin să fie împiedicată deoarece se făcea fără asentimentul populaţiei de aici. Tot ei şi-au exprimat bucuria pentru mutarea Parlamentului şi a Guvernului Regal al Italiei la Roma, dovedind un spirit de solidaritate între strănepoţii daco-romanilor,

galo- romanilor şi ai romanilor centrali pe baza noului principiu al naţionalităţilor, aflat în plină mişcare în Europa. Dar unele cercuri ecleziastice Unite din Transilvania sau solidarizat cu şeful lor spiritual suprem, Papa, protestând împotriva desfiinţării statului său laic prin includerea lui în Regat.

Prodhon, care, în 1849, a subestimat şi a luat în derâdere tot Congresul Amicilor Păcii de la Paris, îşi schimbă atitudinea şi, în cartea sa intitulată "Despre principiul federativ", pledează şi el pentru o Federaţie Europeană şi-şi exprimă toată admiraţia şi simpatia faţă de principiul federalizării în general, care este un contract politic încheiat între unităţile autonome largi: familii, grupe de familii, comune, grupe de comune, state. Acestea se obligă reciproc şi în mod egal unele faţă de altele, pentru a ceda unele competenţe şi prerogative particulare care să aparţină exclusiv Delegaţiilor Federaţiei Europene. Sistemul conceput de Proudhon trebuia să fie dintr-o dată şi mutual şi federativ şi să nege orice ierahie sau centralism de tip administrativ sau guvernamental. Fiind un adversar fanatic al sistemelor autorităţilor centralizate de tipul Bisericii Romane sau al unor state, Porudhon nu vede şi nu acceptă rolul statelor-naţiuni în formarea viitoarei Federaţii. Este sceptic faţă de ideea confederaţiei universale pe care o consideră contradictorie şi crede că Europa ar fi prea mare pentru o confederaţie unică. El o vede, totuşi, sub o nebuloasă "confederaţie a confederaţiilor", poate tocmai pentru a evita să vorbească de state centralizate şi unitare pe care le detesta. Într-o epocă de formare şi de

afirmare a statelor naţionale unitare - care în Occident existau de secole - Poudhon este foarte confuz şi propune soluţii de-a dreptul năstruşnice şi anume restabilirea confederaţiilor italiene, greceşti, batave, scandinave, danubiene, care vor duce la descentralizarea marilor state, dezarmarea generală şi la libertatea tuturor naţiunilor. Proudhon obişnuia să spună că sau secolul al XX-lea va deschide era federaţiilor sau omenirea va reîncepe sau va intra într-un purgatoriu de o mie de ani. În pofida erorilor sale anarho-socialiste, Proudhon a rămas în posteritate ca un crainic al întemeierii Europei Unite prin legături federale.

În timp ce Proudhon dispreţuieşte statele şi evită chiar să folosească prea des noţiunea în proiectele sale federaliste, juristul Bluntschli este mai cuminte, mai realist şi, în lucrarea sa "Organizarea unei societăţi a statelor europene" întrevede că, fără statele naţionale ca părţi componente, nu există şanse pentru o organizare unitară a Europei. El pleacă prudent de la exemplul Elveţiei, naţiune neunitară, dar a cărei naţionalitate (sau cetăţenie) elveţiană posedă într-un grad înalt un caracter internaţional. Acest caracter internaţional a devenit pentru Elveţia un "principiu vital". Bluntschli nu transpune automat sistemul federal elvetic pentru ceea ce numeşte el "naţiunea europeană". Este convins că statele europene au capacitatea şi abilitatea de a colabora pentru rezolvarea unor probleme sau interese comune, dar naţiunile nu vor renunţa nici la guvernele nici la armatele proprii, nu vor accepta deasupra lor vreun monarh universal sau un

parlament unic. Având această viziune a realităţii epocii sale, Bluntschli pledează pentru o Uniune de State suverane, dar care să fie înzestrată cu un Consiliu Federal unde să fie reprezentate aceste state iar acest for să constituie un fel de autoritate supremă şi necontestată, deci unică în ultimă instanţă, în toate acţiunile menite să menţină pacea şi pentru toate problemele esenţiale din domeniul politicii europene. În cazuri mai deosebite sau mai dificile, popoarele urmau să-şi aleagă direct şi un Senat, care să le reprezinte şi pe ele şi, împreună cu Consiliul Federal, să participe la luarea deciziilor. Însă aplicarea tuturor deciziilor urma să depindă - în concepţia acestui jurist - de o colaborare dintre guverne şi popoare, probabil pe baza unui agrement sau consimţământ.

Însuşi Bluntschli afirmă că proiectul său nu este sclipitor, este moderat şi modest, dar, tocmai din acest motiv, va fi mai realizabil şi mai eficace decât programele precedente de făurire a Europei Unite. Este interesant faptul că Bluntschli acordă un rol important popoarelor şi consultării voinţei lor în aplicarea, împreună cu guvernele, a deciziilor luate de Consiliul Federal şi, în unele cazuri, de acesta şi Senat. În fond, s-a afirmat în mod obiectiv - credem noi - că acest jurist realist şi prudent a făcut o cercetare cu totul specială şi remarcabilă pentru a găsi soluţii şi a pune în lucrare programele de făurire a instituţiilor europene menţionate, prin ceea ce credea el că era posibil, acceptabil şi realizabil în funcţie de structurile politice ale Europei zilelor sale. Practic vorbind, Bluntschli a întrevăzut în linii mari

modalităţile de organizare internaţională, nu întru totul specializată în mod clar, dar care a propus respectarea cooperării şi menajarea suveranităţii statelor şi naţiunilor.

Nu rareori sub paravanul propagandei pentru Europa Unită şi pentru pace se ducea o luptă concretă şi cu obiective immediate pentru răsturnarea unor regimuri politice din Europa considerate ca obstacole serioase pentru democraţia şi pacea continentului. Acesta a fost cazul republicanilor democraţi din mai multe ţări, dar, îndeosebi din Franţa. Ei propun convocarea unui nou Congres al Amicilor Păcii, iniţiativa pornind de la un Comitet de la Paris al cărui nucleu era format din şefii opoziţiei republicane din Corpul Legislativ al Franţei şi din Victor Hugo. Desigur, marele poet n-a renunţat la ideea Federaţiei Europene, dar era angajat plenar şi la zi mai mult în lupta contra politicii regimului imperial în interior şi al celei agresive în exterior. Iniţiativa este bine primită în Elveţia, prin intermediul Secţiei de Ştiinţe Morale a Institutului din Geneva şi în lumea germană prin ziaristul Eduard Loewenthal, fondatorul "Ligii pentru Uniunea Europeană" de la Dresda. Liantul lor ideologic şi politic a fost de fapt ura comună contra militarismelor napoleoniene sau prusace, a politicii lor imperialiste şi de intimidare, dar şi convingerea sau credinţa că pacea ar putea fi asigurată prin înlăturarea din Europa a unor oameni de stat de tip Napoleon al III-lea şi Otto von Bismarck şi prin instaurarea unor regimuri republicane fraterne.

Deci, în viziunea lor, premisa premiselor sau condiţia condiţiilor pentru făurirea Europei Unite era înlăturarea "regimurilor despotice" şi instaurarea regimurilor republicane considerate de ei singurele democratice, deşi aveau sub ochii lor regimurile monarhice britanic - cel mai vechi şi de fapt "tatăl" sau profesorul democraţiei europene în general -, suedez, danez, belgian, olandez, despre care nu se putea afirma în nici un caz că n-ar fi democratice sau n-ar fi pus în aplicare, cu rezultate notabile, principiul separării puterilor legislative, executive şi judecătoreşti, combinându-l însă cu factorul de permanenţă şi de arbitraj oferit de monarhia constituţională. Dacă ne-am permis ca în acest "eseu" istoric să facem scurte experimente istorice, "de laborator", să ne plimbăm în tunelele timpului în secolele al XIX-lea şi al XX-lea pentru a le surprinde continuităţile şi discontinuităţile, am putea să facem şi o mică "glumă" istorică şi să afirmăm, fără teama de a greşi prea mult, că dacă Hugo şi contemporanii lui democraţi şi republicani ar fi cunoscut regimurile lui Hitler şi Stalin, ar fi ajuns la concluzia că regimurile lui Napoleon al III-lea şi al lui Bismarck erau nişte miei blânzi şi nevinovaţi în comparaţie cu ele sau, mai precis, n-ar fi avut prea multe şanse sau prea mult timp să filosofeze asupra fenomenelor politice, n-ar fi tras nici un fel de concluzii, întrucât trăgeau naziştii şi comuniştii cu gloanţe în ei sau, în cel mai bun caz, putrezeau în lagăre de exterminare şi în gulaguri.

În mai 1867, la Congresul Amicilor Păcii de la Geneva, unde s-au întrunit 6.000 de participanţi - printre care erau nu numai republicani

democraţi, dar şi socialişti - discuţiile au fost alambicate, contradictorii, masonii au propus rezoluţii contra Bisericii Catolice Romane, socialiştii modificări în organziarea socială, dar propunerile lor au fost neutralizate. Congresul hotărăşte înfiinţarea "Ligii pentru Pace şi Libertate"; pentru a impune pacea se recomandă constituirea unei Federaţii a Popoarelor din Europa după modelul Statelor Unite ale Americii şi se editează publicaţia "Statele Unite ale Europei" care să convingă opinia publică despre utilitatea ei în vederea salvgardării păcii şi democraţiei pe continent. Congresul a avut în vedere şi modelul elveţian pe care l-a recomandat alături de cel american pentru fondarea Federaţiei. Dar republicanii democraţi au subliniat că în această Federaţie vor avea acces doar popoarele libere, deci cele ce au drept de vot universal, regim politic pe baza separării puterilor în state, unde popoarele consimt prin adunările legislative la plata impozitelor şi au deplină libertate a presei şi a reuniunilor. Aceste condiţii şi viziuni asupra creării viitoarei Europe demostrează că Congresul s-a preocupat de fapt mai mult de propaganda contra vechilor sisteme de stat considerate reacţionare şi periculoase şi pentru instituirea unor regimuri republicane şi democrate ca o premisă a acesteia. În practică însă, propunerile erau restrictive deoarece, aşa cum am afirmat anterior, în Europa existau şi funcţionau regimuri monarhice parlamentare în beneficiul democraţiei şi capabile să facă parte şi să acţioneze
cu succes în cadrele viitoarei Federaţii.
j

Pledoariile pentru un Parlament European au continuat prin francezul Pardieu, care îl recomandă în "Principiile Ştiinţei Politice" iar englezul John Seeley vrea să fie mai concret şi propune un guvern federal şi o armată federală dorită şi de socialistul olandez Domela Nieuwenhuis. Foştii furierişti, deveniţi mari industriaşi spre sfârşitul secolului al XIX-lea, se gândesc şi la bătrâneţe la o Federaţie Europeană ca şi garantă a păcii, însă neagă dreptul la armate proprii ale statelor - cu excepţia trupelor de poliţie şi jandarmerie care să apere ordinea internă - pledând pentru ca naţiunile să remită armatei europene comune grija de a le asigura securitatea. Asemenea raţionament devenea public în 1883 şi provenea de la J.B. André Godin care propune şi un Congres Permanent, for ce trebuia să elaboreze un Cod de Drept Internaţional şi să organizeze judecăţile arbitrale ale diferendelor survenite între state. Fiind şi un mare industriaş, André Godin dorea ca acest Congres să conducă şi să dirijeze marile lucrări de utilitate generală în Europa. Alţi autori şi gânditori europeni publică şi recomandă "Tribunalul Internaţional", carte în care Kamarovsky fundamentează juridic arbitrajul ce trebuia aplicat de Tribunal, dar vede instituţia pusă sub controlul unei Adunări care să promulge legile itnernaţionale şi să rezolve problemele de politică majoră sau înaltă şi de interes general.

În 1891 renaşte tradiţia Congreselor Internaţionale prin cel întrunit la Roma unde aderenţii Societăţilor pentru Pace sunt invitaţi să-şi concentreze propaganda şi atenţia pentru instituirea Statelor

Unite ale Europei şi a unui Congres Permanent al Naţiunilor care să soluţioneze orice problemă internaţională pe calea legii şi nu prin forţă. Congresul Ştiinţelor Politice de la Paris, din 1900, reiterează problema înfiinţării "Statelor Unite ale Europei". S-a afirmat că la începutul secolului al XX-lea modernizarea şi rapiditatea de mişcare asigurată de mijloacele de comunicare, eforturile de organizare ale social- democraţilor şi mesajele de pace transmise de Congresele lor, solidaritatea statelor europene ce-şi extind influenţele spre alte continente, au constituit factori ce au întărit ideea unităţii lor şi a pătruns în cercuri mai largi decât cele elitiste.

Fără îndoială că toţi socialiştii şi social-democraţii care în perioada postbelică au contribuit la înfiinţarea şi buna funcţionare a Europei Unite de astăzi şi-au avut rădăcinile proprii în saint-simonişti, furierişti şi socialiştii de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui următor.

După cum am văzut şi am apreciat, evoluţia gândirii europene spre instituţionalizarea unei unităţi în diferite forme şi structuri n-a neglijat nici raporturile dintre anumiţi factori ce puteau facilita sau accelera făurirea Europei Unite. Cei mai mulţi au preferat să existe iniţial sau o identitate sau o analogie şi o armonizare a regimurilor politice care combiante cu sentimentul solidarităţii europene ar conduce la atingerea scopului propus. Saint-Simon îl vede realizat fără dificultăţi şi repede după ce toate naţiunile vor trăi sub regimuri parlamentare, Giuseppe Mazzini concepe o Federaţie formată din

popoare libere şi între naţiuni emancipate iar Luigi Andrea Mazzini precizează şi el că statele asociate trebuiau să posede regimuri politice apropiate ca structură şi substanţă sau analoage, formulă agreată şi propagată şi de Carlo Cattaneo. Congresul General pe care-l dorea francezul Constantin Pecqueur era de neconceput în concepţia lui fără ca naţiunile ce-şi vor alege deputaţii pentru acest for să-şi fi constituit acasă guverne reprezentative. Însă economiştii nu se prea interesau de regimurile politice la ei prevalând interesele industriale, bancare, sau comerciale, ca factori importanţi în procesul făuririi Europei Unite. Alţii ca, de pildă, englezul Sir Max Wächter, propun ca fază incipientă sau premergătoare Federaţiei, înfiinţarea unei "Ligi a Unităţii Europene" al cărei proiect îl prezintă în 1909 regelui Eduard al VII-lea. Asentimentul opiniei publice ca şi a popoarelor, a fost şi el invocat de mulţi gânditori ca factor favorizant pentru materializarea ideii de Federaţie şi unii au crezut sincer şi cu convingere că pe baza "amprentelor" rămase de la Imperiul Roman şi prin influenţa Bisericii catolice romane, care este prin excelenţă şi prin vocaţie universală, între popoarele europene există de facto o puternică unitate morală şi intelectuală care va da roade mai devreme sau mai târziu şi va conduce la împlinirea şi la funcţionarea concretă în viaţa şi organizarea continentului a marelui ideal.

Era clar că identitatea regimurilor politice sau armonizarea lor pe bazele democraţiei iar aceasta coroborată cu puterea sentimentelor de solidaritate europeană conduce logic la excluderea

Rusiei din federaţie atâta timp cât ea rămânea un mare imperiu cuceritor şi un centru imens şi periculos al autocraţiei
iar masele ruseţi nu dovedeau cu nimic nici un fel desolidaritate cu celelalte
j
popoare europene mai mari sau mai mici, ci erau închise pentru sau în ele însele. Trebuie să precizăm însă că gradul de incultură generalizată şi adâncă a acestor mase ţărăneşti în general, a explicat în acele condiţii imposibilitatea exprimării unor sentimente de soldiaritate de asemenea deschidere şi profunzime şi a dovedit că ele n-aveau cum să privească conştient mai departe de pragul casei - sau stepelor - lor. Excluzând Rusia din "Europa Tânără", Mazzini îi doreşte însă pe slavii neruşi incluşi într-o Confederaţie care să-i concentreze astfel încât să constituie o barieră între lumea occidentală şi Rusia. Europeanul şi italianul revoluţionar Mazzini a fost îndreptăţit să-i disocieze pe slavii neruşi de Rusia autocrată şi agresivă, din moment ce prinţul polonez Adam Czartoryski, marele istoric şi patriot ceh Frantisek Palacky şi toţi adepţii lor au dorit să-şi protejeze naţiunile de pericolul moscovit aşa cum mamele îşi fereau copiii de foc.

Chiar dacă în vremea şi în condiţiile în care şi-a trăit tinereţea, prinţul Czartoryski a fost ministru al ţarului Alexandru I şi a sperat că Rusia lui Speranski, reformată şi liberalizată, va respecta, va proteja sau va deveni o mamă iubitoare şi protectoare a naţiunilor mici şi mijlocii din jurul ei, după 1825 a realizat repede că a agreşit, că "maica" Rusie a fost dintotdeauna şi va fi întotdeauna maştera şi

asupritoarea lor iar noţiunea de ţar "liberal" nu era altceva decât un fel de anus contra naturii. Tocmai din acet motiv marele spirit polonez şi european care a fost prinţul Czartoryski s-a bazat pe patria lui din exil, Franţa, combinată cu Anglia, văzând în cele două state democratice aliate un nucleu puternic şi sănătos în jurul căruia se putea realiza marele plan al lui Henri IV - de fapt al lui Sully - al creării unei Europe Unite şi paşnice în condiţii cu totul noi şi deosebite. Deci şi în concepţia acestui prinţ slav catolic democraţia şi Europa Unită făceau casă bună una cu alta iar autocraţiile, regatele şi imperiile cuceritoare şi anexioniste urmau să fie exlcuse din ea. Pentru a ţine şi a susţine mereu vie flacăra speranţei reînvierii statului într-o Europă democrată, Czartoryski obişnuia să le spună mereu necăjiţilor şi disperaţilor săi compatrioţi că Polonia n-a murit, Polonia doar doarme. Cehii, croaţii, slovenii şi românii concepeau Monarhia habsburgică "elvetizată", atât ca o barieră contra Rusiei, cât şi contra Prusiei. Spre deosebire de Mazzini şi de tinerele state naţionale ca părţi componente ale Europei Tinere şi Unite, asa cum o vedea şi o dorea, francezul Littre era pentru includerea slavilor catolici, dar excludea din ea pe slavii ortodocşi, pe care, probabil, îi bănuia, dar nu întotdeauna şi în toate cazurile în mod îndreptăţit, de sentimente filoruse. Garaşanin, prim-ministrul Serbiei, a emancipat la un moment dar Serbia de influenţa atotputernică a Rusiei ortodoxe ca şi el contrabalansând-o cu relaţiile mai strânse dintre Belgrad şi puterile occidentale. Gânditorii pacifişti şi economiştii din lumea anglo-saxonă

a timpului nu împărţăşesc asemenea temeri şi restricţii iar americanul Elihu Burrit afirmă dea dreptul că, dacă europenii vor o Europă Unită în Congresul Naţiunilor, trebuiau să fie prezenţi şi deputaţii trimişi de statele nedemocrate, deci cu regimuri nereprezentative şi autocratice.

Asemenea concepţii nu sunt însă agreate de cei mai mulţi democraţi europeni, care, în Congresul de la Geneva din 1867, reiterează ideea excluderii Rusiei din Federaţie prin vocea lui Michel Chevalier. Acesta precizează că Imperiul rus, prin imensitatea sa, este destinat să formeze în mod nedefinit o unitate pentru sau prin el însuşi. Câteva decenii mai târziu, un alt francez, Anatole Leroy-Beaulieu, raportor general la Congresul de Ştiinţe Politice de la Paris, reafirmă prezumţia că Rusia nu-şi va putea găsi locul printre "veritabilele State Unite ale Europei", din aceleaşi două motive invocate de predecesori şi anume nu este solidară cu ele pe planul psihologiei mulţimilor sau colectivă şi conservă un regim autocratic. Leroy-Beaulieu îşi exprimă convingerea că, dacă se va pune vreodată problema sau nevoia ca Europa să se confedereze, ea o va face tocmai pentru a nu cădea pradă supremaţiei Moscovei. Spre deosebire de alţi partizani ai ideii de Europă Unită, el bănuieşte că nici Marea Britanie, interesată în primul rând de Imperiul său, nu este întru totul solidară cu naţiunile europene şi cu statele lor.

Victor Considérant, mai maleabil şi mai precaut, deşi recunoaşte că la început s-ar putea ca Anglia să rămână în afara Federaţiei, prevede că mai târziu ea însăşi va acţiona pentru a se ralia acesteia.

Considérant combină deci în viziunea lui dimensiunile imperiale sau universale ale Marii Britanii cu cele europene şi nu le opune unele contra celorlalte în ceea ce priveşte viitoarea organizare a Europei Unite. Cât despre românii ortodocşi în majoritatea lor şi din toate teritoriile, adică Principatele Unite, devenite România în 1866, Basarabia, Bucovina, Dobrogea, Banat, Crişana, Maramureş, Transilvania - unde trăia raportată la numărul total al românilor o minoritate unită cu Roma de rit grec iar în România au funcţionat şi episcopiile române catolice de rit latin la Iaşi şi Bucureşti -, nu se poate spune sau presupune că erau simpatizanţi ai Rusiei autocrate şi ortodoxe din moment ce unii observatori politici străini au constatat că ei se tem de ruşi, urăsc politica maghiară de dominaţie şi n-au încredere în austrieci. Deci şi lumea slavă şi română ortodoxă avea elemente comune cu Europa Occidentală ale cărei idei, produse şi capital erau net superioare celor ruseşti şi erau dorite şi în Europa Orientală, aşa că nu trebuia exclusă ci inclusă în viitoarea Europă Unită şi democrată.

Multe dispute au fost generate de raporturile ce urmau să fie stabilite între statele membre ca individualităţi şi instituţiile centrale ale Europei Unite. Saint Simon nu doreşte să respecte suveranitatea statelor care urmau să renunţe la toate chestiunile de interes general ce intrau în competenţa unui guvern european situat deasupra lor, Adunarea Legislativă bicamerală cu Camera ereditară a Pairilor şi Parlamentul cu savanţii, juriştii, administratorii şi negociatorii propuşi

de el, ce urmau să fie aleşi câte 4 la 1 milion de locuitori şi doar aceştia din urmă puteau vota în chestiunile generale. Am văzut că şi Mazzini propune să se ia din competenţa statelor membre problemele de interes general şi să fie preluate de Congresul European dar nu denumeşte formele juridice ale acestui for şi nici sancţiunile ce urmau a fi aplicate de el, probabil fiindcă era convins că între Republicile lui întemeiate pe principiul naţionalităţilor va triumfa şi va domni acel spirit fratern pe care-l dorea cu atâta ardoare şi care ar înlătura orice diferende dintre naţiunile democrate şi asociate.

Francezul democrat creştin Henri Feugueray respecta atât de mult suveranitatea statelor încât respinge formula unui stat federal european ca fiind imposibilă şi propune o Confederaţie de State iar Emile de Girardin situează în fruntea Statelor Unite ale Europei o Dietă formată din reprezentanţii guvernelor europene. Englezii şi germanii din epocă nu vor să accepte ideea unui "superguvern" european, înclinând şi ei mai degrabă spre Confederaţie de tip germanic. Americanul Elihu Burrit propune o cale de mijloc şi anume în Congresul Naţiunilor să fie reprezentate popoarele, dar numirea membrilor să fie făcută de fiecare parlament al statelor, dacă ele aveau un regim reprezentativ iar dacă nu să fie designaţi de guverne. Deciziile să se ia prin majoritatea voturilor, dar ele trebuiau supuse ratificării parlamentelor naţionale, fapt ce va conduce la respectarea fiinţei şi individualităţii statelor. Constantin Pecqueur este convins că statele vor fi nevoite să renunţe în viitor la anumite părţi din

suveranitatea lor iar delegaţii Congresului European trebuiau să fie "absolut independenţi" şi, pentru a avea această putere şi calitate, era necesar să fie aleşi direct de popoare. Pecqueur este convins de dificultăţile şi obstacolele diverse ce vor apărea în faţa înfiinţării unui asemenea congres şi până la instituirea lui propune soluţii şi instituţii intermediare ca, de pildă, Congresul Ambasadorilor cu dezbateri publice iar deciziile acestuia să fie aduse la cunoştinţa popoarelor în fiecare stat în parte. În primele etape sau faze, cu titlu tranzitoriu, guvernele erau libere să nu execute deciziile Congresului dacă nu le agreau, mai ales că era greu să obţii dintr-o dată şi pentru toate problemele consimţământul guvernelor şi al populaţiilor din vremea lui Pecqueur. În fazele următoare şi mai mature ale existenţei Congresului, şi odată cu întărirea sentimentului de solidaritate europeană şi la nivel de guverne şi la nivelul popoarelor, delegaţii Congresului urmau să fie numiţi de deputaţii Adunărilor Legislative ale statelor alese de naţiuni şi care investeau în fond şi guvernele în mod ciclic în urma alegerilor periodice pe baza majorităţii electoratelor din respectivele ţări. Pe baza acestei scheme etapizate şi structurate pe faze şi instituţii succesive de la cele inferioare spre cele superioare, Pecqueur ajunge logic la concluzia că şi Europa Unită va urma exemplul american care a părăsit repede regimul "Articolelor de Confederaţie" şi se va organiza după modelul structurilor stabilite de Constituţia din 1787, deci după cele federale. Un mare merit al lui Constantin Pecqueur a fost - după părerea noastră - luciditatea şi

curajul cu care a propus ca orice stat recalcitrant care nu se supunea litigiului sau arbitrajului să fie supus pe cale militară prin intervenţia celorlalte state. În acest scop, însuşi Congresul, de la înfiinţarea lui, trebuia să-şi organizeze "miliţii internaţionale" iar după ce se întărea şi se consolida în forma sa definitivă, el va avea ca sarcină permanentă să întreţină o Armată a Federaţiei cu care să lovească statele rebele şi tulburătoare a păcii şi a armoniei europene, fapt ce presupunea şi existenţa unor finanţe federale pentru susţinerea şi dotarea acestei forţe militare internaţionale.

Un alt discipol al Europei Unite structurată ca stat federal a fost Lorimer care vrea un Congres European format din două Camere, un Senat ai cărui membrii să fie numiţi de către Camerele de Sus ale parlamentelor naţionale din statele membre şi o Cameră a Deputaţilor cu membri numiţi de Camerele de Jos sau Inferioare ale acestor state. În cazul statelor care nu aveau regim reprezentativ, delegaţii Senatului şi ai Camerei Deputaţilor care formau Congresul, urmau să fie designaţi de Coroană. Congresul îşi va fixa el însuşi competenţele, care trebuiau să fie foarte largi din moment ce în viziunea lui Lorimer el ar avea dreptul să schimbe chiar şi frontierele statelor. În schimb, profesorul Bluntschli de la Universitatea din Heidelberg vede Europa Unită ca o Federaţie de State, sau, mai precis, ca o Confederaţie care să lase statelor singulare suveranitatea şi puterea lor politică. Confederaţia urma să aibă un fel de putere confederală centrală, alcătuită din reprezentanţii guvernelor întruniţi într-un Consiliu şi dintr-

un Senat format din deputaţii numiţi de adunările legislative ale statelor membre. În Consiliu se vota prin State şi el era competent să discute problemele legate de "politica mare" prin care Bluntschli înţelegea pe cele referitoare la independenţa statelor şi la pacea generală iar Senatul urma să se ocupe de vămi şi de căile de comunicaţie. Germanul Bluntschli respinge ideea unei autorităţi militare comune propusă de Lorimer.

Ideea Confederaţiei câştigă teren iar avocatul Gaston Isambert o consideră "singura susceptibilă de a fi agreată". Francezul propune un Consiliu Legislativ al Confederaţiei compus din câte trei membri numiţi de guvernele statelor componenete, dar care să voteze personal şi fără nici un fel de mandat imperativ impus statelor lor şi deciziile să fie elaborate pe baza majorităţii simple. Confederaţia urma să fie înzestrată şi cu o putere executivă reprezentată de un Directorat de 5 membri aleşi pe un an dintre delegaţii din 5 state diferite. Dar şi francezul Gaston Isambert înţelege să limiteze totuşi suveranitatea statelor, deoarece în viziunea lui Consiliul Legislativ era competent să elaboreze anumite legi de interes general iar Confederaţia trebuia să dispună de o armată internaţională puternică care să intre în acţiune la primul apel al Directoratului. Isambert, raportor general la Congresul de Ştiinţe Politice din 1900, speră însă că Uniunea sau Liga Statelor sub forma Confederaţiei sau Asociaţiei Europene va respecta individualitatea naţională a fiecăruia.

Nowikov preia, în 1901, în cartea sa "Federaţia Europei" ideile lui Pecqueur şi vede făurirea Europei Unite în mod evolutiv sau pe faze, începând de la structuri confederative de la care să se ajungă cu timpul la structurile federale în urma maturizării sentimentului de solidaritate europeană, a conştientizării respectului faţă de împlinirea destinelor comune. Nowikov pleacă de la reuniunea unor Congrese Europene ocazionale, apoi periodice, formate din delegaţii guvernelor iar aceste Congrese ar fi în concepţia lui un fel de instituţie comună de genul Dietei din fosta Confederaţie Germană. După mai mulţi ani de funcţionare a congreselor, Nowikov vede posibilă înfiinţarea unui Directorat Executiv şi astfel, pas cu pas, se putea acţiona pentru ca Europa să devină o Confederaţie a Statelor Suverane. Însă după ce, mai târziu, Congresul European va deveni o Adunare Legislativă aleasă, se va trece de la Confederaţie la Federaţie, deoarece acesta ar fi mersul natural al evoluţiei lucrurilor un exemplu concret, oferindu-l în acest sens chiar Elveţia. Nowikov se dovedeşte a fi realist când afirmă că drumul spre Europa Unită va fi lent şi lung, foarte anevoios, presărat cu deviaţii în sensuri diferite, perturbări de tot felul, chiar căderi şi întoarceri înapoi şi subliniază cu scepticism şi cu o notă de amărăciune că nici măcar strănepoţii n-o
vor vedera funcţionând.

După cum am văzut anumiţi gânditori europeni, spirite mari şi genii de talia lui Victor Hugo, evocă necesitatea făuririi unei Federaţii Universale având ca nucleu combinaţia puternică şi armonioasă între

Statele Unite ale Europei şi Statele Unite ale Americii. Foarte rar, unii germani şi nu numai ei, văd altfel lucrurile şi doresc o Europă Unită nu cu America ci împotriva ei, deoarece se tem de puterea ei economică, politică şi militară pe care o prevăd de proporţii mari şi îngrijorătoare în viitorul mai mult sau mai puţin îndepărtat. Michel Chevalier, într- un articol publicat în iunie 1866 în "Revue des Deux Mondes", propune înfiinţarea Federaţiei Europene ca o contrapondere în faţa colosului politic ce se crea dincolo de Atlantic şi pentru a se asigura un echilibru de forţe între lumea veche şi cea nouă. Aceeaşi idee este reluată, în 1900, la Congresul Ştiinţelor Politice, de către Anatole Leroy-Beualieu care este supărat pe americani pe motiv că prin protecţionismul lor vamal exagerat ar afecta relaţiile economice internaţionale.

Câteodată, unii gânditori se limitează la ideea Europei Unite pentru simplu fapt că nu credeau realizabilă o Asociaţie Generală a Naţiunilor la nivel global. Cei mai mulţi depăşesc însă acest punct de vedere pesimist şi pledează pentru o organziare nouă a vieţii şi a relaţiilor internaţionale şi pentru lărgirea orizontului lor. Un semn a fost dat de crearea, în 1905, a unei comisii, de către Uniunea Parlamentară, menită să reflecteze şi să studieze posibilităţile de înfiinţare a unui Parlament Internaţional, văzut pe scară mondială. Juristul german Schucking precizează că statele europene au şi în afara Europei destule interese şi din acest punct de vedere Federaţia Europeana trebuia să se asocieze şi cu celelalte continente astfel că

ideea Statelor Unite ale Europei să se integreze cu conceptul mai larg de Societate a Naţiunilor.

Majoritatea gânditorilor europeni au presupus că pentru a pune bazele unei Federaţii Europene era de preferat ca în prealabil să existe o analogie a regimurilor democratice şi parlamentare interpretată ca fiind obligatorie sau necesară. Apoi s-a considerat că solidaritatea politică dintre statele europene trebuia dublată sau asociată cu acţiuni convergenţe şi solidare pe plan economic, ideea susţinută de Saint-Simon, Constantin Pecqueur şi britanicul Richard Cobden. În 1848 s-a vorbit chiar şi despre beneficiile sau "binefacerile" organizării comune a serviciilor poştale, a unităţii sistemului monetar şi de o Uniune Vamală Europeană. Emile de Girardin vrea ca viitorul Congres European să reglementeze acele probleme sociale pe care fiecare stat în parte nu le poate rezolva, dând ca exemplu durata zilei de muncă iar Congresul de Ştiinţe Europene din 1900 reiterează ideeea unei Uniuni Vamale europene. Cât despre forma Uniunii europene, de la concepţia Statului federal ce a prevalat în prima parte a secolului, lucrurile au evoluat spre o formă mai modestă în a doua parte, când s-a preferat Confederaţia de State, plecându-se de la realitatea că statele naţionale erau încă puternice şi suverane şi trebuiau respectate şi de instituţiile comune. Oricum, privind lucrurile în perspectiva întregului secol al XIX-lea, este clar că cele mai valoroase minţi filosofice, teologice, poetice, politice şi economice au dat naştere la o puternică conştiinţă europeană şi au formulat ideea

făuririi, pe baza solidarităţii şi a destinelor comune, a unei Europe Unite, ideea racordată uneori la principiul colaborării ei armonioase cu Statele Unite ale
Americii şi la organizarea globală a alianţei euro-atlantice ca forţă motrice a extinderii păcii, democraţiei şi a progresului în lume.

Un rol însemnat în relaţiile dintre statele europene l-a avut şi cooperarea internaţională realizată pe cale diplomatică, chiar dacă ea a provenit de la statele mari monarhice atât de detestate de Mazzini, Victor Hugo şi alţi mari democraţi şi republicani contemporani cu ei. În Europa au existat solidarităţi şi solidarităţi cu structuri, interese şi politici deosebite, întrucât Europa naţiunilor şi a republicilor visate de unii sau de alţii s-a ciocnit cu Europa monarhiilor şi a legitimismului monarhic european. În fond monarhiile, din care doar cea a Angliei era democratică, au pus capăt unei perioade de 20 de ani de războaie şi au instaurat - în stilul lor, ce-i drept - o altă perioadă de pace la Congresul de la Viena, din 1814-1815, despre care se poate spune clar că a dat naştere unei ere noi în viaţa politică europeană. Încă înainte, prin Tratatul de la Chaumont, Austria, Prusia, Rusia şi Anglia pretind că reprezintă Europa şi vorbesc în numele ei, când afirmă că vor asigura pacea prin alianţa lor prevăzută pe o durată de 20 de ani. La Viena participă peste 200 de delegaţi iar puterile învingătoare organizează un Directoriu din care - intersant şi notabil - făcea parte şi Franţa învinsă. Abia după aventura celor 100 de zile provocată de Napoleon, Franţa a fost exclusă din Directoriu.

Actul final al Congresului din 9 iunie 1815 a concentrat tratatele diferite elaborate de comisiile speciale şi a fost semnat de opt mari puteri şi state şi anume, în primul rând marii învingători: Austria, Prusia, Rusia şi Anglia, la care sau adăugat Franţa, Spania, Portugalia, Suedia şi statele mici au fost invitate să-şi dea adeziunea. Revenirea pasageră a lui Napoleon i-a determinat pe cei patru mari să semneze, la 20 noiembrie 1815, un nou tratat, prin care se angajau să se reîntrunească la date ce vor fi determinate în reuniuni consacrate apărării marilor interese comune - aşa cum le înţelegeau ele - dar şi de a examina măsurile care în fiecare epocă vor fi considerate şi judecate ca fiind cele mai salutare pentru odihna şi proprietatea popoarelor şi pentru menţinerea păcii. În 1818, după doar trei ani de ocupaţie a Franţei, de cei 150.000 de militari din trupele imperiale ruse şi austriece şi regale engleze şi prusace, aceştia pleacă acasă şi la Congresul de la Aix-la-Chapelle, Franţa este reintegrată în Directoriu. Este interesant de amintit şi de remarcat că, oricât erau de reacţionare, cele trei state europene, Rusia, Austria şi Prusia, erau de mai bun simţ şi lăsau mai repede ţările învinse libere pe când trupele bolşevice ruse ale lui Stalin şi ale tuturor urmaşilor săi de la putere de tristă memorie - minus Gorbaciov - uitau să mai plece acasă şi după 40 de ani de ocupaţie fie a statelor învinse fie a celor "învingătoare" din Europa Centrală şi Răsăriteană. S-a considerat că în 1817 s-a iniţiat metoda diplomatică a Concertului european, bazată pe consultări internaţionale efectuate în Congrese multinaţionale iar

Directoriul de 5 proceda la menţinerea statu-quo-ului şi a păcii inclusiv prin intervenţia armată. Metternich vorbea despre Directoriu ca despre o "Pentarhie morală" sau Castlereagh, care nu prea agrea întreaga structură, l-a numit "guvern european", pentru ca mai târziu alţii să vadă în el un fel de Consiliu de Securitate informal, "avant la lettre". Însă "Pentrahia morală" a lui Metternich era Pentarhia monarhică sau mai degrabă o poliţie pentarhă care dorea să impună şi a impus, dar numai câţiva ani, în Europa o pace monarhică contra păcii şi libertăţii naţiunilor şi se baza pe intervenţiile militare austriece şi franceze comandate la Congresele de la Troppau, Laibach şi Verona, împotriva mişcărilor naţionale şi constituţionale italiene şi spaniole. Acest sistem de poliţie internaţională a fost subminat din interior şi de ministrul englez Canning, care n- avea interesul ca puterile continentale să-şi mărească influenţa în Europa şi din exterior de Statele Unite ale Americii care, prin Doctrina Monroe atrag atenţia Europei monarhice că orice intervenţie în America Centrală şi de Sud în favoarea Regelui Spaniei sau în orice alte chestiuni va fi combătută prompt de Washington. Uneori însă în Europa poliţia internaţională s-a dovedit a fi necesară ca, de pildă, în 1898, în Creta şi în 1903-1904, în Macedonia, pentru a feri populaţiile de genocid. În general, operaţiile de poliţie internaţională se făceau în statele slabe sau mici pentru stingerea focarelor locale de război.

Reunirea unor congrese europene şi revigorarea spiritului "Concertelor europene" ca metodă diplomatică de a încheia unele războaie sau pentru reglementarea altor probleme de interes zonal şi european s-a practicat des în secolul al XIX-lea fiind completată şi cu înfiinţarea unor

Comsisii sau întrunirea unor conferinţe pe probleme speciale. Conferinţa de la Londra, din 1830, consacră indepenenţa Belgiei faţă de Olanda, Congresele de Pace de la Paris, din 1856 şi de la Berlin din 1878, încheie două faze ale problemei orientale şi ale războaielor provocate de ea iar la Berlin, în 1885, s-au reglemntat parţial şi pe moment şi interesele marilor puteri în Africa. Marile Conferinţe de la Haga din 1899 şi 1907 se ocupă de problemele legate de reglementarea paşnică a conflictelor şi de umanizarea războiului, dar aici n-a mai fost vorba de "Concerte europene", deoarece la Haga, ca şi la Conferinţa de la Algesiras din 1906 sau de la Berlin din 1885, au fost invitate şi state din alte continente. Statele Unite ale Americii au participat la Conferinţele de la Berlin din 1885 şi de la Algesiras din 1906 şi, de fapt, a doua Conferinţă de la Haga, la care au luat parte şi 17 din 19 state de pe continentul american, a fost convocată la iniţiativele Ţarului Nicolae al II-lea al Rusiei şi al Preşedintelui Theodore Roosevelt al Statelor Unite ale Americii. La prima Conferinţă de la Haga, convocată de Ţarul Nicolae al II-lea care, ştiindu-se slab şi temându-se de atunci că va fi depăşit ca forţă militară şi ca influenţă şi în Asia, a propus dezarmarea pe plan internaţional, au participat Mexicul, China, Siamul şi Persia

.Era clar deci că Europa implicată aproape peste tot în lume, nu se putea închide în ea însăşi, ci, prin forţa lucrurilor, trebuia să trateze şi cu alte state din afara continentului. S-au format uniuni administrative cu caracter tehnic, ca Uniunea Telegrafică Universală (Paris, 1865), Uniunea generală a Poştelor (Berna, 1875), devenită Uniunea Poştală Universală în 1878, Oficiul Central de Transporturi internaţionale (Berna, 1890), Biroul Internaţional de Măsuri şi Greutăţi (Paris, 1875), Uniunea Internaţională pentru publicarea tarifelor vamale (Bruxelles, 1890), dar, deşi îşi ziceau universale, organizarea lor era esenţial europeană, fapt ce demonstrează că atunci Europa era încă centru de putere mondială. Pe continent, Comisia Centrală pentru navigaţia Rhinului, înfiinţată în 1814-1815, controla libertatea

navigaţiei pe fluviu, delibera pe baza unanimităţii, propunea statelor membre măsurile ce trebuiau să le includă în dreptul lor intern şi avea putere jurisdicţională în anumite litigii. Comisia Dunării, fondată în 1856, avea competenţe şi mai mari decât cea a Rhinului. De fapt, noi credem că şi pacifiştii şi economiştii, care au propus soluţii federale sau confederale pentru construcţia Europei Unite, au avut sub ochii lor nu numai exemplele clasice ale Elveţiei, Confederaţiei Germane, Statelor Unite ale Americii, dar şi anumite realizări concrete din domeniul economic, financiar, comercial, care s-au obţinut prin coordonarea şi armonizarea unor factori interesaţi pe anumite spaţii. De pildă, cei ce propun o Uniune Vamală Europeană sau chiar una monetară au fost contemporani şi au propus de fapt extinderea şi generalizarea experienţei germane declanşată de Zollverein în 1828. În 1829, Motz era convins că unirea statelor într-o asociaţie vamală şi comericală ce antrena după sine unificarea graduală în acelaşi sistem politic, aşa după cum aceeaşi piaţă va crea o monedă unică pe baza thalerului prusac care va evolua în 1871 la 1/3 din valoarea sa personificată şi materializată în marcă ce "marchează" şi formarea Reichului german unificat. Acesta respectă simbolic doar formele confederale, însă, în practică, puterea centrală este imbatabilă şi este concentrată în mâinile Regelui Prusiei ca Împărat al Germaniei şi ale prim-ministrului prusac în calitatea lui de Cancelar al Reichului. Legea federală era mai tare decât legea locală ("Reichsrecht bricht Landesrecht"). Dinastiile, guvernele şi parlamentele locale posedă o

autonomie constituţională limitată, condiţionată şi această de respectarea pactului federal. În fond, Reichul, singurul subiect de drept internaţional, este un stat federal iar unificarea lui a fost ajutată şi însoţită şi de unitatea de limbă şi de cultură a naţiunii germane. Diversitatea etnică şi de cultură a Europei a determinat pe mulţi să prefere pentru Europa Unită formele confederale, unde fiecare stat membru este subiect de drept internaţional, ca fiind mai compatibilă cu situaţia şi realitatea concretă dominată de forţa şi puterea statelor suverane care trebuiau respectate pentru a se ajunge mai uşor la scop. Evoluţia elveţiană şi americană de la confederal la federal n-a mai putut influenţa în acest sens gândirea europeană a timpului legată de formele pe care va trebui să le îmbrace viitoarea Europă Unită.

Oricum, credem că insistând probabil mai mult decât era necesar asupra acestei probleme fundamentale legate de împlinirea destinelor comune ale popoarelor europene, am reuşit să evidenţiem două lucruri şi anume: permanenţa ideii de Europă Unită, provenită din cele mai elevate şi mai luminate minţi omeneşti şi faptul că aproape întotdeauna ea s-a manifestat contra violenţei, a tiraniei de orice fel, împotriva războaielor, pentru democraţie internă şi internaţională şi egalitatea între naţiunile ce urmau să se asocieze în acesată comunitate politică, economică şi militară. Anul 1918 "închide" secolul al XIX-lea, dar credem că prin Liga Naţiunilor reia ideile lui Hugo, Kant, Ladd, Burrit şi deschide de fapt realizarea

sintezei mondiale euro-atlantice pentru păstrarea păcii şi pentru conservarea lumii ca un templu al democraţiei, eşuată din păcate datorită boicotului exercitat de Senatul Republican contra Covenantului. În perioada interbelică, se reiau planurile de făurire a Europei Unite cu aceleaşi valenţe şi veleităţi spre conservarea păcii şi democraţiei. Iar întemeierea şi funcţionarea ei pe plan militar, economic şi politic în perioada postbelică, fenomen ce a contribuit esenţial la îndiguirea şi slăbirea lentă dar sigură a periculoasei tiranii roşii, demonstrează până la evidenţă că ne aflăm, de fapt şi de drept, în faţa desfăşurării cu succes al unui ciclu lung al istoriei moderne şi contemporane ce-şi aşteaptă împlinirea prin extinderea Europei Unite în limitele ei naturale şi fireşti până la graniţele cu Rusia care este o ţară euro-asiatică.

Capitolul III

Cele două Europe: cea adevărată şi democrată şi cea dezeuropenizată, asisatizată şi tiranizată de comunism. Realizarea Europei Unite şi necesitatea extinderii în limitele ei naturale şi fireşti

3.1. Factorii geopolitici şi influenţa lor asupra destinelor democraţiei şi a comunismului

Specialişti cunoscuţi şi recunoscuţi ca experţi în geopolitică au intuit că realizarea unui proiect de făurire a Europei Unite - fie el şi pe faze sau pe anumite zone la început - era o operă, pe cât de nouă şi de grandioasă, pe atât de dificilă, care nu era de conceput decât într-un context internaţional determinat şi controlat în sens pozitiv de marile puteri democratice ale lumii. Este cunoscut faptul că, în general, de-a lungul istoriei, marile puteri terestre au personificat regimurile tiranice, iar cele maritime, mai mobile şi cu orizonturi mai largi, pe cele democratice. Unii autori au privit prin această prismă raporturile geopolitice ale conflictelor antice dintre Occident şi Orient, desfăşurate pe spaţiile geoistorice ale celor două civilizaţii contradictorii ce se opuneau una alteia şi erau incompatibile ca, de pildă, războaiele lui Alexandru cel Mare, reprezentant al lumii greco-macedonene, şi Persia autocrată, sau cele mai vechi, ale expediţiilor medico- persane contra întregii lumi greceşti. Pentru perioada modernă, s-a considerat ca încheiată formarea unui centru de putere axat pe aşa-numita "heartland", deci o regiune centrală care ar constitui inima planetei şi ar putea să ameninţe grav lumea democratică. În trecut, hoardele migratoare până la otomani şi mongoli au atacat de la bazele lor din stepele asiatice multe spaţii europene pe care le-au cucerit iar locul mongolilor a fost preluat de ruşi.

S-a considerat că a fost un mare câştig pentru omenire că imobilismul european răsăritean sau chiar un izolaţionism al acestuia,

impus de puterile autocrate, îndeosebi terestre, din acest spaţiu, a putut fi depăşit de-a lungul timpului de mobilitatea puterilor europene occidentale maritime. Începutul a fost făcut prin rezultatul considerabil atins odată cu descoperirea drumului spre India de la Capul Bunei Speranţe care a permis stabilirea legăturii dintre navigaţiile occidentale şi orientale din spaţiul vast euro-asiatic, chiar dacă ea a fost făcută pe un itinerar deturnat şi ocolit. Ea a avut însă meritul de a permite forţelor maritime să-şi facă simţită prezenţa şi puterea şi să neutralizeze, într-o oarecare măsură, avantajul strategic reprezentat de poziţia centrală deţinută de forţele nomade ale stepelor şi de urmaşii lor. S-a asigurat, totodată, înzestrarea creştinătăţii cu puterea mobilă maritimă cea mai importantă înainte de mobilitatea aeriană din istoria omenirii şi în pofida unor conflicte destul de numeroase între puterile interesate să-şi păstreze sau să-şi achiziţioneze cât mai multe poziţii peste mări şi oceane, fie ele militare sau comerciale, s-a ajuns, în ultimă instanţă, până în secolul al XX-lea, la un fel de unitate ultimă de comandament naval capabil să-şi desfăşoare forţele pe un ocean unic şi continuu, care înconjoară teritoriile terestre şi insulare de pe glob.

În concluzie, strategia navală modernă a puterilor maritime democratice a permis atât salvarea cât şi extinderea regimurilor democratice în lume. Începutul a fost făcut şi apoi consolidat şi extins prin înaintarea Europei în lume, efectuată de creştinii portughezi, spanioli, olandezi, englezi şi francezi, care au răspândit peste mări şi

ţări credinţa în Christos, au creat cu timpul popoare şi naţiuni noi, au răspândit în câteva cazuri, ideile şi structurile democratice de acasă în anumtie zone de pe glob, odată cu capitalul şi tehnologia lor superioară. Europa, avansând în lume de-a lungul secolelor, şi-a înmulţit cu peste treizeci de ori suprafeţele maritime şi litoralele la care avea acces şi a luat, astfel, un avantaj considerabil prin faptul că era capabilă să influenţeze şi să pună sub presiune variabilă, dar cu intensitate insistentă, întinderile şi puterile terestre ale Eurasiei, exact acelea care constituiau "heartland"-ul, deci forţele din acele spaţii care au ameninţat-o în trecutul mai mult sau mai puţin îndepărtat. Dintre acestea, în epoca modernă, Rusia era cea mai periculoasă şi mai ameninţătoare, deoarece era capabilă să ameninţe mereu, să preseze şi să inducă spaima în sufletele locuitorilor din Finlanda, întraga Scandinavie, Polonia, Trucia, Persia, India şi chiar China şi astfel să înlocuiască şi să dea prin ea însăşi o nouă viaţă şi forţă de expansiune vechilor raiduri centrifuge ale oamenilor de pe stepe în condiţii cu totul noi şi agravante datorate capacităţii de distrugere quasitotală pusă la dispoziţie de ştiinţa şi tehnologia nouă.

Pericolul rusesc era amplificat şi de faptul că această forţă terestră era capabilă să-şi construiască şi să-şi asigure în interiorul ei vast o mobilitate feroviară impresionantă, dublată şi de poziţiile maritime şi oceanice ce le-a achiziţionat , chiar dacă ele au fost efectuate mai târziu şi erau mai modeste decât ale puterilor prin excelenţă maritime. De fapt, pe întregul glob pământesc, Rusia era

"heartland"-ul mondial, ocupând poziţia centrală strategică pe care o deţinea Germania în Europa. Deci Rusia era capabilă să lovească peste tot, dar şi să fie atacată de peste tot, dinspre toate coastrele ei maritime şi oceanice, cu excepţia celor nordice. Deşi s-a afirmat în mod obiectiv că în secolul a XIX-lea unii conducători ruşi au realizat că pentru Rusia legea fundamentală era de a nu
deţine nimic dincolo de mări - din care cauză au renunţat la Alaska destul de
jj
uşor - aşa cum pentru Marea Britanie era esenţial să păstreze supremaţia pe oceane, totuşi, în secolul al XX-lea, a survenit prin forţa de penetraţie a ideilor bolşevice în lume dirijate tot de la matca sau centrul moscovit roşu, posibilitatea ca, fără anexiuni teritoriale directe, Rusia să-şi facă simţită influenţa şi presiunea în mai multe puncte de pe glob, primejduind şi ameninţând şi ea unele poziţii deţinute de emisfera geopolitcă a puterilor maritime.

În duelul multisecular dintre "heartland" şi puterile maritime, s-a ajuns în epoca modernă şi contemporană la o concluzie de importanţă covârşitoare pentru destinele omenirii şi a evoluţiei ei generale spre democraţie, progres şi pace şi anume la caracterul nociv şi periculos atât pentru libertate generală a popoarelor, cât şi pentru cea personală a indivizilor ce alcătuiau sau compuneau naţiunile, ce l-ar fi reprezentat încheirea unei alianţe dintre Rusia şi Germania, deci dintre "heartland"-ul mondial şi cel "teritorial" european. Această forţă combinată ar fi fost capabilă să constituie un fel de "Stat-pivot" care

folosind atât capacităţile militare terestre extrem de puternice, dar şi cele navale în creştere, putea să ameninţe serios teritoriile şi coastele maritime ale puterilor occidentale care reprezentau în lume forţele şi erau simboluri universale ale democraţiei. În asemenea situaţii, s-a afirmat, pe bună dreptate, că, din punct de vedere militar, dacă Franţa, Olanda etc. ar fi atacate de forţele negre reunite ale "heartland"-ului, era strict necesar ca flotele extraeuropene, conservându-şi supremaţia mondială pe ape şi folosind şi Anglia ca un "cap de pod", să sară împreună cu britanicii în ajutorul acestor puteri, inclusiv cu aducerea şi intrarea în luptă a unor trupe terestre de desant care să ţină piept potenţialilor atacatori alături, desigur, de armatele celor atacaţi. În jocul de forţe ale celor două grupuri combatante ce se profilau la orizont, au apărut după părerea experţilor factori noi ce ţineau de globalizarea potenţială a războiului pe această direcţie şi care solicitau ca şi puterile maritime democratice să nu-şi neglijeze forţele armatelor terestre şi prin aceasta să împiedice măcar indirect, ca centrul de presiune al "hearterland"-ului să nu-şi poată concentra eforturile la o dezvoltare intensivă a flotelor proprii, care să le ameninţe serios superioritatea din spaţiul euroasiatic. Desigur, în cazul globalizării conflictului, nu numai Anglia, Franţa, Italia, Olanda etc. urmau să devină "capete de pod" ale armatelor puterilor maritime extraeuropene, dar şi Egiptul, India, Coreea sau alte spaţii importante pentru geopolitica şi geostrategia mondială. Unii specialişti din perioada interbelică au

intuit şi impactul forţelor aeriene asupra destinului puterilor ce se vor confrunta, dar importanţa acestora a apărut în toată plenitudinea şi greutatea lor în obţinerea victoriilor de pe fronturi abia în timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi în deceniile ce au urmat.

Oricum, dacă privim lucrurile prin această retrospectivă oferită de specialiştii în geopolitică din perioada interbelică şi suntem obligaţi s-o facem dacă nu vrem să pierdem din vedere evoluţia generală a întregului secol al XX- lea, marcat esenţial de cotiturile din 1918, 1945-1947, 1989-1991 -, ne dăm seama, destul de clar, că, cel puţin în anii 1939 august - 1941 mai, lumea a fost la un pas "de fericire" iar democraţia la un pas de prăbuşire. Centrul ruso-german al hinterlandului sau heartlandului a început să funcţioneze provocând direct conflagraţia mondială şi împărţirea sferelor de influenţă în Europa Centrală şi Răsăriteană şi, în scurt timp, a fost urmată de cucerirea de către germani a unor puteri maritime occidentale. Dacă avem în vedere şi puterea de şoc a Japoniei Imperiale, care s-a făcut în scurt timp simţită, realizăm că joncţiunea acestor forţe pe plan mondial ar fi ameninţat oricare altă putere mare şi democraţia, atâta cât mai subzista şi mai exista pe glob. Această perspectivă sumbră a unei primejdii de asemenea proporţii i-a trezit, până la urmă, şi pe responsabilii de la Washington iar S.U.A., atacată, mai mult sau mai puţin prin surprindere, îşi aruncă peste bord neutralitatea şi intră în foc şi în Pacific şi în Atlantic, atât pentru a-şi apăra poziţii şi interesele proprii, cât şi puterile maritime mai mari sau mai mici europene

occidentale ce au funcţionat şi au fost purtătoare ale unor regimuri democratice în lume secole de-a rândul.

De fapt, nevoia de a apăra democraţia în lume a plutit în atmosferă încă înainte de decembrie 1941 iar Pearl Harbour n-a fost decât scânteia care i-a neutralizat pe "neutralişti", transformaţi pe loc în războinici convinşi şi decişi să lupte până la zdrobirea duşmanilor. Au existat însă şi lunile penibile de dinainte, când Anglia, singură şi serios ameninţată, ţinea steagul sus în lupta contra pericolului nazist, dar, şi atunci, S.U.A., deşi neutră, a găsit mijloacele financiare de a ajuta Londra şi de a dota cu echipamente de război. În acea perioadă Europa a fost la un pas de prăbuşire, fiind căzută în mare parte pradă ordinii impuse de germanii bruni de la Berlin şi ruşilor roşii de la Moscova. Cu toate acestea, "leul britanic", care a fost Churchill, a spus clar că englezii vor lupta pe pământ, în aer şi pe ape până la zdrobirea totală şi finală a nazismului. Dacă privim lucrurile, nu static, ci în evoluţia lor generală de-a lungul deceniilor ce au urmat şi au marcat perspectiva dar şi retrospectiva secolului al XX-lea, trebuie să recunoaştem că defecţiunea din câmpul geopolitic al "heartland"-ului ruso- german, survenită în iunie 1941, prin atacul lui Hitler contra lui Stalin, a fost de mare importanţă şi a contribuit la obţinerea victoriei finale de către Naţiunile Unite şi de către democraţie în general şi această afirmaţie este valabilă chiar şi în pofida suferinţelor îndurate de cetăţenii Europei Centrale şi Răsăritene căzuţi pradă "părintelui", dar, de fapt, călăului popoarelor, care a fost Stalin. A fost un noroc că

stătea în firea şi natura gangsterilor continentali, personificaţi de Hitler şi Stalin, să se ucidă unul pe altul şi să nu colaboreze până la sfârşit unul cu altul. Nu dorim să facem nici un fel de speculaţii şi nici să efectuăm "raţionamente" prin prisma sau filtrul lui "dacă şi cu poate", dar, chiar şi din punct de vedere pur retoric sau teoretic, ne putem pune chinuitoarea întrebare oare cum şi când ar fi fost zdrobită o eventuală alianţă dintre Tokio-Moscova-Berlin (de Roma lui Mussolini n-are rost să amintim, deoarece era slabă şi în interior şi în exterior), dacă ea ar fi rămas în picioare şi ar fi fost funcţionabilă în întregimea ei.

Întrucâtva "iunie 1941" a însemnat retrospectiv şi negarea "heartland"-ului din 1917-1918, deci a acelei monstruoase coaliţii dintre Germania Imperială şi Rusia leninistă, dar, oricum, tâlharul Stalin, devenit amic al marilor puteri democratice, a rămas cu toate teritoriile anexate în timpul prieteniei lui cu Hitler, la care a mai adăugat şi altele, atât în Europa cât şi în Asia Extremului Orient. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că şi acea conspiraţie germano-rusă, care l-a adus pe Lenin la putere şi a dus la Păcile de la Brest-Litovsk şi Buftea-Bucureşti, permiţând Centralilor să-şi concentreze focul contra Antantei Occidentale, a survenit din fericire prea târziu, când înfrângerea puterilor maritime democratice n-a mai fost posibilă, deoarece marea putere democratică de peste Ocean a sărit în ajutorul lor şi şi-a făcut simţită forţa şi eficienţa în războiul european, ceea ce a dus la înfrângerea heartland-ului reprezentat de Germania Kaiserului

şi de aliaţii ei dintre care unii au dispărut pentru totodeauna. Într-un fel Primul Război Mondial a însemnat nu numai lupta pentru împărţirea şi reîmpărţirea lumii, dar şi un conflict între democraţie şi adversarii ei. Germania Imperială a avut anumite caracteristici ale unui regim monarhic parlamentar - ca şi Austro-Ungaria de altfel -, dar el nu era cu adevărat democratic, deoarece a fost clar că în problemele de pace şi de război, de diplomaţie, puterea de decizie şi deci ultimul cuvânt au fost deţinute de Kaiser, de generalii şi amiralii săi şi nu de societatea civilă germană ce l-a urmat de altfel cu fidelitate.

Considerăm util să revenim asupra evoluţiei Austro-Ungariei mai ales că sa afirmat adesea că a constituit multă vreme un factor geopolitic important pentru pacea şi securitatea Europei iar după 1918, folosindu-se de eşecul "statelor naţiuni" de la Versailles, înregistrat între 1938-1941, unii au evocat-o cu nostalgie până în zilele noastre. Fără să neglijăm factorii geopolitici amintiţi, am dori să privim sau să reprivim lucrurile şi prin prisma presiunilor exercitate de forţele democratice şi federaliste asupra destinelor Austro-Ungariei, Monarhie parlamentară, dar - ca şi în Germania, în armată şi diplomaţie, puterea de decizie era în mâinile Împăratului-Rege şi nu a parlamentelor sau a comisiilor mixte parlamentare. Iar dacă Germania şi Austro-Ungaria şi-au creat geopolitica lor, acesta a dat naştere automat la două contrageopolitici, una interioară, provenită de la naţiunile supuse din Monarhie, dar angajate în lupta pentru libertate şi

democraţie naţională şi alta externă, derivată de la marile puteri europene maritime la vest şi de Rusia Romanovilor la est.

Intuind ca nimeni altul contradicţia esenţială ce o purta în structurile ei fundamentale Austro-Ungaria, marele istoric şi patriot ceh, dar, concomitent şi adept al europeismuluui, Frantisek Palacky, a prevăzut prin această prismă şi necesitatea şi cauza dispariţiei Monarhiei. Protestând împotriva acuzaţiilor de reacţionarism aruncate de liberalii austrieci şi unguri asupra slavilor, el a precizat că tocmai aceia care îi asupreau fără ruşine, formulând asemenea aserţiuni, operau o adevărată întoarcere a lumii pe dos, deoarece dualismul însemna nu dublu centralism, un dublu rău care, chiar pentru cel mai modest intelect, era mai rău decât unul singur. Palacky şi-a exprimat regretul că Monarhia n-a putut să devină o asociaţie de naţiuni eliberate în care să domnească justiţia, deci n-a fost posibilă transformarea ei într-o Europă zonal centrală şi răsăriteană de tip elveţian, aşa cum au dorit-o şi au conceput-o majoritatea locuitorilor ei. Vinovaţi de această involuţie a lucrurilor, preciza Palacky, erau doar germanii şi ungurii care "şi-au permis să câştige dominaţia şi să-şi stabilească prin ea un exclusiv despotism naţional, care într-un stat multilingv şi constituţional este un non-sens politic şi nu poate dura mult".

Cu alte cuvinte, în concepţia marelui istoric, democraţia nu putea fi limitată,

frântă în mai multe bucăţele mici din care unele erau "oferite" unor naţiuni, altele

nu, deci, era un non-sens să te limitezi doar la libertatea juridică şi cetăţenească sau la cea socială la care aveau acces toţi şi s-o negi sau s-o limitezi pe cea naţională a majorităţii locuitorilor Monarhiei, deoarece acest sistem purta în sine germenele distrugerii lui datorat contradicţiei în termenii fundamentali şi definitorii ai democraţiei europene care solicita pentru toţi adepţii şi locuitorii Europei însumarea armonioasă a libertăţilor naţionale, sociale şi cetăţeneşti. Un apel spre democraţie şi federalism, spre formarea unei Europe zonale ca exemplu şi pas spre făurirea Europei Unite întregi a fost făcut şi de către românul şi europeanul Aurel C. Popovici prin formula mult mediatizată, dar rămasă fără ecou, a "Statelor Unite ale Austriei Mari" şi, cu mult înainte, s-au făcut doar auzite, dar nu şi respectate dorinţele şi avertismentele austriactului Anton Springer, care a propus cu multă căldură şi convingere federalizarea etnică a Monarhiei ca singura formulă valabilă şi viabilă pentru progresul şi asigurarea libertăţii naţiunilor din acest spaţiu european în faza evoluţiei lor la mijlocul secolului al XIX-lea. Şi acest austriac le-a atras atenţia în mod deosebit conaţionalilor săi, dar şi maghiarilor, că austriecii şi ungurii, fiind minoritari din punct de vedere etnic, n-au drept nici unii, nici alţii şi nici împreună sau alături la "comandamentul" Monarhiei, lucru repetat şi de Laszlo Teleki, care şi-a avertizat prietenii şi colegii de luptă că pentru progresul democraţiei europene, al federalizării şi

asocierii unor naţiuni libere şi egale între ele, era necesară eradicarea concepţiei fundamental greşită reprezentată de "axioma" conservării Ungariei Coroanei Sfântului Ştefan. Dar majorităţile covârşitoare ale şefilor politici austrieci şi unguri şi-au asigurat tocmai "comandamentul" Monarhiei şi integrităţile statelor lor istorice formate prin jafuri şi anexiuni de teritorii sau prin alianţe dinastice.

Considerăm util să reamintim, chiar cu riscul de a ne repeta, că sensul major al dorinţelor, scopurilor esenţiale urmărite de politica maghiară, a fost dezvăluit destul de sincer, chiar dacă într-un mod naiv, de unii gânditori unguri în discuţiile destul de deschise purtate cu prietenii lor români. Desigur, în cele mai multe cazuri, în secolul al XIX-lea, relaţiile dintre liderii români şi unguri se desfăşurau potrivit dictonului - mult răspândit în epocă - "amicus personae, inimicus causae". Astfel cunoscutul publicist Palasthy Sandor, redactor responabil la ziarul guvernamental "Ellenor", era prieten personal cu avocatul român Ioan Dragoş. Desigur, Palasthy era la curent cu toate culisele şi secretele politicii interne şi internaţionale a Austro-Ungariei, lucru de care era convins şi Dragoş, care a certificat faptul că prietenul său ungur era frate de cruce cu Csernatony, amic cu Tisza şi Andrassy, în soldul cărora se afla, şi prin desele contacte cu ministrul-preşedinte al Ungariei şi cu ministrul de Externe al Austro- Ungariei le cunoştea opţiunile de bază ale politicii lor. Într-o discuţie amicală din 1877, Palasthy l-a informat pe Dragoş că Andrassy şi mai mulţi politicieni unguri, exprimând voinţa generală a naţiunii maghiare, se vor alia în

curând cu puternica Germanie Imperială (fapt realizat în 1879). O Germanie câştigată pentru cauza ungară îşi va da concursul pentru asigurarea supremaţiei maghiare asupra slavilor şi românilor din Ungaria Coroanei Sfântului Ştefan. În mod subtil, redactorul ungar dorea să-l prevină pe prietenul său român şi să-i inoculeze ideea că în faţa unei asemenea coaliţii puternice, nici el şi nici alţii ca el, n-aveau şanse să mai lupte sau să-i reziste ci, era mai raţional şi mai cuminte, să fie ascultători şi cetăţeni supuşi, loiali şi disciplinaţi ai statului ungar.

Palasthy i-a mai relatat lui Dragoş şi alte preferinţe sau opţiuni ale politicii patronilor săi, pe care le accepta şi le apăra şi el cu toată convingerea şi anume că oricând ar reizbucni în Europa un război între francezi şi germani, ungurii ar sări imediat în ajutorul prietenilor din Berlinul imperial. Autoîncurajându-se şi lăsându-se prins de un suflu plin de optimism privind câştigurile şi viitorul ungurismului, asigurat de făurinda mare alianţă germano-austro-maghiară, Palasthy i-a mărturisit lui Dragoş că nutrea speranţe întemeiate în privinţa maghiarizării slovacilor, mai ales dacă guvernul va investi în timp util cu un milion de florini mai mult pentru învăţământul din nordul Ungariei. Redactorul ungur i-a mai spus prietenului său român - nu ştim dacă cu regret sau nu - că pe români, şi, mai ales, pe cei din Ardeal, nu mai era posibil să-i maghiarizezi (deci şansele ar fi fost probabil mai mari în Banat, Crişana, Maramureş), deoarece aveau prea mulţi intelectuali. Însă, oricum, Palasthy, nu ştim nici de data aceasta,

dacă s-a autolinişti sau a dorit să-l liniştească pe Dragoş, când i-a spus că el, personal, era pe deplin convins că românii erau mai puţin periculoşi decât slavii. Pentru a nu exista nici un fel de dubii, redactorul maghiar îi precizează lui Dragoş, pe un ton sentenţios şi pedagogic, că ungurii nu vor admite niciodată ca Transilvania să fie anexată României, deoarece Ungaria nu-şi putea permite să-şi piardă hotarele "naturale" de la Carpaţi şi, cu toate că nu-i crede periculoşi, sau, prea periculoşi, pe români, Palasthy nu admite nici un fel de împăcare cu ei pe baza drepturilor naţionale colective şi nici o autonomie provincială internă pentru Transilvania. Pus la curent atât de direct de prietenul său ungur, Dragoş îl roagă imediat pe Bariţiu să-i prevină pe miniştrii de la Bucureşti asupra viitoarei evoluţii a politicii ungare care, printre altele, dorea şi urmărea ca, sprijinită fiind de Germania, să-i asupreasca şi pe români. Dragoş îl previne şi el pe Bariţiu că românii nu se puteau aştepta la nimic bun de la maghiari care, de frica slavilor, fug sau sar în braţele lui Bismark, nesocotind naţiunea română din Transilvania, despre care şefii din Ungaria nu cunoşteau multe lucruri. De fapt, Palasthy oferă un exemplu concret de colaborare dintre factorii geopolitici din "heartland" - Austro-Ungaria şi Germania - împotriva democraţiei, federalismului şi a stabilirii unui climat paşnic în Europa naţiunilor.

Am revenit asupra acestor informaţii şi situaţii cu scopul de a sublinia cu tărie şi fără teama de a greşi prea mult că, din moment ce democraţia şi federalismul au fost stopate de dualism, lupta dintre

cele două tabere ce se confruntau pe diverse planuri a rămas la ordinea zilei nu numai în interiorul Austro-Ungariei, dar a fost transmisă sau strămutată şi în exterior, manifestându- se într-un fel sau altul la nivelul întregii Europe. De fapt, în secolele al XIX-lea şi al XX-lea, lupta dintre vechi şi nou, confruntările politice, militare, insurecţiile luate, judecate şi interpretate fiecare în parte sau toate la un loc în şuvoiul continuu ce l-au provocat sau l-au lăsat în urmă au constituit un fel de permanenţă mai mult sau mai puţin reliefată la suprafaţă dar venită din adâncuri. Ea trebuia să rezolve probleme esenţiale, să ofere soluţii, să înlăture dilemele dureroase în care se zbătea societatea umană şi anume să decidă cine vor fi învingătorii şi cine vor fi învinşii: regimurile monarhice absolutiste sau cele monarhice parlamentare, forţele politice conservatoare sau cele liberale, principiul naţionalităţilor, libertatea şi egalitatea popoarelor care luptau să aibe şi ele acces la state proprii şi la istorie sau marile regate şi imperii multinaţionale şi asupritoare, ai căror şefi, monopolizând istoria sau dreptul la istorie doar pentru ei, afirmau că principiul naţionalităţilor era identic cu negarea istoriei şi, în ultimă instanţă, toate lucrurile, eforturile, luptele şi frământările oamenilor şi popoarelor s-au îndreptat spre tăierea unui nod gordian prin rezolvarea cu prioritate a contradicţiei sau problemei fundamentale care să ducă la victoria finală a democraţiei împotriva oricăror regimuri de asuprire naţională, de dictatură şi de tiranie.

Prin acesată paradigmă şi din acest punct de vedere trebuie interpretat Anul 1918, dar şi anii ce l-au precedat şi l-au urmat, fie că este vorba de 18481849, 1859-1866, 1877-1878 sau 1939-1941, 1945-1947, 1989-1991. Toţi aceşti ani au marcat cotituri importante în istoria omenirii, au ilustrat lupta dură dintre bine şi rău, dintre progres şi regres, dintre tiranii şi democraţii, când favorabile, când defavorabile taberelor ce stăteau faţă în faţă şi se confruntau. Dar mersul ascendent l-au parcurs democraţiile, deoarece modelele occidentale de guvernare democratică au fost treptat adaptate şi adoptate de statele şi naţiunile din Europa Centrală şi Răsăriteană, în grade diferite, este drept, şi în funcţie de nivelul atins de civilizaţiile materiale şi spirituale ale "receptorilor" din această zonă; şi chiar dacă forţele negre ale dictaturilor brune şi roşii au stopat acest drum ascendent la sfârşitul perioadei interbelice sau a doua şi după Al Doilea Război Mondial, până la urmă evoluţia evenimentelor a dus la dispariţia mai întâi a unei dictaturi, dar apoi, după un timp mai îndelungat şi pentru unii din acest punct de vedere şi mai chinuitor, şi a celeilalte. S-a făcut astfel loc speranţei generale şi îndreptăţite în libertatea cetăţenilor şi naţiunilor europene în ansamblul lor, care şi-au verificat şi adeverit capacitatea de a impune şi a asigura victoria democraţiei a cărei mamă sau matcă a fost tot Europa Occidentală şi Atlantică.

Ea, ajutată de forţele şi puterile maritime de peste Ocean, a constituit şi după 1947-1948, speranţa în victoria generală a

democraţiei, ea a negat spiritul regimurilor dictatoriale roşii, ascunse sub denumirea falsă de "democraţii" populare şi chiar şi atâta timp cât regimurile democratice occidentale şi cele comuniste orientale au coexistat, lupta dintre ele a rămas la ordinea zilei, s-a manifestat din adâncuri, în mod acut, dar în forme mai mult sau mai puţin directe. A fost clar că şi în aceste decenii, ca şi în cele anterioare, democraţia şi dictatura au rămas incompatibile una cu alta şi coexistenţa nu mai putea dura mult. Desfăşurarea evenimentelor contemporane, ca şi evoluţia timpului ce este şi va
deveni istorie, au demonstrat cu elocvenţă că, în "teaca" comună, care a fost

Europa, nu mai puteau încăpea două "săbii", că era strict necesar şi obiectiv să rămână una singură şi anume aceea care asigura proprietatea şi libertatea cetăţenilor, libertatea, egalitatea şi asocierea liber consimţită, armonioasă şi benefică pentru toţi şi pentru toate naţiunile. Căderea dictaturii şi victoria democraţiei este şi să sperăm că va fi şi va rămâne premisa premiselor pentru extinderea şi consolidarea Europei Unite în limitele ei fireşti (dar fără o Rusie euroasiatică), că vor fi înlăturate toate obstacolele oricât de mari şi de dificle ar fi ele, apărute în calea făuririi ei, pentru ca această mare şi mult aşteptată operă să nu constituie niciodată şi nicicum un fel de "lost oportunity", de care istoria a văzut destule şi pe care ar fi timpul şi ar fi înţelept să le evite pentru totdeauna.

Primul Război Mondial a apărut şi s-a manifestat pe scena istoriei moştenind şi purtând în sine şi unele sarcini sau având şi unele misiuni de îndeplinit legate de mersul înainte al democraţiei europene. După părerea noastră, Anul 1918 şi, legat de el, făurirea Sistemului de la Versailles a demonstrat că forţele democraţiei în mişcare s-au concetrat în Antanta Cordială şi Occidentală, în S.U.A. şi în aliaţii lor mai mici şi nu în Puterile Centrale şi prietenii lor mai mici sau mai mari. Dar a fost un mare noroc - dacă am putea spune aşa - că Rusia Imperială, care a constituit "heartland"-ul mondial, nu s-a aflat în aceeaşi tabără cu "heartland"-ul european, ci, dimpotrivă, cel puţin până în decembrie 1917, s-au confruntat în război, astfel că Germania a fost nevoită să lupte pe două fronturi, fiind ţintuită în centru, chiar dacă teritoriul dominat şi controlat prin ea de Puterile Centrale crescuse simţitor. Iar când heartland-ul rus s-a apropiat de cel german şi armatele germane s-au năpustit asupra englezilor şi francezilor, belgienilor, americanilor, în 1918, zarurile erau deja aruncate sau după vorba poetului "era târziu şi era toamnă", atât pentru Berlin, cât şi pentru Viena imperială şi Budapesta regală.

Ca şi Primul şi Al Doilea Război Mondial s-a manifestat pe scena lumii şi sub aspectul unei conflagraţii ce includea în sine şi lupta dintre tiranie şi democraţie şi, în acest sens, marea miză a rămas tot salvarea regimurilor democratice, acolo unde acest lucru a fost posibil sau s-a dovedit a fi posibil, la sfârşitul luptelor, deşi, la început, intenţiile Cărţii Atlanticului, semnate şi parafate însă şi de mâini

mincinoase, proclamau dorinţa de a generaliza democraţia, de a asigura dreptul popoarelor la independenţă naţională, la respect şi egalitate pe plan internaţional, la libertatea de a-şi alege libere guvernanţii şi regimurile politice. O bună parte din aceste principii şi suflul înnoitor şi mobilizator spre democraţia internă şi internaţională s-au regăsit în şi au continuat ideile generoase din Covenantul propus de Woodrow Wilson în Primul Război Mondial.

Considerăm că "marea mizã" menţionată rămâne prin importanţa, conţinutul şi mesajul ei în picioare, funcţionează continuu şi în timpul operaţiunilor militare şi după aceea, chiar dacă în mod fortuit tiranul Stalin şi Uniunea Sovietică, croită după chipul şi asemănarea lui şi a lui Lenin, s-a urcat sau a fost urcată în căruţa democraţiei mondiale. Defecţiunea din tabăra gangsterilor a înlăturat perspectiva ca neagresiunea şi împărţirea sferelor de influenţă sovieto- nazistă sau ruso-germană, să evolueze spre o alianţă efectivă dintre "heartland"- ul mondial şi cel european, deci dintre cele două poziţii centrale de forţă terestră, care, să nu uităm, putea fi întărită considerabil şi de Tokio. Totodată, alianţa ruso- americano-engleză, chiar dacă din anumite privinţe poate fi considerată un fel de "copulaţiune nenaturală" sau a fost denumită la un moment dat ca o alianţă nefirească sau un fel de anus contra naturii, ea a fost benefică din punct de vedere tehnic şi geostrategic, deoarece a situat a doua oară Germania la mijloc, între Londra şi Moscova şi, în ultimă instanţă, a zdrobit-o între două fronturi. Practic vorbind, dacă privim lucrurile în

perspectiva generală a permaneţei menţionate anterior, a fost bine pentru cauza democraţiei că doi tirani s-au bătut şi s-au slăbit reciproc, în loc să-şi unească forţele malefice şi a fost de-a dreptul benefic pentru viitorul ei că din două rele a rămas în picioare doar unul chiar dacă era de potenţialitatea uriaşă a forţei ruseşti ce a continuat să constituie şi după 1945 "heartland"-ul mondial înzestrat acum cu multe tentacule şi în afara lui.

Nu este loc, nici timp să analizăm aici modul fortuit în care statul totalitar roşu, complicitar din august-septembrie 1939 cu statul brun nazist în declanşarea celui de Al Doilea Război Mondial, s-a trezit în scurt timp în alianţă cu cel mai puternic stat democrat din lume. Oricum, merită să menţionăm că primul brâu de securitate a fost achiziţionat în acea perioadă a anilor 1939-1940 de Moscova prin anexarea unor părţi din Polonia, Finlanda, România şi cucerirea integrală a Estoniei, Letoniei şi Lituaniei şi binenţeles că acest deocamdată "mic brâu" s-a înroşit şi s-a lărgit imediat după 1945-1947 prin reproducerea şi extinderea regimului matcăi bolşevice de la centru. Este interesant să amintim şi faptul că unii au afirmat că, după declanşarea atacului hitlerist din iunie 1941, existenţa acestui brâu roşu şi străbaterea sau parcurgerea lui de către trupele germane, chiar dacă n-a durat prea mult, şi-a avut rolul său în depăşirea crizei "sufleteşti" a lui Stalin şi a acoliţilor săi (surprinşi şi sideraţi de actul duşmănos săvârşit de foştii amici) care, după ce şi-au revenit, au început să organizeze rezistenţa şi să prevină victoria Războiului

Fulger prevăzută şi dorită de Berlin încă din primele luni. Nu ne interesează nici motivele - deşi explicabile geostrategic şi militar - pentru care anglo-americanii, după ce au vâslit în aceeaşi barcă cu Stalin, au considerat, după unele ezitări, că acest brâu trebuia menţinut - cu anumite rezerve şi excepţii - pentru că, întărind marele lor prieten de la Răsărit câştigau şi pentru ei coeficiente de siguranţă şi de speranţă în plus pentru apropierea înfrângerii Axei.

În aceste condiţii, aliaţii - în pofida unor declaraţii de principii şi de idei generoase enunţate anterior - au recunoscut până la urmă şi au parafat toate anexiunile şi hoţiile efectuate de U.R.S.S. în perioada când îşi împărţea sferele
de influenţă cu acordul Germaniei hitleriste devenită acum inamicul nr. 1 comun.

Mai mult decât atât, în timpul tratativelor dintre cei trei mari Roosevelt-Churchill- Stalin - deşi, în scurt timp se va vedea că practic a fost vorba numai de doi -, s-a agreat ca U.R.S.S. să beneficieze şi de o centură exterioară de state, care să constituie un alt brâu protector menit să apere Uniunea bolşevică de alte eventuale atacuri dinspre Vest. Nu ne mai interesează controversele politologilor sau istoricilor de o orientare sau alta, purtate în jurul aprecierii intenţiilor ce i-au animat pe cei trei mari prieteni. Unii au susţinut că occidentalii n-au înţeles şi nici n-au interpretat acest brâu ca un spaţiu extins al regimurilor comuniste, ci au sperat şi au dorit doar ca în sfera de influenţă sau de siguranţă sovietică să funcţioneze numai guverne

reprezentative şi democratice în interior, dar care în exterior să fie aliate şi să semneze tratate de prietenie cu U.R.S.S.-ul. S-a crezut sau s-a sperat că acelaşi lucru l-a dorit şi Stalin, mai ales că a desfiinţat Cominternul, a susţinut "viva voce" şi în scris, în declaraţii publice liniştitoare (sau ameţitoare) pentru prietenii lui mari occidentali că U.R.S.S.-ul nu va opera niciodată şi niciunde exporturi de revoluţie comunistă.

Oricum, judecând evoluţia geopolitică de până atunci, apare o "uşoară" - deşi explicabilă, prin contextele interne şi internaţionale diferite în care s-a produs - contradicţie între puterile maritime atlantice de după 1918 care au sprijinit un brâu sau cordon sanitar de state rezultate din Sistemul de la Versailles în Europa Centrală şi Răsăriteană, menit să constituie o barieră contra Uniunii Sovietice şi aceleaşi forţe mari, înzestrate cu regimuri democratice, care în timpul şi în primii ani după cel de Al Doilea Război Mondial, au susţinut un "brâu" sau un spaţiu de siguranţă pentru Moscova roşie. În faţa acestei "uşoare" contradicţii dintre politica occidentală interbelică şi postbelică, nici noi nu ne putem abţine să constatăm că primul a servit cauza generală a democraţiei europene iar al doilea cu precădere pe cea a tiraniei roşii din Europa. Nu este nici spaţiu şi nici timp să comentăm, sau să condamnăm jocul "bileţelelor" care a trasat sferele de influenţă în Europa Centrală şi Răsăritenă şi a fost jucat de Stalin şi Churchill la Moscova, în 1944, lucru ce i-a adus multe acuzaţii "cinicului" prim-ministru al Marii Britanii. Nu trebuie totuşi să uităm că

"cinicul" Churchill, în afară că era reprezentantul şi purtătorul celei mai vechi democraţii din Europa în Naţiunile Unite în marea coaliţie contra Axei, a propus zadarnic în anii anteriori ca a doilea front să fie deschis în Balcani, în care caz trupele anglo-americane şi cele aliate lor ar fi putut apăra, la concret şi la obiect, pe teren, în 1943-1944 şi ideea restabilirii regimurilor democratice din această zonă (inclusiv cea carpatică unde Antonescu putea să redea puterea unei coaliţii democratice de tip Maniu-Brătianu). Era clar că dacă "amicul" Churchill şi-ar fi putut impune propunerea, nu mai era nevoit să facă pe "cinicul" şi să schimbe bileţele cu Stalin. Numai că Churchill nu era doar cinic, era şi realist şi în ultima lui calitate a realizat imediat că nu-i mai rămâneau multe şanse să modifice situaţia de pe un teren sau teritoriu considerabil controlat de Armata Roşie şi că era nevoit să încerce salvarea a aceea ce se mai putea salva în acest spaţiu.

Se ştie că în "agrementul" de la Moscova, unde Stalin a primit 90% în România, 80% în Ungaria şi Bulgaria şi 50% în Iugoslavia iar Churchill 90% în Grecia şi 50% în Iugoslavia, n-a fost vorba despre Polonia. Întrucât şi aici a fost însă omniprezentă şi puternică doar cizma roşie rusească şi acest stat deşi n-a fost nominalizat şi "sacrificat" pe hârtie, totuşi pe teren şi în viaţă a avut în scurt timp aceeaşi soartă, a rămas în sfera de influenţă sovietică, a fost bolşevizat în câţiva ani, ca şi celelalte state satelite din brâul "protector" al Moscovei care putea însă potenţial deveni şi o bază de lansare a unui eventual atac al acesteia contra puterilor maritime

occidentale. De fapt, Stalin şi-a mărturisit în faţa unor comunişti europeni orientali alte opţiuni sau păreri ce se băteau cap în cap cu cele susţinute în faţa prietenilor occidentali şi anume că Al Doilea Război Mondial ar avea o caracteristică cu totul nouă şi specifică în sensul că pe teritoriul unde se aflau trupele marilor puteri trebuia neapărat impus şi regimul politic al acestora. Ceea ce era într-adevăr nou şi malefic totodată, a fost faptul că Europa Centrală şi Răsăriteană a fost singura vizată şi silită să-şi piardă în acest context regimurile parlamentare în favoarea dictaturii roşii şi a totalitarismului, deoarece în Europa Occidentală, oricum, trupele americane nu erau în situaţia de a impune democraţia în state parlamentare şi democratice ca Franţa, Anglia, Olanda, Danemarca, Belgia etc., deoarece aici acest sistem exista de secole, ci, doar, a fost vorba de a-l ajuta şi a-l proteja pentru a funcţiona în condiţii mai bune şi mai avantajoaase ca înainte de război. Declaraţiile contradictorii ale lui Stalin, n-au făcut altceva decât să dovedească odată în plus că el era un mare maestru al disimulărilor de tot felul şi reprezenta - ca şi marele său model Lenin - un alter - "Janus cu două feţe" şi că el era adevăratul cinic, nu Churchill.

Primul-ministru britanic nu poate fi judecat şi nici etichetat cu diverse epitete sau adjective doar pentru ceea ce a făcut în octombrie 1944, la Moscova, deoarece şi oamenii politici, ca şi evenimentele interne şi internaţionale, nu pot fi analizaţi pe momente, acte şi părţi separate unele de altele. Este strict necesar ca pentru a formula o

caracterizare justă şi obiectivă să se aibe în vedere întrega lor activitate şi evoluţie politică. În fond, tot Churchill a fost acela care, încă în 1920, a atras atenţia opiniei publice că sistemul bolşevic rus va constitui într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat o ameninţare serioasă pentru pacea şi democraţia lumii şi, tot el, a redeschis la Fulton, în prezenţa lui Truman, lupta contra pericolului ce-l reprezenta Uniunea Sovietică. În acel moment, Churchill era în opoziţie, deoarece fusese bătut în alegeri, cu un an în urmă de laburistul Atllee. Însă el, ca un adevărat reprezentant şi apărător al democraţiei, s-a felicitat că naţiunea sa continuă să posede forţa şi capacitatea de a-şi alege periodic şi alternativ guvernanţii. El a deplâns acele popoare constrânse să trăiască în totalitarism şi să se supună unor guvernanţi "bătuţi în cuie" care, de cele mai multe ori, se concentrau sau se metamorfozau în "faraoni" roşii - unici - de care nu-i mai scăpa decât doamna cu coasa.

Naşii Sistemului de la Versailles din perioada interbelică, care au fost probabil constrânşi să devină - cel puţin parţial - groparii lui, în condiţiile excepţionale ale celui de Al doilea Război Mondial, din necesitatea de a nu-şi supăra sau de a-şi întări marele prieten de la Răsărit, s-au dovedit a fi naivi dacă au crezut într-adevăr că după încheierea acestuia, va fi posibilă organizarea de alegeri democratice în Europa Centrală şi Răsăriteană sau că vor dăinui multă vreme guvernele de coaliţie care să concentreze toate forţele antifasciste din aceste ţări: comunişti, social-democraţi, liberali, agrarieni, creştin-

democraţi, monarhişti, republicani. Chiar unde "minunea" s-a săvârşit, ca, de pildă, în Ungaria şi Cehoslvacia, ea n-a ţinut mult, deparece comuniştii, ajutaţi de marele protector de la Moscova, au înscenat procese deputaţilor democraţi din Parlamente, conducători şi membri ai altor partide decât cele comuniste, i-au înlăturat, i-au încarcerat şi pe mulţi i-au lichidat fizic, pentru a-şi deschide drumul spre monopolul puterii de stat şi spre totalitarism. "Tovarăşii de drum" din aproape toate statele din Europa Centrală şi Răsăriteană au dispărut în scurt timp sau din viaţă sau de pe scena vieţii politice iar dacă au rămas pe ici, pe colo, au devenit simple umpluturi sau marionete ale regimurilor de "democraţie" populară de tristă şi vie memorie.

Considerăm futile şi fără un rost serios acele afirmaţii sau supoziţii acceptabile doar ca simple speculaţii de "experiment istoric de laborator" - care susţin că la început sau la un anumit moment dat Stalin a fost serios înclinat să-şi respecte promisiunea de a nu induce comunismul în brâul sau centura exterioară de siguranţă, dar că fiind "speriat" de eventualitatea pătrunderii capitalului american de la Vest spre Est prin Planul Marshall şi simţindu-se direct ameninţat sau prevăzând că-şi va putea pierde "centura", a trecut la contraofensivă şi a bolşevizat rapid şi total întreaga Europă Centrală şi Răsăriteană până în 1948. În primul rând noi credem că Stalin, deşi era poate suspicios, nu era cu precădere sperios din fire şi că istoria secolului al XX-lea ni l-a făcut "cadou" mai mult ca să-i sperie şi să vâre groaza în alţii decât să tremure el în faţa altora. Practic vorbind, generalismul

roşu, deşi a trâmbiţat ani în şir că este adeptul succesului socialismului într-o singură şi mare ţară şi înainte şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, lui i-a rămas dragă la suflet ideea exportului de revoluţie bolşevică pe care a şi pus-o în practică imediat ce a deţinut în mână toate atuurile unei puteri gigantice ale cărei trupe controlau un areal european considerabil. Lui I-a fost dat "să răzbune" eşecurile insurecţiilor proletare din Germania şi Ungaria (1919), Bavaria (1923), Estonia (1925) şi să devină factorul primordial şi decizional în implementarea totalitarismului roşu până dincolo de linia Oder-Neisse. Acestă idee, devenită realitate, a fost soluţia cea mai sigură a păstrării sferei de influenţă şi de mare putere europeană a U.R.S.S.-ului (ea continua însă să reprezinte şi heartland-ul mondial), lucru care a rămas în vigoare şi a funcţionat chiar dacă Finlanda a fost lăsată ca în interior să nu devină comunistă iar în exterior să fie prietena Moscovei ca şi în pofida defecţiunii iugoslave sau albaneze de mai târziu sau a faptului că ruşii s-au retras în 1955 din Austria pe care au ocupat-o împreună cu Occidentalii maritimi şi au lăsat-o (din "condescendenţă" democratică !?) să devină neutră.

Printre speranţele care s-au prefăcut în fum şi scrum s-a numărat şi aceea că regimul comunist şi Uniunea Sovietică "urcată" în aceeaşi căruţă cu marile puteri democratice şi maritime ale lumii şi lovită atât de dur şi de serios de atacul nazist care a provocat şi în spaţiul ei hecatombe de morţi, se va umaniza în urma suferinţelor îndurate. S-a crezut că sub impactul luptei generale comune împotriva

Axei, U.R.S.S.-ul va găsi un modus vivendi cu sau se va apropia într-un fel sau altul de statele democratice şi de principiile ce le guvernau, renunţând cu timpul la totalitarism sau la ameninţări şi intervenţii în exterior. Practica a dovedit că "lupu-şi schimbă părul dar năravul ba" şi deci lupul roşu n-avea cum - prin natura şi substanţa regimului bolşevic ce-l purta cu sine - să se transforme în bine, lucru dovedit de faptul că acei "lupi mici" care au dorit poate sincer să-şi schimbe natura şi să umanizeze socialismul de la ei de acasă, au fost înlăturaţi de la putere sau chiar împuşcaţi în unele cazuri de intervenţiile comandate şi executate de "marea lupoaică roşie" de la Moscova şi de formaţia loială a celorlalţi "căţei" ce o ascultau şi o urmau în cadrul Tratatului de la Varşovia.

Întotdeauna există însă în istoria celor mai complicate sau mai cumplite evenimente din evoluţia societăţii umane - cum a fost şi cel de Al doileaRazboi Mondial - şi voci lucide care văd sau prevăd esenţa lucrurilor, intuiesc peste şi prin orice noian de situaţii şi de contradicţii în ce direcţie se îndreaptă sau sunt îndreptate ele de forţele majore implicate în conflict. În general, asemenea voci sau judecăţi de valoare, ce au fost verificate de practica vieţii politice interne, zonale sau internaţionale la scurt timp după enunţarea lor, au aparţinut unor specialişti sau experţi remarcabili în studiul politicior internaţionale. Exemplul a fost oferit de N. Spykman, H. Makinder şi alţii, "părinţii" ideii necesităţii creării unei coaliţii internaţionale a puterilor maritime democratice pentru însăşi existenţa lor viitoare în faţa aptitudinii

Uniunii Sovietice, odată ieşită, întărită şi victorioasă din război, de a exersa o presiune puternică spre a avea acces la supremaţia mondială. Această soluţie a fost propusă şi devenită publică în 1942-1943 din păcate ultimul an de viaţa al lui N. Spykman, Director al Facultăţii de Studii al

Relaţiilor Internaţionale a Universităţii din Yale, expert de o abilitate profesională remarcabilă şi de o luciditate rară. Însă ideea lui şi a celor ce au gândit ca el a fost salvatoare pentru cauza democraţiei, contrabalansarea şi, în ultimă instanţă, înfrângerea tiraniei roşii europene şi a prins viaţă în 1949, prin crearea NATO.

În plină alinaţă şi colaborare de război a anglo-americanilor cu sovieticii, N. Spykman, H.Y. Mackinder, H.W. Weigert (dar ultimii şi după război) au intuit că în scurt timp omenirea, cauza democraţiei şi libertăţii popoarelor, se va confrunta doar cu un singur "Hitler" care va fi Iosif Visarionovici Stalin, marele prieten de la Răsărit al lui Roosevelt şi Churchill. Chiar dacă pericolul n-a fost nominalizat astfel, ei au avut dreptate, deoarece Stalin era Uniunea Sovietică şi Uniunea Sovietică era Stalin, devenit faraonul roşu de la Moscova care şi-a impus prin teroare de partid şi de mase voinţa asupra funcţionării tuturor structurilor puterii din Imperiul bolşevic, încă înainte de Al Doilea Război Mondial şi situaţia a rămas neschimbată, atât în politica internă cât şi în cea externă şi după victoria contra Axei.

Numai că acum "heartland"-ull mondial roşu şi-a întins tentaculele până în Manciuria, Insulele Curile şi întreg Sahalinul, avea

bază la Porth Arthur în Extremul Orient şi prin trupele sale controla şi domina spre Apus un spaţiu imens euroasiatic până dincolo de Oder-Neisse. Unei asemenea forţe gigantice - subliniau specialiştii amintiţi - trebuia să i se opună forţa geostratetică combinată a ţărilor maritime din Europa Occidentală şi din Asia, capabilă să o strângă într- un inel tot atât de puternic şi de imens şi să împiedice Uniunea Sovietică să aibe acces şi la mările Sudului. S-a considerat că supravieţuirea civilizaţiei materiale şi spirituale, a sistemului politic şi cultual occidental în ansamblul lui, solicita cu obiectivitate şi de urgenţă ca acesta să fie protejat de forţe strategice combinate şi bine structurate care să impună respect în lume şi să însumeze resurse umane democratice numeroase şi armonios concentrate într-un spaţiu politic şi militar de control având în Franţa un veritabil cap de pod, în Anglia un aerodrom internaţional avansat iar din punct de vedere militar, financiar, economic şi tehnologic era necesar să se îmbine şi să se completeze cu resursele importante oferite de popoarele, produsele agricole şi industriale ale S.U.A. şi Canadei.

În fond, a fost evident că prin unirea forţelor democratice de la Estul şi Vestul Atlanticului de Nord, s-a dat o nouă vigoare acelui areal numit "innerEuropa", mult slăbit după 1944, dar care în secolele al XVIII-lea şi al XlX-la, mai ales, a fost dătător de ton în privinţa punerii în funcţiune a revoluţiei industriale şi a răspândirii ei în lume, a exportului de capital uman, tehnologic şi financiar, peste mări şi oceane, şi nu în ultimă instanţă a constituit prin Anglia, Franţa,

Olanda, Belgia, Suedia, Danemarca, Norvegia, Italia etc. o centură sau un nucleu al democraţiei, al unei civilizaţii materiale şi spirituale avansate de al căror vârfuri numai S.U.A. s-a putut apropia sau compara atunci ca nivel de trai şi de libertate al cetăţenilor. Statele care poartă în ele însele germenii democraţiei sunt capabile să înveţe din greşelile şi înfrângerile proprii, să se corecteze şi să le îndrepte în timp util, dar, în mod "fatal" în sensul bun al cuvântului, atunci când ies în lume sunt menite să ducă şi să răspândească prin ele însele aceiaşi germeni ai democraţiei în spaţiile în care activează şi îşi fac în mod direct simţită prezenţa şi prestigiul din punct de vedere material, politic şi cultural. În acest context, am dori să subliniem că în acele momente când s-a realizat combinarea şi armonizarea dintre democraţia internă şi internaţională, din această fericită sinteză, a rezultat o geopolitică sau geostrategie benefică ce a oferit un coeficient de siguranţă, un scut serios şi puternic pentru conservarea şi continua libertate a indivizilor şi popoarelor, accesul lor la dreptul la rezistenţă contra asupririi anunţată sau enunţată cu atâta forţă şi generozitate în Declaraţiile americanilor, francezilor, polonezilor, la 1774, 1789, 1791 şi practicate deja demult de regimul monarhic parlamentar din Marea Britanie.

Englezii au învăţat din înfrângerea şi lecţia amară aplicată lor de americani între 1774-1783 - desigur cu ajutorul aliaţilor de atunci ai lui Washington - şi probabil prima învăţătură a fost că din moment ce

americanii care erau de fapt în primul rând "puii" lor de peste Ocean, au perceput bine ideile lui John Locke, ale
Revoluţiei glorioase sau pe cele din Habeas Corpus Act, n-a mai avut rost ca Londra şi Regele de la centru să încerce fărâmiţarea libertăţilor, să accepte doar dreptul la proprietate şi la egalitatea juridică şi să blocheze de pildă aplicarea în arealul american a principiului atât de iubit de britanici că nici o putere nu putea percepe impozite de la un popor fără consimţământul liber al aleşilor şi deputaţilor acestuia întruniţi într-un singur for legislativ şi reprezentativ. Practic vorbind, Regele George al III-lea şi miniştrii săi de genul lordului North, au crezut că dacă pot sau este posibil să fărâmiţeze substanţa de granit a libertăţii vor reuşi să blocheze accesul americanilor la libertatea şi independenţa naţională. Dar naţiunea britanică şi-a ales periodic guvernanţii, i-a pedepsit pe cei ce n-au văzut clar înspre ce se îndreptau faptele şi au eşuat, au dat puterea altor echipe sau partide. Iar de-a lungul deceniilor ce au urmat, naţiunile canadiană, australiană, neo-zeelandeză etc. au fost înzestrate cu constituţii democratice şi, aşa cum am subliniat anterior, în secolul al XX-lea Commonwhealth-ul a devenit model de organizare democratică a unui segment important din instituţiile, viaţa şi relaţiile internaţionale.

3.2. Instaurarea teroarei roşii în Europa Centrală şi Răsăriteană

La sfârşitul celui de al Doilea Război Mondial, spre deosebire de Primul, când legăturile Occident-Orient erau largi şi au funcţionat până la graniţele cu U.R.S.S.-ul, asigurând pacea internă şi securitatea internaţională a multor naţiuni din Europa Centrală şi Răsăriteană, lucrurile au evoluat sau mai precis au involuat într-o direcţie drastică, democraţia s-a oprit undeva la vest de OderNeisse, în acest spaţiu central-oriental generalizându-se tiranie roşie de tip stalinist. Moscova şi Gulagurile ei s-au revărsat spre ţările şi popoarele controlate de Armata roşie unde au început să fie distruse societăţile civile incompatibile cu regimul comunist-părinte deoarece s-au bazat, în sistemul economic, pe proprietatea privată şi în cel politic pe principiul separării puterilor în stat, pe drepturile şi libertăţile omului şi ale cetăţeanului, pe cele ale partidelor politice, ale diferitelor biserici şi confesiuni şi ale asociaţiilor şi organizaţiilor înfiinţate de ele, pe activitatea unor sindicate naţionale sau pe ramuri ce acţionau liber şi apărau tot aşa interesele membrilor lor. Societatea civilă, singura compatibilă cu democraţia, alegea şi controla statul şi nu invers şi, tocmai de aceea, în concepţia boşevică ea trebuia să fie distrusă în tot spaţiul Europei Centrale şi Răsăritene controlat de ruşi pentru a face loc tipului monopolist de Stat-Partid. Comisarii politici şi serviciile speciale sovietice, la adăpostul Armatei Roşii, au acordat o mână de ajutor eficientă tovarăşilor lor din Ungaria, Bulgaria, Polonia, România, Cehoslovacia, în distrugerea speranţei refacerii democraţiilor şi societăţilor civile de tip occidental. De fapt, aici s-a operat distrugerea

regimurilor de dictatură militară şi fascistă de diferite nuanţe în favoarea exclusivă a regimurilor comuniste totalitare de acelaşi tip stalinist.

Cei eliberaţi de sovietici, fie că le-au fost duşmani sau prieteni, au simţit imediat binefacerile cu care i-au copleşit „eliberatorii" lor. Din 9 milioane de unguri, 600.000 au fost deportaţi şi 200.000 nu s-au mai întors niciodată acasă. Mulţi şi-au găsit moartea pe drum sau în lagăre de tranzit, dar pe aceştia nu i-a înregistrat nici o statistică. Comuniştii bulgari au împuşcat 2.138 de personalităţi de prim rang începând de la regenţi, parlamentari, miniştri, industriaşi, judecători până la ofiţeri superiori, politicieni, ziarişti şi 30.000-40.000 de rangul al doilea lichidaţi în cadrul „epurărilor sălbatice": preoţi, comercianţi, funcţionari locali, învăţători, primari. Tovarăşii de la Sofia s-au luat într-un fel la întrecere peste decenii cu marele lor model - Lenin - şi au reuşit astfel ca, în cel mai scurt timp, să-i facă „de râs" şi să-i depăşească pe foştii lor exploatatori de clasă şi de acasă care, între 1923-1944, n-au reuşit să execute decât 5632 de oameni. Polonezii eliberaţi de Armata Roşie şi de N.K.V.D. încep şi ei - sau mai precis reîncep - să guste din deportările efectuate de ruşi mai ales dacă au făcut parte din Armia Krajowa ce asculta de guvernul de la Londra şi nu din armata populară condusă de Zgmnunt Berling şi controlată de ruşi.

Tot ce nu era comunist sau prieten al Moscovei trebuia „pacificat" în Polonia pentru a deschide accesul la putere pentru

comuniştii polonezi, operaţiune efectuată şi controlată minuţios şi constant de generalul Ivan Serov şi agenţii săi, prin deportări, procese, detenţii, execuţii. Generalul a excelat în asemenea domeniu şi în anii 1939-1941 atât în fosta Polonie, cât şi în Baltikum. Însă Moscova roşie a recurs şi la alte metode mai „fine" sau mai „sofisticate" pentru a întări puterea şi prestigiul comuniştilor polonezi în ţară sau cu scopul de a neutraliza, a diviza sau învrăjbi nemulţumirea şi rezistenţa celorlalţi polonezi. Pentru teritoriile ocupate în 1939, Stalin, având şi consimţământul marilor săi aliaţi occidentali, a oferit Poloniei aşa-numitele teritorii recuperate, foarte dezvoltate economic, cu o bogată şi evoluată civilizaţie urbană şi rurală de sorginte germană, din care au fost strămutaţi spre Vest 6.300.000 de nemţi. În acelaşi context au mai fost expulzaţi 2.900.000 de germani din Cehoslovacia, 200.000 din Ungaria, peste 100.000 din Jugoslavia şi, în acest mod, Germania, vinovată direct de declanşarea celui de Al Doilea Război Mondial, care a dus şi a condus tancurile ruseşti până la vest de Oder-Neisse, şi-a plătit într-un fel greşelile şi credinţele în realizarea visurilor de supremaţie şi de dominaţie din lebensraum-ul nazist.

În 1945, Partidul Micilor Agrarieni din Ungaria „şi-a permis" să câştige alegerilor cu 57%, faptă gravă în ochii comuniştilor monopolitişti condamnaţi

brusc să fie minoritari în Parlament. În numai câţiva ani, acest Partid care a dat

j '

preşedinţi de Consilii de Miniştri şi de Adunări naţionale, miniştri şi deputaţi, primari ai Budapestei, a fost lichidat prin procese, arestări şi executarea şefilor săi. Tovarăşii mari sovietici i-au ajutat pe tovarăşii mici unguri în această muncă de curăţire a drumului spre puterea totalitară, într-un mod deosebit şi anume, pentru a le da mult curaj, l-au arestat, în 1947, ei înşişi, pe Bela Kovacs, secretarul general al agrarienilor, pentru complot contra securităţii Armatei Roşii, şi l-au dus în Uniunea Sovietică. Aceeaşi soartă a împărtăşit-o şi Partidul sau Uniunea Agrariană din Bulgaria care i-a ajutat pe comunişti să acceadă la putere în 9 septembrie 1944 şi a intrat în guvernul aşa-zis de coaliţie prin şeful ei, Nicolae Petkov, devenit vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri. Numai că Petkov, un democrat adevărat şi nu fals ca şi colegii lui roşii de Cabinet, a realizat imediat cu cine a avut de-a face, şi-a dat demisia şi a organizat Opoziţia Unită contre comuniştilor. Aceştia l-au arestat în plină şedinţă a Adunării naţionale, împrenă cu alţi deputaţi, dovadă că bolşevicii n-au avut nici un respect faţă de aleşii poporului şi n-au considerat pe nimeni imuni sau scutiţi de condamnările şi gloanţele lor. Arestat la 5 iunie 1947, a fost condamnat la moarte în 16 august, sub acuzaţia de „complot armat" (în Parlament!) contra guvernului şi spânzurat la 23 septembrie 1947. La proces, când şi-a auzit rostită sentinţa de condamnare la moarte prin spânzurare, „în numele poporului bulgar", Petkov a specificat şi a protestat cu demnitate: „Nu! Nu în numele poporului bulgar. Eu sunt trimis la moarte din ordinul stăpânilor voştri din străinătate, cei de la

Kremlin sau din alte părţi. Poporul bulgar, zdrobit de tirania sângeroasă cu care voi doriţi să falsificaţi justiţia, nu va da crezare niciodată infamiilor voastre".

Din „echipa roşie de şoc" care l-a lichidat pe Petkov a făcut parte şi Traiko Kostov care a fost şi el spânzurat doi ani mai târziu de tovarăşii lui de clasă şi de idei. Procesele agrarienilor unguri au fost organizate sub egida ministrului comunist de justiţie Laszlo Rajk, lichidat şi el în scurt timp la Budapesta. Lucreţiu Pătrăşcanu a fost şi el ministru al Justiţiei în timpul marelui proces al agrarienilor (naţional-ţărăniştilor) români care a dus la lichidarea partidului şi la condamnarea echipei Maniu-Mihalache, fiind şi el arestat în 1948 şi executat după moartea lui Stalin, când asemenea acte au devenit foarte rare. Comunistul intelectual a deranjat însă chiar şi în închisoare echipa muncitorească din jurul lui Dej care a dispus împuşcarea potenţialului adversar în celula sa. Serviciile speciale sovietice şi cele cehoslovace au trecut şi la lichidarea unor figuri militare de notorietate publică ca generalul Heliodor Pika, mare patriot şi democrat, prieten sincer al U.R.S.S.-ului în lupta antihitleristă comună dar care n-a permis arestarea cetăţenilor cehoslovaci refugiaţi pe teritoriul ei. El i-a enervat în mod insistent pe securiştii sovietici pe care i-a silit să elibereze din gulaguri şi din închisori peste 10.000 de cehoslovaci.

Procesul împotriva lui Pika a fost organizat cu complicitatea securistului comunist de la Praga, Bedrich Reicin şi întrucât bolşevicii

indiferent de etnie şi de naţionalitate au întors într-adevăr lumea pe dos şi din minciună au făcut adevăr, lau acuzat pe general că a sabotat în favoarea britanicilor operaţiunile armatei cehoslovace din U.R.S.S. în timpul războiului, pe când lucrurile au stat exact invers. Condamnat la moarte, Heliodor Pika a fost spânzurat la 21 iunie 1949 în închisoarea din Plzen (Pilsen), iar Bedrich Reicin le-a mărturisit prietenilor săi că adevăratul motiv al lichidării fizice a generalului a fost că serviciile speciale sovietice au fost timorate şi neliniştite de faptul că acesta cunoştea prea multe din secretele şi ticăloşiile făcute de ei şi le putea oricând divulga. Desigur, însuşi Bedrich Reicin ştia multe sau chiar prea multe despre serviciile de informaţii sovietice, fapt ce l-a dus la ştreang şi pe el trei ani mai târziu.

Tot la Praga i s-a înscenat un proces public infam deputatului Partidului Socialist Naţional şi primar în Brno, Iosef Podsednik care a fost condamnat în 1949 la 18 ani de temniţă pentru activitate ilegală vizând răsturnarea prin violenţă a regimului de „democraţie" populară în legătură cu reacţiunea externă. Partidul
Socialist Naţional din Cehoslovacia n-a avut nimic în comun cu naţional-
jj
socialismul german fiind un partid de structură social-democrată şi profund umanistă. Podsednik s-a lăudat mereu că este şi partizanul ideilor lui Thomas Masaryk, adevărat părinte al democraţiei ceholsovace şi ca socialist a crezut la un moemnt dat că era posibilă şi utilă colaborarea cu comuniştii. Convingând-se că aceştia erau

departe de orice democraţie şi de umanism, Podsednik, aşa primar de Brno cum era, a reflectat că era preferabil s-o ia la fugă din calea comuniştilor, dar, din solidaritate de partid, s-a decis să rămână să ia apărarea şi să-i protejeze pe colegii lui care numai în Moravia numărul 60.000 de oameni. Totul a fost zadarnic, partidul a fost dizolvat şi conducătorii lui s-au trezit sau în închisoare sau au fost trimişi pe lumea cealaltă. Printre conducătorii Partidului
Comunist Cehoslovac care au asistat şi au ajutat din umbră ca procesul lui Podsednik să iasă „bine" în stil comunist s-a numărat şi Otto Sling care a râs zgomotos şi cu satisfacţie când s-a pronunţat sentinţa. În 1952, Otto Sling este condamnat la moarte şi executat, iar în 1963 Iosef Podsednik ieşea din închisoare şi vedea lumina zilei şi o rază de libertate personală - chiar dacă era limitată şi controlată - după 15 ani de pedeapsă nemeritată. De aici se vede că totuşi cine râde la urmă, râde mai bine, dacă cumva social-democratului eliberat îi mai „ardea" de aşa ceva sau se mai gândea la o răzbunare fie ea şi postumă sau morală.

Oricum, Podsednik a avut noroc că a scăpat cu viaţă întrucât alţi conducători democraţi şi socialişti au fost executaţi în 1950 în urma condamnărilor pronunţate de instanţele de justiţie dirijate de comuniştii cehoslovci în colaborare cu serviciile secrete de specialitate trimise de Stalin. O „performanţă" pe cât de celebră pe atât de tristă în organizarea represiunii politice din Europa a constituit-o spânzurarea liderei socialiste Milada Horavka. Femeie de mare curaj,

cu dragoste de ţară şi de democraţie, ea a fost închisă şi pe timpul regimului nazist de ocupaţie cinci ani. Practic vorbind, şi acest incident sau coincidenţă de acest gen, demonstrează - dacă mai e nevoie de aşa ceva - că cele două regimuri de dictatură brună şi roşie, seamănă mult unul cu altul, prin reprimarea oricărui spirit democratic de libertate individuală şi naţională şi de demnitate umană, indiferent că respectivele tiranii s-au aflat în fazele de înţelegere sau de conflict acut. Pentru a-şi impune monopolul puterii, bolşevicii şi instanţele judiciare comuniste din Cehoslovacia au făcut totul pentru a distruge societatea civilă prin lichidarea tuturor partidelor, a sindicatelor libere, a asociaţiilor protestante şi catolice ale căror sedii şi averi bine constituite şi minuţios adunate au fost expropriate de Statul-Partid de la Praga. N-a rezistat nici marea asociaţie sportivă Sokol (Vulturul), de veche tradiţie în mişcarea pentru libertate şi independenţă naţională, care în 1948 număra încă 700.000 de membri, redusă şi ea la neputinţă şi nefiinţă de teroarea roşie.

O dată cu distrugerea societăţilor civile din Europa Centrală şi Răsăriteană s-a operat şi lichidarea bisericilor unite cu Roma, arestarea episcopilor lor, dar şi internarea sau persecutarea cardinalilor şi episcopilor romano-catolici sau a ierarhilor şi preoţilor ortodocşi recalcitranţi şi lichidarea multor mănăstiri şi ordine călugăreşti de orice confesiune. Închisorile şi lagărele naziste „se întâlneau" peste numai câţiva ani şi peste spaţii cu cele comuniste sau mai precis erau revitalizate de acestea în sensul că în numeroase

cazuri adăposteau aceleaşi personalităţi. Episcopul de Litomerice din Boemia, Stepan Trochta, arestat în 1942 „s-a plimbat" până la victoria antinazistă prin câmpurile de concentrare de la Terezin, Mathausen şi Dachau doar pentru ca în iulie 1954 să fie condamnat de comunişti la un sfert de secol de detenţie roşie. În 1942 a fost internat de nazişti şi arhiepiscopul de Praga, Iosef Beran, în câmpurile de concentrare de la Terezin şi Dachau pentru ca, în 1949, să fie internat din nou în temniţele comuniste cehoslovace, iar cu un an înainte Primatul albanez, arhiepiscop de Shkoder, murea în reşedinţa supravegheată sub „îngrijirile" atente ale poliţiei secrete. Arhiepiscopul de Durres, Vincent Prendushi, n-a mai apucat să-şi termine cei treizeci de ani de muncă forţată la care a fost condamnat deoarece a fost trimis în eternitate în 1949 de către temnicerii săi comunişti după ce, în 1948, episcopii Volai şi Ghini au fost condamnaţi la moarte şi executaţi. Iar dacă se găsea câte un musulman ca juristul Mustafa Pipa care să-i apere pe franciscani era şi el executat imediat. Cardinalii Jozsef Mindszenty şi Stepan Wyszynski ai Ungariei şi Poloniei au făcut şi ei cunoştinţă cu închisorile comuniste sau au fost consemnaţi în mănăstiri, în cele mai fericite cazuri, împreună cu unii episcopi şi cu mulţi membri ai ordinelor călugăreşti franciscane sau dominicane.

La Praga, în 1952, serviciile cehoslovace speciale au organiyat împreună cu şefii şi omologii lor de la Moscova şi un alt gen de proces politic public, de data aceasta, unul cu totul special, care a dus la arestarea şi executarea capilor Partidului Comunist Cehoslovac. Stalin

a obţinut „aprobarea" prealabilă a lui Klement Gotwald, preşedintele Republicii, pentru lichidarea lui Rudolf Slansky, secretar general din 1945 şi preşedinte al „Grupului celor 5", un organism special creat pentru a dirija represiunea roşie, vice-secretarii generali Bedrich Geminder şi Iosef Frank, închis şi de nazişti între 1939-1945, Ludvik Frejka, Rudolf Margolius, Karel Svab, Vladimir Clementis şi alţii. Opt şefi şi miniştri comunişti din 11 executaţi au fost evrei, iar Stalin se pregătea şi la el acasă să reprime un aşa- zis complot evreiesc care s-ar fi întins şi ar fi activat pe întreg teritoriul U.R.S.S.- ului. De fapt, marele faraon roşu de la Moscova şi-a lichidat mulţi dintre bolşevicii cu care a dat lovitura de stat din 1917 şi i-a înfrânt apoi pe albi, probabil printr-o ciudată şi originală „rotire a cadrelor". Stalin, pentru a nu avea rivali, opera de multe ori o "rotire" în mormânt a camarazilor săi de idei şi de luptă, metodă pe care a transmis-o cu căldură şi cu multă convingere şi faronilor roşii mai mici de la Praga, Bucureşti, Sofia, Budapesta, Varşovia. Printre cei „reciclaţi" sau „rotiţi" astfel s-au numărat şi şefi comunişti evrei cu nume de rezonanţă în insurecţia bolşevică, războiul civil şi mişcarea comunistă internaţională ca Troţki, Zinoviev, Kamenev şi alţii. Se ştie că mulţi evrei de stânga au întărit cadrele comuniste din U.R.S.S. şi din afara ei, aşa că cei executaţi şi-au luat „răsplata" de la un regim pe care l-au croit şi l-au întărit ei înşişi şi nu este nimic de regretat nici pentru ei, nici pentru ceilalţi lideri bolşevici neevrei care au avut aceeaşi soartă. Oricum spiritul

nazist s-a reîntâlnit cu spiritul comunist şi în ceea ce priveşte antisemitismul în unele din ţările ce au alcătuit „brâul roşu".

Regretabile au fost destinele amare ale tuturor naţiunilor din Europa Centrală şi Răsăriteană, distrugerea societăţilor civile, a drepturilor omului şi cetăţeanului, a proprietăţii ca bază a libertăţii, arestarea şi executarea liderilor partidelor democrate şi a unor prelaţi ai diferitelor biserici şi confesiuni şi nu în ultimă instanţă arestarea şi deportarea unor mase mari de oameni, ca, de pildă, aproximativ 800.000 în Ungaia şi până la 1.000.000 în România roşie, despre care nu se putea spune în nici un caz că erau numai moşieri, bancheri, indsutriaşi ce exploatau până la sânge popoarele. Este clar însă că fără Armata Roşie şi aparatele noi de stat ale „democraţiilor" populare nu s-ar fi putut opera niciodată distrugeri de asemenea proporţii într-un spaţiu considerabil din Europa. Nu trebuie însă să se creadă că tot răul a plecat exclusiv de la boşevicii din Moscova, deoarece şi şefii comunişti neruşi semănau ca mai multe picături de apă cu ei, adorau la fel de mult teroarea de mase şi puterea totalitară cel puţin în perioada stalinistă comună evoluţiei tuturora. Această realtiate verificată şi verificabilă ne face să credem că dacă comuniştii n-au avut nici un Dumnezeu, ei n-au aparţinut de fapt nici unei etnii sau naţionalităţi şi, cu puţine excepţii, erau doar bolşevici setoşi de putere sub acoperirea aşa-numitei lupte de clase ce se ascute mereu şi sub umbrela protectoare a ideologiei marxist-leniniste atotbiruitoare şi atoateştiutoare. Una din trăsăturile comune ale tuturor comuniştilor şi

anume aceea de a-şi ucide orice adversar politic a fost mărturisitiă public de Klement Gotwald cu mult înainte ca acesta să devină şeful statului comunist cehoslovac şi să aplice pe scară largă înlăturarea duşmanilor de clasă de tot felul.

A fost clar că în perioada interbelică societatea civilă cehoslovacă a fost puternică, democraţia cetăţeanească şi libertatea partidelor funcţionau din plin, dovadă că Klement Gotwald era deputat în Parlamentul de la Praga. În 1929, colegii lui democraţi din parlament i-au reproşat că prea urmează cu fidelitate ordinele Moscovei la care şeful Partidului Comunist Cehoslovac a răspuns cu cinism: „Noi suntem partidul proletariatului cehoslovac şi cartierul nostru general revoluţionar suprem este într-adevăr Moscova. Şi noi mergem la Moscova ca să învăţăm, ştiţi ce? Noi mergem acolo pentru a învăţa de la bolşevicii ruşi cum să vă punem streangul în jurul gâtului. Iar voi ştiţi că bolşevicii ruşi şi-au câştigat o faimă de maeştri în acest domeniu". Dar Gotwald a devenit el însuşi un maestru „în acest domeniu" şi satisfacţia cu care a vorbit în 1929 despre dexteritatea ruşilor roşii în execuţii a demonstrat că era făcut din aceeaşi făină, că savura şi de unul singur împuşcările, lucru dovedit de prietenia de nezdruncinat dintre el şi Stalin şi de toate faptele săvârşite în comun între 1948-1953.

Privind retrospectiv situaţiile din Europa Centrală şi Răsăriteană şi comparând anii cheie 1947 şi 1918, noi bănuim că noţiunile de învingători şi de învinşi după Al Doilea Război Mondial îşi pierd mult

din conţinut şi din rezonanţă deoarece toate naţiunile din lagărul comunist au fost într-un sens perdante sau învinse în ceea ce priveşte atât libertatea individuală cât şi cea naţională reală. Desigur, din punct de vedere formal pe hârtia şi în spiritul Tratatelor de Pace din 1947, Polonia, Cehoslovacia, Jugoslavia au figurat printre învingători, au primit anumite compensaţii teritoriale, au expulzat milioane de minoritari germani etc, iar România, Ungaria, Bulgaria au semnat actele generatoare de drept internaţional ca învinse. Ungaria a retrocedat teritoriile luate în 1939-1941 când era prietenă cu Hitler, Bulgaria a retrocedat şi ea teritoriile luate tot atunci de la greci şi iugoslavi, dar a rămas cu cele luate de la românii învinşi ca şi ei în război, România a rămas fără Basarabia, Nordul Bucovinei şi ţinutul Herţei, dar a reprimit Nordul Transilvaniei întrucât, după 23 August 1944, a ocupat totuşi locul IV în contribuţia militară la înfrângerea Germaniei naziste. Cu toate acestea România, controlată de sovietici, n-a putut deveni cobeligerantă, dar Italia a semnat Tratatul de Pace în această calitate deşi a fost şi ea aliată cu Hitler şi guvernul lui Badoglio şi Regele de la Roma a trimis contra germanilor cu mult mai puţine divizii decât guvernele regale române şi Regele din Bucureşti.

Italia a putut devenit cobeligerantă deoarece a rămas în „inner Europa" sub influenţa puterilor maritime de structură democratică care aveau alte concepţii atât despre viaţa internă cât şi despre cea internaţională a popoarelor. Sovieticii lau decorat pe Regele Mihai I cu Ordinul Vcitoria dar n-au decorat Regatul România cu statutul de

cobeligerant deoarece această calitate ar fi permis - Doamne fereşte - ca Statul Român să ceară şi retrocedarea teritoriilor răpite în iunie 1940 - deşi un guvern chiar cu statutul de cobeligerant dominat de comunişti era puţin probabil să fi făcut acest gest - sau să pretindă diminuarea imenselor despăgubiri solcitiate de Moscova. Merită să amintim în treacăt că Regele de la Roma a părăsit Italia devenită Republică în urma unui Referendum real, democratic şi liber exprimat pe când Regele de la Bucureşti a părăsit România metamorfozată tot în republică în urma unui act terorist şi de intimidare efectuat de şeful Partidului Comunist Român şi de un prim-ministru promoscovit aflaţi sub protecţia tancurilor lui Stalin, fapt semnificativ pentru diferenţa esenţială sau de substanţă ce a existat între cele două state şi între cele două emisfere europene de geopolitică.

Nu dorim să reducem la nimic importanţa Tratatelor de Pace în destinul sau conştiinţa colectivă a popoarelor din Europa Centrală şi Răsăriteană învingătoare sau învinse în sau de complexul şi complexitatea factorilor externi, dar, oricum ea a pălit cu timpul în faţa dezastrului general şi generalizat operat de regimurile comuniste care i-au privat pe toţi aceşti europeni de proprietăţile şi libertăţile lor cetăţeneşti şi spirituale, de dreptul de a călători şi de a-şi vedea semenii mai îndepărtaţi până când s-a ajuns prin parafrazare să se scrie: „hereux qui communiste (non comme Ulysse) a fait un bon voyage". Unul din cele mai sumbre şi mai triste recorduri înregistrate de aceste regimuri comuniste a fost că în multe cazuri i-au privat pe

cetăţeni - transformaţi într-un fel de sclavi moderni ai tipului de Stat-Partid - de propria lor patrie întrucât cei care n-au dorit să devină „un om de tip nou" şi nu s-au simţit mulţumiţi în nici un fel în ţara lor roşie sau înroşită s-au considerat apatrizi şi s-au refugiat în străinătate şi anume acolo unde proprietatea, libertatea şi democraţia făceau casă bună şi comună, deci în Europa Occidentală şi în statele avansate de peste Ocean, unde oamenii au fost lăsaţi să rămână de tip „vechi" sau, mai precis, aşa cum au fost croiţi de Marele Creator. Practic vorbind, şi cele mai dure regimuri naţional-comuniste care, falsificând naţionalul, l-au folosit într-o formă roşie şi l-au răspândit până la paroxism ca armă de „legitimare" şi de întărire a puterii lor, au demonstrat prin figura bumerangului, până la evidenţă, şi fără să vrea că adevărata patrie a omului - indiferent de gradele de longitudine şi de latitudine - era acolo unde era proprietar, liber şi remunerat după calităţile lui umane şi profesionale reale, verificate şi verificabile. Dar acesta era şi un semn sau un îndemn că trebuia luptat până la capăt pentru distrugerea acestui regim - care, altă tristă performanţă, a creat state contra propriilor popoare - şi pentru refacerea patriilor adevărate şi democratice care să garanteze drepturile şi libertăţile omului pe plan individual uman, naţional şi internaţional. Tiraniile n-au creat, ci au distrus patrii şi numai democraţiile s-au dovedit capabile să le dea viaţă şi să le ţină în viaţă.

Retrospectiv putem realiza cu uşurinţă groaza cu care sufletele a zeci de milioane de europeni din spaţiul central-răsăritean, ai căror

strămoşi strigaseră „vin turcii" şi „vin tătarii" au rostit cuvintele fatidice „vin ruşii" şi, concomitent, dând dovadă de o sfântă, simplă şi superbă naivitate au şoptit plini de speranţă "vin americanii". Americanii însă aveau interese şi priorităţi geopolitice europene şi extraeuropene globale şi nu puteau face o politică cehoslovacă, română, ungară etc., în primii ani postbelici. Iniţial, administraţia Trumann, trezită din amorţela şi moleşeala roosveltiană, dovedită faţă de marele prieten de la Răsăritul roşu, a pus piciorul în prag acolo unde s-a putut, a obţinut retragerea trupelor sovietice din Iranul de Nord, a protejat cu succes Turcia presată zadarnic de Stalin să-i acorde poziţii strategice favorabile în Strâmtori, pe care le dorise închise pentru Occidentali şi "apărate" exclusiv de turci, prieteni numai cu el şi de ruşi şi a preluat din mâinile obosite ale britanicilor sprijinirea forţelor democratice din Grecia victorioase împotriva insurgenţilor comunişti. Nici în aceşti ani şi nici în cei următori, amercanii şi aliaţii lor occidentali nu s-au gândit şi nici n-au putut să se gândească sau să acţioneze hotărât şi direct în interiorul "brâului roşu" oferit sau acceptat de ei drept podoabă sau scut "exterior", protector al Moscovei devenită centru al "heartland"-ului mondial.

Odată făcuţi primii paşi în acceptarea spaţiului central-europen în această postură sau interpretare strategică nu s-a mai putut face cale întoarsă şi americanii şi-au dus politica din această direcţie până la capăt, recunoscând faptul împlinit prin vocea "autorizată" a Secretarului de Stat James Byrnes care a afirmat deschis că S.U.A. a

recunoscut explicit interesle speciale ale Moscovei în Europa Orientală. Zarurile au fost deci aruncate, comentatorii sau observatorii clarvăzători şi realişti de pretutindeni au văzut limpede ce culoare are sau va avea soarta popoarelor din Europa Centrală şi Răsăriteană, chiar dacă acelaşi James Byrnes avertiza în 1946 - când, ca să repetăm vorba poetului, părea că în toate "era târziu şi era toamnă" pentru speranţele şi destinele locuitorilor din Europa Centrală şi Răsăriteană - că, în pofida faptului că americanii au ieşit foarte mult în întâmpinarea cererilor şi intereslor sovietice, ei fiind puternici şi partizani convinşi ai democraţiei, nu vor mai admite încălcarea ideilor şi principiilor generoase proclamate în "Magna" Charta a ONU-lui.

3.3. Statele Unite ale Americii în apărarea democraţiei occidentale europene, versus Uniunea sovietică în impunerea comunismului central-răsăritean

Am folosit verbul sau cuvântul părea cu nuanţa lui de incertitudine şi la imperfectul trecutului, deoarece, nici în acest caz nu putem analiza şi judeca obiectiv situaţia zonală şi internaţională a popoarelor din Europa Centrală şi Răsăriteană doar pe frânturi de spaţii şi de timp şi cu atât mai puţin nu ne putem limita la comentariile sau interpretările ce s-au concentrat exclusiv pe ceea ce s-a întâmplat în anii, mai mult de izbitură decât de cotitură, 1945-1947. Şi aceasta din simplul motiv că tot ce s-a întâmplat atunci în acest spaţiu trebuie interpretat şi încadrat în şuvoiul continuu şi

general al luptei permanente dintre democraţie şi diferite tiranii privită şi analizată teritorial la nivelul întregului continent şi chiar global şi temporal urmărită de-a lungul secolului al XX-lea prin prisma sau paradigma realizată de sinteza 1918-1945-1947-1989-1991.

Dacă privim lucrurile în acest sens al evoluţiei şi al esenţei mecanismului intim ce a pus-o în mişcare, pentru a concluziona fără a forţa interpretarea şi fără riscul de a greşi prea mult că din moment ce americanii s-au hotărât să facă totul pentru a bloca extinderea pericolului roşu spre Vestul Europei şi a întări aici sistemele democratice de guvernare, această acţiune importantă a însemnat indirect pentru anii respectivi şi pentru Europa Centrală şi Răsăriteană, dar cu bătaie lungă în viitor, un ajutor în menţinerea unei psihologii sănătoase a popoarelor, bazată pe încrederea în valorile generale ale democraţiei şi pe speranţa în renaşterea şi extinderea ei pe întregul continent. Aceste afirmaţii - credem noi - rămân valabile şi susţin un adevăr de netăgăduit în ciuda tuturor suferinţelor materiale şi umane suportate de popoarele din Europa Centrală şi Răsăriteană de-a lungul perioadei comuniste, întrucât continuitatea regimurilor democratice în Europa Occidentală a subminat de facto şi a însemnat un fel de negare a "adevărurilor" şi "superiorităţilor" de tot felul, trâmbiţate de propaganda şi ideologia bolşevică în pofida relaţiilor diplomatice continue sau mai mult sau mai puţin tensionate şi a "coexistenţei paşnice" ce a funcţionat normal în timp, dar în favoarea

occidentalilor democraţi nu a orientalilor comunişti subminaţi şi din interior şi din exterior.

Când a cerut aprobarea Congresului pentru acordarea unui ajutor economic de 400 milioane de dolari Greciei şi Turciei, Truman a spus limpede că pe viitor politica S.U.A. va ajuta popoarele libere care rezistă subjugărilor de către minorităţile comuniste înarmate din interior şi la presiunile externe se înţelege, tot bolşevice. Practic vorbind, Washingtonul a început să părăsească politica conciliatoristă faţă de Moscova care, în multe privinţe, s-a asemănat cu atitudinea Franţei şi a Angliei faţă de Hitler, până în 1939. Doctrina Truman din 1947 a însemnat preluarea conştientă şi voluntară de către americani a rolului de prim lider al lumii libere, ceea ce a însemnat înlăturarea multor şovăieli şi stângăcii şi asigurarea că trupele americane vor rămâne în Europa pentru a apăra democraţia şi, totodată, a risipit teama, mai mult sau mai puţin întemeiată, că tancurile lui Stalin vor putea ajunge până la Atlantic.

Mulţi americani realişti au regretat soarta pecetluită (dar, aşa cum am specificat anterior, doar pentru nişte momente chinuitoare şi de durată destul de mare, dar nu de perspectivă şi nici de viitor) în acei ani a popoarelor din Europa Centrală şi Răsăriteană. George Kenan a simţit un gust amar când a intuit, poate ca nimeni altul, că pe proprii săi colegi conciliatorişti reprezentaţi de Byrnes şi alţii ca el nu-i interesa nimic altceva decât să ajungă cu orice preţ la un acord cu Moscova şi anume nu numai în Europa dar şi în Asia. Marele diplomat

american, înzestrat cu un spirit abil de observaţie şi de pătrundere a lucrurilor şi cu mult realism, a specificat că Byrnes n-a fost interesat niciodată să afle ce era dincolo de aceste acorduri cu ruşii, deoarece ele s-au referit şi s-au repercutat asupra altor popoare ca iranienii, românii, coreenii, despre care nu ştia nimic. Singurul lucru urmărit de diplomaţii de felul lui Byrnes era ca, prin aceste acorduri, să-i mulţumească pe cei din S.U.A. încă prieteni cu Moscova.

Însă Kenan, fiind ambasadorul S.U.A. la Moscova, i-a cunoscut politica în profunzime şi poseda în plus informaţii directe şi indirecte preţioase furnizate şi de alţi specialişti în asemenea domenii, astfel că a intuit clar ce anume dorea echipa de la Kremlin concentrată în jurul lui Stalin şi dominată de ideologia comunistă, de extinderea şi de necesitatea asigurării victoriei ei în lume, de promovarea securităţii U.R.S.S.-ului în faţa sau contra "încercuirii capitaliste". El şi-a avertizat conaţionalii că este riscant să creadă în durata acordurior cu sovieticii sau în permanenţa coexistenţei paşnice din moment ce şefii de la Kremlin aveau ei înşişi credinţa în politica lor fanatică că aceasta nu era posibilă până la sfârşit şi doreau din străfundurile fiinţelor lor de oameni de stat comunişti

să disloce armonia internă a societăţii americane, modul ei tradiţional de viaţă, ca

şi autoritatea internaţională a S.U.A., dacă puteau sau dacă vor considera vreodată că aceste lucruri erau necesare şi vor conveni securităţii U.R.S.S.-ului. Din judecăţile de valoare enunţate şi

constatate de Kenan a rezultat clar incompatibilitatea de perspectivă şi de viitor dintre democraţia mondială, al cărei prim lider şi apărător era S.U.A. şi dintre regimurile comuniste protejate şi dirijate cel puţin de la început de U.R.S.S. (cu anumite excepţii ca, de pildă, China roşie care curând va contesta locul şi rolul acesteia în lumea roşie). De fapt, Kenan a fot inspiratorul politicii de "îndiguire" (containment) a comunismului în lume care a pus capăt acelui appeasement-conciliatorist. În "Sursele conduitei sau conducerii sovietice", Kenan a pus punctul pe i - deşi nu şi-a semnat documentul - şi a recomandat direct ca S.U.A să aplice cu vigilenţă şi cu pricepere o politică de contraforţă sau de contrapondere care să anihileze manevrele, şiretlicurile şi schimbările de peste noapte sau surprizele de care era plină politica sovietică în lume. Timpul a dovedit că la începuturile ei doctrina lui Kenan a avut prin excelenţă un caracter defensiv deşi unii comentatori şi critici neobiectivi i-au reproşat că recomandările de acest gen vor cauza un al treilea război mondial. Militarii americani n-au venit şi nici n-au putut să vină în anii 1950 să lupte în Europa Centrală şi Răsăriteană contra comuniştilor, dar au luptat pentru a salva măcar Coreea de Sud de comunism şi preluând din mâinile obosite ale francezilor problema vietnameză au încercat şi aici, dar fără efect, să blocheze victoria roşilor. Invers, mai târziu, nici sovieticii n-au reuşit să menţină regimul comunist din Afganistan. Dar în Asia n-a fost vorba de regimuri democratice ci doar de apărarea celor necomuniste.

De fapt, guvernul S.U.A. a declanşat o acţiune pe cât de mare pe atât de benefică de ajutor economic şi financiar masiv care să-i permită un impact politic mai mare asupra Europei. La început proiectul intenţiona ca dolarii americani să ajungă cât mai departe în Răsărit pentru a ajuta şi a contribui la refacerea economiilor naţionale şi din acest spaţiu, nu numai strict din cel occidental, zdruncinate toate în timpul războiului şi în primii ani postbelici. La 5 iunie 1947 generalul George Marshall a făcut public Programul Redresării economice şi politice a Europei, specifcând că era logic ca S.U.A. să facă tot ce-i stă în putinţă pentru a asista şi a ajuta efectiv la restabilirea unei sănătăţi economice normale în lume, fără de care nu se poate ajunge la nici o stabilitate politică şi nici nu se putea asigura pacea. A fost deosebit de clar pe plan mondial şi european că S.U.A. din anii 1947-1948 a avut o politică diferită faţă de anii 1919-1921 şi de cei următori când, graţie boicotului senatorial american, Washingtnul a întors spatele Europei şi Ligii Naţiunilor, promovând aşa-zisul "splendid" neutralism pentru care a avut destule de pătimit după 1941. Acum americanii nu numai că iau iniţitiva înfiinţării O.N.U. în 1945, dar se interesează din plin, cu toată convingerea şi forţa lor financiară - şi, har Domnului, aveau destulă - de însănătoşirea Europei distrusă de cel de Al Doilea Război Mondial. În concluzie, Doctrina sau Planul Marshall a dorit să îndrepte lucrurile şi în Europa Centrală şi Răsăriteană, să înlăture slăbiciunile şi şovăielile americane anterioare pe cale paşnică, economică şi diplomatică, fapt ce confirmă supoziţia

noastră că popoarele din acest spaţiu, deşi incluse în brâul de securitate exerioară sovietică, nu au fost abandonate cu totul şi din toate punctele de vedere de administraţia de la Washington.

George Marshall i-a oferit, în aprilie 1947, în cursul unei întrevederi la Moscova, şi lui Stalin consistentul ajutor economic şi financiar american, deoarece şi economia U.R.S.S.-ului a suferit cumplit în timpul războiului. Probabil că americanii s-au gândit că dacă se vor intensifica relaţiile economice şi va prevala o colaborare amiabilă cu ruşii şi în anii postbelici, aceştia vor tolera ca în statele din Europa Centrală şi Răsăriteană, devenite prietene în exterior cu U.R.S.S., să se păstreze o autonomie internă puternică şi să se permită alegeri libere şi funcţionarea unor guverne de structură democratică. Unii specialişti au afirmat că Stalin, având şi el nevoie de dolarii americani, ar fi avut anumite momente de ezitare şi i-a cerut lui Marshall să mai aştepte şi să nu se grăbească cu investiţia, pentru a câştiga un timp de reflecţie după care urma să-i dea un răspuns limpede. S-au făcut multe speculaţii şi asupra motivelor care l-au determinat pe Stalin să se opună, dar aceste supoziţii n-au o importanţă majoră faţă de rezultatul la care s-a ajuns şi în comparaţie cu situaţia grea a popoarelor din lagărul comunist care a urmat. De la bun început Marshall a interpretat recomandarea lui Stalin de a avea răbdare ca o sumbră invitaţie de a aştepta ca toată Europa să cadă în mâinile Moscovei Roşii.

Situaţia era dificilă şi în Occident, unde comuniştii francezi şi italieni, ajutaţi de Stalin, puteau pescui mai uşor în ape tulburi poziţii puternice în stat. Occidentalii s-au temut într-adevăr ca Moscova să nu-şi impună voinţa şi în viaţa lor politică folosindu-se de puternicele partide comuniste din ţările lor. N-a mai contat nici prezumtiva angoază a lui Stalin că o Europă Occidentală reîntărită şi completată cu o Germanie puternică şi democratică formată în zonele americană, engleză, franeză ar dezavantaja U.R.S.S.-ul pe plan internaţional şi nici teama că statele din Europa Centrală şi Răsăriteană, refăcute economic cu ajutor american şi funcţionând cu regimuri diferite vor fi în curând pierdute. Odată ce marele tiran de la Moscova a pus talpa lui puternică în calea pătrunderii capitalului de la vest la est, direcţie unică de mişcare a banilor şi a investiţiilor de câteva secole, el a despărţit Europa în două şi a dat o lovitură grea şi dureroasă spiritului comun european care s-a afirmat ciclic în multe momente din istoria secolelor al XVIII- lea şi al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea deja schiţate anterior.

Distrugerea spiritului comun european, amputarea civilizaţiei europene bazată de valorile şi virtuţile perene ale creştinismului şi pe democraţie au fost cel puţin tot atât de grave şi de dureroase ca metoda dură prin care s-a făcut această tăiere de nod gordian şi anume transbordarea regimului bolşevic de la "maica" Rusie roşie şi implementarea lui în toate statele din Europa Centrală şi Răsăriteană prin teroare de masă, procese contrafăcute, deci teroare juridică,

arestări, deportări, execuţii şi gulaguri. În contrast cu această situaţie, marşul bine calculat şi parcurs cu pricepe şi cu concursul societăţilor avansate din Occident al celor 12.500.000 de dolari americani investiţi de Planul Marshall a reuşit între 1948-1951 să scoată din criză şi din mizerie şi să lanseze în direcţii bune economiile din 16 state.

Managementul fondurilor a fost asigrat de Organizaţia pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare, care a insistat ca "recipienţii" (statele) ce receptau dolarii să-şi mărească propriile producţii, să-şi extindă comerţul şi să facă în contraparte contribuţii proprii la fondurile originale. La această colaborare de proporţii au participat şi s-au bucurat împreună state foste aliate, neutre şi fost inamice din timpul celui de Al Doilea Război Mondial. În istorie au existat puţine exemple de acest gen, întrucât întreaga acţiune a dovedit un auto-interes luminat şi generos deschis şi către parteneri şi mulţi au realizat că nu era în propriul lor interes să fie egoişti. Dar, desigur, sumele cele mai mari au fost acordate - după cum era şi normal după mărimea teritoriului şi numărul populaţiei - Angliei şi Franţei, care reprezentau şi pilonii democraţiei europene occidentale. U.R.S.S.-ul şi statele din brâul roşu şi-au pecetluit singure drumul şi destinul economic după ce U.R.S.S.-ul a condamnat Ajutorul Marshall ca un fel de viclenie şi cursă capitalistă. Moscova a dat dispoziţii clare celorlalte state să o imite în toate şi să refuze să se lase prinse în "cursa de şoareci" întinsă de "imperialiştii" americani.

Comuniştii de la Praga, deşi au dorit să asculte de "tătuca" lor de la Moscova, n-au putut opri de la bun început ideea de a trimite Delegaţia cehoslovacă la Conferinţa de la Paris care lansa Ajutorul deoarece Preşedintele Beneş şi ministrul de Externe Jan Masaryk şi cel de Justiţie, P. Drtina, toţi democraţi, erau favorabili şi deschişi în faţa generoasei oferte. Dar comuniştii de la Praga au primit un ajutor tovărăşesc de la patronul lor de la Moscova, Stalin, care a convocat de urgenţă o delegaţie a guvernului cehoslovac condusă atunci de prim-ministrul cu acel nume de tristă rezonanţă în istoria cehă, Klement Gotwuld, dar în care intrau şi Masaryk şi alţii şi le-a dat un ultimatum ca exact în ziua convorbirilor sau mai precis a ultimatului sovietic din 10 iulie 1947 să refuze în scris participarea la Conferinţă. Tonul lui Stalin a fost atât de dur încât Masaryk a fost nevoit să-l asigure că guvernul, poporul, partidele toate din Cehoslovacia nu vor face nici cel mai mic gest contra Uniunii Sovietice şi, într-adevăr, guvernul de la Praga a refuzat în acea zi participarea la Conferinţa din capitala Franţei. Cu multă amărăciune în glas Masaryk i-a spus colegului său de Cabinet, Hubert Ripka, ministrul Comerţului şi lider al Partidului Socialist-Nţional, că cehoslovacii nu mai erau decât simpli vasali ai lui Stalin. La scurt timp, serviciile speciale staliniste, în colaborare cu cele comuniste cehoslovace, se pare că "l-au ajutat" pe Masaryk să sară pe fereastră - altă defenestrare de la Praga - şi să scape pe vecie de această vasalitate, suportată însă în continuare de întreaga naţiune căzută în 1948 în totalitate sub jugul ei. "Patria" roşie cehoslovacă a

fost deosebit de "recunoscătoare" memoriei lui Thomas Masaryk, întemeietorul Republicii, aruncându-i fiul pe fereastra biroului său. Altă "patrie" roşie, România a fost la fel de recunoscătoare memoriei lui Ionel Brătianu, unul din părinţii României Mari, omorându-i în închisoare fiul, pe marele istoric Gheorghe I. Brătianu şi fratele Dinu Brătianu, şeful liberalilor, care a decedat la 83 de ani în celulă. Tot în celule comuniste a murit alt părinte al României, Iuliu Maniu, dar şi social-democraţi ca Iosif Jumanca şi Ion Fluieraş, care, printre altele, au comis "crima" de a participa la Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Nepotul Întregitorului, Regele Mihai I, a fost şi el alungat, aşa că este clar până la evidenţă că bolşevicii au fost mâncători şi distrugători de patrii naţioanle, democrate şi creştine. Până şi Finlanda rămasă liberă de comunism în interior şi neutră în exterior, a fost intimidată de Moscova şi slită să nu participe la Conferinţa de la Paris. Era o dovadă că Finlanda rămânea prietenă cu U.R.S.S.-ul pe plan internaţional.

Oricum au stat lucrurile, decizia Moscovei roşii care şi-a convocat vasalii comunişti din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia, ale căror guverne mai numărau şi câţiva miniştri necomunişti, practic neputincioşi, dar şi pe comuniştii din Italia şi Franţa ca observatori, la 22-27 septembrie 1947, la Szklarska Poreba, pe pământ polonez, a fost să dea şi un răspuns negativ colectiv ofertei economico-financiare americane bănuită că ar dori să recupereze pe acest plan avantajul politic şi militar al Armatei

Roşii care controla de una singură spaţiul Europei Centrale şi Răsăriteane. Practic vorbind, la Szklarska Poreba, s-a format brâul sau blocul roşu, numit Biroul Comunist de Informaţie, ce a rezultat din centura exterioară de protecţie a Uniunii Sovietice.

S-a afirmat că regimurile din Europa Centrală şi Răsăriteană, între 19451947 cel puţin, au fost deosebite de cel sovietic monolit şi totalitar de tip Stat- Partid şi stalinist. Desigur, afirmaţia este întrucâtva îndreptăţită, dar numai dacă privim sau interpertăm lucrurile din exterior şi doar formal şi la supragaţa lor. În afara faptului că bolşevicii albanezi, bugari şi iugoslavi deţineau toată puterea de stat de la bun început şi în pofida faptului că în celelalte ţări existau proprietăţi private şi funcţionau miniştri şi deputaţi necomunişti - ultimii chiar majoritari în unele cazuri - totul era o simplă formalitate, deoarece şi aici se etatizau bănci naţionale, se controla producţia şi repartiţia din întreprinderile private, se lichidau partide democratice şi tovarăşii de drum necomunişti. Într-un cuvânt se mergea în marş rapid şi forţat spre naţionalizări detot felul şi spre totalitarismul de tip stalinist ce a funcţionat între 1948-1953. Dar noi dorim să subliniem faptul că în pofida existenţei miniştrilor şi deputaţilor necomunişti, prin care se mima democraţia, probabil pentru ochii occidentalilor, puterea de stat reală au deţinut-o tot comuniştii şi între anii 1945-1947 care se mişcau şi executau - nu mimau - lucrurile tot în stil roşu şi în interior şi în exterior. Prezenţa comuniştilor italieni şi

francezi la Szklarska Poreba s-a datorat dorinţei zadarnice a lui Stalin ca

proletarii din aceste ţări să se opună uniţi şi cu succes Planului Marshall. În ultimă instanţă divizarea politică a Europei a fost mult întărită de divizarea ei economică iar cele 16 state care au beneficiat de Ajutorul Marshall au păşit înainte pe panta progresului economic şi al democraţiei iar Uniunea Sovietică şi sateliţii ei s-au încadrat într-un model de izolare economică autoimpusă şi de tirania roşie. Singurii vinovaţi de această tristă turnură şi de sfâşierea în două a Europei au fost ruşii roşii şi puiii lor de aceeaşi culoare din părţile ei centrale şi răsăritene terestre şi nicidecum americanii şi democraţii din zona occidental-maritimă. Iar dacă redefinim comunistul transnaţional prin el însuşi ca o fiinţa roşie unică, atunci prostia ideologică şi sărăcia lui materială şi mentală au demonstrat şi în istorie că prostul şi săracul nu era prost destul dacă nu era şi fudul.

3.4. Făurirea Europei Unite în zona democraţiei

În Europa Occidentală, mişcarea ideilor şi evenimentelor postbelice a atins dimensiuni morale şi reparatorii semnificative. Supravieţuitorii germani antinazişti au fost printre cei mai convinşi şi sinceri partizani ai reconcilierii internaţionale şi şi-au putut exprima liber, nu numai această opţiune, dar şi toate gândurile şi concepţiile politice şi economice în zona de ocupaţie anglo-franco-americană,

lucru inimaginabil în cea sovietică, mai ales după 1947. La Conferinţa din Stuttgart a Bisericii Evanghelice Germane, din noiembrie 1945, Pastorul Martin

Niemoller a rostit Declaraţia de Vinovăţie, calificată ca un act moral fundamental,

care recunoştea crimele comise de germani în timpul nazismului, îşi exprima regretul şi scuza sinceră pentru tot ce s-a întâmplat şi speranţa în făurirea unei vieţi internaţionale paşnice, democratice şi ghidată de principiile creştine de toleranţă, înţelegere şi iertare.

Organizaţiile catolice franceze, dirijate de marele pacifist care a fost Marc Sangnier (1873-1950) militau deschis pentru o Europă Unită şi victoria unei noi stări sufleteşti internaţionale, promovată de liderul lor în ultimii 30 de ani, în ciuda tuturor greutăţilor şi răutăţilor comise pe continent. Sangnier credea sincer că în lume va birui această nouă stare de spirit internaţională şi, aşa cum el reconstituia întrucâtva gândirea abatelui Lammenais, dar cu mai multe rezultate practice decât el, marele european care a fot Robert Schuman l-a recunoscut pe Sangnier ca un fel de maestru al său. Lucrul a fost pe deplin explicabil, deoarece, în conepţia lui Sangnier, democraţia, credinţa în Christos şi europeismul trebuiau să fie şi să funcţioneze într-o armonie deplină. A fost semnificativ faptul că în domeniul său din Bidonville el a organizat după Primul Război Mondial întâlniri şi şedinţe franco-germane şi europene. Mulţi germani din zona de ocupaţie franceză au fost influenţaţi de ideile democrat-social-creştine ale lui Sangnier şi şi-

au intensificat concomitent şi sentimentele europene. În zona europeană liberă a fost posibilă funcţioanrea timpurie a Uniunii Europene a Federaliştilor care, în 1947, au dezbătut, la Montreux, proiecte de făurire a Europei Unite. Planuri asemănătoare au discuat şi cei din Grupul Oxford al lui Lionel Curtis în cadrul Institutului Regal al Relaţiilor Internaţionale şi alţii în Mişcarea pentru Reînarmare Morală care - fapt semnificativ - a îmbinat activitatea pentru făurirea Europei Unite cu lupta anticomunistă. Deci proiectele pan-europene din anii 1924 prindeau din nou viaţă în anii postbelici ai Europei democrate, ceea ce a reprezentat o continuitate a acestui filon al secolului al XX-lea pe linia realizării sintezei europene.

În fond, aceeaşi mare personalitate democratică a istoriei, înlăturat prin vot de la putere în iulie 1945 şi anume "cinicul" Churchill, din octombrie 1944, a identificat, cu precizia omului politic de mare statură, drumul pe care urma să-l facă Europa chiar dacă laburiştii britanici aflaţi la putere persiflau ideea Europei Unite în pamfletele lor publicate în 1950. Încă din 1946, la Westminster College din Fulton-Missouri, avându-l pe Truman lângă el, leul britanic, îngrădit în limitele şi poziţia mai labilă deocamdată a opoziţiei, dar liber în gândire şi curajos în afirmaţii publice, Churchill, a afirmat: "De la Stettin pe Baltica [devenit Szczecin - n.n.] la Triest pe Adriatica, o cortină de fier a coborât de-a lungul continentului. Dincolo de acea linie zac toate capitalele din vechile state ale Europei Centrale şi Răsăritene - Varşovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad,

Bucureşti şi Sofia ... În mod sigur aceasta nu este Europa eliberată pe care noi am luptat s-o făurim". El i-a sfătuit pe americani, dar şi pe guvernanţii europeni occidentali, să ia o atitudine mai dârză faţă de Moscova ce intenţiona să practice o expansiune "nedefinită" şi să nu repete greşeala conciliatoriştilor care, timp de 10 ani n-au făcut nimic serios contra nazismului german.

Foarte mulţi americani - cu excepţia celor realişti şi clar sau înainte- văzători - n-au acceptat propunerile lui Churchill, deorece erau prea obişnuiţi să fie alături în multe chestiuni de marele lor prieten de la Răsărit pe care nu doreau să-l părăsească şi cu care nu doreau să intre în conflict sub nici un motiv. Mai mult, pentru a nega ideile şi propunerile lui Churchill, unele cercuri britanice naive îşi exprimau în ziarul "Times" convingerea - ce se va dovedi cu totul eronată în perspectivă - că democraţia occidentală şi comunismul aveau multe de învăţat unul de la altul. Dar nici măcar capitalismul şi anumite naţionalizări de stat din emisfera occidentală menite să prevină sau să gireze crizele şi să întreţină funcţionarea unor economii sănătoase şi prospere, dar fără să afecteze proprietatea şi libertatea cetăţenilor în ansamblul lor, n-au avut nimic în comun şi nici de "învăţat" ceva de la monopolul roşu de stat din emisfera estică. Naţionalizările şi exproprierile în Vest se făceau prin dreaptă şi reală despăgubire şi numai în interes public şi nu semănau cu hoţia rosie din est.

Tot Churchill care se simţea stimulat întotdeauna de criticile îndreptate împotriva lui, de oriunde ar fi venit ele, a deschis într-o altă cuvântare ţinută la Zurich o luptă morală majoră şi de rezonanţă în timp pentru ceea ce el numea atunci Statele Unite ale Europei - deci o formaţie lărgită şi rotunjită pe întreaga ei suprafaţă a Statelor Unite ale Austriei Mari propusă de românul-european Aurel C. Popovici, decedat în minuscula "Europă" numită Elveţia, unde germanii, italienii, francezii şi romanşii trăiau şi convieţuiau de mai multă vreme în bună pace. Statele Unite ale Europei trebuiau create în scurt timp, deoarece armele atomice puteau adânci şi mai mult divizarea Europei şi doar această formaţie completă şi rotundă o putea înlătura din calea ei şi a progresului popoarelor sale. Viitorul familiei europene depindea mult, preciza Churchill, de hotărârea sau decizia milioanelor de europeni de a face bine şi nu rău pe continent şi în lume. Mulţi l-au ironizat şi l-au persiflat din nou pe Churchill, dar contraponderea şi negarea lor morală a venit de la părintele ideii Europei Unite, contele Coudenhove-Kalergi, care i-a mulţumit şi l-a asigurat că din moment ce o personalitate de talia lui a ridicat vocea în favoarea Europei Unite, guvernele n-o mai puteau ignora multă vreme.

Churchill a privit lucrurile pe plan global şi ar fi dorit o asociaţie fraternă între trei cercuri: Commonwhealth-ul Britanic, Uniunea Europeană şi S.U.A. Britania ar fi urmat să acţioneze ca o legătură vitală între cele trei componente. Proiectul a fost prea mare şi grandios pentru acei ani, dar, în 1948, s-a organizat, pe cale privată la

Haga, un Congres al Europei, cu 800 de invitaţi în frunte cu Churchill, unde a participat şi o Delegaţie germană puternică şi serioasă, condusă de Konrad Adenauer iar Comisia culturală era condusă de alt european convins, spaniolul Salvador de Madariaga, atunci în exil. Aici a fost combătută tăierea în două a Europei, s-a recunoscut principiul supranaţionalităţii şi nevoia
pentru state de a renunţa la acele părţi din suveranitatea lor - dacă existau şi
erau în funcţiune - care lezau interesele instituţiilor comune.

În cadrul dezbaterilor Congresului, s-au remarcat şi personalităţi ca italianul De Gasperi, francezul Schuman, belgianul Spaak. Churchill a îndemnat în termeni măreţi şi convingători să se treacă repede la fapte, spunând în faţa Congresului: "Noi trebuie să proclamăm misiunea şi planul unei Europe Unite a cărei concepţie morală va câştiga respectul şi gratitudinea omenirii şi a cărei forţă fizică va fi atât de mare încât nimeni nu va îndrăzni să-i molesteze liniştita-i guvernare . Eu sper să văd o Europă unde bărbaţii şi femeile din fiecare ţară vor gândi că sunt europeni în aceeaşi măsură în care erau cetăţeni ai patriei natale şi oriunde se vor duce pe acest vast domeniu vor simţi cu adevărat şi vor spune: <<Aici eu sunt acasă>>". De Madariaga a dovedit aceeaşi elocinţă ca 'leul britanic" în evocarea necesităţii făuririi Europei Unite care trebuia neapărrat să se nască. Europa va trăi - spunea el - când spiritul ce o leagă şi-i defineşte substanţa va striga cu putere şi convignere "Fiat Europa" şi când spaniolii vor vorbi despre Chartres ca fiind şi al lor şi la la fel englezii

despre Cracovia, italienii despre Copenhaga, germanii despre Bruges etc. La Congres s-a propus crearea unei Adunări Europene şi a unei Curţi Europene a Drepturilor Omului şi a unui Comitet ce se va numi al Mişcării Europene.

Dar, ca întotdeauna în istorie, proiectele noi şi înnoitoare de restructurare a instituţiilor şi vieţii interne şi internaţionale sau nu sunt înţelese de la bun început sau sperie de-a dreptul pe aceia care nu se puteau desprinde prea uşor de mentalităţile şi schemele trecutului. Aşa că au fost destui politicieni occidentali care au privit cu scepticism sau chiar au ironizat şi au criticat ideile şi propunerile Congresului de la Haga. Cu timpul aceştia au pierdut, însă, în mod serios, terenul de sub picioare, deoarece a existat şi a funcţionat un "motor" foarte concret care mergea în sensul concentrării forţelor militare, economice şi politice euroatlantice şi anume teama şi angoaza - ce creştea în proporţie aritmetică dacă nu chiar geometrică - de Stalin şi bolşevism. În nici un caz europenii liberi nu concepeau să-şi piardă pământurile, fabricile, băncile, prăvăliile şi atelierele mari şi mici etc., libertăţile cetăţeneşti şi cele spiritual-relgioase şi nu doreau să aibă soarta tristă, amară şi amăgitoare a celor din spaţiul central-răsăritean, deposedaţi de toate bunurile şi libertăţile şi transformaţi în "sclavi" moderni ai regimurile comuniste care i-a denumit însă altfel şi anume "oameni de tip nou", adică, practic vorbind, un fel de contra-oameni, fabricaţi mental în uriaşele laboratoare ale puterii şi

propagandei insistente şi generalizate până la paroxism a totalitarismului comunist.

În aceste condiţii parteneriatul, vechi deja, din 1941, anglo-american s-a lărgit mult în anii postbelici. La 4 martie 1947, două puteri maritime, înfrânte ruşinos în 1940 la Dunkerque, au semnat tot acolo un Tratat de alianţă anglo- francez. În 1948, Ernest Bevin propune în Camera Comunelor lărgirea alianţei şi formarea unei Uniuni a Statelor din Europa Occidentală, în care să intre pe lângă Anglia şi Franţa ţările Beneluxului iar această formaţie să fie deschisă pentru viitor şi să se bazeze pe concursul forţelor americano-canadiene de peste Ocean. Astfel s-a născut, prin Tratatul de la Bruxelles, Uniunea Occidentală, la 17 martie 1948, care includea Beneluxul, Anglia, Franţa, Italia, Portugalia, Danemarca, Islanda şi Norvegia şi la toate aceste state au aderat, la 4 aprilie 1949, S.U.A. şi Canada, formând N.A.T.O. Denumirea de Pact al Atlanticului de Nord, n-a fost interpretată în sens strict geografic sau restrictiv din moment ce Italia nu era deloc atlantică ca şi Turcia şi Grecia, intrate în Organizaţie în 1952 sau Germania Federală în 1955, fapt ce demonstrează că în această formaţie au intrat statele dornice să lupte împotriva presiunii internaţionale exercitate de Moscova, chiar dacă erau situate mai departe de Ocean; deci, ceea ce a primat atunci a fost necesitatea de a pune şi a opune ceva puternic şi impunător pe plan global, capabil să ţină la respect forţa nu mai puţin impresionantă pe plan

internaţional a "hearthland"-ului roşu, reprezentat de Uniunea Sovietică.

N.A.T.O. a înregistrat în prima sa structură prumul său succes - care a părut atunci modest dar s-a dovedit a fi cu bătaie lungă în viitor - în zădărnicirea

Blocadei Berlinului organizată de Stalin prin încercuirea terestră a zonelor occidentale aflate sub controlul anglo-americano-francez. Aşa cum Stalin a pus "talpă" pătrunderii dolarului american spre centrul şi Estul Europei, el s-a opus şi penetrării spre Estul Germaniei a noii mărci germane, ce însemna 10 din cele vechi şi a tinerei bănci centrale Bank Deutcher Länder (mama lui Bundesbank), care, sprijinite de americani, au urmărit să însănătoşească întreaga finanţă şi economie a Germaniei aflată într-un curs intens de denazificare. Opera minoră de boicot roşu antimarcă a reuşit ca şi cea majoră antidolar şi, la 20 martie 1948, mareşalul Sokolovski şi subordonaţii săi, indignaţi şi roşii de furia provocată de această nouă "agresiune imperialistă", au părăsit Comisia Alită de Control. Timp de 15 luni, N.A.T.O. prin avioanele americane şi britanice au alimentat cu tot ce era necesar pe cei 2 milioane de locuitori din Berlinul Occidental, în cursul a 277.264 de zboruri peste Germania de Vest şi au reuşit performanţa de a trimite din cerul ce acoperea Aeroportul Tempelhof 8.000 de tone de ajutoare zilnic. Sovieticii, tot mai furioşi, după ce au privit într-o tăcere "roşie" evenimentele, au ridicat Blocada la 12 mai 1949.

Dincolo de concurenţa pe plan militar - ai cărei termeni s-au schimbat oricum radical în era armelor atomice -, s-a dus însă o altă luptă surdă, dar fundamentală şi decisivă în repurtarea succesului final şi anume, aceea dintre finanţele şi economiile libere de piaţă şi economiile de tip monopolisto-comunist, care s-a răsfrânt atât asupra nivelului de trai şi a câştigului pe cap de locuitor înregistrat în Occidentul democrat şi Orientul comunist din Europa, dar şi în obţinerea unor fonduri uriaşe, capabile să sigure accesul la fabricarea celor mai sofisticate şi mai avansate tehnologii de producere a armelor atomice nucleare şi neutronice din spaţiile terestre, maritime şi aeriene. În pofida unor tribulaţii, regrese şi incertitudini înregistrate în anumite faze ale disputelor concentrate şi dirijate de cele două super-puteri ce păreau să avantajeze Orientul roşu, până la urmă superioritatea şi victoria a aparţinut în toate direcţiile Occidentului avansat şi democrat.

Concentrarea economică s-a intituţionalizat iniţial la Paris, în 16 aprilie 1948, când Europa "Marshall", cu cele 16 state ale ei, a format Organizaţia pentru Cooperare Economică Europeană, lărgită ulterior la 18, prin aderarea Germaniei Federale şi a Spaniei, şi înzestrată cu un Consiliu, Comitet Executiv, Secretariat General, dar, din care S.U.A şi Canada n-au făcut parte însă au trimis observatori.

Lucrurile n-au mers prea bine, deoarece în cadrul Organizaţiei s-a format o comunitate europeană de 6 state care s-au opus formării unei zone de liber- schimb la nivel general. Şefii de state şi de guverne

din Franţa, S.U.A., Germania Federală, Anglia au declarat, la 21 decembrie 1959, că statele industriale occidentale posedau destulă energie pentru a favoriza dezvoltarea ţărilor mai puţin dezvoltate şi a accelera ritmurile de desfăşurare a relaţiilor economice internaţionale. 13 state din O.C.E.E. au hotărât la Paris că se impunea reformarea întregii instituţii şi au numit un grup de muncă şi de iniţiativă care să realizeze propunerea şi să transforme ideile şi principiile noi în fapte, instituţii şi operaţii economico-financiare lucrative şi benefice. În decembrie 1960 s-a semnat la Paris Convenţia pentru Organizaţia de Cooperare şi Dezvoltare Economică intrată în vigoare la 30 septembrie 1961 care a cuprins de data aceasta atât S.U.A. cât şi Canada şi ulterior Japonia, Finlanda, Australia şi Noua Zeelandă, fapt ce demonstează că organismele economice ale lumii democratice au depăşit limitele Europei şi erau deschise spre universalism. Într-un context de globalizare a relaţiilor internaţionale economico-financiare a fost necesară această concetrare instituţională şi de mobilizare a marilor capitaluri şi apoi de penetrare a lor peste mări şi ţări, pentru a susţine cu mai multe şanse de succes lupta surdă care se ducea - chiar dacă nu se recunoştea deschis - cu forţele omoloage din emisfera roşie. O.C.D.E. avea şi ea un Consiliu, Secretariat General şi Comitet Executiv iar Statutul ei de funcţionare s-a bazat pe acordurile mutuale ale tuturor membrilor ei. În cadrul O.C.D.E. au funcţionat alte Comitete şi Agenţii de profiluri diferite, unele preluate de la vechea O.C.E.E., altele noi (Agenţia European pentru Energia Nucleară,

Acordul Monetar European etc.). Un rol important l-a jucat Comitetul de Ajutor pentru Dezvoltare, care a mărit volumul resurselor puse la dispoziţia ţărilor mai puţin dezvoltate, a analizat ratele şi natura contribuţiei membrilor săi la programele bilaterale sau multilaterale de ajutor, a creat un Centru de formare a experţilor şi un Comitet de Cooperare Tehnică. Totalitarismul roşu a contrapus acestei Organizaţii Consiliul de Asistenţă Economică Mutuală - de fapt mai mult mută şi nelucrativă sau puţin lucrativă - în care, pe lângă statele din Europa Centrală şi Răsăriteană au intrat Mongolia şi Cuba, iar statele comuniste asiatice, ca Vietnamul de Nord, Coreea de Nord, China, admise ca observatori, au refuzat ulterior să participe la reuniunile Consiliului.

Între timp un grup de personalităţi au accelerat procesul de formare şi de fiinţare a Europei Unite. Printre ei s-au numărat George Bidault (1899-1983), Jean Monnet (1888-1979), Robert Schuman (1886-1963), René Pleven (1901- !), Paul Henri Spaak (1899-1972), Alcide De Gasperi (1881-1954) şi alţii. Bidault a avut rezerve faţă de atitudinea puţin amicală a şefului său, generalul Charles de Gaulle, dovedită în raport cu anglo-saxonii în general şi indiferent de faza naţionalistă de la sfârşitul vieţii sale, cel puţin în anii 1949-1950 şi după aceea a fost un promotor convins al politicii bazate pe Alianţa Atlantică şi pe Uniunea Europeană. Aceşti oameni politici au făcut parte din partide diferite, dar pe toţi i-a unit, în afară de frica pe care le-a băgat-o în oase Stalin şi comunismul, dorinţa de a da viaţă unei

Europe Unite încadrată armonios în O.N.U. şi cu un rol notabil în lume. Monnet a fost economist de formaţie, dar a avut multă experienţă în viaţa şi în funcţionarea instituţiilor internaţionale, fiind, între 1920-1923, Secretar General Adjuct al Ligii Naţiunilor. Chiar în 1940, când Franţa era cu cuţitul la gât, el i-a propus lui Churchill formarea unei Uniuni Franco-Britanice. Monnet a crezut sincer în utilitatea unei Uniuni Europene atotcuprinzătoare pe plan economic, politic şi militar. Fiind foarte realist a propus ca greutăţile ce se vor ivi să fie înlăturate cu grijă şi multă răbdare şi scopul esenţial şi fundamental să fie atins fără grabă, treaptă cu treaptă, prin ceea ce el a numit politica sau procedura funcţionalismului care a constat în transferarea graduală a unui număr de
"funcţiuni" sau "sfere de activităţi" de la controlul naţional la cel surpanaţional.

jjjij

Într-un fel şi Monnet l-a continuat pe Aristide Briand, dar, prin rezultatele concrete atinse de el sau prin metodele şi soluţiile propuse pentru funcţionarea eficientă a institutţiilor comune, această personalitate a meritat pe deplin să fie numită "Tatăl Europei".

El a fost ajutat în opera europeană de Robert Schuman, personalitate de frunte a Mişcării Catolice de orientare democrat-social-creştină. Luptător în Rezistenţă, a fost arestat de germani, dar a trecut peste orice resentiment, a realizat că francezii şi germanii nu sunt numai şi numai francezi şi germani, dar sunt şi vecini, creştini şi europeni şi, în măsura în care doreau să rămână proprietari şi liberi

era necesar să uite trecutul plin de războaie şi de sânge, să devină prieteni şi să-şi armonizeze interesele şi sentimentele în făgurirea Europei Unite şi în buna ei funcţionare. Activitatea lui europeană, munca susţinută depusă în forurile comune europene, nu l-au împiedicat deloc să-şi facă datoria de patriot şi de om de stat francez în calităţile lui de prim-ministru sau de ministru de Externe. René Pleven a fost concomitent şi un european convins dar şi un bun francez, de două ori prim-minsitru, dar, care a fost nemulţumit de accentele naţionaliste ale lui Charles de Gaulle pe care l-a şi părăsit împreună cu gruparea lui ce dorea să armonizeze interesele fraceze cu cele europene. Pleven a şi dovedit că era un bun francez când a activat ca un membru important şi cunoscut al Forţelor Franceze Libere dar, în anii postbelici, a dovedit că un bun francez nu era destul de bun francez dacă nu era şi un bun european sau partizan convins şi de nădejde al Europei Unite. Spaak, un socialist de esenţă sau substanţă democratică şi umanistă şi-a făcut din plin datoria de patriot belgian ca ministru de Finanţe, de Externe şi prim-ministru, dar şi de eminent European deschis şi spre universalism în calitatea lui de Preşedinte al celei dintâi Adunări Generale a O.N.U. De Gasperi a provenit dintr-o familie bilingvă italo-germană din Tirolul de
Sud şi, împreună cu toţi ceilalţi, a alcătuit o formidabilă echipă europeană care a iuţit pasul spre instituirea şi funcţionarea Europei Unite şi concomitent, în calitatea lui de creştin-democrat, a fost

premier de mai multe ori în guvernele de coaliţie italiene între 1945-1953 şi după 1949 acestea au sprijinit fără rezerve N.A.T.O.

La 26 octombrie 1948 s-a decis de către guvernele francez, englez, olandez, belgian, luxemburghez instituirea unui Comitet Permanent însărcinat să studieze şi să dezvolte o federaţie europeană. Comitetul era format din 5 membri anglo-francezi, trei olando-belgieni şi doi luxemburghezi. Teza franco-belgiană a marşat pe o adunare generală formată de parlamentele statelor membre cu vot deliberativ de profil bazat pe majoritate iar teza britanică a contrapus o adunare diplomatică compusă din reprezentanţii guvernelor. Discuţiile au fost dure, dar unde există democraţie există şi dialoguri care exclud monologul de orice tip şi ajung la stabilirea unor compromisuri necompromiţătoare şi favorabile tuturor părţilor. S-a ajuns astfel la propunerea formării Consiliului Europei constituit dintr- un Comitet de Miniştri care satisfăcea teza britanică şi o Adunare Consultativă ce onora pe cea franco-belgiană. Odată semnat Acordul de la Londra, de către cinci state, la 27-28 ianuarie 1949, s-a hotărât invitarea celorlalte state din O.E.C.E. la o conferinţă pentru elaborarea tratatului de constituire a noii organizaţii. Pe lângă cei cinci, la 28 martie 1949, s-au întâlnit la Londra, reprezentanţii Italiei, Irlandei, Danemarcei, Norvegiei, Suediei, care au semnat, la 5 mai 1949, Statutul Consiliului Europei intrat în vigoare la 3 august acelaşi an. Prima Adunare Consultativă s-a ţinut la Strasbourg, sediul Consiliului Europei, la 10 august. La Strasbourg şi-a avut sediul şi un Secretariat Permanent. Din

Adunare au fost excluşi comuniştii şi partidele lor paravan şi ea a fost formată în general din socialişti, liberali şi creştin-democraţi care au furnizat la început cei 140 de deputaţi trimişi de parlamentele statelor membre. Proporţional cu numărul populaţiei, englezii, germanii vestici, francezii, italienii trimiteau câte 18 parlamentari, turcii 10, belgienii, olandezii, grecii câte 7, austriecii, suedezii, elveţienii câte 6, danezii şi norvegienii câte 5 etc. şi toţi votau liber fără mandate imperative şi restrictive de acasă - dar voturile se regrupau în funcţie de apartenenţa politică şi nu naţională - şi îşi ocupau locurile în ordine alfabetică şi nu după statele naţionale care i-au mandant tot acolo. Activitatea Consiliului Europei a fost impresionantă, fiind ilustrată de semnarea, până în iunie 1973, a 79 de convenţii din care 67 erau în vigoare până la acea dată. De departe, din punctul de vedere al intereselor democraţiei şi al susţinerii ideilor, mecanismelor de funcţionare şi a prestigiului ei în lume, cea mai importantă a fost Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, fondată încă în 4 noiembrie 1950, dar şi cele referitoare la reglementarea paşnică a conflictelor, la păstrarea sănătăţii publice, la asigurarea reală a tuturor drepturilor sociale ale celor ce muncesc exprimată prin Charta Socială Europeană semnată la Torino în 18 octombrie 1961.

Practic vorbind, între lumea liberă a democraţiei şi cea neliberă a totalitarismului roşu, pe primul loc s-a desfăşurat războiul tehnologic, şi al informaţiilor şi, în cadrul lui, prima a produs mai mult şi mai bine, a asigurat venituri mai mari pe cap de locuitor, a luat mai

puţin de la gura popoarelor şi din bugetul lor anual pentru cheltuielile lor militare, au oferit salarii şi pensii mai consistente muncitorilor şi funcţionarilor. Producând mai mult şi posedând monede convertibile serioase, etaloane şi datătoare de ton în finanţele mondiale, s-a ajuns de pildă ca în S.U.A. rata proporţională dintre capitalul consacrat înarmării să fie în anumiţi ani doar de 33% iar cel rămas societăţii civile să fie de

jj

67% dar randamentul să fie mai mare decât în U.R.S.S. unde raportul era de 66% pentru cheltuielile militare şi 34% pentru cele civile. Valoric, dolarii concentraţi în cele 33% procente întreceau cu mult şi fructificau tehnologic la cote mai înalte producerea sofisticatelor arme atomo-nucleare, inclusiv în domeniul războiului stelelor ce se anunţa, decât rublele slabe pe plan mondial incluse în cele 66% procente. În Germania Federală raportul dintre capitalul militar şi cel civil a fost uneori de 20 la 80 iar în Japonia de 4 la 96.

În fond, muncitorii olandezi, englezi, francezi, vest-germani, suedezi, danezi etc. n-au fost niciodată atât de "crunt exploataţi" de capitalism şi de capitalişti, încât să călătorească doar prin miniştrii, deputaţii şi şefii lor de stat. Ei au călătorit prin ei înşişi, n-au stat la cozi interminabile pentru jumătăţi de unt, de kilograme de carne, uleiuri pe porţii sau cartele etc., deoarece s-au bucurat de o politică de asigurări sociale temeinică, lucrativă şi benefică, au avut parte de sindicate libere şi nu de simple curele de transmisie ale celor de la putere, cum a fost cazul muncitorilor europeni central-răsăriteni, au

posedat dreptul la grevă, care era real nu fictiv şi înscris în constituţiile naţionale, dar şi în dreptul internaţional din convenţiile europene de profil. Într-un cuvânt, deşi de-a lungul perioadelor de istorie modernă şi contemporană problema muncitorească s-a dovedit deosebit de gravă şi generatoare de conflicte sociale serioase, sinteza timpului parcurs de secolele al XIX-lea şi al XX-lea, a demonstrat până la evidenţă că şi această chestiune - ca şi altele de aceeaşi gravitate sau cu un coeficient apropiat de dificultate - a putut fi rezolvată satisfăcător, cu răbdare, competenţă, pe cale legală şi evolutivă, doar de regimurile parlamentare şi de
constituţiile lor democratice.

Nu putem să nu-l admirăm îndeajuns pe Karl Kautsky care, la începutul secolului al XX-lea, le-a atras atenţia muncitorilor din Europa şi indirect din lumea întreagă că trebuie să se ferească, aşa cum mamele i-au ferit de foc când erau copii, de dictatura bolşevică a lui Lenin şi să-şi rezolve revendicările sociale şi cetăţeneşti numai şi numai în societăţile democratice şi pluripartidice pe cale legală, electorală şi parlamentară, aşa cum s-a şi întâmplat prin partidele social- democrate, democrat-creştine, liberale, care prin impozitul proporţional pe venituri, prin politica socială şi umanistă, prin asigurările de muncă, sănătate, boală şi bătrâneţe au făcut din muncitori oameni liberi, cetăţeni onorabili - şi nu "sclavi" moderni ca şi colegii lor de clasă din lagărul comunist - ai patriilor lor democratice. Karl Kautski, prestigiosul autor al cărţii Comminisme et terrorisme, a

dorit din tot sufletul să disocieze clasa muncitoare de terorismul roşu de tip leninisto-stalinist, şi să o asocieze la tipologia societăţilor democratice parlamentare din Europa Occidentală. Detestând faptul că Lenin s-a lăudat că a găsit un model demn de urmat în dictatura iacobină şi în Robespierre, Kautsky a afirmat, încă în august 1918: "În nici un caz nu este permis să se creadă că în Europa Occidentală se vor repeta evenimentele Marii Revoluţii franceze. Dacă
Rusia actuală arată atâtea similitudini cu Franţa anului 1793, aceasta este

dovada că ea este aproape de stadiul Revoluţiei franceze ... Ceea ce se întâmplă acolo, nu este prima revoluţie socialistă, ci ultima revoluţie burgheză". Deşi bolşevicii erau la putere doar de şase luni şi numai câteva indicii lăsau să se întrevadă hecatombele de morţi ce vor fi provocate de politica lor, tot în vara lui 1918, Karl Kautsky, care a refuzat şi a condamnat dictatura minorităţii bolşevice bazată pe baionete şi pe pumni şi nu pe votul democratic - dovadă graba cu care a dizolvat în ianuarie 1918 Adunarea Constituantă - a afirmat profetic pentru evoluţia raporturilor dintre social-democraţi şi comunişti de-a lungul întregului secol al XX-lea: "Opoziţia dintre cele două curente sociale rezidă în opoziţia dintre două metode funciar diferite: metoda democratică şi metoda dictatorială. Cele două curente vor acelaşi lucru: emanciparea proletariatului şi, odată cu el, a umanităţii prin socialism. Dar calea aleasă de unii este considerată de ceilalţi ca fiind falsă şi ducătoare la ruină. Revendicarea dialogului liber ne plasează

emblematic pe terenul democraţiei. Dar scopul dictaturii nu este de a respinge opiniunea opusă, ci acela de a suprima în mod violent exprimarea ei. Astfel cele două metode ale democraţiei şi ale dictaturii se opun de o manieră ireductibilă chiar înainte de începutul dialogului (sau a discuţiei). Una cere dialogul, alta îl refuză".

Iată de ce Lenin l-a urât funciarmente pe Kautsky, ca şi pe Bernstein de altfel, dar şi pe social-democraţii, socialist-revoluţionarii ruşi de dreapta şi de stânga, pe care în mare parte i-a şi lichidat, de ce, după 1945, Dej nu i-a putut vedea în ochi pe Jumanca, Flueraş, Titel Petrescu şi le-a dizolvat partidul unindu- l forţat cu cel comunist, sau de ce comuniştii est-germani, bătuţi măr în alegeri de social-democraţii germani din zona sovietică i-au arestat şi i-au lichidat urmând aceaaşi procedură ca în România, Cehoslovacia, Polonia etc. Aceste fapte demonstrează că adevăratele partide ale clasei muncitoare au fost cele socialiste, social-democrate, social-creştine, concentrate în Internaţionale liber formate din parteneri egali ce se respectau nu se ucideau sau se absorbeau unii pe alţii, pe când liderii comunişti şi-au permis, ca în numele clasei muncitoare, să instituie regimuri teroriste şi totalitare sau au avut tupeul să afirme deschis că în numele ei - care era încă neşcolită şi nepregătită - un grup de conducători luminaţi de învăţătura marxist-leninistă (ultima o cam acomoda şi o interpreta pe ruseşte pe prima), va institui dictatura ei şi o va conduce în paradisul roşu. Nu cunoaştem cazuri în istoria Internaţionalelor socialiste sau social-democrate din secolul al XX-lea,

în care să fi fost executaţi lideri remarcabili ai mişcării muncitoreşti, dar istoria Cominternului dirijat de Moscova este suprasaturată se asemenea cazuri. Ce bine ar fi fost - o spunem doar retoric în cadrul unui experiment teoretic de laborator istoric şi mental - ca proletarii din toate ţările să se fie unit în jurul teoriei şi a sistemului de idei social-politice profesat de Kautsky şi alţii ca el, şi nu în jurul teoriilor malefice elaborate, dar din nefericite şi aplicate, de Lenin, Stalin, Troţki, Kamenev şi alţii.

Nu trebuie să se creadă că din punct de vedere economic şi financiar, în lumea liberă totul a fost făcut doar de americani. Adevărul este că s-au îmbinat mai mulţi factori şi s-au combinat investiţiile transatlantice cu cele atlantice într-un circuit cu dublu sens. Odată refăcute, trusturi europene multinaţionale, ca Royal Dutch Shell, B.P., E.M.Y., Unilever au investit şi ele participând la comerţul şi piaţa mondială, inclusiv în schimburile cu piaţa americană, de unde au venit spre Europa şi dolarii trimişi de concernurile Dupont, General Motors, J.B.M., creându- se astfel o interacţiune euro-americană. Europa Occidentală a oferit prin Keynes întregii lumi libere cunoscuta revoluţie keynesciană macro-economică privind rolul vital al guvernelor democrate în hrănirea şi menţinerea climatului sănătos al afacerilor şi investiţiilor, în managementul crizelor prin susţinerea cursurilor valutare, intervenţii băneşti, rate de interes şi o politică mobilă şi adecvată de la perioadă la perioadă a sistemului de taxe şi impozite. Europa Occidentală a fost activă şi în finanţele mondiale,

aducându-şi o contribuţie notabilă la îmbunătăţirea sistemului monetar internaţional declanşată la Conferinţa de la Bretton Woods care a dus la înfiinţarea Fondului Monetar Internaţional şi a Băncii Mondiale, puse în funcţie sub auspiciile O.N.U. dar cu rol important şi în dezvoltarea economiei europene care a permis ca în cele 16 state din O.E.C.D. populaţia să crească de la 244 milioane cât era în 1940, la 320 milioane în 1966, şi 355 milioane de oameni în 1985, cu venituri solide pe cap de locuitor care nu suportă comparaţii cu cele înregistrate în Europa Centrală şi Răsăriteană.

Dezoltarea economiei europene s-a datorat şi organismelor comunitare de profil puse în funcţie după 1951, odată cu înfiinţarea Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului, prezidată de Monnet, care a pus alături Franţa, Germania Federală, Italia şi Beneluxul, reuşind astfel să prevină reapariţia unor baze militar- industriale separate în fiecare din statele membre. Aceste state s-au înţeles să opereze un comerţ liber cu cărbune şi oţel, să-şi reglementeze împreună cotele de producţie şi de competiţie şi în caz de crize manifeste şi evidente să controleze tot împreună preţurile şi producţia. Anglia, mai egoistă şi cu ochii la preferinţa comercială a Commonwhealth-ului, stătea deoparte, dar, pe plan politic şi militar acorda o prioritate indubitabilă relaţiilor cu S.U.A şi calităţii ei de membru activ al N.A.T.O., pe când Franţa, fără să părăsească N.A.T.O., avea anumite rezerve faţă de „hegemonia" americană şi căuta soluţii de compromis prin formarea unei Comunităţi de Apărare Europeană.

Au apărut discuţii şi controverse serioase în cadrul acelui corp "deliberativ", dar destul de şubred, înzestrat cu competenţe şi puteri proprii, care a fost Uniunea Europeană Occidentală din 1955, dar, toţi au fost surprinşi de Criza Suezului şi de intervenţia sovietică dură contra Ungariei. Occidentalii, fiind oameni liberi şi totodată convinşi că soarta libertăţii nu numai acasă dar şi în Europa şi în lumea întreagă depindea de întărirea şi nu de subminarea colaborării dintre ei, au realizat repede că diferendele politice şi militare se vor estompa încet dar sigur dacă se va opera tot aşa o comunitate economică europeană puternică ce va sta la baza şi va completa forţa şi prestigiul instituţiilor politice comune deja în funcţie în marşul lor unitar spre făurirea Europei Unite.

Conferinţa de la Messina, din 1955, a deschis drumul spre integrarea economică ce se va derula în următorii 30 de ani, nu fără unele greutăţi şi obstacole care nu i-au putut totuşi bloca mersul ascendent spre împlinire. În 1957, se pun bazele Comunităţii Economice Europene (Piaţa comună), intrată în vigoare la 1 ianuarie 1958 şi Euroatomului. S-au propus şi s-au executat în anii următori operaţiuni ca abrogarea tuturor tarifelor interne, formularea unei politici comune în domeniul comerţului exterior, armonizarea agriculturii, transporturilor, taxelor, eliminarea barierelor din calea competiţiei libere, încurajarea mobilităţii forţei de muncă, a capitalului, a spiritului întreprinzător şi a productivităţii întreprinderilor. În pofida unui boicot incipient dirijat de britanici prin

Aria Comerţului European Liber, s-a văzut în scurt timp că economiile din Piaţa Comună erau mai prospere decât celelalte şi până la urmă, Anglia, Irlanda şi Danemarca intră şi ele în formaţie, părăsind Aria separatistă în 1973. Pentru englezi accesul în Piaţă nu a fost deloc uşor, deoarece, în 1961 şi 1967, încercările lui Macmillan şi Wilson au fost zădărnicite de talpa pusă de veto-ul lui Charles de Gaulle care avea mereu câte un dinte contra lumii anglo-saxone şi a rolului ei prea copleşitor în instituţiile europene, dar, în 1969, bătrânul general este exclus prin Referendum din viaţa politică franceză. Înainte de 1969, el a dorit să pună accentul pe "Europa patriilor" şi pe "comunitatea statelor-naţiuni", deschizând o bătălie contra Comisiei Europene a Pieţei Comune comparată de unii cu lupta Împăraţilor germani contra Papilor. Dar Piaţa Comună s-a întărit semnificativ din punct de vedere financiar şi teritorial. Din 1979, Sistemul Monetar European încadra valutele statelor membre într-un cadru-mecanism al ratelor de schimb menit să prevină fluctuaţiile prea mari iar European Currency Unit (E.C.U.) deschidea drumul spre Uniunea Monetară Europeană şi spre o valută unică europeană. Fondul European Social şi Fondul European de Dezvoltare se ocupau de redistribuirea unor fonduri către regimurile mai puţin evoluate din punct de vedere social-economic. În 1975, un Referend britanic a aprobat intrarea Angliei în Piaţa Comună, efectuată în 1973 şi s-a pus capăt vechilor interogări şi dispute iar în 1981 Grecia şi în 1986 Spania şi Portugalia urmau acelaşi drum completând numărul membrilor la 12: Belgia, Danemarca, Franţa,

Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania, Anglia.

După un deceniu, această formaţie economică sănătoasă şi viguroasă s-a dovedit a fi deschisă şi compatibilă la aplicarea celor mai îndrăzneţe înnoiri şi soluţii de perfecţionare şi de funcţionare a sistemului integrării. Jacques Delors, fost ministru de finanţe al Franţei, supranumit europeanul "fundamentalist" de adversarii săi, autor al acelui Single European Act (S.E.A.) a propus în 19851986 o serie de măsuri menite să făurească o piaţă unică pentru 320 milioane de clienţi, spre 1992, suspendarea frontierelor interne, competiţie liberă în afaceri, standardizarea şi protecţia consumatorului, armonizarea taxelor pentru valorile adăugate şi a altor taxe indirecte, standardizarea telecomunicaţiilor etc., introducerea votului majorităţii calificate în Consiliul de Miniştri, câte 10 pentru Germania Federală, Franţa, Italia, Anglia, 8 pentru Spania, câte 5 pentru Belgia, Olanda, Grecia, Portugalia, câte 3 pentru Danemarca şi Irlanda, 2 pentru Luxemburg. Majoritatea efectivă în luarea deciziilor se obţinea cu 54 de voturi din 72 sau cu 75%. Procesul integrării s-a accelerat în numeroase sectoare şi, ca un semn şi un sens al timpului, Consiliul Europei poseda din 1987 un Steag ce includea statele componente prin cele 12 stele aurii pe fondul albastru intens ce amintea culorile apelor atlantice şi mediteraniene limitrofe puterilor maritime democratice. Cercul spre o uniune perfectă era în plină expansiune şi era purtat cu siguranţă pe umerii unei adevărate avalanşe spre

drumul împlinirii marelui ideal european, accelerat şi de Uniunea Economică şi Monetară ca şi de cele patru obiective fundamentale fixate în Memorandul Belgian din martie 1990: Subsidiaritate, Democraţie, Eficienţă, Coerenţă. Franco-germanii le completează imediat cu armonizarea conduitelor în cadrul unor politici comune în domeniile securităţii, a diplomaţiei, justiţiei şi poliţiei. Mersul spre integrare nu mai putea fi oprit nici măcar de personalităţi „de fier" din interiorul Pieţei Comune care au considerat la un moment dat că s-a mers prea repede sau s-a ajuns prea departe cu acest proces. Astfel, Margaret Thatcher, repetându-l parcă pe Charles de Gaulles, a început să atace proiectul „Europei superstatale" - Delors vorbise şi propusese ca în câţiva ani să ia fiinţă un nucleu al unui Guvern European - să combată dur instituirea "personalităţii europene identice" şi să strige de trei ori "Nu" în calea mersului mai departe spre unificarea Europei. Doar un grup minoritar britanic au sprijinit-o împreună cu unii conservatori americani care n-au înţeles că Europa Unită va fi complementară S.U.A. în lupta pentru apărarea şi promovarea democraţiei şi O.N.U.-lui şi nu va deveni o Europă fortăreaţă antiamericană. A existat deci o deosebire esenţială şi între unele proiecte germane din secolul al XIX-lea, care doreau o Europă Unită contra S.U.A. şi Rusiei şi politica Germaniei denazificate şi democratice care a intrat într-o Europă Unită prietenă cu S.U.A. Cât despre Thatcher, ea a fost înlăturată de la guvern de proprii ei colegi conservatori de partid.

3.5. Rezistenţa anticomunistă în Europa Centrală şi Răsăriteană, extinderea şi revitalizarea democraţiei şi a speranţei întregirii Europei Unite

În timp ce Europa democratică şi liberă se integra, Europa comunistă şi neliberă se dezintegra încet dar sigur. Acest proces de dezintegrare a fost benefic în dublu sens şi anume a însemnat dispariţia Tratatului de la Varşovia şi a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc şi, odată cu căderea comunismului, a deschis drumul spre integrarea europeană deplină. De fapt, partizanii sinceri ai Europei Unite au dorit ca ea să cuprindă toate statele europene, bogate şi sărace, întrucât în formaţia veche şi parţială Europa Unită a fost comparată cu un om în plină creştere (şi dezvoltare), dar care merge încă „în scutece de copil". Europa urma deci să cuprindă şi statele europene din Centrul şi Răsăritul continentului, dar acestea trebuiau să se dezică de tradiţiile totalitarismului, naţionalismului şi imperialismului.

Cea mai tristă perioadă a statelor comuniste - cea stalinistă din 19451953, a luat sfârşit odată cu moartea marelui dictator şi a făcut loc fazei destalinizării din anii 1953-1964, dominată de figura lui Hruşciov, urmată şi ea de „epoca stagnării" din 1964-1985 reprezentată de Leonid Ilici Brejnev. Unii specialişti au folosit pentru anii de după 1953 termenul de „epoca post-teroristă". Este drept că Gulagurile au dispărut, procesele politice s-au redus, s-a trecut chiar

la eliberarea deţinuţilor politici, la reabilitarea unor victime ale stalinismului, dar regimul comunist rămânea totalitar iar epoca post-teroristă n-a fost totuşi lipsită de teroarea tancurilor ruseşti ce se mişcau rapid în spaţiul Europei Centrale şi Răsăritene, acolo unde Moscova credea că regimul roşu era în pericol sau că partidele comuniste erau pe punctul de a pierde controlul asupra tuturor instituţiilor centrale şi locale. Naţional-comunismul şi o uriaşă propagandă în mass-media au fost alte arme care ţineau în fiinţă regimurile comuniste şi chiar dacă şefii partidelor comuniste şi-au subordonat serviciile speciale de securitate acestea au controlat sever societăţile din Europa Centrală şi Răsăriteană în continuare.

Dar setea de libertate a omului n-a putut fi stinsă de forţele de represiune comunistă şi ea lega într-un fel din străfunduri Europa Centrală şi Răsăriteană de cea Occidentală. Lupta pentru libertate a subminat regimurile comuniste din interior, aşa cum succesele Europei Unite le nega din exterior. La 17 iunie 1953 muncitorii din Berlinul de Est ies pe stradă şi declanşează o revoltă, repede reprimată de tancurile ruseşti care lasă în urma lor 51 de morţi. Printre ei s-au aflat şi câţiva securişti ucişi de muncitori iar în săptămânile următoare sunt operate mii de arestări pentru a băga groaza în clasa muncitoare în numele căreia se guverna. Alte mişcări şi revolte de stradă s-au declanşat la Plsen şi Brno în Cehoslovacia. În Polonia rezistenţa era surdă, subterană şi aproape continuă. Biserica poloneză catolică rezistă demn contra ateismului roşu prin prelaţii şi

preoţii ei şi declară în scris că nu există şi nu va exista vreodată o putere laică în ţară care să reuşească să-i despartă pe polonezi de Iisus Christos şi de biserica ataşată atât patriei cât şi Sfântului Părinte de la Roma. Episcopii în scrisori pastorale apără autonomia individuală şi personalitatea fiecărui creştin polonez, libertatea lui de gândire interioară şi de manifestare exterioară, condamnând implicit forţările artificiale ale comuniştilor de a crea oameni de alt tip decât acela al Marelui Creator. În atmosfera mincinoasă a totalitarismului roşu, care trâmbiţa deschiderea drumului spre o aşa-zisă „lume mare şi nouă" a comuniştilor, biserica polonă şi-a făcut datoria apărând cu voce tare şi în enciclice şi pastorale scrise adevărurile perene ale creştinismului, demnitatea şi libertatea umană.

Tot biserica polonă a întreţinut viu şi unit spiritul naţiunii poloneze, privată de statul său de către ruşi, prusaci şi austrieci între 1794-1918 şi a menţinut trează în inimi şi suflete speranţa de a învinge nazismul ce i-a distrus patria - împreună şi cu complicitatea iniţială a ruşilor - în cadrul celei de a patra împărţire a Poloniei în 1939 care a durat până în 1945. Atacând „completa reconstrucţie a conştiinţei umane" propusă de comunişti, în „Scrisoarea Episcopatului către Tineretul Catolic Polonez din 1948" se dădeau asigurări că tinerii polonezi nu vor fi privaţi de nimeni şi nici despărţiţi de Dumnezeu şi de religie, de învăţăturile şi comandamentele sale. Biserica îi va creşte, îi va educa şi îi va apăra în spiritul demnităţii supreme ca fii liberi şi raţionali ai lui Dumnezeu, conectaţi şi la destinul laic al lumii şi

al societăţii dar şi la salvarea eternă prin Biserica lui Christos. Copleşiţi de reproşurile miniştrilor responsabili cu relaţiile Stat-Biserică, care-i acuză de activităţi intense contra guvernului şi a statului democrat-popular, prelaţii resping cu demnitate toate învinuirile şi răspund că tocmai în acele vremuri şi împrejurări impuse de regimul comunist din Polonia cel mai periculos lucru pentru naţiune ar fi despărţirea ei de Biserică, lucru ce nu se va întâmpla niciodată în Polonia. Clericii proveneau şi ei din naţiune, din ţăranii de la sate şi muncitorii de la oraşe. În trecut ei au ridicat primele şcoli, au fondat biblioteci, spitale, orfelinate, au propagat iubirea faţă de Dumnezeu fără să uite de iubirea faţă de aproape. Episcopii le scriau clar miniştrilor comunişti că dacă cineva a iubit într-adevăr Polonia şi naţiunea, aceia erau în primul rând preoţii care şi-au dat viaţa pentru libertatea şi fericirea lor de-a lungul secolelor, aşa că era un nonsens să-i desprindă de la altare şi să-i trimită în închisori.

În jurul Bisericii polone s-au concentrat multe cercuri ale societăţii urbane şi rurale din care unele au trecut şi la lichidarea fizică a unor comunişti ca răspuns la represiunile organizate de ei contra forţelor democratice ale naţiunii. Printre activiştii lichidaţi s-au numărat şi câţiva evrei şi guvernanţi şi anumite ligi legate de ei au cerut Bisericii să condamne aceste excese fiind manifestări ale Antisemitismului. Primatul a răspuns în 1946 ca acei evrei n-au fost ucişi din cauza antisemitismului din Polonia, ci fiindcă au fost activişti comunişti de frunte. Timpul a dovedit că Biserica polonă a condamnat

hotărât şi antisemitismului - ca şi comunismul - şi tocmai guvernanţii comunişti din Polonia au dat dovadă de asemenea sentimente ulterior întâlnindu-se în timp şi spaţiu cu spiritul nazist dispărut dar renăscut la scară mai mică desigur prin politica colegilor sau adversarilor roşii. Comuniştii polonezi au fost nevoiţi să semneze mai multe acorduri cu puternica şi invincibila de fapt Biserică a Poloniei începând cu anul 1950. Bierut şi subordonaţii lui au contraatacat şi au dorit să-şi aservească Biserica deoarece nu s-au putut consola cu gândul că n-o puteau controla, subordona şi folosi ca instrument al lor.

Cardinalul Wyszynski (1901-1981) le-a dovedit că strădaniile lor erau zadarnice, că birocratizarea şi etatizarea Bisericii catolice a Poloniei erau sortite unui eşec ireversibil, deoarece între Guvernarea Eternă a lui Iisus Christos şi credincioşii lui nu existau şi nu vor exista nici un fel de intermediari. Sfânta Biserică va apăra cu hotărâre Guvernarea lui Christos, deoarece libertatea

Guvernării lui Christos era identică şi reprezenta cel mai puternic şi mai vizibil semn al libertăţii de conştiinţă a omului. În concluzie, episcopii şi preoţii vor rămâne liberi în raport cu regimul laic în problemele spirituale deoarece dacă ei erau liberi rămâneau liberi şi fii lui Dumnezeu cărora li se garanta libertatea de conştiinţă. Episcopii întruniţi la Cracovia, în 1953, au respins în scris presiunile comuniste şi au afirmat prin vocea Primatului că Caesarul roşu nu are ce căuta la altar. Guvernul a reacţionat dur, l-a arestat pe Cardinal, l-a scos din Varşovia, l-a închis, dar, totul, a fost zadarnic. Rezistenţa acestei

naţiuni catolice politică şi civilă în aceeaşi măsură a continuat şi în subteran şi la suprafaţă punându-i pe gânduri pe cârmuitorii comunişti.

În scurt timp aceştia au fost nevoiţi să-l scoată pe Cardinal din închisoare, să respecte acordurile cu Biserica, universitatea şi proprietăţile ei, să stopeze colectivizarea ţărănimii poloneze catolice, care rămâne proprietară şi într-un fel liberă, să-i înlocuiască pe consilierii sovietici foarte detestaţi de naţiunea poloneză care operau în serviciile de specialitate comuniste din Polonia. Anumiţi conducători roşii polonezi, invitaţi la Congresul al XX-lea al P.C.U.R.-ului, din 1956, dacă n-au crezut vocile „mincinoase" şi „intrigante" din presa imperialistă şi „reacţionară", au avut ocazia să audă din gura lui „tătuca" Hruşciov că Moscova lui Stalin a ucis toată conducerea mişcării comuniste poloneze antebelice pe baza unor acuzaţii false şi imaginare. Chiar în sânul conducerii roşii de la Varşovia, apare un curent care dorea să-şi hotărască singură structura fără să consulte neapărat Moscova. În 1956 izbucnesc mişcări simultane de revoltă în Polonia care cer reforme şi libertăţi iar la Poznan muncitorii, în numele cărora era guvernată ţara, strigă cu voce tare şi scriu pe pancarte că vor „pâine şi libertate" dar şi „ruşilor, plecaţi acasă". Considerând că asemenea manifestări erau prea periculoase şi pentru ei, comuniştii polonezi îmbină concesiile cu represiunile şi dispun „foc în carne vie", ucigând din „solidaritate de clasă" 53 de muncitori. Îmbinând represiunea cu concesiunea, echipa roşie reuşeşte să rămână la

putere şi să controleze într-un fel situaţia generală deşi cedează şi pierde controlul total în situaţii speciale. Oricum, comuniştii polonezi, n-au avut de gând să se proclame neutri, să părăsească pe plan diplomatic Moscova şi Tratatul de la Varşovia, U.R.S.S.-ul fiind în continuare în acei ani singura garanţie externă puternică şi serioasă a rămânerii pe mai departe a „teritoriilor recuperate" din vest şi a celei mai mari părţi din fosta Prusie orientală în frontierele Poloniei.

Hruşciov, acuzat de durii din „troika" şi de adepţii lor că prin „dezgheţul" dus prea departe ar primejdui şi funcţionarea pe mai departe în timp a sistemului de securitate exterioară din „brâul roşu", este îngrijorat şi soseşte pe neaşteptate la Varşovia spre care se îndreaptă şi diviziile ruseşti. Surprinzător pentru el, şeful comunist moscovit constată că Armata roşie poloneză blochează toate căile de acces spre capitală în formaţii gata de luptă şi de foc dacă diviziile ruse nu-şi stopează ofensiva iar liderii bolşevici polonezi se concentrează în jurul lui Wladislaw Gomulka pe care-l doresc secretar general deşi făcuse puşcărie sub acuzaţia de deviaţionism de dreapta sau de naţionalism şovin (sau poate tocmai pentru acest motiv). Hruşciov, după două zile de discuţii, este de acord să accepte noua linie de la Varşovia şi faptele împlinite deja înainte de 1956 fiind convins că drumul polonez al lui Gomulka spre socialism nu afectează interesele sovietice fundamentale. Pe de altă parte, U.R.S.S. nu putea să-şi permită din punct de vedere militar, nu dorea şi nici nu putea să-şi permită declanşarea unui conflict militar cu cea mai mare aliată a

sa din Tratat şi din lagărul comunist care, pe deasupra, se anunţa în acel an şi în anumite privinţe foarte curajoasă şi hotărâtă să nu cedeze întru totul în faţa Moscovei. Mareşalul Rokosowski, deşi polonez de naştere dar rus şi bolşevic prin educaţie şi carieră în Armata roşie a lui Stalin, a trebuit să părăsească Polonia împreună cu consilierii săi iar în Armata populară poloneză au fost cooptaţi unii ofiţeri din fosta Armată a Tării sau altora mai bătrâni li s-au plătit pensii.

După ce solii lui Gomulka, Wladyslaw Bienkowski şi Zenon Klisko duc tratative în închisoare cu Primatul, acesta este eliberat, se întoarce în capitală, îşi reasumă toate competenţele oficiale, Biserica primeşte reprezentanţi în Seim şi se reintroduce educaţia religioasă în şcolile publice pentru elevii ai căror părinţi cer în scris acest lucru. În anii următori, însă, conducerea comunistă reprimă orice încercare de reintroducere a pluralismului politic real şi a sindicatelor libere şi speriată probabil de propriile concesii făcute Bisericii încearcă zadarnic să-i reducă influenţa în sânul societăţii poloneze. După unii specialişti, liderii comunişti au sperat că dezvoltarea industriei şi ştiinţei îi va îndepărta pe toţi polonezii şi mai ales pe muncitori de Biserică şi îi va apropia de partid, dar lucrurile au evoluat exact invers în anii următori plini de confruntările dintre regim şi oponenţii ei din societatea civilă poloneză. Paralel cu cedările parţiale din Polonia, tot în 1956, Hruşciov recunoaşte şi drumul propriu spre socialism ales de

Tito care a rupt-o cu Moscova din 1948 şi s-a aliniat lumii a treia şi statelor neutre.

În Ungaria, naţiune catolică şi parţial protestantă, dar politică, civilă şi curajoasă, s-a declanşat însă un conflict violent cu regimul comunist represiv intern şi extern iar aici unii generali, ofiţeri şi soldaţi maghiari comunişti se luptă cu „Camarazii" şi tovarăşii militari sovietici „eliberatori". Pe străzile Budapestei rezistenţa cea mai înverşunata contra armatelor Moscovei s-a înregistrat tocmai în cartierele muncitoreşti. „Stalinul" unguresc Erno Gero, succesorul altui „Stalin" maghiar, Rakosi, a fost primul care i-a chemat pe sovietici la sfârşitul lui octombrie 1956 pentru a-l sprijini să rămână secretar general. Totuşi Andropov nu-l agreează şi doreşte să-l pună şef pe Janos Kadar care, ca şi Gomulka, fusese închis în perioada stalinistă. Acesta devine secretar general, iar Gero este dus la Moscova pe urmele lui Rakosi. Presiunea democratică exercitată de naţiunea maghiară creşte în intensitate, prim-ministrul comunist Nagy Imre cheamă în guvern şi miniştri necomunişti, anunţă retragerea din Tratatul de la Varşovia şi proclamă neutralitatea (probabil spera să obţină în acest sens sprijinul diplomatic internaţional oferit Austriei în 1955). Nu este exclus ca acest prim-ministru roşu - care făcuse puşcărie de aceeaşi culoare - să se fi scârbit de totalitarismul comunist intern şi de U.R.S.S. în care vede şi o şi proclamă cu voce tare ca fiind cea mai periculoasă putere imperialistă de pe glob. Ungurii se concentrează şi în jurul Cardinalului lor eliberat Mindszenty

Jozsef (1892-1975) care fusese condamnat la închisoare pe viaţă în 1948, pentru a adânci lupta împotriva ateismului comunist.

Pe moment, totul a fost însă zadarnic, deoarece, după câteva fente de convorbiri şi promisiuni sovietice de retragere a Armatei Roşii, tancurile acesteia se prăbuşesc peste mica Ungarie care apelează în van la O.N.U. şi la protecţie internaţională. Micii unguri însă luptă, se dovedesc mari în curaj şi în spirit, iar, potrivit unor stimări niciodată certe, ei lasă pe câmpul de onoare al morţii pentru o viaţă liberă, 3.000 de oameni la care se adăugau şi 15.000 de răniţi. Peste 200.000 de maghiari s-au refugiat în lumea liberă iar în ţară unii participanţi la revolta comunistă au fost executaţi (după unele date 293 după altele 2.000). Printre cei executaţi au fost şi Nagy Imre şi apropiaţii lui, care n-au recunoscut nici legitimitatea intervenţiei ruse „salvatoare" a regimului de democraţie populară, şi nici pe aceea a instalării lui Kadar la putere. Alături de ei au fost executaţi şi militari, în frunte cu Pal Maleter, ministrul Apărării al lui Nagy Imre, comunişti civili ca Jozsef Szilagy care în timpul procesului s-a transformat din acuzat în acuzator la adresa comuniştilor ce-l judecau spunându-le - printre altele - că închisorile regimului fascist al lui Horthy erau sanatorii în comparaţie cu cele ale regimului de democraţie populară. De fapt, unii gazetari comunişti, ca, de pildă, Geza Losonczy, devenit ministru, a murit în închisoare înainte de a apuca zilele procesului. În pofida înfrângerii de moment, însoţită şi de 25.000-26.000 de condamnări la închisoare a urmat un dezgheţ real, nu numai prin

amnistierile generale de după 1960, dar şi prin reforme economice şi sociale semnificative care au dus la socialismul „gulaşului", la mica industrie privată, la fermieri unguri productivi şi bine situaţi material, la refacerea unor sectoare ale economiei scăpate de sub incidenţa centralizărilor forţate, lucru pentru care până şi unii reformatori sovietici i-au invidiat pe cei de la Budapesta. Deci sângele vărsat în 1956 n-a fost zadarnic, a dat roade în timp şi a dus la îmblânzirea Mamonei roşii.

Cât despre comuniştii de tip Imre Maleter ne îndoim că mai putem folosi - pe bune - proverbul „singurul comunist bun este cel mort", ci este necesar să-l amendăm cu adaosul „singur comunist bun este cel ce se dezice de comunism" sau mai ales cade în luptă contra imperialismului roşu de la Moscova.

Între timp, alţii, căzuţi şi ei pradă închisorilor şi deportărilor comuniste, încadraţi şi strânşi puternic în „brâul roşu" şi deci aflaţi sub impactul aceluiaşi nefericit spaţiu geo-politic al heartlandului moscovit, dar ortodocşi în majoritate, ce-şi dormeau mai mult sau mai puţin adânc „somnul cel de moarte", s-au mulţumit - din motive subiective sau obiective - să-şi manifeste ataşamentul faţă de valorile europene creştine şi democratice ale fostului regim monarhic parlamentar prin lupte de gherilă anticomunistă susţinute de haiducii frumoşi la suflet şi credincioşi marilor idealuri interbelice din munţi. Unii specialişti în istoria recentă au susţinut - poate în mod obiectiv - că românii n-au putut riposta altfel în anii stalinismului, deoarece aici

teroarea era mai mare iar Stalin era cu ochii în primul rând pe România, Polonia, Germania Orientală. Nu suntem şi nici nu dorim să devenim specialişti în istoria contemporană, de care ne-am interesat în acest material doar ca fiind „fiica" sau urmaşa celei moderne şi în calitate aproape de „amator" ne-am permis să ne exprimăm numai câteva consideraţii generale asupra evoluţiei secolului al XX-lea şi al sintezei 1918-1945-1947-19891991. În consecinţă, îi întrebăm tot retoric şi îi lăsăm pe specialiştii adevăraţi să găsească explicaţiile la faptul că polonezii şi est-germanii au ripostat într-un fel, mai deschis, mai direct şi în plină stradă iar românii mai ascuns, mai indirect şi la adăpostul codrilor ai căror fraţi se consideră. Oricum, însă, şi în România anului 1956, dacă regimul comunist colaborează cu Moscova, unele cercuri intelectuale şi universitare - şi nu numai - se solidarizează cu mişcarea anticomunistă şi antirusă din Ungaria iar în anii următori tot mai mulţi români protestează în diferite forme contra „Stalinului" de la Bucureşti, faraonul roşu de tristă amintire N. Ceauşescu, militează pentru sindicate şi gândire liberă iar muncitorii organizează greve şi manifestaţii publice în Valea Jiului şi Braşov. Paralel, în toate statele comuniste care vrând-nevrând, au trecut de la teroarea şi lichidarea fizică la cea psihologică, ideologică şi politică, au continuat mişcările de protest şi de condamnare politică în numele democraţiei şi a libertăţii omeneşti până la dispariţia regimului.

În 1968, în noaptea de 20 spre 21 august, sub numele de cod „Dunărea" - pe care unii europeni din secolul al XIX-lea ar fi dorit-o ca

nucleul unei Mici Europe Orientale - mareşalul „imperial" roşu Greciko, ministrul apărării sovietice, a declanşat atacul „tovărăşesc" contra Cehoslovaciei, cu 27 de divizii însumând 400.000 de soldaţi ruşi, bulgari, est-germani, polonezi şi unguri şi înzestrate cu 6.300 tancuri, 800 avioane şi 2.000 de tunuri. Istoria n-a cunoscut atacuri ale unui grup de state N.A.T.O. contra unui singur membru N.A.T.O. ceea ce a însemnat şi înseamnă încă că situaţia Europei Occidentale era mai normală şi mai calmă decât aceea a Europei Centrale şi Răsăritene. Deci, în epoca „post-teroristă" teroarea tancurilor roşii se derula impetuos pe şenilele lor. În 1968, Cehoslovacia avea 14.300.000 de locuitori, cu mult sub jumătatea locuitorilor francezi din 1940 care au fost atacaţi de nazişti cu doar 2.500 de tancuri iar în iunie 1941, U.R.S.S.-ul a fost atacată cu 3.580 de tancuri. Rezistenţa cehoslovacă a fost

paşnică, dar generală, publică şi stradală şi au căzut ucişi 90 de oameni, au fost arestaţi unii lideri comunişti ce au dorit să umanizeze şi să liberalizeze regimul dar, sub presiune populară, au fost eliberaţi şi reinstalaţi în posturi, spre disperarea atacatorilor care au dorit instalarea unui guvern „muncitoresc- ţărănesc" care să nu le mai creeze nici un fel de probleme. Împotriva intervenţiei au continuat luni de zile protestele paşnice dar semnificative - oameni, patrioţi adevăraţi, democraţi şi dornici de libertate - s-au transformat în „torţe vii şi arzânde" - ca, de pildă, studentul Jan Palach, care, prin sacrificiul său a provocat alte proteste şi manifestaţii de stradă. Mult mai târziu,

în 1987, Babeş, în numele românilor - patrioţi, anticomunişti şi iubitori de libertate, se transforma şi el în „torţă vie şi în flăcări", ceea ce demonstrează că deşi cu întârzieri şi cu intensităţi diferite, protestele şi rezistenţa împotriva regimului roşu s-au generalizat în
Europa Centrală şi Răsăriteană. În 1969, studentul Jan Zajic, l-a urmat în moartea prin ardere de viu spre viaţa liberă pe Palach iar la Jihlava, în Moravia, împreună cu ei ardea şi comunistul de 40 de ani, Evzen Placek care, probabil, a realizat ce eroare a comis când s-a declarat membru al partidului roşu. Încet, dar sigur, mulţi comunişti, scârbiţi de evenimentele comise de Moscova în 1956, 1968, renunţă la mesianismul ideologic roşu iar euro-comuniştii italieni, francezi, spanioli etc. resping principiul dictaturii proletariatului şi metodele dure de represiune folosite de lagărul socialist, declarându-se pentru pluralismul politic şi parlamentarism.

În condiţiile în care Nixon duce tratative cu China comunistă, dinosaurul

superînarmat, dar care murea pe picioare, ce era U.R.S.S.-ul, participă împreună cu sateliţii ei la Conferinţa de Securitate şi Cooperare de la Helsinki din 1975.
Statele maritime democratice au afirmat că nu vor folosi forţa contra dominaţiei

sovietice în Europa Centrală şi Răsăriteană, recunosc frontierele existente, exceptând schimbările paşnice obţinute prin consimţământ mutual, extind schimbul economic cu Estul, dar obţin de la statele

comuniste promisiunea că vor garanta drepturile omului şi vor promova schimburi culturale şi interumane Est- Vest. Libertăţile omului şi ale cetăţeanului, proclamate diplomatic ca fiind obligatorii şi necesare pentru toţi europenii, au contribuit în anii următori la subminarea treptată dar sigură a comunismului. Comitetele Helsinki, Carta 77, Solidaritatea etc. adâncesc lupta anticomunistă în Europa Centrală şi Răsăriteană, în timp ce Sfântul Părinte de la Roma, originar din Polonia, acţiona cu ardoare şi cu tărie spirituală pentru făurirea unei Europe Creştine şi libere, „doamna de fier", Margaret Thatcher, de la Londra îngrijora Kremlinul cu critica ei sarcastică la adresa comunismului iar Reagan nu s-a sfiit să denumească public Uniunea Sovietică drept imperiul răului sau al diavolului. În 1989, Gorbaciov şi Bush au anunţat sfârşitul războiului rece iar comuniştii, ca Honnecker, Husak, Kadar, Ceauşescu, Jivkov, Hodja, sunt aruncaţi - împreună cu regimul lor - la groapa istoriei, după care dispare în scurt timp însuşi imperiul „diavolului roşu". A fost clar că, din moment ce tancurile ruseşti nu se mai puneau în mişcare pentru apărarea regimului totalitar, comunismul a murit, aşa cum aceleaşi tancuri l-au născut în anii 1945-1948 în Europa Centrală şi Răsăriteană.

În anumite privinţe anul 1918 renaşte după dispariţia imperiului sovietic prin revigorarea statelor independente Lituania, Estonia, Letonia, înghiţite de Moscova în 1940, Armenia, Georgia, Azerbaidjan, Tadjikistan, Ucraina etc. încorporate în anii 1920 iar a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care a înregistrat anumite succese prin unificarea

unor state moderne din centrul continentului european, se repune în funcţie prin reunificarea Germaniei. „Ceea ce aparţine "întregului" - spunea Willy Brandt - „creşte şi se dezvoltă acum împreună. Când fosta R.D.G. a devenit parte a Republicii Federale ea a devenit automat, prin această fericită reunificare cu puternicul stat german democratic şi, deci prin el, parte a Europei Unite, fără nici o rezervă şi fără comentarii. Chiar dacă Bundesbank-ul a avut anumite propuneri şi rezerve de ordin financiar, puternica marcă germană de vest s-a schimbat la rata de 1 la 1 cu slaba marcă germană orientală, germanii democraţi bogaţi oferindu-şi sprijinul pentru integrarea germanilor excomunişti săraci în structurile socio-economice şi instituţionale ale Republicii Federale. Mulţi au crezut că Bonn-ul se va concentra doar spre ridicarea Germaniei Răsăritene la nivelul celei Occidentale şi îşi va uita sau îşi va părăsi vocaţia europeană. Nimic mai fals, întrucât Articolul 23 al Legii Fundamentale privind reunificarea Germaniei a stipulat clar că şi în noua formulă şi structură, Republica Federală - care recunoscuse în 1990 şi frontierele Poloniei - îşi va concentra atenţia şi eforturile spre realizarea unei Europe Unite. Ex-R.D.G.-ul a avut o situaţie de excepţie în raport cu celelalte state excomuniste, întrucât a intrat concomitent în propriul stat naţional federal şi în Europa Unită.

În 1992, prin Referendum, deci printr-o autodeterminare bazată pe voinţa majorităţii exprimată în această formă, Slovacia se

despărţea paşnic şi democratic de Cehia, aşa cum şi Norvegia se despărţise de Suedia în 1905.

Chiar şi în acest caz, autodeterminarea naţională a Slovaciei aminteşte, ca principiu, de Anul 1918 iar prin schimbarea paşnică a frontierelor pe calea consimţământului mutual este consfinţită şi Conferinţa de la Helsinki, dacă

slovacii au considerat că ei constituie o altă naţiune cu interese specifice sau separate, lucru acceptat şi de cehii democraţi din 1992, comparabili cu suedezii din 1905. Slovacii n-au fost perfect mulţumiţi de statutul lor nici în perioada interbelică iar în timpul celui de Al Doilea Război Mondial şi-au avut un stat propriu, iar după aceea, simţindu-se probabil un fel de vioară a doua în comparaţie cu Praga, au acţionat pentru reactivarea unui stat independent. Tot aşa s-au simţit şi croaţii şi slovenii catolici, civilizaţi, harnici, în emisfera lor occidentală din spaţiul iugoslav, unde productivitatea muncii era mereu mare şi natalitatea mică. Aceştia, în plus, s-au simţit înşelaţi şi frustraţi de punerea în aplicare a ideii mari sârbe care concentra esenţa puterii în Beogradul ortodox în defavoarea Zagrebului şi Ljiublianei catolice. De fapt, încă din vremea lui Ljudevit Gaj a funcţionat din plin în secolul al XIX-lea - dar şi după aceea - dilema: croaţii, sârbii, slovenii reprezintă o singură naţiune cu trei nume diferite sau chiar trei naţiuni diferite. În secolul trecut a existat şi o anumită concurenţă între ideea mare croată şi ideea mare sârbă, adică între concentrarea speranţelor de emancipare a slavilor de sud

în jurul Beogradului sau al Zagrebului. Lucrurile au devenit clare şi conflictele s-au adâncit după ce la 1878 croaţii şi slovenii salută intrarea Bosniei şi Herţegovinei sub administraţia Austro-Ungariei - sperând probabil că dacă reuşeau să obţină Regatul Tripartit al Croaţiei, Sloveniei şi Dalmaţiei vor încadra în el şi Bosnia şi Herţegovina - pe când sârbii din Croaţia şi Slovenia şi, mai ales, cei din Serbia independentă îşi exprimă dezaprobarea.

În Primul Război Mondial croatul Trumbic s-a apropiat de sârbul Pasic, nu atât de frica ungurilor şi austriecilor pe cale de a fi învinşi şi de a-şi pierde regatele şi imperiile multinaţionale, cât mai ales de frica italienilor victorioşi care- şi doreau coasta dalmaţiană. Dar prezumţia şi dorinţa fierbinte a slavilor de sud catolici a fost şi a rămas clară şi anume Zagrebul şi Ljubliana urmau şi trebuiau să fie egale cu Beogradul, aşa cum promitea nominal şi titulatura noului stat din 1918 Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Dar Beogradul ortodox impune ideea mare sârbă, destituie, pensionează forţat sau chiar arestează membrii ai elitei militare croate, jigneşte şi înlătură funcţionarii de stat şi magistraţii deosebit de competenţi croaţi - care şi-au avut statul lor autonom şi înainte de 1918 pus în funcţie de Nagobda din 1868 - dar şi sloveni care au dobândit dexterităţi şi abilităţi politice parlamentare la şi de la Viena şi multe competenţe locale în administraţie şi justiţie. În condiţiile în care se impune centralismul de stat sârb şi ortodox, croaţii se revoltă, Radic Stephan apelează la Consiliul Suprem Aliat cu petiţii semnate de sute de mii de croaţi şi, din păcate, chiar la Stalin,

pentru a obţine independenţa. Croaţii şi slovenii - aceştia doar parţial şi într-un stil mai moderat - continuă lupta contra Beogradului, inclusiv prin boicot parlamentar, după care se încearcă repetate şi numeroase compromisuri, se reiau activităţile parlamentare, dar, în mod bizar, sârbii fundamentalişti în susţinerea ideii mari sârbe, aplică parlamentarismul cu pistolul şi-l ucid pe Stjepan Radic şi pe câţiva din colaboratorii lui.

Urmează dictatura regală a lui Alexandru Karagheorghevici care interzice toate steagurile naţionale, în frunte cu cel sârbesc, împarte ţara numită acum Iugoslavia, în 9 banovine (provincii) botezate după munţi, râuri şi văi, încercând să oprească vărsările de sânge şi să domolească spiritele agitate până la proxism. Când încearcă să reintroducă regimul monarhic parlamentar şi să pună în funcţie şi împăcarea cu slavii catolici, regele Alexandru este ucis la Paris de teroriştii macedoneni aliaţi cu ustaşii croaţi. A fost o istorie a şanselor pierdute de şi pentru Iugoslavia şi funcţionarea ei aşa cum s-a întâmplat anterior şi cu ocazia ratată spre sfârşitul vieţii lui Pasic care, înainte de a muri, a realizat - când era însă „târziu şi era toamnă" că trebuia făcut ceva serios pentru înlăturarea conflictului sârbo-croat şi instituirea unui modus vivendi în ţară. O ultimă licărire de speranţă a fost elaborarea acelui Sporazum - mult mai consistent decât Ngodba croato-maghiară din 1868 - contract de stat încheiat sub egida Prinţului- regent Paul şi a croaţilor moderaţi concentraţi în jurul lui Vladko Macek care a instituit o Croaţie puternică şi într-adevăr egală

cu Serbia ce avea 4.800.000 de cetăţeni dar, totul s-a petrecut spre marea nemulţumire a sârbilor din Croaţia care s-au considerat trădaţi de Beograd.

Însă şi din această încercare n-a rezultat decât o altă nereuşită, deoarece sângele vărsat până atunci a dat naştere la resentimente adânci şi la pofte de despărţiri totale şi ireversibile care s-au manifestat din plin în timpul celui de Al Doilea Război Mondial ce revitalizează ideea Croaţiei independente şi o pune în
funcţie. Masacrele balcanice se derulează în anii celui de Al Doilea Război
j
Mondial şi în primii ani de pace, începând cu cele dintre ustaşi şi cetnicii sau comuniştii sârbi, apoi între aceştia din urmă la care s-au adăugat luptele contra ocupanţilor germani şi după înfrângerea lor s-au comis crime contra populaţiei civile germane şi maghiare. Comunismul domoleşte spiritele şi menţine Federaţia iar croatul Tito - care şi-a permis să dea cu „barda" şi în Stalin la 1848 - s-a autointitulat spre sfârşitul vieţii şi dictaturii sale „ultimul" iugoslav. Nemulţumirile erup în 1991-1992, croaţii şi slovenii se consideră naţiuni diferite de cea sârbă care, rămasă tributară vechii idei mari sârbe care o nega de iure şi de facto pe cea iugoslavă, se opune independenţei slavilor catolici şi conflictul degenerează în războaie naţionale sângeroase, însoţite de genociduri şi de crime contra civililor, când luptele se extind în Bosnia, Herţegovina, Kosovo. Intervenţia forţelor militare N.A.T.O. devine inevitabilă pentru

domolirea crimelor şi pasiunilor sângeroase, prin eradicarea acestui focar local de război fierbinte şi pe harta Europei apar noi state ca Slovenia, Croaţia, Bosnia-Herţegovina, Macedonia.

În concluzie, aşa-numitele destrămări ale Federaţiilor Cehoslovacia şi Iugoslavia în anii 1992 - care după unii ar pune sub semnul întrebării sau ar distruge spiritul şi ordinea europeană instituită de Anul 1918 - o confirmă prin dreptul de autodeterminare până la despărţirea de stat exprimat paşnic sau sângeros de slovaci, croaţi, sloveni care - repetăm - s-au considerat şi era atât treaba lor cât şi dreptul lor să se considere naţiuni diferite de cehi sau sârbi.

Aceste două cazuri specifice nu se pot şi nici nu se vor putea extinde vreodată asupra altor state din zonă, întrucât nimeni nu auzit vreodată de mai multe „naţiuni" polone, mai multe „naţiuni" letone, lituaniene, estone şi române. În cazul românilor, însă, sovieticii au reuşit prin persuasiune şi presiune malefică exercitată în viaţa, minţile şi mentalităţile mai multor generaţii, să creeze falsa impresie a unei naţiuni „moldovene" cu statul ei Moldova dintre Prut şi Nistru - cu o prelungire rusofonă funestă şi peste fluviu. După căderea comunismului, românii devastaţi material şi spiritual de comunism, dezorientaţi, săraci şi nehotărâţi, nu-şi sorb cel de la doilea Milcov - Prutul - şi mărşăluiesc în Europa cu două state române, dintre care cel de-al doilea, botezat Republica Moldova, n- ar trebui să fie decât partea răsăriteană a primului. Dar, deşi Pactul Ribentrop- Molotov a fost declarat caduc, românii „mici" de peste Prut nu se pot exprima

sau nu vor să se exprime prin Referendum pentru refacerea unităţii naţionale, în sensul hotărâtor de la Helsinki care a prevăzut schimbarea paşnică a frontierelor prin consimţământul mutual al părţilor interesate şi nici românii „mari" nu întreprind nimic serios pentru a transforma „podul de flori" în pod de piatră şi de contact solid şi continuu cu fraţii lor răsăriteni. Dimpotrivă, se semnează tratate cu imperiul „diavolului roşu" cu puţin timp înaintea dispariţiei lui - sperăm definitivă şi ireversibilă - de pe scena unei istorii triste şi disperate ce-i poartă pecetea peste timpuri. Dar Bariţiu spunea că istoria nu stă ci curge ca Dunărea şi dacă vreodată se va dori unificarea ea se va putea exprima democratic şi paşnic, concomitent, de ambele părţi interesate şi conectate împreună nu separat la Europa Unită unde, dacă nu există două Germanii - şi nici nu trebuie să existe

vreodată -, nu trebuie să fiinţeze nici două Românii care, în condiţii normale de

pace şi de securitate internaţională democratică, n-ar fi fost niciodată despărţite.

Este clar că rezistenţa adâncă, tăcută sau publică, efectuată de popoarele din Europa Centrală şi Răsăriteană împotriva comunismului a fost completată în mod fericit de criticile şi presiunile exercitate din afară de statele democratice occidentale iar succesele certe de ordin economic şi tehnologic accelerate şi de mobilitatea şi libertatea generală a cetăţenilor, de conexiunea promptă a informaţiilor, de

asigurarea unor venituri solide pe cap de locuitor în spaţiul Comunităţii Europene, au contribuit şi ele în felul şi cu greutatea argumentelor lor la căderea Blocului sovietic european în totalitatea şi întregul lui. Moştenirea roşie înregistrată în 1992 de statele excomuniste din Europa Centrală şi Răsăriteană este semnificativă în privinţa rămânerii în urmă a venitului pe cap de locuitor în comparaţie cu statele Comunităţii Europene: România 1.089 dolari contra sau versus Portugalia 8.521, Bulgaria 1.329 contra Grecia 7.689, Cehia 2.437 contra Belgia 21.815, Ungaria 3.009 contra Danemarca 27.485, Polonia 1.963 contra Germania 22.032, Slovacia 1.908 contra Irlanda 13.758 etc.

După unii oameni de stat şi gânditori sau comentatori politici, revoluţia anticomunistă din 1989-1991 a lăsat în urma ei trei Europe: Europa nr. 1 a democraţiilor stabile şi dezvoltate din Occident, Europa nr. 2 supranumită Triunghiul de la Vişegrad cu Polonia, Ungaria, Cehia, dar care trage cu ochiul la sau spre care se uită şi Slovenia şi Slovacia şi Europa nr. 3 cuprinzând celelalte state din fostul Bloc sovietic. Din punct de vedere militar, Polonia, Ungaria, Cehia, unde societăţile civile au rămas destul de puternice, sunt incluse ca membri în N.A.T.O. şi, în general, s-a afirmat că statele din Europa nr. 2 vor putea fi integrate în Comunitatea Europeană fără greutăţi excesive, aşa cum au fost acceptate anterior statele postfasciste, Spania şi Portugalia sau Grecia. Considerăm că abia acum, după căderea dictaturilor comuniste şi extinderea în spaţiile europene a regimurilor

democratice, s-au creat condiţii mai favorabile pentru completarea pe etape sau pe faze a unei adevărate Europe Unite în limitele ei fireşti şi naturale. Ea se poate realiza în pofida tuturor greutăţilor încă existente dacă ne gândim că anchilozările, traumele şi dezastrele create de totalitarismul roşu decenii de-a rândul au fost totuşi înlăturate până la urmă. Victoria finală împotriva rămăşiţelor roşii din Europa Centrală şi Răsăriteană, fie ele de ordin material sau mental, nu va fi posibilă fără realizarea integrală a Europei Unite pe plan economic, politic şi militar. Această măreaţă operă se poate efectua treptat pe zone sau regiuni prin apropierea Europei nr. 3 de Europa Vişegradului ca treaptă de urcare în structurile europene comune şi un anumit rol în procesul continuu de făurire a acestora l-ar putea avea ca grup regional şi Consiliul Baltic sau alte forme ale unor cluburi din statele post-comuniste care să acţioneze ca mici motoare spre împlinirea destinului european general.

Extinderea structurilor europene va depinde şi de consolidarea democraţiilor în Europa Orientală, de garantarea proprietăţii ca bază a libertăţii cetăţenilor naţionali şi europeni în sau cu aceeaşi măsură, de întărirea graduală a unor economii libere şi prospere de piaţă şi, nu în ultimă instanţă, de compatibilitatea constituţiilor, a structurilor şi legislaţiilor interne cu cele internaţionale. Pătrunderea sau interpătrunderea capitalului şi tehnologiei occidentale cu resursele umane şi materiale europene orientale ar accelera fără îndoială procesul integrării europene. După unii Europa avansată şi unită deja

ar trebui să integreze mai departe toate statele dacă vrea să evite „catastrofa externă", deci revitalizarea într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat a unor scene de genocid, a migraţiilor de mase, sărăcite, pauperizate, care, prăvălite peste Occident, devin devastatoare de bunăstare şi de stabilitate, câştigate şi realizate în vest cu multă muncă, pricepere şi trudă sau chiar apariţia unor noi războaie. Aceşti gânditori, pesimişti la prima vedere, dar realişti prin concluziile stabilite, au fot totuşi prea speriaţi probabil de teoria desfăşurării ciclurilor în evoluţia istoriei generale care readuc la ordinea zilei şi reactivează şi aşa- numitele cicluri ale răului deci, războaie, emigrări masive, dictaturi etc. Au existat şi alte genuri de sceptici şi mentalităţi pesimiste, dar uniunea monetară s-a făcut prin înlăturarea voluntară a vechilor monede, însă fără să prăbuşească pe nimeni în neant, iar uniunea politică este în plin avânt prin excluderea oricăror forme de politici înguste şi izolaţioniste, ca să nu mai vorbim de falimentul manifest al oricăror genuri de „clauze politice", bătute în cuie. În fond, s-a considerat că „Prima Europă" va putea fi convinsă sau determinată să accepte „A Doua Europă", dacă „A Treia" se întoarce la apartenenţa şi conturul ei european, validate prin structurile, formele şi conţinuturile generale bine cunoscute, respectate şi definite în acest spaţiu.

Dar toate aceste angoase inspirate de anumite viziuni apocaliptice ale unui trecut amar şi dureros trebuiesc treptat dar sigur depăşite întrucât mesajul ce-l transmite secolul al XX-lea, care a

scăpat şi de nazism şi de comunism, este credinţa învederată şi de nezdruncinat că democraţiile interne şi democraţia internaţională instituţionalizată, vor face şi fac casă bună, se vor consolida, inclusiv prin completarea Europei Unite de azi, încadrată armonios în O.N.U. În această organizaţie mondială, ca şi în partea ei componentă numită Europa Unită, s-a realizat deja pe baza valorilor perene ale umanismului şi creştinismului şi cele ale democraţiei, înţelegerea, consimţământul şi armonia între general şi particular, internaţional, zonal şi naţional. Practica istorică sau istoria recentă a dovedit fără dubii că din moment ce omenirea a luptat atât de mult să scape de nazism, de comunism, de război, este nevoie de un control internaţional militar, politic, economic, vigilent şi capabil să evite renaşterea ciclurilor răului, a dictaturilor de orice culoare şi să înlăture pentru totdeauna din istoria omenirii genocidurile, focarele locale de război sau reapariţia unor tirani sinistri de genul lui Hitler, Stalin, Lenin, Gotwald, Ceauşescu, Honnecker etc. N.A.T.O., în numele O.N.U. şi al Europei Unite poate şi trebuie să apere, împreună şi în frunte cu S.U.A., pacea şi democraţia europeană şi, la nevoie, tot împreună şi alături de S.U.A., să contribuie în numele O.N.U. şi la conservarea păcii şi stabilităţii mondiale împotriva oricăror pericole de orice gen. Cât despre popoarele care sunt în drum spre consolidarea democraţiei interne şi integrarea în structurile generale euro-atlantice, ele nu trebuie să-şi întoarcă prea mult privirile şi capetele spre trecut şi spre relele lui, deoarece s-ar putea să nu mai vadă pericolele şi gropile

prezentului, să cadă şi să se îngroape în ele şi să-şi piardă perspectivă unui viitor mai sigur alături de toţi vecinii mai mult sau mai puţin apropiaţi. Din trecut trebuiesc păstrate valorile democraţiei şi cele perene ale creştinătăţii şi înlăturate toate celelalte, prezentul trebuie abordat cu realism, în mod pragmatic, cu curaj şi cu deschidere spre europeism şi universalism, aşa cum şi alte popoare europene au fost capabile s-o facă în istoria recentă sau a zilelor noastre. Într-un asemenea context şi cadru internaţional armonios, de pildă, românii şi ungurii n-ar trebui să se creadă doar strict români şi unguri dar să se considere şi vecini, creştini şi europeni şi un asemenea model dacă funcţionează şi va funcţiona trebuie extins pe tot spaţiul Europei Centrale şi Răsăritene ce urmează să se integreze în întregime în Europa Unită de mâine. Nu este cazul să terminăm aceste modeste consideraţii şi „experimente istorice" de laborator, create artificial de noi, pentru a ne exprima mai clar opţiunile şi vederile proprii prin strigăte ca: „Europa must federate or perish", deoarece nu există acest pericol. Dar Europa trebuie să fie puternică şi merită să se facă în toate unitatea şi diversitatea ei, deoarece nici un alt continent nu a făcut mai mult pentru răspândirea creştinismului, a democraţiei, a ştiinţei şi tehnologiei în lume.

Nedorind să încheiem cu nici un fel de consideraţii preliminarii sau dorinţe proprii care întotdeauna par subiective pentru alţii, dorim doar să readucem în memoria celor care au făurit parţial Europa Unită şi vor s-o lărgească la limitele ei fireşti mesajul peste timpuri lansat de

marele poet Victor Hugo care n-a fost numai francez şi n-a aparţinut doar Franţei ci şi Europei şi lumii întregi atât prin opera sa poetică cât şi prin cea politică. Referindu-se la evenimentele epocii sale (1876), el a transmis în felul lui şi cu talentul său o altă chemare şi un îndemn călduros spre „Fiat Europa": „Ceea ce se întâmplă în Serbia demonstrează necesitatea Statelor Unite ale Europei, iar guvernelor dezunite trebuie să le succeadă popoarele unite. Să terminăm odată cu imperiile ucigaşe, să distrugem fanatismele şi despotismele, să distrugem valeţii săbiilor ascuţite, a superstiţiilor şi dogmelor care doresc domnia militărimii, să punem sfârşit războaielor, masacrelor şi carnagiilor. Să promovăm gândirea liberă, schimburile libere, fraternitatea. Este pacea chiar atât de dificil de obţinut ? Republica Europei, Federaţia Continentală, nu există altă politică decât aceasta ?" Totodată adepţii de acum ai lărgirii Europei Unite, care au dat şi savanţi şi scriitori de renume mondial pentru umanitate, nu trebuie să uite nicidecum marile personalităţi politice, ştiinţifice şi culturale care, în perioada interbelică au constituit un liant între 1918, Liga Naţiunilor - O.N.U., ideea de Europă Unită şi s-au concentrat în jurul Uniunii Paneuropene al lui Coudenhove-Kalergi, lăsând sau lansând şi ei un îndemn mai proaspăt sau mai la zi am putea spune spre aceeaşi „Fiat Europa". Din Franţa, în jurul Uniunii Paneuropene şi-au unit gândurile şi speranţele politicieni ca Briand, Caillaux, Blum, Herriot, Painlevé, Paul Bancour, Daladier, Albert Thomas, din Cehoslovacia Eduard Benes şi Thomas Masaryk, din Germania

preşedintele Reichstagului Paul Loebe, Konrad Adenauer, din Italia expreşedintele Consiliului de Miniştri Francesco Nitti şi contele Sforza, din Grecia Nicolas Politis, ca să nu mai vorbim de savanţi şi scriitori de talia lui Albert Einstein, Thomas Mann, Sigmund Freud, Rainer Maria Rilke, Paul Claudel, Paul Valéry, Jules Romains, Miguel de Unanumo, José Ortega y Gasset.

Cât despre făurirea Europei Unite pe etape sau pe zone merită să ni-l readucem în memorie pe Dimitrie Brătianu care după luptele grele din 1848-1849 scria maghiarilor: „Nu vă mai flagelaţi multă vreme cu democraţia regatului vostru istoric şi cu dreptul vostru de cucerire şi strângeţi cu francheţe, cu dragoste, mâna frăţească pe care vi-o întindem. Fiţi atenţi, emigranţi ! Sentimentul dreptăţii a crescut în sufletul popoarelor, el vă va deborda. Unguri şi voi slavi de sud, vecini ai noştri, a venit vremea, şi voi aţi auzit-o, Confederaţia Dunăreană va fi opera epocii noastre. Să ne dăm mâna, fraţilor, deasupra mormintelor martirilor noştri şi fie ca această mare operă să ne aducă tuturora gloria". Însă orice Europă zonală era concepută ca un pas înainte către Europa Unită în întregul ei. Cu atât mai mult, Europa Unită militar, economic şi politic din zilele noastre, deşi mare şi puternică, rămâne deocamdată tot zonală, dar, probabil, tocmai din acest motiv se îndreaptă spre întregirea şi completarea ei în limitele sale naturale şi fireşti până la graniţele cu Rusia, ţară euro-asiatică, pentru ca astfel să se încheie un ciclu lung al istoriei moderne şi contemporane legat de conservarea şi afirmarea plenară a unor destine comune ale naţiunilor de pe continentul nostru

,care au contribuit material şi spiritual foarte mult şi la dezvoltarea

progresului uman pe plan global.

BIBLIOGRAFIE

Robert, J.M., Europe. 1880-1945. London, Longman, 1972.

Rothschild, Joseph, East Central Europe between the Two World Wars, Seattle, University of Washington Press, 1974.

Idem, Return to diversity: a political history of East Central Europe since World War II, Second edition, New York, Oxford, Oxford University Press, 1993.

Roberts, Geoffrey, The unholy alliance: Stalin's pact with Hitler, London, J.B. Tauris and C. L.T.D., 1989.

Paul Johnson, A history of the Modern World from 1917 to the 1990's, Revised an Updated, Weidenfeld and Nicolson, London, 1991.

Hugh, Seaton-Watson, The East European Revolution, London, 1956. Claude-Albert, Colliard, Institutions des Relations Internationales, Sixième Edition, Dalloz, Paris, 1974.

Walters, F.P., A history of the League of Nations, vol. I-II, London, New York, Toronto, 1951.

Virally, M., L'Organisation mondiale, Paris, 1972.

R.R. Palmer, Joel Colton, A history of the Modern World since 1815, Seventh Edition, New York, St. Louis, San Francisco, Auckland, Bogota, Caracas, Lisbon, London, Madrid, Mexico, Milan, Montreal, New Delhi, Paris, San Juan, Singapore, Sydney, Tokyo, Toronto, 1992.

Mansberg, N., The multiracial Commonwhealth, London, 1953. Smith, S.A., The new Commonwhealth and its constitutions, Stevens, London, 1964.

Anthony Sampson, The new Europeans: A Guide to the Workings, Institutions and Character of Contemporary Western Europe, London, 1968.

John Bowle, A history of Europe: A Cultural and Political Survey, London,

Eugen Weber, A Modern History of Europe: Men, Cultures and Societies from the Renaissance to the Present, New York, 1971.

Michael Andrews, The Birth of Europe: Colliding Continents and the Destiny of Nations, London, 1991.

David Selbourne, The Death of the Dark Hero: Eastern Europe. 1987-1990, London, 1990.

Duroselle, J.B., L'Europe de 1815 à nos jours, Paris, 1964.

Idem, L'idée d'Europe dans l'histoire, Paris, 1965.

Idem, De Wilson à Roosevelt. Politique exterieure des Etats Unis. 19131945, Paris, 1960.

Voyenne, Berrnard, Histoire de l'idée européenne, Paris, 1964.

Lecerf, Jean, Histoire de l'unité européenne, Paris, 1984.

Zorgribe, Charles, Historie de la construction européenne, Paris, 1993.

Bitsch, Marie-Thérèse, Histoire de la construction européenne de 1945 à nos jours, Paris, 1996.

Norman, Davis, Europe. A History, Pimlico, Random House, London, 1997.

Carl Bernstein, Marco Politi, Sa Sainteté, Jean Paul II et l'histoire cachée de notre époque, traduit de l'anglais (Etats Unis) par Frank Straschitz, Ania Ciachanowska, Fabienne Vimeren et Martine Leroy-Battistelli, Plon, Paris, 1996.

Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Andrzej Pachowski, Karol Bartosek, Jean-Louis Margolin, avec la collaboration de Rémi Kauffer, Pierre Rigoulot, Pascal Fontaine, Yves Santamaria et Sylvain Boulogne, Le livre noir du communisme, Crimes, terreur, répression, Robert Lafont, Paris, 1996.

Taylor, A.J.P., The struggle for mastery in Europe. 1848-1918, Oxford at the Clarendon Press, 1954.

Idem, The Habsburg Monarchy. 1809-1918. A history of the Asutrian Empire and Austria-Hungary, Penguin Books in association with Hannish Hamilton, London, 1949.

François Furet, Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XXe siècle, Robert Laffont/Calmann-Lévy, Paris, 1995.

François Fejtö, Histoire des démocraties populaires, Le Seuil, coll. Points, Paris, 1972.

Idem, Requiem pour un empire défunt, Lieu commun, Paris, 1988.

Béranger, J., Histoire de l'Empire des Habsburgs, Fayard, Paris, 1990.

Samuel Eliot Morison, The Oxford History of the American People, New York, Oxford University Press, 1965.

Michael Foley, American political ideas. Traditions and usages, Manchester and New York, Manchester University Press, 1991.

Pierre Gerbet, Professeur à l'Institut d'Etudes Politiques de Paris,

VictorYves Ghebali, Assitant à l'Institut Universitaire de Hautes Etudes

Internationales et au Centre Européen de la Dotation Carnegie (Genève), Marie-Renée Mouton, Maître-assitant à l'Université des Sciences socials de Grenoble, Societé des Nations et Organisation des Nationes-Unies, Edition Richelieu, Paris, 1973.

James, E. McSherry, Stalin, Hitler and Europe, Volume Two, The Imbalance of Power. 1939-1941, The World Publishing Company, Cleveland and New York, 1970.

Michel Heller, Aleksaandr Nekrich, l'Utopie au pouvoir. Historie de l'U.R.S.S. de 1917 à nos jours, traduit du russe par Wladimir Berelovich et Anne Coldegy-Faucard, nouvelle édition augmentée, Calman-Levy, Paris, 1985.

Tismăneanu, Vladimir, Mizeria utopiei: criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană, traducere de Laura Lipovan, Polirom, Iaşi, 1997.

Idem, Arheologia puterii, Ediţia a 2-a, revăzută şi adăugită, ALLFA, Bucureşti, 1998.

Kissinger, Henry, Diplomaţia, traducerea din limba engleză: Mircea Ştefănescu, Radu Paraschivescu, ALL, Bucureşti, 1998.

Allen, Paul, Kătyn: the Untold Story of Stalin's Polish Massacre, New York

,Jan Ciechanowski, Defeat in Victory, London, 1968.

Richard Coudenhove-Kalergi, Pan-Europa, Vienne, 1924, New York, 1926.

Pierre, Renouvin, L'idée de fedération européenne dans la pensée politique du XIXe siècle, Oxford, At The Clarendon Press, 1949.

Idem, La crise européenne et la Première Guerre Mondiale, 5e éd., Paris, 1969.

Vasile Stoica, În America pentru cauza românească, Bucureşti, 1926.

Salvador de Madariaga, L'Esprit de l'Europe, Brussels, 1952.

R. Albrecht-Carrié, The Unity of Europe: a historical survey, London, 1966.

Zeman, Germany and the Revolution in Russia. 1914-1918, London, 1958.

Richard Pipes, Scurtă istorie a revoluţiei ruse, traducere din engleză de Cătălin Pârcălabu, Humanitas , Bucureşti, 1998.

Idem, The Formation of Soviet Union: communism and nationalism 19171923, Atheneum , New York, 1968.

Camil, Mureşanu, Europa modernă. De la Renaştere la sfârşitul mileniului, Dacia, Cluj-Napoca, 1997.

George Cipăianu, Dilemmes, options et risques dans les relations internationals de la Roumanie pendant la Première Guerre Mondiale, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la novuelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Teodor Pavel, Romanian-russians relationships between 1917-1918 and the Right of Central an Eastern European Peoples to Self-Determination, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Idem, Între Stalin şi Sankt Petersburg. I. Românii în relaţiile germano-ruse din secolul al XIX-lea, Presa Universitară Clujeană, 2000.

Idem, Între Rusia ţarilor şi Germania whilhelmiană, Cluj-Napoca, 1996.

Idem, Revoluţia de la 1848 - o şansă irosită de reconcilire în Europa Central-Răsăriteană, în Revoluţia de la 1848-1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică şi istoriografică, Coordonatori Camil Mureşanu, Nicoale Bocşan, Ioan Bolovan, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000.

Idem, România, Rusia Sovietelor şi Puterile Centrale la finele anului 1917 şi începutul lui 1918, în Studii istorice. Omagiu Profesorului Camil Mureşanu la împlinirea vârstei de 70 de ani, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998.

Victor S. Mamatey, The Unites States and East Central Europe: 1914-1918. A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda, Princeton, Princeton University Press, 1957.

Sherman David Spector, Rumanian at the Paris Peace Conference. A Study in the Diplomacy of Ioan I.C. Brătianu, Bookmann Associaties, New York, 1962.

Bernard Cook, The Unites States and Romanian during World War I and the Peace Settlement: Divided Consels, in La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Gerson, Louis L., Woodrow Wilson and the rebirth of Poland. 1914-1920, Archon Books, Yale, 1972.

György Litvan, La démocratie hongroise de 1918 et les vainqueurs, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Thomasz Schramm, La France et la Pologne ressuscité, premices des relations, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

R.G. Colingwood, The Idea of History, Oxford University Press, 1922.

Adrian Pop, Post-Versailles wishful thinking: two case studies, in La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipàianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Jaszi Oskar, The Dissolution of the Habsburg Monarchy, Chicago, 1929.

Erdély Torténete, vol. III, Budapest, 1986.

Ormos Maria, From Padua to the Trianon, 1918-1920, Budapest, 1992.

Vasile Vesa, La reception du wilsonisme en Europe Centrale. Le cas de la Transylvanie, în La Fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, Sous la direction de George Cipàianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Adam, Michnik, The church and the Left, Edited, Translated and with an Introduction by David Ost, Chicago-London, The University of Chicago Press.

E.H. Carr, German-Soviet Relations between Two World Wars. 1919-1939, John Hopkins Press, Baltimore.

Joannis Lucas, La pensée géoplitique anglo-saxone au temps des Conférences de la Paix (1919-1922), în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipàianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Olga Koulieri, The Pan-Europe of R.N. Coudenhove Kalergi and the geopolitical perception of A. Papanastassiou, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipàianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Wojcciech Rojek, Territorial changes in the North, Middles and South-East Europe after War I. 1917-1924, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipàianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Hajdu Tibor, Indépendane ou integrité territoriale: le dilemme des Hongrois pendant la Première Guerre Mondiale, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919, Bucureşti, 1994.

Frédéric Guelton, L'Armée Française et la nouvelle architecture politique et militaire de l'Europe. 1919-1921, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Alain Porchet, Le cas roumain ... 20 ans après, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Jean Nouzille, La Transylvanie, terre de contacts et des conflits, Paris, 1993.

Idem, La Hongrie et la defense de son integrité territoriale en 1918-1919, d'après les sources françaises, în La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture européenne, Sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Charles Jelavich, South Slav Nationalism - Textbooks and Yugoslav Union before 1914, Columbus, Ohio State University Press, 1990.

Ivo Banac, The National Question in Yugoslavia. Origins, History, Politics, Cornell University Press, Ithaca and London, 1984.

Gheorghe Iancu, The position of the ethnical minorities towards the Union of Transylvania with Romania, în La fin de la Première Guerre Mondiale

et la nouvelle architecture européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaire de Cluj, 2000.

Szovjet Katonai intervencio, Argumentum, Kiado, Budapest, 1996.

România şi relaţiile internationale în secolul XX. In honorem Profesorului universitar Doctor Vasile Vesa la împlinirea vârstei de 60 de ani, Volum îngrijit de Liviu Târău şi Virgiliu Târău, Clusium, Cluj-Napoca, 2000.

Geopolitics in the Danube Region. Hungarian Reconciliation Efforts, 18481998, edited by Ignac Romsics and Béla K. Kiraly, Central European University Press, Budapest, 1999.

Ion Raţiu, Moscow Challenges the World, with an Introduction by Brian Crozier, The Sherwood Press, London, 1986.

Envoy Extraordinary. Memoirs of a Romanian Diplomat. Viorel Virgil Tilea, Edited by Ileana Tilea, Haggerston Press, London, 1998.

Florin Constantiniu, De la războiul fierbinte la războiul rece, Corint, Bucureşti, 1998.

Dennis Deletan, Romania under communist rule, Civic Academy Foundation, Bucharest, 1998.

Bennett Kovrig, The Myth of Liberation: East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941, Baltimore, 1973.

Geoffrey and Nigel Swain, Eastern Europe since 1945, London, 1993.

Dumitru Suciu, Lupta naţionalităţilor din Imperiul Habsburgic pentru înfăptuirea programelor lor politice la mijlocul secolului al XIX-lea, în "Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie Cluj", XV, 1972.

Idem, Monarhia şi făurirea României Mari. 1866-1918, Albatros, Bucureşti,
1997.

Idem, Aspecte ale politicii de asuprire naţională şi de maghiarizare forţată a românilor din Transilvania în timpul dualismului, în "Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie Cluj", XXVIII, 1987-1988.

Idem, Antecedentele dualismului austro-ungar şi lupta naţională a românilor din Transilvania. 1848-1867, Bucureşti, 2000.

Idem, Kossuth en émigration, la Question des nationalités et les plans des Confédérationes Danubiennes, în Studii istorice. Omagiu Profesorului Camil Mureşanu, Presa Universitară Clujeană, 1998.

Idem, Programele naţionale din Monarhia habsburgică de la 1848-1849 între adversitate şi complementaritate, în Revoluţia de la 1848-1849 în Europa Centrală. Perspectivă istorică şi istoriografică, Presa Universitară Clujeană, 2000.

Tad Szulc, Czechoslovakia since World War II, Viking, New York, 1971.

The Baltic States in peace and War. 1917-1945, vol. I, The Pennsylvania State University, 1978.

Toivo V. Raun, Estonia and Estonians, Stanford, California, 1987.

Iutikkala Eino, Prinen Kauko, Histoire de la Finlande, Traduit du finnois par Claude Sylvain, Neuchatel, 1978.

G. Masaryk, La resurrection d'un Etat. Souvenir et reflexions. 1914-1918, Paris, 1930

Alexandre Gieysztor, Stefan Kieniewicz, Emannuel Rostworoski, Janusz Tazbir, Henryk Wereszycki, Histoire de Pologne, Warszawa, 1972.

Gérard Soulier, L'Europe. Histoire. Civilisation. Institutions, Armand Colin, Paris, 1994.

Joshua S. Goldstein, Long Cycles: Prosperity and War in the Modern Age, New Haven, 1988.

Julius W. Pratt, A History of United States Foreign Policy, Second Edition, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.Y., 1965.

La presence française en Roumanie pendant la Grand Guerre 1914-1918, Editeurs George Cipăianu, Vasile Vesa, Presa Universitară Clujeană, Cluj- Napoca, 1997.

Gelu Neamţu, În America pentru Unirea Transilvaniei cu România, Cluj-Napoca, 1997.

Vasile Puşcaş, SUA "descoperă" Europa Centrală (1919). Raportul expertului American H.V. Harlam despre aria central-europeană, în "Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca", XXXVIII-XXXIX, 1999-2000.

Central Europe since 1989: concepts and developments, ed. Vasile Puşcaş, Cluj-Napoca, 2000.Macartney, C.A. and A.W. Palmer, Independent Eastern Europe. A History, London, Macmillan et Co., 1962.

1918: Sfârşit şi început de epocă = Korszak vég Korszak kezdet = The end and the beginning of an era. Coord. Cornel Grad, Viorel Ciubotă, Zalău, Satu Mare, Lekton, Editura Muzeului Sătmărean, 1998.

Brzezinski, Zbigniew, Europa centrală de Est în ciclonul tranziţiei, traducere, studiu introductiv, notele şi comentariile de Paul Dobrescu, Bucureşţi, 1995.

A.J. Grant, Harold Temperley, Europe in the nineteenth and twentieth centuries, Longmans, Green and Co., London, New York, Toronto, 1934.

The New Cambridge Modern History, vo. XII, The Era of Violence. 1898-1945, Edited by David Thomson, Cambridge at The University Press, 1960.

Henry Wickham Steed, Through Thirty Years, 1892-1922, vol. I-II, New York, 1924.

Jan Opocenski, The Collapse of the Austrian-Hungarian Monarchy and the Rise of the Czechoslovak State, Prague, 1928.

Georges Moroianu, Les lutes des Roumains Transylvanins pour la liberté et l'opinion européenne. Episodes et Souvenir. Préface par M. Wickam Steed, Paris, 1933.

Charles V. Clark, Bessarabia: Russia and Romania on the Balck Sea, New York, 1927.

Alexandre, Boldur, La Bessarabie et les Relations russo-roumaines, Paris,
1927.

Pascu Ştefan, Făurirea statului naţional roman unitar, vol. I-II, Bucureşti,
1983.

Dallek, Robert, The Roosevelt diplomacy and World War II, New York,
1970.

A. Szépal, Les 133 jours de Béla Kun, Paris, 1959.

N. Daşcovici, Interesele şi drepturile României în texte de drept internaţional public, Iaşi, 1936.

Gh. Iancu, G. Cipăianu, La consolidation de l'Union de la Transylvanie et de la Roumanie. 1918-1919. Temoignages français, Bucarest, 1990.

George, Şofronie, Principiul naţionalităţilor în tratatele de pace din 19191920, Bucureşti, 1999.

Romsics Ignac, Magyarorszag Tôrténete a XX szazadban, Osiris Kiado, Budapest, 2000.

The Trotsky Papers. 1917-1922, Edited and adnnotated by Jan M. Meijer, The Hague, Mouton et Co., 1964.

Levin, N. Gordon Jr., Wodrow Wilson and World Politics America's Response to War and Revolution, London, Oxford, New York, Oxford University Press, 1970.

Rangheţ, Boris, Relaţiile româno-americane în perioada primului război mondial. 1916-1920, Cluj-Napoca, 1975.

Preda, Dumitru, România şi Antanta: avatarurile unei mici puteri într-un război de coaliţie. 1916-1917, Iaşi, 1998.

Sprintenoiu, Gheorghe, Ialta şi problemele europene, Bucureşti, 1996.

Rappaport, Armin, Essay in American diplomacy, London, Macmillan, 1969.

Ladislau Gyémant, Preistoria Construcţiei Europene - Prehistory of the European Construction, Cluj-Napoca, 1999.

John Keegan, The First World War, Alfred Knoph Publisher, New York, 1999.